

MONUMENTA
HUNGARIAE HISTORICA

DIPLOMATARIA.

XIX.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY.

TIZENKILENCZEDIK KÖTET.

BUDAPEST, 1873.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMAI KÖNYVÁRUSNÁL.

CODEX EPISTOLARIS PETRI PÁZMÁNY CARD.

PÁZMÁNY PÉTER
LEVELEZÉSE.

A. M. TUD. AKADEMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA

MEGBÍZÁSÁBÓL KÖZZÉ TESZI

FRANKL VILMOS,

M. AKAD. L. TAG.



ELSŐ KÖTET.

1605—1625.

BUDAPEST, 1873.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

ELŐSZÓ.

Azon irányadó befolyás, melyet Pázmány Péter a XVII. század első felében, három évtizeden át, hazánk vallási, politikai és kultúrai fejlődésére gyakorolt: teljesen igazolja levelezéseinek közrebocsátását. Ezek nem csak egy kiváló szellem figyelemre méltó nyilatkozatai, hanem becses kútfők is, melyek egy nagy eseményekben gazdag kor történetére új világosságot derítenek.

Ezen körülmények már egy félszázad előtt reá bírták Miller Jakabot, a Nemzeti Múzeum Igazgatóját, hogy Pázmány Péter levelezéseit kiadja¹⁾. Azonban munkájához az anyagot egyedül a Széchényi könyvtár és Kovachich György gyűjteményének XVIII. századbéli kézírataiból merítette, melyek Pázmány levelezéseinek csak igen csekély részét tartalmazzák.

Erről elég alkalman volt meggyőződni, midőn »Pázmány Péter és Kora« című művem²⁾ dolgozva, a haza és a külföld számos könyv- és levéltárait

¹⁾ »Epistolae, quae haberi poterant S. R. E. Cardinalis Archiepiscopi Strigoniensis et Hungariae Primatis, Petri Pázmány ad Pontifices, Imperatores, Reges, Principes, Cardinales, aliosque illustres aevi sui viros datae atque vicissim ab illis acceptae. Quas collegit et edidit Jac. Ferd. Miller de Brassó.« Buda 1822. Első kötet. XXVIII és 250 l. Második kötet 280 l.

²⁾ Pest. 1868—71. Három kötet.

átkutattam.¹⁾ A Pázmány által írt és hozzá intézett leveleknek, melyeket összegyűjtenem sikerült, száma meghaladja az ezeret, míg Miller csak kétszázat közül. És azon 381 levél közül, melyet a jelen első kötet tartalmaz, Miller csak 36-ot ismert és adott ki.

Ugyanis a M. T. Akadémia Történelmi Bizottságának meghagyásából azon leveleket is, melyek Miller munkájában, vagy más kiadványokban már napvilágot láttak, fölvettem gyűjteményembe, hogy ekként lehetőleg teljes legyen. Lehetőleg, mondom; mert nincs kétség, hogy az ország levéltárai még számos leveleket rejtnek Pázmánytól, melyek előttem ismeretlenek maradtak.

Végül megjegyzem, hogy a magyar leveleket, az Akadémia újabb kiadványaiban elfogadott gyakorlatot követve, a régi kiejtés és a mai helyesírás szerint igyekeztem másolni. Mind a magyar, mind a latin leveleknél, tér kímélése végett, jónak láttam a levelek szövegében előforduló hosszadalmas címezéseket rövidítve adni, a kihagyott részeket pontokkal jelölve, és a levelek külcímeit teljesen elhagyni.

Budapesten, 1873. február 1-én.

FRANKL VILMOS.

¹⁾ Ezek a következők: A pápai titkos levéltár Rómában. — A spauyolországi állami levéltár Simancasban. — A bécsi cs. k. titkos levéltár. — A bécsi közös pénzügyminisztérium levéltára. — Az egykori magyar udvari cancellaria levéltára. — Az egykori magyar kamara levéltára. — A primási egyházi és világi levéltár. — Az esztergomi, győri, pozsonyi, szepesváraljai és gyulafehérvári káptalanok levéltárai. — Nagyszombat város levéltára. — Az Erdődy, Eszterházy, Forgách, Koháry, Pálffy, Thurzó, Viczay családok levéltárai. — A M. T. Akadémia, a Magyar és Erdélyi Muzeum, a pesti m. k. egyetem kéziratgyűjteményei.

TARTALOM.

	<i>Lap-</i>
1605.	
I. Február 1. Istvánfy Miklós Pázmányhoz. A protestantismus elterjedéséről Magyarországbán	1
II. Deczember 17. Pázmány Istvánfyhoz. Fölvivja Magyarország történetének megírására	3
III. Deczember 31. Istvánfy Pázmányhoz. Magyarország siralmas állapotáról és történetének megírásáról	5
1606.	
IV. Január 23. Pázmány Beythe superintendenshez. Luthernek rosz szellemtől való származásáról értekezik	8
1607.	
V. Szeptember 26. Pázmány Stobäus lavanti püspökhöz. A törökkel való békealkudozások és a magyar országgyűlés felől	13
VI. Október 7. Stobäus Pázmányhoz. Barátságáról biztosítja és Magyarország állapotáról ír	14
1609.	
VII. Marcius 17. Daróczy Ferencz jezsuita Pázmányhoz. Az erdélyi jezsuitákról	15
VIII. Deczember. Pázmány Thurzó nádorhoz. Kinyilatkoztatja, hogy vallási kérdésben világi bíróságnak nem tartozik felelősséggel	16
1614.	
VIII. a. April 20. Pázmány a pozsonyi tanácshoz. A Kalauz egy példányával kedveskedik	17
1615.	
IX. Május 30. Pázmány Verancsics Faustus csanádi püspökhöz. Ennek magánügyeiről és a török békealkudozásokról	18
1616.	
X. Január 28. Pázmány Verancsicshez. Forgách primás haláláról értesíti	19
XI. Június 3. Khlesl Menyhért bibornok Pázmányhoz. A felső magyarországi és erdélyi politikai bonyodalmakról	20

XII. Augusztus 15. Pázmány II. Mátyáshoz. Védelmezi magát Zemplén megyének, felső magyarországi küldetése alkalmából, emelt vádjai ellen	22
XIII. Augusztus 20. Pázmány a nádorhoz. Ugyanazon tárgyban	24
XIV. Szeptember 28. Pázmány a nádorhoz. Jelenti esztergomi érsekké történt kineveztetését	26
XV. Október 6. Ferdinand flg. Pázmányhoz. Érsekké neveztetése alkalmából szerencse kívánatait fejezi ki	27
XVI. Október 10. Pázmány II. Mátyáshoz. Érsekké neveztetése alkalmából, háláját tolmácsolja	28
XVII. Október 12. A nádor Pázmányhoz. Érsekké neveztetése alkalmából szerencse kívánatait fejezi ki	29
XVIII. Október 12. Pázmány a nádorhoz. A török és erdélyi ügyekről	30
XIX. Október 19. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az érseki javak átadásáról	32
XX. Október 25. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az érseki javak átadásáról	32
XXI. Október 26. Pázmány a nádorhoz. Prágából politikai híreket ír	33
XXII. Október 27. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az érseki javak átadásáról.	34
XXIII. Október 30. Pázmány Khlesl bíbornokhoz. Az érseki javak átadásáról	35
XXIV. Október 30. A nádor Pázmányhoz. Az erdélyi ügyekről	36
XXV. November 6. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az érseki palota és javak átadásáról	38
XXVI. November 6. A nádor Pázmányhoz. Az erdélyi ügyekről	39
XXVII. November 9. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az érseki javak átadásáról.	40
XXVIII. November 10. V. Pál pápa Pázmányhoz. Mege erősíti esztergomi érsekké kineveztetését	42
XXIX. November 14. Pázmány a nádorhoz. Az erdélyi ügyekről	43
XXX. November 15. Pázmány az esztergomi káptalanhoz. Az üresedésben levő esztergomi kanonokságok betöltéséről	45
XXXI. November 16. Pázmány a nádorhoz. A királynak Bécsbe jöveteléről	46
XXXII. November 20. II. Mátyás Pázmányhoz. Fölvívja, hogy a nádorhoz utazzék	47
XXXIII. November 23. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az érseki javak átadásáról	47
XXXIV. November 27. Pázmány az esztergomi káptalanhoz. Jelenti Nagyszombatba való utazását	84

XXXV. November 28. Pázmány Pálffy Istvánuhoz. A lévai uradalom adományozásáról	49
XXXVI. November 29. A nádor Pázmányhoz. Az erdélyi ügyekről	50
XXXVII. Deczember 1. A nádor Pázmányhoz. Az erdélyi ügyekről	52
XXXVIII. Deczember 2. II. Mátyás Pázmányhoz. Föhlívja, hogy a nádorhoz utazzék	53
XXXIX. Deczember 4. II. Mátyás Pázmányhoz. Utasítást küld részére	54
XL. Deczember 19. Pázmány a nádorhoz. A Bethlen részéről fenyegető veszély elhárítására teendő intézkedésekről	54
XLI. Deczember 29. Lépes nyitrai püspök Pázmányhoz. Védelmezi magát ellenségeinek vádjaival szemben	55
XLII. Deczember 30. Pázmány Thurzó Imréhez. Részvétét fejezi ki atyjának, a nádornak halála alkalmából	56
XLIII. Deczember 31. II. Mátyás Pázmányhoz. Véleményt kér a nádor halála folytán teendő intézkedésekről	57

1617.

XLIV. Január 5. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Birtokügyi sérelem tárgyában	58
XLV. Január 4. Ferdinand fhg. Pázmányhoz. Köszöni és viszonozza az új év alkalmából tolmácsolt szerencse kívánatait	59
XLVI. Január 13. II. Mátyás Pázmányhoz. A felső magyarországi mozgalmak lecsillapításáról	60
XLVII. Január 20. II. Mátyás Pázmányhoz. A Bethlennel kezdendő békealkudozásokról	61
XLVIII. Január 22. Thurzó Imre Pázmányhoz. A Bethlenhez küldött követ visszaérkezéséről	62
XLIX. Január 27. II. Mátyás Pázmányhoz. Az országgyűlés kihirdetéséről	63
L. Január 28. Károly fhg. Pázmányhoz. Jóakarátáról biztosítja	64
LII. Január 31. II. Mátyás Pázmányhoz. A Bethlennel kezdendő békealkudozásokról	65
LIII. Február 6. II. Mátyás Pázmányhoz. Föhlívja, hogy Erdődy János egri püspöktől mint királyi tanácsostól a hűségi esküt elfogadja	66
LIV. Február 21. Pázmány az esztergomi káptalanhoz. A praebendátusok fizetéséről és új kanonokok kinevezéséről	66
LV. Február 23. Pyber János pécsi püspök Pázmányhoz. A holicsei plébános panaszairól Réway Péter ellen	68
LVI. Marcius 7. Németh Jakab jezsuita Pázmányhoz. Az eszedi várban őrizett régi templomi öltönyökről	69

LVII. Marczius 10. A bécsi kamara Pázmányhoz. Az ujjvári őrség fizetéséről	71
LVIII. Marczius 26. II. Mátyás Pázmányhoz. A Pozsonyban föllállítandó kormánytanácsról.	72
LIX. Marczius 30. Fejérdi Márton szepeesi kanonok Pázmányhoz. A préposttól szenvedett sérelmeit panaszolja	73
LX. April 1. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az ujjvári kapitány panaszairól	74
LXI. April 21. Thurzó Szaniszló Pázmányhoz. Tizedek bérletéről	75
LXII. April 22. A bécsi kamara biztosai Pázmányhoz. Az ujjvári kapitány panaszairól	77
LXIII. April 28. II. Mátyás Pázmányhoz. Az itélőmesterek kinevezéséről	78
LXIV. April 28. Czobor Erzsébet Pázmányhoz. Tizedek bérletéről	79
LXV. Május 4. Khlesl bíbornok Pázmányhoz. A Pozsonyban föllállítandó kormánytanácsról	79
LXVI. Május 17. Pázmány a királyhoz. A Pozsonyban föllállítandó kormánytanácsról	82
LXV. Június 1. II. Mátyás Pázmányhoz. A primást és a k. tanácsosokat Bécsbe hívja	84
LXVI. Június 8. A pozsonyi káptalan Pázmányhoz. Előadja kifogásait és panaszait Balásfy Tamás ellen	84
LXVII. Június 19. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Ajánlja neki a királyhoz küldött követeit	86
LXVIII. Június 22. Khlesl bíbornok Pázmányhoz. Balásfy Tamásnak pozsonyi préposttá neveztetéséről	88
LXIX. Június 23. Pázmány az esztergomi káptalanhoz. Értetési, hogy közelebb Nagyszombatba jő	89
LXX. Június 26. II. Mátyás Pázmányhoz. Balásfy Tamásnak pozsonyi préposttá neveztetése tárgyában	89
LXXI. Június 28. II. Mátyás Pázmányhoz. Hervoics fehérvári prépost és tihanyi apát jogigényeiről	90
LXXII. Június 28. Ramochaházy pozsonyi kanonok Pázmányhoz. Balásfy Tamásnak pozsonyi préposttá neveztetése tárgyában	91
LXXIII. Július 4. Széchi Tamás Pázmányhoz. Adóssági ügyben	93
LXXIV. Július 5. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. A modori és bazini templomok visszerzéséről	95
LXXV. Július 9. II. Mátyás Pázmányhoz. Molardt Jánost küldi hozzá	96
LXXVI. Július 11. Babóthy pozsonyi kanonok Pázmányhoz. Pázmány megbízásából vásárolt pozsonyi házról	97

LXXVII. Július 12. II. Mátyás Pázmányhoz. A nagyszombati békealkudozásokról (Bethlen követivel)	98.
LXXVIII. Július 20. II. Mátyás Pázmányhoz. A nagyszombati békealkudozásokról	99.
LXXIX. Július 14. Pázmány Thurzó Imréhez. Köszöni az ajándékba küldött gombákat	100.
LXXX. Július 22. Khlesl bíbornok Pázmányhoz. Balásfy Tamásnak pozsonyi préposttá neveztetése tárgyában	100.
LXXXI. Július 22. Balásfy Tamás Pázmányhoz. Pozsonyi préposttá neveztetése tárgyában	102.
LXXXII. Július 23. Pázmány Thurzó Imréhez. Köszöni az ajándékba küldött gombákat	104.
LXXXIII. Július 23. II. Mátyás Pázmányhoz. Balásfy Tamásnak pozsonyi préposttá neveztetése tárgyában	104.
LXXXIV. Július 25. II. Mátyás Pázmányhoz. A nagyszombati békealkudozások tárgyában	105.
LXXXV. Július 25. II. Mátyás Pázmányhoz. Fölvhivja, hogy Bazinba és Szentgyörgyre kath. lelkészeket küldjön	107.
LXXXVI. Július 25. II. Mátyás Pázmányhoz. A nagyszombati békealkudozások tárgyában	107.
LXXXVII. Július 27. Balásfy Tamás Pázmányhoz. Pozsonyi préposttá neveztetése tárgyában	110.
LXXXVIII. Augusztus 15. Pázmány Czobor Erzsébethez. Közbenjár Sarnóczay Márton érdekében	112.
LXXXIX. Szeptember 1. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az üresedésben levő prépostság jövedelmeiről	113.
LXXXX. Szeptember 1. II. Mátyás Pázmányhoz. A nagyszombati békealkudozások tárgyában.	114.
LXXXXI. Szeptember 12. Péchy Simon Pázmányhoz. A törökök hadjáratáról Lengyelország ellen, s Bethlen közbenjárásáról	116.
LXXXXII. Szeptember 4. Dallos Miklós Pázmányhoz. A körmöczi malom tárgyában	118.
LXXXXIII. Szeptember 4. Dallos Miklós Pázmányhoz. A körmöczi malom tárgyában.	119.
LXXXXIV. Szeptember 4. Pethe László Pázmányhoz. A körmöczi malom tárgyában	121.
LXXXXV. Szeptember 26. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Fölkéri, hogy a nagy-oroszfaluiak részére kath. lelkészt rendeljen	122.
LXXXXVI. Október 26. Thurzó Zsuzsanna Pázmányhoz. Menti magát, hogy Pozsonyba, hová megidézett, nem mehet	123.
LXXXXVII. Október 26. Czobor János Pázmányhoz. Jeleníti, hogy a kitűzött határnapon Pozsonyban megjelenik	124.
LXXXXVIII. Október 30. Pázmány Dóczy Endréhez. A pozsonyi országgyűlésről	125.

LXXXIX. November 13. Pálffy Mária Pázmányhoz. Tizedek tárgyában	126
C. November 15. Thurzó Imre Pázmányhoz. Tizedek tárgyában	127
CI. November 16. Pázmány a királyhoz. Hervoes fehérvári prépost és tihanyi apát jogigényei tárgyában.	128
CII. November 30. Pázmány Khlesl bibornokhoz. A nagy-károlyi alkudozások tárgyában	132
CIII. Deczember 7. Ferdinand fhg Pázmányhoz. Köszönetet mond buzgalméért, melylyel királylyá megválasztatását előkészíti	134
CIIII. Deczember 9. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. A nagyszombati jezsuiták és egy kamarai tiszt özvegyének magán-ügyeiről	134
CIV. Deczember 17. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Portai hireket közöl.	136
CV. Deczember 20. Fejérdi Márton Pázmányhoz. A szépesi préposttal folytatott pere tárgyában	138
CVI. Deczember 23. Nádasdy Ferencz Pázmányhoz. A prágai császári udvarból hireket ír	141
CXII. Deczember 26. Pázmány a bécsi kamarához. Az ujjvári őrség tárgyában	143
CXIII. Deczember 27. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Az országgyűlés elhalasztásáról és magánügyekről	145
1618.	
CXIV. Január 4. Ferdinand fhg. Pázmányhoz. Köszöni és viszonzza az ujév alkalmából kifejezett szerencsekívánatait	146
CXV. Január 4. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Érseki jobbágyok panaszairól	147
CXVI. Január 22. Pázmány a királyhoz. Az ujjvári őrség fizetéséről	148
CXVII. Január 22. Pázmány a bécsi kamarához. Az ujjvári őrség fizetéséről	149
CXVIII. Január 23. Ferdinand fhg. Pázmányhoz. Köszöni buzgalmát, melylyel királylyá választatása érdekében működik	150
CXIX. Január 27. A bécsi kamara Pázmányhoz. Az ujjvári őrség fizetéséről.	151
CXX. Február 1. V. Pál pápa Pázmányhoz. Buzdítja, hogy Ferdinand fhgnek magyar királylyá választatása érdekében működjék	152
CXXI. Február 3. Káldi Márton jezsuita Pázmányhoz. A gyónás tárgyában fölmerült hittudományi kérdésben véleményét kéri ki	153
CXXII. Február 4. Khlesl bíbornok Pázmányhoz. Ferdinand fhg. magyar királylyá választásáról	154

CXXIII. Február 14. Pázmány Káldi Mártonhoz. A gyónás tárgyában fölmerült hittudományi kérdésben véleményét közli.	155
CXXIV. Február 15. Péchy Simon Pázmányhoz. A nagyszombati egység megerősítéséről az országgyűlés által	156
CXXV. Február 21. Bethlen Gábor Pázmányhoz. A nagyszombati egység megerősítéséről	160
CXXVI. Február 23. Péchy Simon Pázmányhoz. Erdélyből lovakat küld neki	161
CXXVII. Február 26. Szini István jezsuita Pázmányhoz. Fejérdit védelmezi az ellene emelt vádak ellen. Közbenjárását kéri az erdélyi katolikusok érdekében	163
CXXVIII. Márczius 25. Haller Zsigmond Pázmányhoz. Udvari papot kér	165
CXXIX. Márczius 29. Pázmány a királyhoz. Ajánlja Prépóstvári Zsigmondot	166
CXXX. Márczius 29. Fejérdi Márton szepesi kanonok Pázmányhoz. Védelmezi magát az ellene emelt váddal szemben. Ujságokat ír	167
CXXXI. April 25. Liptai Imre Pázmányhoz. A hódoltsági faluk tárgyában	171
CXXXII. Május 1. Pázmány az esztergomi káptalanhoz. Tizedek ügyében	173
CXXXIII. Május 10. Liptai Imre Pázmányhoz. A hódoltsági faluk tárgyában	174
CXXXIV. Május 25. Bethlen Gábor Pázmányhoz. A nagyszombati egység megerősítésének elmaradása miatt panaszkodik	175
CXXXV. Május 26. Péchy Simon Pázmányhoz. Széchenyi Imre árváiról	177
CXXXVI. Június 1. Kendi István Pázmányhoz. Kéri, hogy őt a királynak ajánlja	178
CXXXVII. Június 20. Pázmány a királyhoz. Ajánlja Ormanközy Gergelyt	179
CXXXVIII. Június 28. Pázmány Domitrovich zágrábi püspökhöz. Tiltakozik az ellen, hogy őt a nuntius törvénytörésére elé idézte	180
CXXXIX. Július 12. Pázmány az ifjabb királyhoz. Ajánlja Pákay k. személynököt.	182
CXXXX. Szeptember 6. II. Mátyás Pázmányhoz. A nagykárolyi tárgyalásokról	183
CXXXXI. Szeptember 14. A szepesi káptalan Pázmányhoz. Jelenti, hogy két kanonokot küld hozzá	183
CXXXXII. Október 3. II. Mátyás Pázmányhoz. Az ujbárai katonák fizetése tárgyában	184
CXXXXIII. Október 19. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Küldi a kinyomatott törvényczikkeket	185

CXXXXIV. Október 21. Pázmány a királyhoz. Az ujbári katonák fizetése tárgyában	185
CXXXXV. Október 23. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. A bazini és szentgyörgyi templomok visszafoglalásáról	187
CXXXXVI. November 6. II. Mátyás Pázmányhoz. Az ujbári katonák fizetéséről	188
CXXXXVII. November 8. Pázmány a pozsonyi káptalanhoz. A Miksa fűgért tartandó gyászistentisztelet tárgyában	190
CXXXXVIII. November 27. Pázmány az esztergomi káptalanhoz. Az érseki tizedek körül fölmerült nehézségek tárgyában	190
CXXXXIX. November 29. II. Mátyás Pázmányhoz. A győri püspök és Balásfy között támadott per tárgyában	192
CXXXXIX. Deczember 7. Lépes Bálint nyitrai püspök Pázmányhoz. Balásfy Tamás ügyéről	193
CL. Deczember 11. Meggau Lénárd Pázmányhoz. Tudatja, hogy a király őt a lengyel királyhoz követül küldeni ohajtja	194
CLI. Deczember 13. Pázmány a királyhoz. Balásfy Tamás ügyéről	196
CLII. Deczember 14. Pázmány Meggau Lénárdhoz. A lengyelországi követség elvállalásáról	197
CLIII. Deczember 19. II. Mátyás Pázmányhoz. Az országgyűlés összehívásáról	199
CLIV. Deczember 20. Forgách Zsigmond nádor Pázmányhoz. A csehországi zavarokról és a királyné haláláról	200
CLV. Deczember 25. A nádor Pázmányhoz. A csehországi zavarokról	201
CLVI. Deczember 28. Csiky és Nagyalvi győri kanonokok Pázmányhoz. Indokolják Balásfy Tamás elleni eljárásukat	202

1619.

CLVII. Január 7. Az ifjabb király Pázmányhoz. Viszozza ujevii kívánatait	206
CLVIII. Január 14. II. Mátyás Pázmányhoz. Az ujbári katonák fizetéséről	207
CLIX. Január 14. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. A szentgyörgyi lelkész ellátásáról	208
CLX. Január 20. II. Mátyás Pázmányhoz. A pozsonyi káptalan és prépostja között támadott viszályokról	209
CLXI. Január 21. Pázmány a pozsonyi káptalanhoz. Fölhívja, hogy képviselőket küldjön hozzá a káptalan és Balásfy között támadott viszályok megszüntetése végett	209
CLXII. Január 24. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Királyi levelet küld	210
CLXIII. Február 3. Pázmány Balásfy Tamáshoz. Megszabja büntetését elkövetett kihágásaiért	211

	<i>Lap.</i>
CLXIV. Marcius 10. II. Mátyás Pázmányhoz. Véleményt kér a győri püspökség betöltése iránt	213
CLXV. Marcius 20. II. Ferdinand Pázmányhoz. Jelenti II. Mátyás kimultát.	214
CLXVI. April 11. II. Ferdinand Pázmányhoz. Az ujbá- ri katonák fizetéséről	214
CLXVII. April 20. V. Pál pápa Pázmányhoz. A Pálosrend visitátorává nevezi	216
CLXVIII. April 22. II. Ferdinand Pázmányhoz. Katonák toborzása tárgyában	218
CLXIX. April 26. Pázmány a királyhoz. Ajánlja Sóos Istvánt	219
CLXX. April 26. Pázmány a királyhoz. Tizedek bérlése tárgyában	220
CLXXI. April 29. II. Ferdinand Pázmányhoz. Az ujbá- ri katonák fizetéséről	221
CLXXII. Május 8. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Tize- dek bérlése tárgyában	221
CLXXIII. Május 8. II. Ferdinand Pázmányhoz. Az ujbá- ri katonák fizetéséről	222
CLXXIV. Június 7. Pázmány a királyhoz. A magyar országgyűlésnek a föllázadt csehekhez küldött követségéről	224
CLXXV. Június 13. II. Ferdinand Pázmányhoz. A magyar országgyűlésről	225
CLXXVI. Június 30. Pázmány a királyhoz. A magyar országgyűlésről	226
CLXXVII. Július 2. II. Ferdinand Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	228
CLXXVIII. Július 29. Pázmány a királyhoz. Ajánlja For- gách Pétert	229
CLXXIX. Augusztus 3. Pázmány Leopold fhghez. Tizedek bérlése tárgyában	230
CLXXX. Augusztus 11. Leopold fhg Pázmányhoz. Kölcsh- n kötése tárgyában	231
CLXXXI. Szeptember 3. II. Ferdinand Pázmányhoz. A törvényczikkek kinyomatásáról	231
CLXXXII. Szeptember 5. A nádor Pázmányhoz. Bethlen ellenséges készületeiről	232
CLXXXIII. Október 26. Borghese bíbornok Pázmányhoz. A római német-magyar collégium tárgyában	233
CLXXXIV. Október 31. II. Ferdinand Pázmányhoz. Beth- len támadása tárgyában	234
CLXXXV. November 9. Pázmány Leopold fhghez. Bethlen támadása tárgyában	235

CLXXXVI. November 9. Borghese bíbornok Pázmányhoz. Fájdalmit tolmácsolja Magyarország szomorú állapota fölött	236
CLXXXVII. November 22. Auersperg hg Pázmányhoz. Magánügyekről	237
CLXXXVIII. November 30. II. Ferdinand Pázmányhoz. Bécsujhelyre hívja	238
CLXXXIX. November végén. Pázmány a nádorhoz. Indokolja elmaradását a Bethlen által hirdetett országgyűlésről	238

1620.

CLXXXX. Kelet nélkül. Pázmány Borghese bíbornokhoz. Előadja a magyar urak panaszait a jezsuiták ellen	243
CLXXXXI. Február 3. Rót János bazini plébános Pázmányhoz. Előadja panaszait a baziniak ellen	245
CLXXXXII. Február 7. Pázmány a bécsi kamarához. Némely helységek adományozása tárgyában	248
CLXXXXIII. Február 21. Pázmány az esztergomi káptalanhoz. Lószy Imrét helynökévé rendeli	248
CLXXXXIV. Február 24. Pázmány a pápához. A pálosrend visitátiója tárgyában	249
CLXXXXV. Február, 24. Pázmány a bécsujhelyi pálosokhoz. Rendeli, hogy Franich atyát kolostorukba fogadják	251
CLXXXXVI. Marczius 15. A pálosok főnöke Pázmányhoz. Előadja panaszait a Zrínyiek és Franich atya ellen	252
CLXXXXVII. Marczius 18. A pálosok főnöke Pázmányhoz. A rend visitátiója tárgyában	253
CLXXXXVIII. Marczius 19. Pázmány a pálosok főnökéhez. Franich atya ügyében	256
CLXXXXIX. Október 29. Csiki erdőlyi püspök Pázmányhoz. Elbeszéli Bethlen előéletének történetét	257
CC. November 6. Pázmány a királyhoz. A maga és főpártársai részére segélyt kér	262

1621.

CCI. Az év elején. Pázmány a bécsi nuntiushoz, Czobor Imre és Thurzó Erzsébet házassága tárgyában	264
CCII. Május 24. II Ferdinand Pázmányhoz. A túróczi prépostság tárgyában	265
CCIII. Augusztus 9. Pázmány a királyhoz. Támogatja Czobor Imre kérelmét	267
CCIV. Augusztus 23. Pázmány a bécsi kamarához. Az érseki levéltár tárgyában	268
CCV. Augusztus 23. Pázmány Thurzó Imréhez. A békealkudozások tárgyában	268
CCVI. Augusztus 26. Pázmány Thurzó Imréhez. A békealkudozások tárgyában	270

	<i>Lap.</i>
CCVII. Szeptember 30. Pázmány Thurzó Imréhez. A békealkudozások tárgyában	271
CCVIII. Szeptember 30. Pázmány Thurzó Imréhez. A békealkudozások tárgyában	272
CCIX. Október 2. Pázmány Thurzó Imréhez. A kékealkudozások tárgyában	273

1622.

CCX. Január 22. Pázmány Bethlen Gáborhoz. A nikolsburgi egyesség végrehajtásáról	273
CCXI. Január 14. Bethlen Pázmányhoz. A nikolsburgi egyesség végrehajtásáról	275
CCXII. Január 17. Bethlen Pázmányhoz. A nikolsburgi egyesség végrehajtásáról	276
CCXIII. Január 25. Pázmány a spanyol királyhoz. Évdíjt kér	278
CCXIV. Február 4. Pázmány az esztergomi káptalanhoz. Lóczy Imrét belyökké rendeli.	279
CCXV. Február 8. Thurzó nádor özvegye Pázmányhoz. Közbenjárását kéri ki, hogy bécsi házáat visszanyerje	280
CCXVI. Február 14. Czobor Imre Pázmányhoz. Bethlen fenyegető nyilatkozatait közli	281
CCXVII. Február 18. Pongrácz váci püspök Pázmányhoz. A pozsonyi protestánsok tárgyában	282
CCXVIII. Február 21. Pázmány Thurzó nádor özvegyéhez. Fölkéri, hogy az árvái tized fejében épületfát adjon	285
CCXIX. Február 25. Pázmány a királyhoz. Véleményét előadja Draskovics Péter özvegyének és Batthyányinak ügyéről	283
CCXX. Marcius 22. Bethlen Pázmányhoz. A sopronyi országgyűlést elhalasztatni kéri.	288
CCXXI. April 12. Bethlen Pázmányhoz. Czáfolja az ellene emelt vádakat	289
CCXXII. April 15. Koháry Péter ujbári kapitány Pázmányhoz. Az ujbári őrség részére füvelő helyet kér.	293
CCXXIII. April 16. Az ujbári őrség Pázmányhoz. Füvelő helyet kér	294
CCXXIV. Június 3. Pázmány a királyhoz. Tizedek bérlése tárgyában	295
CCXXV. Június 3. Pázmány a királyhoz. A bécsi papnövelde részére vásárolt ház tárgyában	296
CCXXVI. Június 12. Végh Ferencz atya Pázmányhoz. Az ujbári kolostor részére rendelt vaseszközökről	296
CCXXVII. Július 13. Pázmány a királyhoz. Kőszegen alapítandó jezsuita collégium tárgyában	297

PÁZMÁNY LEVELEZÉSEI.



XVIII

	<i>Lap.</i>
CCXXVIII. Augusztus 2. Pázmány a nagyszombati tanács hoz. Ajánlja a selyei szíjgyártók kérelmét	298
CCXXIX. Szeptember 2. II. Ferdinand Páma n hoz. Bécsbe hívja	299
CCXXX. Szeptember 2. II. Ferdinand Pázmány hoz. Fölhívja, hogy gabonáját Ujvárba szállíttassa	300
CCXXXI. Szeptember 28. A pozsonyi kamara Pázmány hoz. Az esztergomi érsekségnek a kamarai levéltárban létező oklevelei tárgyában	301
CCXXXII. Október 7. A pozsonyi kamara Pázmány hoz. Az esztergomi érsekségnek a kamarai levéltárban létező okmányai tárgyában	302
CCXXXIII. Október 27. A bécsi kamara Pázmány hoz. Az érseki pisetárius tárgyában	302
CCXXXIV. Október 31. Pázmány az esztergomi káptalan hoz. Ajánlja Homonnai György árváinak kérelmét	303
CCXXXVI. November 3. Az esztergomi káptalan Pázmány hoz. A nagyszombati iskolák tárgyában	304
CCXXXVII. November 4. A nagyszombati tanács Pázmány hoz. A nagyszombati iskolák tárgyában	305
CCXXXVIII. November 8. Pázmány a nagyszombati jezsuiták hoz. A nagyszombati iskolák tárgyában	307
CCXXXIX. November 9. Pázmány Bethlen Gábor hoz. Némely érseki javak és jövedelmek visszabocsátása tárgyában	308
CCXXXX. November 9. Pázmány a nagyszombati tanács hoz. A nagyszombati iskolák tárgyában	309
CCXXXXI. November 13. A nagyszombati jezsuita rector Pázmány hoz. A nagyszombati iskolák tárgyában	310
CCXXXXII. November 15. Pázmány a király hoz. Bethlen magatartásáról	311
CCXXXXIII. December 27. Khlesl bíbornok Pázmány hoz. Köszöni a levelet, melyet tőle vett	312

1623.

CCXXXXIV. Január 5. Pázmány Bethlen hez. Fogoly papok kiváltása tárgyában.	312
CCXXXXV. Január 14. Pázmány Kovachóczy erdélyi kancellár hoz. Némely érseki javak és jövedelmek visszabocsátása tárgyában	314
CCXXXXVI. Január 16. Pázmány a nagyszombati tanács hoz. Egy jobbágyának ügyét ajánlja	315
CCXXXXVII. Január 20. Pázmány a nagyszombati bíró hoz. Ajánlólevél »Marcus nevű főember« részére	316
CCXXXXVIII. Marezius 6. Pázmány a király hoz. Az érseki pisetárius hivatala tárgyában	317

	<i>Lap.</i>
CCXXXIX. Marcius 13. Pázmány a királyhoz. Ajánlólevél Ramochaházy szentgotthárdi apát részére	318
CCL. Marcius 22. II. Ferdinand Pázmányhoz. Az elhunyt főpapok hagyatéka tárgyában	319
CCLI. Marcius 22. Bethlen Gábor Pázmányhoz. A királytól és híveitől szenvedett sérelmeit előadja	319
CCLII. Marcius 27. Pázmány Bethlenhez. Panaszainak alaptalanságát bizonyítja	321
CCLIII. April 2. Károly fhg Pázmányhoz. Konyhamesterét küldi hozzá borok vásárlása végett	323
CCLIV. April 20. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	324
CCLV. April 21. II. Ferdinand Pázmányhoz. Sümeg vára felszerelése tárgyában	325
CCLVI. April 21. Az ujbári őrség Pázmányhoz. Fűvelő helyet kér	326
CCLVII. April 22. Pázmány a királyhoz. Homonnai György árvái tárgyában	226
CCLVIII. April 22. Pázmány a bécsi kamarához. Gabona eladása és tizedek bérlése tárgyában	328
CCLIX. April 27. Széchy György Pázmányhoz. Utasítást kér a teendők iránt	329
CCLX. April 28. Pázmány a királyhoz. A győri és váczai püspökségek betöltése tárgyában javaslatot tesz.	330
CCLXI. Május 9. II. Ferdinand Pázmányhoz. Azon surlódások alkalmából, melyek Pázmány és Eszterházy között támadtak, egyetértésre inti őket	332
CCLXII. Május 9. Pázmány a nagyszombati tanácshoz. A tanács ohajtása értelmében utasította ujbári tisztartóját	332
CCLXIII. Május 10. Pázmány a királyhoz. A Bécsben alapítandó papnövelde részére birtokot ohajt vásárolni	383
CCLXIV. Május 15. Prainer János győri főkapitány Pázmányhoz. A győri káptalannal támadott surlódásai tárgyában	334
CCLXV. Május 16. Prainer János Pázmányhoz. A győri káptalannal támadott surlódásai tárgyában	337
CCLXVI. Június 11. Ditrichstein olmützi bibornok-püspök Pázmányhoz. Egy esztergommegyei pap részére engedélyt kér, hogy az olmützi megyébe átmelessen	338
CCLXVII. Június 20. II. Ferdinand Pázmányhoz. A bazini és szentgyörgyi templomok visszafoglalása tárgyában	339
CCLXVIII. Június 26. II. Ferdinand Pázmányhoz. Tizenötezer forintnyi kölcsönt kér	340
CCLXIX. Június 30. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Békés szándékait hangsúlyozza	341

	<i>Lap.</i>
CCLXX. Július 24. II. Ferdinandhoz. A budai egyház kincsei tárgyában	342
CCLXXI. Július 31. Pázmány a királyhoz. 1130 mérő gabonát ad el	342
CCLXXII. Augusztus 1. Pázmány Eszterházy Miklóshoz. Németországi hadihíreket ír	343
CCLXXIII. Augusztus 6. Pázmány a nádorhoz. A Bethlenhez küldendő követség tárgyában	344
CCLXXIV. Augusztus 7. II. Ferdinand Pázmányhoz, Értesíti, hogy német hadakat küld a magyar várakba	345
CCLXXV. Augusztus 9. II. Ferdinand Pázmányhoz. Egy kamarai tanácsost küld hozzá	346
CCLXXVI. Augusztus 17. Pázmány a bécsi kamara elnökéhez. Gabonaeladás tárgyában	346
CCLXXVII. Augusztus 19. II. Ferdinand Pázmányhoz. Gabonavásárlás tárgyában	347
CCLXXVIII. Szeptember 1. Széchy György Pázmányhoz. Híreket ír Bethlenről. Kéri, eszközölje ki a királynál, hogy főkapitányi tisztétől fölmentse	248
CCLXXIX. Szeptember 10. Széchy György Pázmányhoz. Ragaszkodik lemondási szándékához. Híreket ír Bethlenről	350
CCLXXX. Szeptember 27. Pázmány a királyhoz. Gabona eladás tárgyában	352
CCLXXXI. Október 2. II. Ferdinand Pázmányhoz. Gabona és bor vásárlás tárgyában	353
CCLXXXII. Október 19. Pázmány a királyhoz, Kérdést tesz, vajjon gabonáját Győrre szállítsa-e?	354
CCLXXXIII. Október 22. Pázmány a királyhoz. Gabona és bor eladása tárgyában	355
CCLXXXIV. Október 25. II. Ferdinand Pázmányhoz. Fölhívja, igyekezzenek a Csallóközt hűségben megtartani	356
CCLXXXV. Október 30. II. Ferdinand Pázmányhoz. Az udvarba hívja őt	358
CCLXXXVI. November 11. Khlesl bíbornok Pázmányhoz. Résztétét fejezi ki Magyarország szorongatott helyzete fölött	358
CCLXXXVII. November 14. VIII. Orbán pápa Pázmányhoz. A bécsi magyar papnövelde alapításáért magasztalja	360
CCLXXXVIII. November 14. Pázmány Bethlenhez. Békére buzdítja	360
CCLXXXIX. November 25. Pázmány a királyhoz. Védelmezi magát a nádor vádjá ellen	362
CCLXL. November 29. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Békés hajlamait erősíti	364
CCLXLI. December 1. Pázmány Bethlenhez. Késznek nyilatkozik a béke létrehozása érdekében működni	366

CCLXLII. Deczember 6. A spanyol király Pázmányhoz. Ajánlja neki bécsi követét	367
CCLXLIII. Év végén. Pázmány a királyhoz. Menti magát azon vád ellen, mintha ő ingerelte volna háborúra Bethlent . . .	368

1624.

CCLXLIII. Február 22. A bécsi kamara Pázmányhoz. Ujvárban helyiségnek sütők számára, és az érseki malom egy részének átengedése tárgyában	370
CCLXLIV. Marcius 22. Pázmány Babóthy esztergomi kanonokhoz. Beigtatása tárgyában	371
CCLXLV. Marcius 23. Pázmány IV. Fülöp spanyol királyhoz. Évdíj megajánlásáért folyamodik	371
CCLXLVI. April 18. II. Ferdinand Pázmányhoz. Egy kamarai tanácsost küld hozzá	372
CCLXLVII. April 21. Bethlen Gábor Pázmányhoz. A békealkudozások tárgyában	373
CCLXLVIII. April 23. II. Ferdinand Pázmányhoz. Tudósítja, hogy Selyén katonák fognak elhelyeztetni	374
CCLXLIX. April 26. Pázmány a bécsi magyar papnövelde kormányzójához. A növelde szabályai tárgyában	375
CCC. April 4. II. Ferdinand Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	376
CCCI. Május 8. Pázmány a bécsi kamarához. Tizedek bérlése tárgyában	377
CCCII. Május 14. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	378
CCCIV. Május 16. Pázmány a pozsonyi kamarához. Tizedek bérlése tárgyában	379
CCCV. Május 24. A bécsi kamara Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	381
CCCVI. Május 29. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	382
CCCVII. Május 31. Pázmány a bécsi kamarához. Tizedek bérlése tárgyában	383
CCCVIII. Június 15. II. Ferdinand Pázmányhoz. A békekötés tárgyában.	384
CCCIX. Június 18. Bethlen Gábor Pázmányhoz. A koronára szállott jószágok adományozása tárgyában.	384
CCCIX. Június 18. Pázmány a királyhoz. A török békealkudozások tárgyában	385
CCCX. Június 25. Dávid Pál püspök Pázmányhoz. A Bethlennel kötött béke végrehajtása tárgyában	386
CCCXI. Június 27. Pázmány a királyhoz. A Bethlennel kötött béke végrehajtása tárgyában	387

CCCXII. Június 28. II. Ferdinand Pázmányhoz. A Homonnai árvák birtokai tárgyában	388
CCCXV. Július 3. II. Ferdinand Pázmányhoz. Tudósítja, hogy az ország felső részeibe küldi Kereszturi Istvánt	389
CCCXVI. Július 3. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	390
CCCXVII. Július 4. II. Ferdinand Pázmányhoz. A véglesi vár elzálogosítása tárgyában	390
CCCXVIII. Július 11. Pázmány a királyhoz. Erdődy Tamás leányainak pere tárgyában.	391
CCCXIX. Július 11. Pázmány a királyhoz. A pozsonyi kamara elnökségének betöltése tárgyában	392
CCCXX. Július 11. Pázmány Lamormain Henrik atyához. A bécsi papnövelde tárgyában.	393
CCCXXI. Július 13. Pázmány a királyhoz. Az érsekség politikai előjogai tárgyában	395
CCCXXII. Július 22. Bethlen Gábor Pázmányhoz. A törökkel kötendő béke tárgyában	396
CCCXXIII. Augusztus 10. Pázmány a spanyol királyhoz. Szolgálatkészségét hangsúlyozza	398
CCCXXIV. Augusztus 31. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	399
CCCXXV. Szeptember. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Ajánlja neki a királyhoz küldött követeit	400
CCCXXVI. Szeptember 5. Pázmány a királyhoz. Az érseki pisétum tárgyában	401
CCCXXVII. Szeptember 6. VIII. Orbán pápa Pázmányhoz. Fölhívja a római német-magyar collégium támogatására	401
CCCXXVIII. Szeptember 8. II. Ferdinand Pázmányhoz. Az udvarba hívja őt	403
CCCXXIX. Szeptember 27. Bethlen Gábor Pázmányhoz. a királyhoz küldött követeit ajánlja	403
CCCXXX. Október 16. Eszterházy Miklós Pázmányhoz. Borszállítás tárgyában	404
CCCXXXI. November 4. Tassy Gáspár Pázmányhoz. Fölkéri, eszközölje ki, hogy egy pap, kinek egy értékes régi könyvet kölcsön adott, azt visszaszolgáltassa	405
CCCXXXII. November 10. Pázmány a királyhoz. A nádori törvényszék elhalasztását ajánlja	406
CCCXXXIII. November 19. A bécsi kamara Pázmányhoz. Gabona szállítás tárgyában	409
CCCXXXIV. Deczember 2. Pázmány a bécsi kamarához. Gabonaszállítás tárgyában.	410
CCCXXXV. Deczember 8. Pázmány a királyhoz. Erdődy Tamás leányainak peres ügye tárgyában.	412

CCCXXXVI. Deczember 23. II. Ferdinand Pázmányhoz. Ztankay Mikiós követelése iránt véleményt kér	413
--	-----

1625.

CCCXXXVII. Január 21. A király Pázmányhoz. A körmő- ezi ércpéNZ forgalomba hozása tárgyában	414
CCCXXXVIII. Február 10. Ossona gróf spanyol követ Pázmányhoz. Köszöni az érsektől vett levelet	415
CCCXXXIX. Február 18. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Békés hajlamait és Pázmány iránti jóakarátát hangsulyozza	415
CCCXXXX. Február 19. Szalkay ügyvéd Pázmányhoz. Az érseki tizedek megtagadása miatt támadott per tárgyában	417
CCCXXXI. Marcius 1. Cardinalis a Monte Pázmányhoz. Értésíti a kalocsai érsekkel fölmerült viszály tárgyában hozott ítéletről	418
CCCXXXII. Marezius 12. Pázmány a királyhoz. A főpa- pok hagyatékai tárgyában	419
CCCXXXIII. Marezius 12. Pázmány a királyhoz. A po- zsonyi prépostság betöltése tárgyában	420
CCCXXXIV. Marezius 14. A pozsonyi kamara Pázmány- hoz. Tizedek bérlése tárgyában	421
CCCXXXV. Marezius 17. Thurzó Szaniszló Pázmányhoz. Bordézma tárgyában	422
CCCXXXVI. Marezius 20. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Az ércpéNZ ügyének rendezése tárgyában	423
CCCXXXVII. April 7. Pázmány a királyhoz. A főpapak hagyatékai tárgyában	424
CCCXXXVIII. April 12. Collalto gróf Pázmányhoz. A török békealkudozások tárgyában	425
CCCXXXIX. April 18. II. Ferdinand Pázmányhoz. A tö- rök békealkudozások tárgyában	426
CCCL. April 18. Thurzó Szaniszló Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	427
CCCLI. April 20. Pázmány Thurzó Szaniszlóhoz. Tizedek bérlése tárgyában	427
CCCLII. Május 5. II. Ferdinand Pázmányhoz. Bécsbe hívja meg	428
CCCLIII. Május 13. II. Ferdinand Pázmányhoz. Véleményét kéri ki aziránt, mily tárgyakat kelljen a magyar tanácsosok érte- kezetében előterjeszteni	429
CCCLIV. Május 15. A bécsi kamara Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	430
CCCLV. Május 18. Pázmány a királyhoz. Előadja azon tárgyakat, melyek a magyar tanácsosoknak előterjesztendők	431

	<i>Lap.</i>
CCCLVI. Június 4. Az ujbári őrség Pázmányhoz. Fűvelő helyet kér	433
CCCLVII. Június 14. Pázmány Lózsy Imréhez. Okmányokat küld a káptalani levéltárba	434
CCCLVIII. Június 15. II. Ferdinand Pázmányhoz. Véleményét kéri ki Erdődy Tamás leányainak peres ügye tárgyában	435
CCCLIX. Június 17. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Békés hajlamait hangsúlyozza	436
CCCLX. Június 23. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. Tizedek bérlése tárgyában	437
CCCLXI. Június 30. II. Ferdinand Pázmányhoz. A németországi harcztérről híreket ír	438
CCCLXII. Július 4. Pázmány a pozsonyi kamarához. Tizedek bérlése tárgyában	139
CCCLXIII. Július 8. II. Ferdinand Pázmányhoz. Véleményét kéri ki, mit kelljen Bethlen kívánatai tárgyában tenni	440
CCCLXIV. Július 9. Pázmány a királyhoz. Figyelmezteti, a fenyegető hírekre, melyek Bethlen felől szárnyalnak és az ország szomorú állapotára	441
CCCLXV. Július 12. II. Ferdinand Pázmányhoz. Fölvívja hogy Bethlen felől biztos tudósításokat szerezni igyekeztek	442
CCCLXVI. Július 14. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Fájdalmát fejezi ki a fölött, hogy a király nem viseltetik iránta bizalommal	443
CCCLXVII. Július 14. A pozsonyi kamara Pázmányhoz. A lekéri apátság birtokainak visszaadása tárgyában	446
CCCLXVIII. Július 19. Pázmány a királyhoz. Előadja javaslatait, mit kelljen tenni Bethlen fenyegető magatartásával szemben	446
CCCLXIX. Augusztus 2. Pázmány a királyhoz. Jelenti Bethlen követainak megérkezését	448
CCCLXX. Augusztus 7. II. Ferdinand Pázmányhoz, Bécsujhelybe hívja őt	448
CCCLXXI. Augusztus 30. II. Ferdinand Pázmányhoz. Fölvívja, hogy mielőbb jelenjék meg Sopronyban	449
CCCLXXII. Szeptember 4. II. Ferdinand Pázmányhoz. Bécsujhelyre hívja őt	450
CCCLXXIII. Szeptember 12. II. Ferdinand Pázmányhoz. Sennyey cancellárt küldi hozzá	450
CCCLXXIV. Szeptember 14. Pázmány a királyhoz. A Bethlenhez küldött futár és az országgyűlés elhalasztása tárgyában	451
CCCLXXV. Szeptember 24. Pázmány a nagyszombati tanácshoz. Egy nagyszombati pap ügyében	452
CCCLXXVI. November 5. Bethlen Gábor Pázmányhoz. Menyegzőjére meghívja	453

	<i>Lap.</i>
CCCLXXVII. November 5. Bethlen Gábor Pázmányhoz.	
Fölkéri, hogy bizonyos ügyét a királynál támogassa	455
CCCLXXVIII. November 20. II. Ferdinand Pázmányhoz.	
Pozsonyban alapítandó iskola tárgyában	456
CCCLXXIX. November 27. Pázmány a spanyol követhoz.	
Közbenjárását kéri a spanyol királytól kért évdíj tárgyában . . .	457
CCCLXXX. November 27. Pázmány a spanyol királyhoz.	
Értesíti III. Ferdinand királylyá választatásáról	458
CCCLXXXI. Dátum nélkül. Pázmány a királyhoz. Elő- alja, mily módokon lehetne a kath. egyházat Magyarországbn emelni és fölvirágoztatni	459

Sajtóhibák.

Lap	sor	felülről	helyett	javítandó
88	2	»	1671	1617
125	8	»	1617. január 28.	1617 október 30.
183	3	»	II. Ferdinand	II. Mátyás
219	10	»	april 27.	april 26.
379	16	»	1622. marcius 22.	1624. május 26.
338	33	»	Abbras	Abbas

PAZMÁNY PÉTER

LEVELEZÉSE.



I.

1605. február 1.

Istvánfy Miklós nádori helytartó Pázmány Péterhez.

Antequam ad haec Comitia iter instituissem, admonuit me D. Gabriel Pethcő nomine Paternitatis Vestrae, ut si mihi constaret, quo primum tempore haeresis lutherana Hungariam inuasisset, et quomodo tantum incrementi coepisset, Paternitati Vestrae significarem; id quod me jam natu grandiozem, et ab incunte pueritia in luce hominum versatum, latere non posse existimaret. Suscepi perlubens hunc laborem, meque ad Paternitatem Vestram prima quoque occasione scripturum pollicitus sum. Sciat igitur, tempore Ludovici II. Regis nostri e Germania famam Lutheri in Hungariam perlatam esse; sed qui eam sectam tuerentur, aut nullos fuisse, aut paucissimos, eosque ut fieri solet clancularios et lucifugas, quandoquidem in Comitibus Pestanis anno, nisi fallor, 1518. publico edicto proscripti, et ad ignem damnati fuerant. Postea Mohacsienſi clade, atque innocentissimi Regis interitu subsequente, caesisque in pugna omnibus fere Episcopis, et Regno miserabilem in modum factionibus et intestinis discordiis laborante, Episcopatus etiam per varios homines saeculares violenter occupati sunt, nec qui religionem labantem restitueret, aut tueretur, reperiabatur. Agriensem Episcopatum Petrus Perénius, post obitum Georgii Frangepani violenter sibi usurpabat; Nitriensem Valentinus Turcus, Varadiensem Emericus Cybacus, Transylvaniensem Albensem Franciscus Dobo, Chanádiensem Caspa-Perussicz, Quinqueecclesiensem Joannes Szecsenyi Jauriensem vero Paulus Bakics, aliosque alii nefarie occupatos retinebant; conniventibus ambobus Regibus, quamquam catholicis Principibus, sed partium suarum studiosos etiam per illicitas vias sublevare contendentibus. Sub hoc statu rerum. Petrus Pere-nius primus ei sectae se addixit, concionatores lutheranos

stipendiis invitatos, et Stephanum imprimis Kopacium et Michaelem Rotarium in bonis suis et oppidis secure versare patiebatur. Secutus ejus exemplum Caspar Drágfy, Andream Batisi et Matthiam Devay, lutheranae similiter sectae concionatores in oppido Erdöd, aliisque bonis suis publice concionari et haeresis semina spargere jubebat, et ipse, nemine qui refroenaret eam, sectabatur. Unde etiam eadem secta tanquam ex proximo loco in Transylvaniam facile irrupit, nec sine Dei optimi maximi justo judicio factum esse videtur, quod auctores isti depravatae religionis non multo post deficiente familia, stirpitus interciderent. Franciscumque Révay jam natu grandiozem eadem mali labes infecerat, quamquam quidem id negantem, a Ferdinando Rege acrioribus verbis eam ob causam correptum fuisse audivimus. Et hactenus quidem nemo ausus est se ejus haeresis sectatorem confiteri, negligentia tamen Principum et aliorum brevi factum est, ut etiam ejusmodi sectarii a Magnatibus et Principibus defensi, publice suggestum conscendere, et virus suum spargere non dubitarent, et miseram plebem seducerent; adeo, ut restitutis demum regimini Episcoporum Ecclesiis, malum tamen hoc latius serpere, et majorem Regni partem corripere non intermitteret, bellis civilibus et intestinis discordiis occasionem majorem ei subministrantibus. Paulo post irrepsit etiam Calvinismus, duce et auctore quodam Martino Calmarenio, quem nostri Sánta Marcezi vocabant, ministro, seu praedicante in Beregszász, quod ad arcem Munkács pertinens, eo tempore Petrus Petrovics obtinebat a Rege Ferdinando, per quaedam pacta concessum, qui etiam iconoclasta erat, et cum in templo imagines demoliretur, quaedam casu in caput ejus caecidisse fertur, eumque ita allisisse, ut magno illato vulnere vix non mortuus fuerit. etc. Posonii 1. februarii 1605.

(Töredékesen közli Pray »Specimen Hierarchiae Hungaricae.« II. 215. s. kk. II.)

II.

1605. deczember 17.

Pázmány Péter Istvánfy Miklóshoz.

Spectabilis et Magnifice Domine.

Domine colendissime.

Salutem a Domino, meorumque obsequiorum commendationem. Litteras, quas e castris 26-a novembris dedit Vestra Magnifica Dominatio, biduum est, ex quo accepi, et quidem pro ea, quae promptissima est, obsequendi V. M. D. voluntate, summa, qua potui, diligentia egi cum Stephano Rattkay; verum is et mihi privatim et Secretario Magnifici D. Rattkay ita respondit, ut diceret, se quidem M. D. V. plurimum debere, et velle debere, profiteri, atque adeo petitio levis V. M. D. instar imperii est apud ipsum, verum non diffidere se, quin si M. V. D. suas quoque rationes intelligat, facile in eam sententiam iturum, ut justis, gravibusque causis inductum ipsum judicet, quominus hoc anno debita fratris remittat. Principio enim post tot M. D. V. et Domini Bani labores, confecto negotio, se eo ipso tempore, quo possessionem adire debet, conveniat, pareat, fore, ut aliis deinceps annis, variis item modis differatur, donec post duos, tresve annos, velut noncaptione (?), praescriptioneque nihil se debere fratres jactent. Deinde si Domino Joanni debitum relaxatur, multo potiori jure et Georgio relaxandum, id enim et majores ipsius rei familiaris angustiae, et jura sanguinis maiora exigunt; deinde nonnulla quoque debita in his, ultro citroque factis itineribus contraxisse se ait, quae ad calendas januarii sunt exsolvenda. Haec igitur et multa alia sunt, propter quae non diffidit V. M. D. probaturum consilium ipsius.

Ego vero ex animo gratulor V. M. D., quod hoc fatali Pannoniae anno nullum incommodum acceperit Croatia, quae res et in praesens omnium commendationem et apud posteros memoriam Vestris Magnificis Dominationibus pariet immortalem. Quanti hanc Croatiae constantiam, imo quantum paucorum illic fidem ac prudentiam orbis christianus faciat,

non obscuris indiciis magnus ille Christianitatis Antistes declarare coepit; coepit, inquam, perget enim, non dubito, pacis negotium. In ancipiti haeret adhuc, si bellum prosequendum; vires solito maiores promittunt universi, sed ego tamen ad pacem suspiro, nam usu edoctus scio, promissa saepe fallere. Spes est affinitatem fore inter hanc Domum Serenissimam et Florentinam. Nec vana, ut spero, spes.

Sed rogo D. V. M., hanc mihi veniam dabit, si quod in animo dein concepi meo, nunc tandem promam. Quantae Deus bone! tenebrae, imo quantae fabulae in Historia Hungarica a temporibus Uladislai. Legi varios, qui res nostras posteriorcs attigere, sed ita, ut inficere potius, quam illustrare, res gestas voluisse videantur; et tamen, mea sententia, nullae unquam res Ungarorum ad posteritatis memoriam aptiores, quam hae posteriorum annorum, in quibus mutata omnia et inversa. Quid enim aptius exemplar caeterorum, quam Ungaria ruens, in quo suos exitus contemplantur, et saniora consilia sectentur. Et quis, si vel attingat, novit omnia? Equidem Philippi Cominae, Regis Galliarum Consiliarii Historiam legi, hominis, qui nec linguae latinae gnarus erat, sed doctam, sed prudentem Historiam. Deus bone, in qua plus prudentiae, quam in plurimis veterum! Scribit res, quas vidit, quibus interfuit, quibus praefuit; concilia, fines, exitus, artes, fraudes suorum, aliorum fideliter persequitur. O, si quis apud nos talis! Scio, quid animo concipiam, assequitur V. M. D., quae sola nullo labore, e sinu feliciter illius memoriae depromeret, quae alii nullo labore assequuntur. At labores tantas aetas haec non fert! Primum viridis illa senectus in hoc ipsum a Deo servata videtur, ut furore Turcico, vastitis Acsynis (?) vivum esset omnium rerum, ac dives penu, nec laboris grandis, et si operarum alienarum usus aliquis esset, ea non deforet (?). Sed vera dicere, non semper e re dicentis. Est aliquid, non eiusmodi tamen scrupulus hic est, qui magnopere sit extimescendus M. D. V. Et licet pauculi praesentes, iique mali male accipiant, multo plures posterius laudabunt. Et demum, si id solum impedit, et nomen illud, quod tamen posteritas non tacebit, tacendum iudicat, quid impedit? Scio Curtium illum scripsisse, subductus ille fato suo, fors tamen labores ipsius aetas posterior videbit.

Haec et multa alia similia saepe animo obversata, nunc demum his chartis expressi, quae insinuanda V. M. D. et iudicanda proposui; obnixè rogans M. D. V., ut quidquid id est, ab animo V. M. D. observantissimo profectum, aequi bonique consulat. Deum interim precor, ut V. M. D. diutissime servet incolumem. Graecii, 17. Decembris 1605.

Vestrae Magnificae Dominationis

servus in Christo

Petrus Pázmán.

Gróf Komény József által a Jancsó gyűjteményből lemásolva. Az erdélyi Muzeumban. Apparatus Epistolaris. IV. 99—101 11.

(De hibásan 1615-re téve.)

III.

1605. december 31.

Istvánfy Miklós Pázmány Péterhez.

Reverende Domine! Quacnam sit mens et animus Domini Stephani Rátkay in exigenda pecunia, quam fratres ei debent, ex litteris Paternitatis Vestrae cognovi, qualem antea quoque esse sciebam, idque Domino Joanni Rátkay praedixeram, me nimirum frustra laboraturum, verum ei ut scriberem, magnis precibus contendenti, hoc qualicumque officii genere obsequi et satisfacere coactus fui; quod si ea in re erratum a me est, ut ab invito commissum errorem Paternitas Vestra simul cum Domino Stephano Rátkay haud gravatim mihi ignoscendum putent, vehementer rogo.

Quod ad aliam partem litterarum Paternitatis Vestrae attinet, in qua nobis gratulatur, qui jactata et miserabilem in modum penitus quassata diris bellorum procellis Pannonia, nihil fere incommodo hoc quidem anno acceperimus, gratulandum quidem, et nobis ipsis eo nomine censeo, gratiasque Deo O. M. agendas, id tamen omne divinae bonitati, potius, quae navem jactantibus austris, ut flare desinant, imperare solet, quam curis et vigiliis ac gubernatorum peritiae tribu-

endum videtur. De pace spes magna animos omnium implevit, faxit Deus, ut ea bono fine terminetur; sed ego ita sentio, eam, nec adhuc adeo certam, nec tam certo ad optatum finem perducendam putem, tum quod Elias*) ille, cui Germani in ea conficienda plurimum tribuere videntur, nondum Viam venisse dicatur, tum vero etiam, quod in ancipiti sit, an Caesar augustae suae dignitatis memor, nec ut cogatur, sustineri solitus, conditionibus, quae toleratu difficiles esse dicuntur, assensus sit; sed tamen cum inducias iterum intelligamus ad tres menses dilatas esse, quorum initium a Calendis Januariis sumatur, mea spes, quae pene extincta erat, ea temporis dilatione, velut injecta quadam scintilla excitata est; utinam fessis, ac debilitatis, ne dicam fractis, ac perditis rebus nostris, quod verius dici posset, exoptata tandem pax, et securitas Divini Numinis esset, et Majestatis Caesareae cura, atque studio, affulgeat, qui a tot, et tantis, ac fere continuatis cladibus et calamitatibus aliquantum respirare possumus; in auxiliis Christianorum Principum quanta spes collocanda sit, non sine malo nostro antea experti sumus; quae non abs re quidam olim ex nostris amplissimae dignitatis vir, eorum tarditatem ob oculos ponere coactus, militum incedentium pedibus cancos et testudines addito externi auxilii elogio, scite depingendas curasse censeatur. Utcunque erit, consultationum istarum Viennensium qualemcunque exitum propediem cognoscemus. Quae vero Paternitas Vestra de rebus Nostris quotidie in pejus, et in interitum ruentibus commemorat, ac aliquem, qui eas vel sic ruentes memoriae posterorum tradat, desiderare videtur, illud sane inficiandum non est, eos qui hactenus in eis scribendo illustrandis operam impenderunt, cymmereas tenebras eis potius offudisse, quam lucis aut splendoris quidpiam adtulisse, et eos praesertim, qui modo hanc, modo illam maximorum bellorum particulam, non ad rerum gestarum, et veritatis fidem, sed pro libidine aut ambitione tractandam suscepisse videntur, ut suis laudandis, nostrisque elevandis encomia, simul ac invectivas scripsisse censere queam. Et quorum quidem numero, utinam meus olim in Italia magister, doctus sane alias homo, Sam-

*) Gróf Kemény J. jegyzete: „Intellige Stephanum Illésházy.“

bucus eximi posset, qui tametsi popularis noster esset, eodem tamen ineptiarum quarumvis sine delectu et gravitate scribendarum morbo laborasse videtur, et cum ab amicis ejus rei admoneretur, minime omnium obtemperare bonis consiliis volebat, tanta pertinacia, ut etiam apud sapientissimum Principem, Stephanum Poloniae Regem temeritatis suae male audiendo, poenas daret, ejusque jussu Brutus in eum acerbius perstringendum stylum exerceret. Taceo alios rerum ac locorum imperitos, qui Zagrabiam in Transsylvania, et Agriam in Illyrico sitas, Husztum, Filekum, et Tömösvarum a Swendio (quem ea loca ne vidisse quidem unquam, constat) recuperata esse, aliasque tales nugas, et aperta mendacia in litteras retulisse non erubuerunt. De quibus, cum in Transsylvania essemus cum Reverendissimo Domino Episcopo Agriensi, saepe nostrorum, tum aliis in rebus, tum in hac summam infelicitatem cum commiseratione contemplari solebamus, quibus vel pereuntibus, aut forte jam perditis, nemo vel civis, vel peregrinus hactenus repertus fuerit; qui quomodo perierint, posterorum memoriae pro rei dignitate consecrare conatus sit, praeter hos circumforaneos, ut ita dicam, historiarum depravatores. Cui rei cum obviam eundem esse paribus votis censeremus, tandem ille auctoritate sua, qua apud me plurimum semper valuit, ad scribendum, vel cum nominis ambigua, et existimationis fama, scribendae nostrae historiae munus impulit, quod non ingenio confisus meo, quod exiguum sane, nec tanto oneri par est, sed amore patriae satis, ut puto, temere suscipiendum existimavi, eamque ab obitu Matthiae Regis exorsus, cum quo una salus nostra publica sepulta fuisse videtur, ad haec usque tempora detexere in animo habeo, ea spe, et solatio, ut omnis labor praetextu pietatis erga patriam susceptus, si non ullam laudem, veniae tamen et excusationis locum aliquem obtinere possit, ita tamen, ut ejus in publicum edendae potestatem consilio Domini Agriensis ac Paternitatis Vestrae, ac sui similium integrum mihi reservem. Haec mea secreta nolui dissimulare, quin Paternitati Vestrae, pro mea erga eam observantia significarem, simul quamprimum mihi, Graecium proficiscendum erit, priorem operis mei partem, cum Paternitate Vestra communicaturum pollicerer, in quo rudi, ac incondito sermone,

nec ullis eloquentiae ornamentis perpolito, sed certo ordine, firmisque indubiae fidei fundamentis subnixo, satis me assecutum putabo, si illud Paternitati Vestrae, coeterorumque meae gentis hominum spei, et expectationi, in quorum gratiam ingenuum laborem suscepimus, videbitur cum officiosa satisfactione respondisse. Quod reliquum est, Paternitatem Vestram feliciter valere cupio, et ut Reverendissimum Patrem Villerium meo nomine amanter salutet, rogo. Vinicze ultima Decembris 1605.

Nicolaus Istvánffy.

Gr. Kemény József által a Jancsó gyűjteményből lemásolva. Az erd. Muzeumban. Apparatus Epistolaris IV. 101—105. l.

IV.

1606. január 23.

*Pazmány Péter Beythe István németújvári reformatus
prédikátorhoz.*

Erudite Domine. Salutem a salutis auctore et felix novi anni auspiciam.

Ut ad te vir erudite scriberem, longe religione et vitae instituto abjunctus, et quod caput rei est, ignotus ad ignotum, fecit et laudata saepius tua humanitas, qua non litterarum solum commercia, sed et sermonum liberos admittis; et vero etiam libelli cujusdam mei occasio. In eo enim illud tibi vel maxime displicere accepi, quod folio 8 scripto consignarim, legisse me, qui Lutherum incubo daemone natum tradant. Id tanquam paradoxum, a communi sensu abhorrens, magno cum aliorum plausu, exsibilare te audio. Miratus sum, et vix etiamnum in animum induxi meum, te ea aetate, eo rerum usu, in eo haesisse. Principio enim, si singula caute dispicias, videbis, me nihil ea de re affirmasse. Docui evidenter, plerisque veterum ac recentiorum haeresiarcharum, daemonis commercio infames fuisse. Docui ex ipsis Lutheri et Zwinglii scriptis, primum lutheranismi ac sacramentarii dogmatis magistrum daemonem fuisse. Docui, tota vita, in morte, post

obitum, vel Luthero, vel ejus cadaveri, familiariter adhaesisse malos genios. Addidi, legisse me apud quosdam, incubo ipsum daemone progenitum. Nullum, quo id assererem, verbum addidi; quin potius, velut ea omnia, quae aliunde sumpseram, minus aestimarem, addidi: „sed mittamus haec omnia, ipsius de se testimonium audiamus.“ Quid hic damnes? Quod legisse me dixerim, quae legi? Legi sane apud eos, quos in margine citavi; legi apud alios, quos adferre marginum angustiae non patiebantur. Prateolus certe, quadraginta ab hinc annis, eo ipso loco, quem in margine notavi, sic habet: „Sunt, qui Lutherum scribant incubo natum, qui ejus matrem, balnei publici servulam, oppresserit; sed cujus fidei sit, nescio. Legitur tamen in ejus vita a fidedigno Domino Cochleo conscripta, quosdam ita literis mandasse. Verum fides sit penes lipsicam illam matronam, cui ejus mater fuit notissima. Ad hanc historiam alludere alicubi Erasmus, non est a fide alienum.“ etc. Haec ille. Serrarius quoque in capite 6. Tobiae qu. 4. ita ad verbum habet: „Quid de Luthero dicam, quem ex incubo, se in balneo, cui ancillabatur, concepisse, propria mater professa est; quemadmodum in editis Lipsiae libris, Petrus Lypsius testatur, nec ipse etiam Lutherus inficiatur? Cum enim ei tam infamem, nefariumque ortum objecisset Cochleus, quid homo alioqui lingua, calamo petulantissimus, et in maledictionum ac convitiis palaestra nemini unquam cedens, victorque perpetuus, quid inquam respondit? Nihil plane, nisi ut Symposiacorum capite 28 recitat, hoc unum, quod paulo post futilissimum intelligemus, non posse simul et mulieris esse filium, et ex incubo procreatum.“ Haec ille. Andreas vero Richlicius in Thesibus de Paulo et Juda Thes. 14. de Juda, ita habet: „Et ut illud relinquam, quod partim Lipsiae, partim Dresdae quondam Petrus Sylvius libro 15. folio 3, et libro 28 folio 3 explicavit, eum incubo diabolo natum fuisse, duo certe summi Imperatores Carolus V. et Maximilianus diabolicae eum consuetudinis non obscure notarunt. Iste quidem, dum eum a se procul abduci juberet, quod in ejus humeris insidentem diabolium videret. Breudenbach libro 7. Collat. capite 41. Ille vero, dum eum non hominem, sed diabolium, qui hominis personam induerit in publico et solemnibus edicto Vormatiensi

anno 1521 appellavit.“ Haec ille. Denique ne singulos persequar, Martinus Delrio libro 2. Disquisitionum Magicarum 915, Fontanus in historia sacra de statu religionum auctorem laudat hujus Luthericae prosapiae.

Vide igitur, quot qualesque viros refero, apud quos hanc ipsam rem legi. Salva ergo est fides mea, cum id, quod me legisse docui, in tam diversis legerim.

At enim id, te iudice, fieri nequit. Cur vero? Augustinum, summum etiam te iudice virum, audi ita loquentem 15 de civitate cap. 23. „Creberrima fama est, multi expertos, vel ab eis, qui experti sunt, de quorum fide dubitandum non est, audisse affirmant, silvanos et faunos, quos vulgo incubos vocant, improbos saepe extitisse mulieribus, et eorum expetiisse et peregissee concubitus. Et quosdam daemones hanc assidue immunditiam efficere, plures, talesque asserunt, ut hoc negare impudentia videatur.“ Haec Augustinus. Lutherus vero Colloquiorum mensalium (editio Isleb. anno 1566. per Urbanum Gaubisch) cap. 28. de daemone folio 300 b. ita habet: „Succubae sunt, quae expleant cum diabolo libidinem, quales sunt pleraeque veneficae et sagae.“ Nota est historia de foemina Nannetensi, quam D. Bernardus post sexennium ab inita prava cum daemone societate liberavit, ut in ejus vita libro 2. cap. 6. habetur. Quid quod Josephus Judaeus, Justinus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Lactantius, Cyprianus, Eusebius, Methodius, jam olim malos genios foeminis commixtos, et ex iis gigantes progenitos dixerunt, quos ut tuo et meo labori parcam, citatos invenies a Pamelio in I. paradoxo Tertulliani. Idem D. Thomas et ejus asseclae I. parte qu. 50. a 2 ad 6., et post alios Molina 1 illa qu. 50 a 1. Idem Scotus, Durandus, Gabriel et caeteri 2 d. 8. Idem pleriquae physici, ut Valasius, Condronchus, Magius, Camperius. Idem iudicium tribunalia docent, et publicorum maleficiorum quaesitores, qui in causis veneficarum haec crebro audivere, quae late referunt Delrio, eo quo ante citavi loco, et Serrarius in cap. 6. Tobiae qu. 2., qui Lutherum quoque cap. 24, Symposium ita loquentem refert: „Audi vi a Joachimo Friderico Imperii Electore nobilem quandam in Germania familiam esse, quae a daemone propagata est. Et ut idem Serrarius qu. 4. refert, Arturum et Martinum Caesarius Abulensis, Vin-

centius a daemone progenitos referunt; Homerum Aristoteles libro 3 Poeticorum, Plutarchus in ejus vita, et ex eo praefatione in Homerum Politianus; Servium Tullium Plinius libro 36 capite ultimo; Alexandrum Plutarchus in ejus vita; quin et Hunnorum quosdam ex faunis progenitos Jordanes et Luitprandus tradidere, quos apud Delrium videre potes. Quomodo igitur res tam trita et vulgata, fugere te potuit? quomodo admirationem parere?*)

Qua vero ratione id fiat, ut assequare, sic habeto. Daemones vi sua et ex propria substantia generare nullo modo possunt; nam nec corporaei sunt genii illi, nec sexus discrimine sejuncti, ideoque nec semen ullum habent. Attamen possunt vel vita functorum corpora resumere, vel ex aere, aliisque elementis (ut et boni angeli) palpabilia corpora ad carnis similitudinem formare, illa movere pro libitu, calefacere, circumferre. Possunt semen verum, ab hominibus fusum accipere, summa celeritate ac cura deferre, et ne subtilissimi spiritus semini congeniti evanescant, diligentissima custodia communire, et demum in subjectas, instar naturalis emissionis transfundere, et ejus beneficio generare. Nihil enim est in his omnibus impossibile, ut proinde jure merito dixerit Augustinus: „Summa est impudentia haec in dubium revocare.“

Sufficere haec pauca arbitror, pro ejus de qua agimus, difficultatis intelligentia. Utinam caetera, quae tibi in eo li-

*) A lap oldalán és alján következő jegyzetek állanak.

»Lipsius quoque libro 1 Stoicae Philosophiae cap. 20. Lactantius — ait — Justinius, Clemens Alexandrinus, Eusebius, Tertullianus, Severus Sulpitius, genituram geniis adscribunt, et foeminis jungi, easque imprele, putant. Exempla et testimonia etiam hodie multa illic eunt, et etiam, de liberis sunt in hac — exempla.«

»Plutarchus quaest — 8 cap. 1. contendit impleri posse foeminas a geniis. Idem Plutarchus in Numa. Uterque ex Egyptiorum sensu id probat.«

»Bornemissza Peter Tomo 4. Concionum. Az ördögi kísértet. Folio 721 b. in fine: Az ördög lidércz módra latorkodik az emberrel. Folio 810. Hallottam, hogy az ördög némely asszonygyal lakozott és efféléknek fiok született és azok minemü ördöngösök voltak. Folio 900: Lidércz ördögről is csodákat mondhatnék és affélékről, kik özvegyek lévén, ura képében a sátán hozzá járt és vele játszodozott.«

bello displicent, scirem, efficerem profecto, ut facti mei rationem intelligeres. Ita enim apud animum tuum statuas velim: quod si crassa illa et impudentissima mendacia, quae mei libelli folio 38 Calvino attribui; si lata illa ad interitum via, quam complanasse Calvinum folio 26 docui; si horrendae illae blasphemiae contra Deum, contra Dei filium, quorum memini folio 64 et 69; si sexcenta similia, quae ex Calvino attuli, Calvinum non sint: fateor me calumniam fecisse Calvino; si vero ipsissima sunt Calvinum sensa et placita, negare non potes, vir erudite, crassis et enormibus erroribus scatere eam, quam tu propugnandam suscepisti, Calvinum doctrinam. Quare ego te, per animae tuae salutem, percanum illud mentum, oro obtestorque, ut omni praejudicio seposito, haec sola (si alia nolis) capita, quae attigi, diligenter considera, et quam periculoso loco res tua sit, vide. Mors jam prae foribus. Juventutem apud nos, virilem aetatem apud Lutheranos, decrepitam in Calvinum castris egisti. Probasti omnia; scio, securiorem viam non invenisti, quam sanctis illis (etiam confessione vestra) Augustinis, Cyprianis, Ambrosiis, Chrysostomis etc. calcatam. Hanc insiste viam, si eo, quo pervenisse hos credis, cupis venire. Cave, ne et aliorum, quorum tecum ruinam trahis, debitor fias. Haec tibi, vir humanissime, spero non ingrata fore; si quid tamen molestum accidat, parce affectui, quem in te propensum semper, si voles, experieris. Deus te donis coelestibus augeat, et in effaeto corpore renovet ut aquilam juventutem tuam. Vale. Graecii 23 januarii 1606.

Tuus in Christo

Petrus Pázmány.

Pázmány által sajátkezüleg irt másolat, melyet „Az mostan támadt új tudományoknak tiz nyilván való hamissága“ czimü munkájának egy példányához kötött tiszta lapokra jegyzett. E példányt a m. t. Akademia könyvtára birja.

V.

1607. szeptember 26.

Pázmány Péter Stobaeus György lavanti püspökhöz.

Quod plurima et maxima Illustrissimae Dominationi Vestrae in me merita, et mea adversus illam vetus observantia jam pridem flagitabant, scriptionis officium, id, quam optaram, diutius dilatatum est, ea vel maxime de causa, ut certi aliquid, addo, etiam boni, scribere possim, quo animum Illmae D. V., assiduis curis gravatum, relevarem. Verum, quia differri, quae scribere vellem, video, scribere ea ipsa, quae nollem, malo, quam nihil omnino scribere. Convenerant Posonium omnium Ordinum delecti viri, spesque erat maxima felicitum Comitiorum; partim sua sponte, partim spe vicini adventus Serenissimi Matthiae, detenti sunt Posonii Ordines sex, septemve hebdomadis integris; tandem expectationem diuturnam pertaesi, Hungariae superioris legati abiturum parare incipiunt. Antequam tamen discederent, missa est legatio ad Serenissimum, Viennam, ut diem adventus Suae Serenitatis intelligerent. Legati in diem duodecimum adventum Suae Serenitatis denuntiant; laeti sese omnes expectare velle promittunt, ea tamen lege, ut si nec ad eum quidem diem adsit Sua Serenitas, se abituros certo affirmarent. Iis quoque diebus lapsis, cum ne spes quidem (ut ipsi dicebant) proximi adventus Suae Serenitatis appareret, omnes fere superioris Hungariae legati abiire, palam ante professi, se in fide Suae Majestatis permanere, velleque rursus ad eum, qui Suae Majestati placeret diem advolare; sicque (tametsi plurimi remanserint, qui Diaetam continuatam cuperent) caeteris quoque sensim dilabentibus, res tota evanuit. Nunc huc Viennam Sua Serenitas Consiliarios Hungaros evocavit, cum iis deliberatura, quid facto opus. Interim fideles Suae Majestatis bonis suis carent, eorum siquidem restitutio ad Comitiam rejecta erat, et, qui iis fruuntur, de industria tempus extrahi cupiunt. Quid porro futurum deinceps, assequi certo fas non est; certe ominari tristia, proclive est; nisi omnia, quae capita factionum optant, concedantur, hoc est, ni-

si et Regiae Majestatis auctoritas titulis solum contenta sit, et religio catholica ad quandam Ecclesiae Anglicanae normam deformatur, quod Deus avertat. Aliud cum jam non occurrat, Deum optimum precor, ut Illmam D. V. diutissime salvam velit. Viennae 26. septembris 1607.

Közrebocsátva Stobäus György levelei közzét.

VI.

1607. október 7.

Stobaeus György lavanti püspök Pázmány Péterhez.

Jam plane exciderat, te obstrictum aere meo, cum tuum amorem accepi, suavissimis litteris tanquam sigillo consignatum. Adeo non sum rigidus, non importunus, exactor. Quamquam, quid exigerem ab eo debitum, qui nihil mihi debuit, nisi quantum ipse voluit, et hoc ipsum litterarum officium sua mihi sponte pollicitus est? Itaque liber jam es a fide polliciti. Me vero eo nomine tibi obstrinxisti plurimum, debitoremque effecisti maximum longe beneficiariis posito. Debeo tamen litteris litteras, amorem amori, atque illas quidem, quales quales nunc solvo. Hoc vero ita vicissim in te sum animatus uti par est in virum, ortu, bonitate, doctrina, religione praeclarum. Quae vero de Hungariae statu ad me perscribis, ea cognovi omnia, id est, nihil. Siquidem in nihilum cessit Posonii Conventus, unde scire aliquid poteramus. Quid vero est, quod dissolutus, antequam coeptus? Magni res ominis. Precor, sit Regno, sit Caesari, sit religionis felix cunctatio. Molestias tamen plenum est, in re maximi ponderis tam diu pendere animi, et, fortunae dubios, lupum, ut ajunt, tenere auribus. Ex nobis quid expectas? De reditu nostrorum Principum? Intra decendium aderunt. De Imperii Comitibus? Serenissimus Ferdinandus ad medium novembris iter Ratisbonense ingredietur, iisdem Caesaris nomine praesessurus. Caeterum vivimus sospites, laeti, jucundi, ut solent vindemiae

ubertate gaudentes. Dii vos quoque omni gaudio impleant, et te ad nos incolumem reducant. Vale. Graecii nonas octobris 1607.

Közrebocsátva Stobäus György levelei között.

VII.

1609. martzius 17.

Daróczy Ferencz jezsuita atya Pázmány Péterhez.

Reverende in Christo Pater, Domine et Frater observandissime. Pax Christi. Patres et fratres, quotve sumus in hisce partibus dispersi, gratia Dei bene valemus. Nudius tertius P. Valentinus Fabo fuit hic mecum. P. Forro est Albae Juliae. Domini Kornis, uti mihi scribunt, optarent si P. Alexandrum nunc mecum inducerem; sed antequam cognoscam rectius statum Transylvanicum, ipsum Patrem in tuto relinquam. Ego hinc cras iter ingrediar, Deo volente, ad Principem, quem Fogarasini, vel Coronae opinor me inventurum; de rebus transylvanicis ex ipsa Reverentiam Vestram faciam certiore. Apud Illmum ac Rmum D. Cardinalem Reverentia Vestra me habeat excusatum rogo, si hactenus 200 illos florenos Magnificus D. Homonnai pro me non exsolvit; rogaveram enim Suam Magnificentiam, ut illos, hic domi suae restituendos, Suae Illmae Celsitudini restitueret. Quod si factum non est famulus praesentium lator, tantumdem vel perferet, vel Cassoviae apud D. Perceptorem deponet, quod uti factum fuerit, Reverentia Vestra meas obligatorias recipiat, et casset, rogo. Me de reliquo Reverentiae Vestrae sacris orationibus demisse commendo.

Datae in Zekelhyd 17. martii anno 1609.

Reverentiae Vestrae

addictissimus servitor et frater

Franciscus Daróczy.

Illmo ac Rmo D. Cardinali mea quantulacumque servitia Reverentia Vestra commendare, ejusque patrocinio me insinuare non dedignetur, rogo.

Eredetiye a m. k. egyetemi könyvtárban, Pray kézirati gyűjteményében.

VIII.

1609. deczember.

Pázmány Péter Thurzó György nádorhoz.

Illustrissime Domine, Domine colendissime.

Post humilium servitiorum ac precum oblationem in gratiam Illmae D. V.

Hesterna die voluntatem Illmae D. V. intellexi, meque de re proposita responsum Illmae D. V. daturum recepi, id quod nunc ea qua par est submissione facio.

Imprimis igitur dictorum factorumque meorum rationem dare non subterfugio, in id enim omni studio ab ineunte aetate incubui, ut Deo imprimis me, meaue probarem, nec ulli iustae querelae ansam darem, ac praesertim in iis, quae scripsi, publicique iuris feci, nihil nisi testibus idoneis comprobatum adferrem.

Verum illud Illmae D. V. revocandum in memoriam duxi, controversiam de rebus fidei, deque erroribus circa fidem, et an iure meritoque hic illeve error sugilletur, non forum iudicesque saeculares, sed iudicium ecclesiasticum concernere, cum non ecclesiasticis solum decretis, humanisque sanctionibus, verum etiam divina lege ad ecclesiasticum tribunal huiusmodi diiudicatio rejiciatur, Quamobrem, cum omnia, quae salva conscientia fieri a me possint, quantum in me est, paratus sim facere, libenter coram Ordinario loci, aut si ita videatur, coram Apostolico Nuntio comparebo, factique mei rationem sufficientem Deo adiuvente dabo. Haec habui, quae Illmae D. V. brevibus si-

- gnificanda judicavi, quam diutissime salvam incolumemque
Deus optimus conservet.

Illustrissimae D. V.

humillimus servitor
Petrus Pázmány.

Eredetije a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

VIII.

1614. april 20.

Pázmány Péter Pozsony város tanácsához.

Szolgalatom és isteni imádságom ajánlási után Isten kegyelme-
teket sok esztendőig való bódog hosszú élettel és
minden kívánatos jókkal megáldgya.

Két okból indítottam, hogy az én kicsin állapotam és
értékem szerént kegyelme-
teknék egy kevés deáki és lelki
ajándékokskával kedveskedném. Első az, mert ti kegyel-
metek közzül ennihányan nagy emberséggel és böcsületes
jóakarattal mutatták én hozzám sok alkalmatosságokban
magokat. Melynek meghálálására minthogy elégtelennek
ismerem magamat, úgy tetszik, hogy kötelességem azt ki-
vánja, hogy egyébbel nem lehetvén, igaz jóakarathnak jelen-
tésével hálaadónak jelentsem magamat. Második az, mert az
minemü kiseded ajándékot kegyelme-
teknék eleiben küldök, azt
az kegyelme-
teknék gondviselésére bizatott királyi fővárosban
szerzettem és nyomtattam. És annak okáért, hogy ha az
kertésznek méltó az ő kerte gyümölcsében részesülni, bizony
illendő volt, hogy én is az kegyelme-
teknék kertében nevedkedett
és megérlelt gyümölcsben részeltetném kegyelme-
teknék. Nem
a végre (mint egyebek cselekednek, kik az könyveken pinzt
horgásznak) hogy kegyelme-
teknékü ezért egyéb jutalmat
várnék az egy jó akarathnál, hanem csak azért, hogy az én
kegyelme-
teknékhez való kötelességemnek jelenségét adgyam.
És jóllehet külömb religiora igazit ez az könyv, hogy sem
az, melyet javallanak sokan az posoni urak közzül, de mind-



azáltal nem kétlem, hogy kegyelmetek ezt is megolvassa, tudván azt, hogy az igazság meg nem homályosittatik, midőn melléje vettetik az hamisság; hanem (mint az fejér az fekete mellett) inkább ki tetszik.

Tarcsa és áldgya meg az Úr Isten kegyelmeteket minden javaival. Vienna 20. aprilis 1614.

Kegyelmeteknek szeretettel szolgál
Pázmány Péter.

Kivülről egykoru jegyzet: „Petrus Pazman Societatis Jesu opus quoddam theologicum amplissimo Senatui dedicat.“

Eredetije, egykor Gyurikovics György birtokában, jelenleg saját kéziratgyűjteményemben.

IX.

1615. május 30.

Pázmány Péter Verancsics Faustus csanádi püspökhöz.

Reverendissime Domine, Patrone colendissime.

Tardius respondeo ad litteras Reverendissimae D. V., non certe ex aliqua negligentia, sed quod partim diuturna infirmitate impeditus, partim Graecensi profectioe retardatus, nihil quidquam concludere potuerim de nepote Rmae D. V., mihi commendato. Nam etsi per litteras iterato egerim de eo negotio, nihil tamen obtinui. Tandem ante octiduo Posonio cum Illustrissimo Cardinale coram egi, qui recepit, locum se illi nepotulo inter alumnos Tyrnavienses Capituli Strigoniensis assignaturum. Quaesivit ex me de aetate, scientia, etc. juvenis, de quibus nihil habui, quod dicerem.

Cum Transylvanis pax conclusa, commoda satis ac honorifica Imperatori. Turcae legati hic sunt, cum quibus praeter alios Commissarios Illmus Cardinalis cum D. Kleselio agunt. Ungarorum alius nullus interest tractatui, nisi D. Cardinalis et D. Paulus Aponi. Verum ab his ultimam pacis

conclusionem fieri posse, non arbitror. Hi enim non tam ut concludant, ac difficultates complanent, quam ut munera Caesari deferant (quae plane regia fuere) advenerunt.

Spero, intra hanc hebdomadam exitum totius tractatus videbimus. Nam Illnus Kleselius, qui a Caesare inopinate rediit, laborat, ut quamprimum Suam Majestatem consequatur. Negotium Praepositurae ego certe diligentissime D. Cardinali proposui, eaque omnia, quae a V. Rma Dominatione audiveram, commemoravi. Fructum tempus ostendet, quem ego tamen nullum propemodum spero, nisi urgeat praesentia.

Quaeso Rmam D. V., in locis sanctis meque, meaque Deo, ac B. Virgini commendet, meque suum et filium, ac servum solito affectu paterno complectatur. Deus Rmam D. V. diu salvam tueatur.

Viennae 20 maji 1616.

Rmae D. V.

servus et filius
Petrus Pázmány.

A külczim: Rmo D. Fausto Verancio Episcopo Chana-
diensi, Praeposito Ságiensi etc. Domino Patrono colendissimo.
Romae nella casa del Monsignor Vives.

Eredetije a Nemzeti Muzeum kézirati gyűjteményében.

X.

1616. január 28.

Pázmány Péter Varancsics Faustus csanádi püspökhöz.

Reverendissime Domine Patrone colendissime.

Salutem ac felicitatem omnem a Deo precor, meaque humilia obsequia defero.

Omittere non potui, quin Reverendissimam Dominationem Vestram salutarem, orbitatemque Ecclesiae Ungaricae,

amisso optimo Pastore deflerem.*) Scio luctuosam fuisse Reverendissimae D. V. inopinatum illum casum; sed Deo hominem subditum esse par est; ac ea, quae sua divina Majestas arcano providentiae nutu disponit, necessario a nobis approbanda sunt. An aliquis futurus sit successor, vel vacare Archiepiscopatum velint, ego certe nescio; licet multi multa loquuntur.

Sigismundus Balassa ante dies octo in Kékkő, sua arce captus est, iussu Suae Maiestatis, eo quod clam cum Turcis agebat, proditoremque machinabatur. Viennae adhuc cum Turcis agitur.

Quaeso Reverendissima D. V. me amet, quod maximi facio, precibusque apud Deum juvet. Ego vicissim Reverendissimam D. V. ut patrem veneror.

Pragae 18. januarii 1616.

Reverendissimae Dominationis Vestrae.

humilis servus
Petrus Pázmány.

A levél eredetije a Nemzeti Múzeum kéziratgyűjteményében (1543 folio latin). De másik lapja, melyre a külczim irva volt, hiányzik; Kovachich idejében még megvolt s Verancsics következő nevezetes jegyzetét viselte: „Questo Giesuita ha da essere adesso Arcivescovo di Strigonia, et lo meritá.“ (Scriptores Rerum Hung. Minores II. 438. l.)

XI.

1616. június 3.

*Khles! Menyhért bibornok, a cs. titkos tanács elnöke
Pázmány Péterhez.*

Venerabilis in Christo Frater.

Litteras Dominationis Vestrae secunda labentis mensis, una cum adiunctis quibusdam Posonii datis, recepimus. Qualiter autem nostris curis negotium Kolonitz propositum

*) Forgách Ferencz bibornok és esztergomi érsek 1615. október 16-án bekövetkezett haláláról szól.

habeamus, luculenter id effectus ipse demonstrat, non minus quam in Balassaiano.

Quae Dominus Forgách perscribit, dolendum quod ita sit. Sed si is, ut Generalis et Catholicus tandiu cunctari desisset, correspondentiam cum Palatino intermisisset, Comitatus non fovisset, Bethlenio gratificari non desiderasset, et ante compositionem controversiae cum Domino Homonnai ultionem non quaesivisset, et solum augmentum religionis catholicae considerasset: Dominus Homonnai ante aliquot hebdomadarum spatium optime intento suo peritus fuisset. Nunc partes nobis sequendae erunt Domini Forgách; nam quae Ali Basa scribit, ex adiunctis litera A signatis, D. V. cognoscet. Super quibus e vestigio Maiestas Sua se resolvit, ac animum pro rei commoditate direxit: Dominationem Vestram, utpote quod unicum habet instrumentum, ad componendum hoc negotium delegit, simul et pro tractandis rebus necessariis cum Dominis Forgách, Homonnai et Dóczy constituit, quemadmodum et Domino a Molardt ex fundamento hac de re perscripsit. Hinc ordinationi illae tam ad Ali Basam, quam Dominum Forgách subsecutae, prout et ab expeditore horum omnia et singula percipiet. Dexteritatis itaque et discretionis eiusdem erit tam Domino Palatino, Forgách, ac omnibus Comitibus satisfacere, quam Ali Basam ad futuram nostram intentionem praeoccupare, Dominum Homonnai in devotione sua conservare, Gabor*) practicas suas praescindere, et denique totum negotium in tranquillum statum inducere. Multum enim Majestas Sua D. V. pollicetur. Habet igitur nunc occasionem, magnum sibi ubique comparandi nomen. In quo et nos operam nostram offerimus.

Sane quod Domini Palatini familiari cum in modum responderimus, causa fuere Amhet Kyaja et Gratiani: qui nos, quod cursorem ad D. Homonnai expediremus, et ei simul cum Valacho ulteriorem progressum inhiberemus, requisiverunt, quod sexta elapsi mensis accidit. Hinc deinde Ali Basae, quae interceptae fuerant, sequutae sunt litterae. Nos tamen constanter adhuc in ea persistimus opinione quod quamdiu Gabor superstes fuerit, nihil de hoc negotio

*) Bethlen Gábor erdélyi fejédelem értetik.

Domino Homonnai spei esse residuum. Aut nisi Status novum aliquem iuxta Provinciae constitutiones eligant, nihil interea cogitandum.

Quoad Dominum Forgach, Majestas Sua in priori adhuc opinione sua manet, videlicet nihil super eo aedificandum, eum in dies mutari; quod quidem nobis alioquin detrimento foret. Proinde satius fore iudicemus, si resignato Capitaneatus Generalis officio, in tempore domi oeconomiae vacaret.

Nunc ergo si D. V. cuncta pro voto Suae Majestatis confecerit, pro relatione Pragae acceleret, ac negotia, quantum possibilitas tulerit, promoveat. Nos sane magnam sentimus iacturam, quod praesentia eiusdem careamus. Quia vero hic discessus in bonum reipublicae christianae suscipitur, facile ac merito dissimulamus. Cui in reliquo benevolentiam nostram offerimus.

Pragae 3 junii 1616.

Cardinalis Kleselius.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

XII.

1616. augustus 15. körül.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima Caesarea Majestas, Augustissime Imperator et Rex, Domine Domine clementissime.

Ea qua par est, animi submissione accepi Majestatis Vestrae Sacratissimae mandatum, quo informationem a me petit iis de rebus, quas Comitatus Zempliniensis ad Sárosiensem Comitatum scripsit 21-a julii. Quarum quidem litterarum copiam Illustrissimus Dominus Palatinus litteris suis inclusam 7-a augusti ad Majestatem V. S. transmisit.

Duo igitur sunt Sacratissime Imperator accusationum capita. Primum est, me Illustrissimum Dominum Generalem, et coram in facie, et absentem coram servitoribus eiusdem

Generalis incusasse, quod praecipuos Dominos in carcerem non coniecero, occidique non curaverit, hoc enim modo D. Homonnai in suis negotiis progredi potuisset. Alterum est, me dixisse: propediem me rediturum in Hungariam superiorem valido exercitu, ac depressurum ibidem nonnullos.

In hac accusatione, illud consulte fecit Comitatus Zempliniensis, quod haec non ut explorata, sed ab aliis auditione accepta retulerit. Ego vero coram Majestate Vestra certo constanterque affirmare audeo, nihil ququam horum in meam cogitationem, nedum in linguam venisse. Sed is forte haec de me sparsit, qui nuper Comitatus persvaserat, me centum octoginta millia aureorum Domino Homonnai detulisse, quique nunc palam per Hungariam spargit, me jussu Majestatis Vestrae in Moldaviam ad evocandum Radulium profectum esse. Ut igitur Majestati Vestrae liquido constare veritas possit, solius Domini Generalis Cassoviensis testimonio totius causae istius decisionem lubens committo. Quandoquidem igitur Comitatus Zempliniensis me in faciem Domino Generali dixisse refert, debuisse ipsum carcerare, macerare quosdam Dominorum; dignetur Majestas V. S. eundem Dominum Generalem jurisiurandi sacramento adactum, examinari curare, an hoc a me audierit. Scio, pro sua integritate dabit pro mea innocentia testimonium, nimiumque credulum Comitatum Zempliniensem ostendet. Nam tametsi non diffiteor, nimiam Domini Generalis lenitatem in rebus quibusdam particularibus non probavi: nunquam tamen iudicavi, vel posse, vel debere ipsum contra leges patrias, ac iura nobilitatis quidquam admittere. Quamobrem Majestatem Vestram suppliciter rogo, dignetur Illustrissimo Domino Palatino demandare, ut a Comitatu Zempliniensi exquirat, quisnam hos de me rumores ad se detulerit, isque nisi idoneis testibus approbet, quod de me sparsit, tanquam alienae famae arrosor, eo quo meretur loco habeatur.

Alterum quoque accusationis caput loquacis famae vanitas est. Nam rediturum me propediem in Hungariam superiorem, et quidem rediturum cum exercitu, nec cogitavi, nec dixi. Scio enim muneris mei non esse ductare exercitum, spargere sanguinem: sed potius pacem stabilire, fovere concordiam. Illud non diffiteor, dixisse me compluribus, si be-

nigno Majestatis Vestrae mandato, paternisque monitis aquiescere nolint, non defore Majestati Vestrae modum illos com-pescendi.

Haec sunt Clementissime Domine, quae ad benignum Majestatis Vestrae mandatum respondere volui, humillime obtestans Majestatem Vestram, dignetur ipsam rei veritatem hoc in negotio indagare, et ubi innocentia me innotuerit, obturetur os loquentium iniqua.

Deus Sacr. Majestatem Vestram diu salvam tueatur.

Sacr. Majestatis Vestrae

humillimus servus et capellanus

Petrus Pázmány

Praepositus Thurociensis.

Egykorú másolata (II. Mátyásnak 1616. aug. 20-án Thurzó György nádorhoz intézett leveléhez csatolva) a Thurzó család iratai között a m. k. kamarai levéltárban.

XIII.

1616. augusztus 20.

Pázmány Péter Thurzó György nádorhoz.

Szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint nekem jó-akaró uramnak. Az úr Istentől Nagyságodnak kedvesivel egyetembe jó szerencsés, bódog, hosszú életet kívánok.

Alkalmatosságom lévén az írásban, nem akarám elmu-
latni, hogy az itt való dolgokról Nagyságodat ne tudósi-
tanám. Azért Nagyságos Uram egy hete vagyon immár,
hogy ide érkeztem; de mivelhogy ő felsége mind oda ki
Brandaisban volt, és szerdán megjövén csötörtökön az neo-
burgi herczegnek lőn audientiája, ki miatt nem is mertem
ekkoráig audientiát kérnem ő felségétől, hanem az este
szólván főkomornyik urammal, fogadá, hogy mentül hamaréb
lehet, megszerzi az audientiát, melyben ő felségének mind szóval,
s mind írással az Generalis uram relatiója szerint, megbeszéltem
az oda fel való végeknék fogyatkozását. Bizony az szomszéd

Provinciák, úgy mint Morva és Slezia minden végeknek megfizethetett volna azzal az költséggel, melyet majd három hónapig költöttek az Commissáriusokra, kik az sléziai cancelláriának abrogálásául tractálnak. Mert csak az olomuczi Cardinál uramnak is Morvátul minden napra kétszáz tállera járván, költsége közel harmincezer forintra ment. És magok mondgyák az urak, hogy az a tracta áll az Provinciáknak kétszázézer forintjában. Et tamen (az mint látom) rebus infectis kell eloszolniok.

Az Velenczésekkel tractában indultak, és valami capitulációkat is küldöttek nékik, melyeket még nem ratificáltak; most ujonnan sokat ellövöldöztek az velenczésekben, kik egy erős sánczot akartak megvenni. Adgyon az úr Isten jó békességet az keresztyénségben, hogy az természet szerint való ellenség ellen lehessenek erősbek, az mikor kívántatik.

Látám Uram, mit írjon Zemplin vármegye Sárosnak én felölem, és bizony csudálom, hogy az eszes emberek efféle hiúságokat elhihetnek. Hogy Forgách uram a nemességet ölje, tömlöczözze, soha bizony eszemben sem jutott, és hogy ő felsége sem foghat, vagy ölethet meg egy legkisebb nemes embert is (excepto casu flagrantis criminis), hanem citatum et convictum.

Azonképen az Isten életemet ne adgya, ha soha csak gondoltam is, hogy én haddal menjek vissza az felfö'dre. Hanem azt mondtam és most is mondom, hogy ha az zürzavarban gyönyörködnek, félő, hogy ő fölségét meg ne busítsák és másképen ne vegye eleit ő fölsége. De mit mondjak Uram, nem csuda, ha az Zemplén vármegye efféle közszókat előveszen, holott nagyságos urak Magyarországnak életöket kötötték melléje, hogy én Prágában sem jöttem, hanem Moldvára csavaroztam ő fölsége akaratjából, hogy Radult visszahijam. Az ki forgott ez világban, és tudgya quantum est in rebus inane, neveti efféle dolgokat és én is bizony csak nevetem. De azt szégyenlem, mikor az idegenek nemzetségünket nevetik, hogy efféle gaz hireknek, mint valami derekas dolgoknak helt ad. Mert bár mind úgy volna is, hogy én mondtam volna azokat, az miket hamisan rám fognak, micsoda okosság mutatja, hogy az én mondásomhoz képest nyeregben tartsák lovokat. Mintha skatulában postán küldhetne ember

hadat ennyi földre, ki miatt minden órában készen kelljen lenni. Avagy mintha én rajtam állana az had gyöttes, vagy én hivatalom és tisztetem volna az hadakozás. Higyje Nagyságod, hogy efféle causas non cautas másra magyarázzák az idegen emberek. Én is szinte oly magyarnak tartom magamat, mint akárki; hazámnak, nemzetemnek böcsületit s csendességét szeretem és Istentül ohajtva kérem. Az nemeségnek is privilegionit szeretem és tehetségem szerént oltalmazom; mert noha most az sok hadak között megaprósodott az Pázmány nemzetség, de azt megbizonyithatom, hogy szent István király idejétül fogva, jószágos nemes emberek voltak az eleim. Az anyám Massai nemzet volt, az nagyanyám Csáki Miklós leánya volt; Ártándi Kelemen, Czibak Imre közelvaló atyafiai voltak az atyámnak. Azért soha bizony az nemesség privilegioma ellen nem törekedtem, ne is adja Isten, hogy törekedgyem.

Ezeket talám superfluum Nagyságodnak, ily okos úrnak irnom; de az szent irás mondása szerént, nem kell embernek szégyenleni az igazmondást maga oltalmában. Kérem is Nagyságodat az én szógálatomért Nagyságod efféle gaz híreknek helt és hitelt ne adjon.

Tartsa meg az Úr Isten Nagyságodat minden jókkal.
Pragae 20 augusti 1616.

Illustrissimae Dominationis Vestrae
humillimus servus
Petrus Pázmány
Praepositus Thúrociensis.

Eredetije a Thurzócsalád iratai között a m. k. kamarai levéltárban.

XIV.

1616. szeptember 28.

Pázmány Péter Thurzó György nádorhoz.

Illustrissime Domine Patrone observandissime.

Observantia mea quam Illmae D. V. debeo, suasit non tantum ut per litteras Illmae D. V. de benigna Suae Maies-

tatis in me gratia, qua mihi Archiepiscopatum Strigoniensem contulit, certificem; verum etiam, ut per A. R. D. Nicolaum Dallos Canonicum ac Lectorem Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis Illmae D. V. inviserem, meaque obsequia promptissima deferrem. Oretenus nonnulla per eundem D. Dallos ad Illmam D. V. deferenda commisi, cui ut indubiam fidem adhibeat, valde rogo. De me autem illud Illmae D. V. polliceor, me ea qua par est veneratione Illmam D. V. persecuturum, nec commissurum, ut ullam Illmae D. V. offensionis ansam praebeam. Eandem viceversa rogans, ut me benevolentia sua, quam hucusque semper, deinceps quoque prosequatur. Deus Illmae D. V. diu salvam tueatur.

Pragae 28 septembris 1616.

Illmae D. V.

servitor et amicus
 Petrus Pázmány
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány írása, a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

XV.

1616. október 6.

*Ferdinand ausztriai főherczeg (utóbb II. Ferdinand király)
 Pázmány Péterhez.*

Reverendissime Domine.

Pergratae mihi fuerunt Reverendissimae Dominationis Vestrae 28 praesentis mensis ad me datae literae, quibus sese Christi in terris Vicarii et Sacrat. Ces. Maiestatis nutu et voluntate ad Strigoniensis Ecclesiae regimen assumptam, destinatumque esse nuntiat. Quod ego singulari Dei providentia factum non ambigo, qui in hac rerum ungaricarum perturbatione, ac vacillantis religionis catholicae statu, eum dictae Ecclesiae praefectum sine dubio voluit, cuius prudentia et pietate collapsa erigi, atque erecta conservari, stabiliri que

possint. Quorum utrumque Rmam D. V. pro suo in religionem zelo et in rebus agendis dexteritate non tantum cumulate praestituram nihil diffido; sed quam in domum nostram austriacam devotionem et observationem semper habuit, eandem conservaturam etiam in isthac primaria Rogni Ungariae dignitate constitutam, omnino mihi persvadeo, ipsique dignitatem istam faustam, et cum omni prosperitatis successu coniunctam cupio. Deinde Societatis,*^o) ut novit, amantissimus, eandem Dominationi Vestrae peramanter etiam commendo, rogoque, ut praeclaros illius conatus, et in propaganda, amplificandaque catholica religione studia, pro virili, et qua pollet auctoritate juvare, promovereque velit. Quocum me, tum universam rempublicam plurimum devinciet; ac aeternam etiam mercedem promerebitur. Atque ego Dominationi Vestrae omnia benevolentiae et amoris studia defero. Graecii 6 octobris 1616.

Ferdinandus.

Eredetije a primási világi levéltárban.

XVI.

1616. október 10.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima Majestas. Augustissime Imperator et Rex.

Domine Domine clementissime!

Quae res aliis uberiolem, ac copiosam dicendi materiam suppeditare solet, Clementissime Imperator! ea ipsa inopiam mihi adfert, ac dicere cogitantis mentem remoratur. Nam tametsi ea sit beneficentiae vis, ac natura, ut vel rerum omnium rudes, ac imperitos, facundos reddat, ac disertos; si tamen et insperata sit, et exuberans, inusitataeque magnitudinis, ipsa sui granditate vim omnem eloquentiae retundit. Et ut oleum, quod ignem fovere solet, si impetu, ac copia affundatur, praefoccat: sic torrens gratiarum Maiestatis Vestrae; quem hodierna die in me designavit, fandi mihi copiam inter-

*) Érti a Jézus-társaságot.

clusit. Et quoniam tot, et tam exaggeratae munificentiae argumenta concurrunt, in hac una Maiestatis Vestrae gratia, qua mihi Archiepiscopatum Strigoniensem conferre dignatur, ut nec facile statuere possim, quid eorum primum, quid deinceps depraedicem; nec tam verborum officiis, quam fideli, ac ad mortem usque constanti, obsequio tantae gratitudinis debito mihi respondendum esse existimo. Paucis, quod animo concepi, dicam. Maiestati Vestrae Sacratissimae summas, quas animo concipere possum, ago, habeoque gratias, dum vivam, semper constantissime. Deum denique, coelites universos venerabor, ut Maiestati Vestrae diuturnum ac felix in terris imperium largiatur, et sero tandem, bonis omnibus cumulatam, coelo inferat. Hoc meum sincerum est votorum fastigium, et cum hoc in perpetua subditali subiectione sum, emoriorque.

Selyae 10 octobris 1616.

Sacrat. Majestatis Vestrae Cesareo-Regiae

humillimus, perpetuoque fidelis

subditus et capellanus

Petrus Pázmány.

Közli Miller. Epistolae Petri Pázmány. I. 14, 1.

XVII.

1616. oktober 12.

Thurzó György nádor Pázmány Péter esztergomi érsekhez.

Reverendissime, atque Illustrissime Domine . . .

Etsi ex aliorum quoque ad me datis litteris intellexi, Majestatem Suam ex singulari erga Reverendissimam et Illustr. Dom. Vestram clementia et favore Archiepiscopatum Strigoniensem eidem benigne contulisse, tamen ex litteris Rmae atque Illmae D. V. summum illud beneficii genus cognoscere, gratissimum mihi fuit, precorque ex animo, ut dignitas illa publico imprimis reipublicae christianae, patriaeque huic, hactenus satis afflictissimae, bono et saluti perenni

serviat. Quae Reverendus Admodum D. Nicolaus Dallos, Canonicus et Lector Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis nomine Rmae atque Illmae D. V. apud me proposuit, ea et audiui libenter, et meam ei resolutionem oretenus dedi, quam ex eodem Rma atque Illma D. V. uberius percipere poterit. Et sane longe mihi acceptissimum fuit, quod Rma atque Illma D. V. per praefatum Dominum Reverendum Canonicum et Lectorem, non solum salutare me, sed et officiis suis promptissimis me praevenire voluit. Ego daturus sum operam, ne in mutuis meis, iisque paratissimis officiis et benevolentia quidquam desideretur. De caetero Rmam et Illmam D. V. ad vota felicissime valere, dignitateque illa archiepiscopali diutissime in Regni huius et reipublicae christianae emolumentum fungi unice desiderans. Datum in arce mea Bytchensi 12 octobris 1616.

Eredeti fogalmazata a Thurzó család iratai között a m. k. kamarai levéltárban.

XVIII.

1616. október 12.

Pázmány Péter Thurzó György nádorhoz.

Illustrissime Domine, Domine observandissime.

Salute ac obsequiorum debita oblatione praemissa.

Litteras Illmae D. V. 15 septembris exaratas, hodie primum a Magnifico D. Pethe accepi. Ex quibus intelligo, quanto cum affectu Illma D. V. laboravit, ut temere de me concepta opinio, quasi legibus patriae adversam severitatem Illmo D. Judici Curiae svaserim, ex hominum mentibus eveleretur. Pro qua Illmae D. V. gratia, ut gratum me exhibeam, adlaborabo. Quanquam ipsemet D. Judex Curiae pro sua integritate abunde me apud Suam Majestatem excusavit, rescribens Suae Majestati, nihil a me eiusmodi sibi dictum fuisse. Sed haec est humanae infelicitatis conditio, ut iudiciis, suspicionibusque expositus, nisi in ipsa veritate an-

choram fixerit homo, jactetur ac fluctuet necesse est. Veritatis autem tutum ac imperturbatum est praesidium.

Ex quo legati Suae Majestatis Alba Graeca abiere, hodie primum litterae ipsorum allatae sunt, 29 augusti datae Constantinopoli. Summo, ac antea inusitato recepti sunt apparatu; obviam ad medium milliare prodiit flos Portae, legati vero expanso imperiali ac regio vexillo, splendidissimo apparatu urbem invecti. Audiri debebant dominica sequenti. Inter alia id certum est, aegerrime susceptum, quod Basa Kanisiensis Egerszegum vastaverit, eaque de causa officio, fortunisque exutus est. Loco ipsius Amhat Tihaja constitutus est Basa Kanisiensis. Bosnensis quoque Basa punietur, quod Venetis contra domum austriacam milites colligere in Bosnia permiserit. Uno verbo, pacis se studiosissimum Turca profiteretur, nisi domestico aliquo malo quies turbetur. Magnam certe admirationem generavit, quae Illma D. V. de Kun transylvano transmisit. Confido propediem Majestatem Suam remedium adhibiturum. Mirum tamen valde est, adeo parvo respectu Bethlenium cum Sua Majestate agere, ut cum subditis Majestatis Suae per litteras tractando, nihil sibi cum Majestate Sua agendum existimet. Cum tamen certo sibi persuadere possit, Majestatem Suam nunquam ipsius gratiam aucupaturam; nec unquam Bethlenium tutius regnaturum, quam si Majestatem Suam faventem sibi habuerit. Quocunque consilio utitur, quod tam rigide se gerat, ego certe probare non possum. Et si rationes politicas sequi, sibi que consulere vellet, omni subiectione, gratiam Majestatis Suae demereri deberet. Sed hoc ipse viderit. Ego Illmae D. V. me commendans, Deum oro, ut Illmam D. V. tueatur.

Pragae 12 octobris 1616.

Illmae. D. V.

addictissimus servus
Petrus Pázmány.

Eredetije a Thurzó család iratai között a m. k. kamarai levéltárban.

XIX.

1616. október 19.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime.

Quid in noviter suis editis litteris Generosus D. Pek nobis rescribat, Illma D. V. ex paribus hisce litterarum ejusdem annexis pluribus cognoscere non gravabitur.

Qui licet non leves alleget causas, ob quas adventus ipsius remoram patiaur, rescripsimus tamen, ut nec iis, nec aliis quibusvis attentis, subito se itineri accingat, et hic se sistat, informetque super quaesitis punctis, ut et nos informationem nostram quantocius in aulam mittere queamus. Erit itaque nobis cordi et curae, ut res haec quam citissime effectui mancipetur. In reliquo. Posonii 29 octobris 1616.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XX.

1616. október 25.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine.

Quoniam intelleximus ex litteris Illmae ac Rmae D. V. ad me Praefectum datis, molestum sibi et sumptuosum evenire, quod petita a nobis informatio in tractatu cum Illma D. V. instituendo necessaria, tardius remittatur; ne putet in nobis causam hujus morae residere, voluimus eandem superinde edocere. Nam nobis equidem minime ignotum est, quam sumptuosum sit Illmae D. V. diuturnior Pragae, loco difficillimo, commoratio, et scimus officii nostri esse, ad quaesita citra dilationem respondere. Quoniam vero res isthaec gravior est, et ab officialibus quoque archiepiscopalibus informatio necessario capienda, hinc est, quod subitanea manu

res expediri hactenus nequiverit, et potissimum ob tardio-
 adventum Domini Pek, cujus praesentia unice est necessaria.
 Cui etsi saepius injunxerimus, ut acceleret; quibus tamen
 rationibus impediri se, quominus subito adesse queat, scribat,
 ex paribus ejus litterarum, et nostro ad Cameram Aulicam
 responso, quomodo item ipsius occursum urgeamus, ex
 adjectis Illma D. V. non gravatim poterit intelligere. Quin
 etiam Vicecapitaneo Ujvariensi Magnifico D. Petro Kohári
 praefata in causa quid responderimus, videre est sub copia
 rescripti nostri, ex quo apparet tam intentio nostra commo-
 dandi Illmae D. V., quam vero quibus ex fontibus oriatur
 tardioris nostrae informationis causa.

Atque haec, uti praemissum, notitiae ergo, ac ne Illma
 D. V. existimet, in nobis quicquam hactenus desideratum
 esse, eidem fuerant exaranda. Cui de reliquo, sicut de adepta
 hac divino beneficio supremi honoris dignitate, gratulamur,
 ita felicem, diuturnumque in emolumentum sanctae Ecclesiae
 catholicae ex animo optamus, studiaque nostra ejusdem obse-
 quii diligenter consecramus. Datum Posonii 25 octo-
 bris 1616.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XXI.

1616. október 26.

Pázmány Péter Thurzó György nádorhoz.

Illustrissime Domine Domine observandissime.

Salutem a Deo ac felicitatem omnem.

Litteras Illmae D. V. plenas humanitatis accepi, quaeque
 ad me deferenda commisit Illma D. V. Admodum Reverendo
 D. Dallos, intellexi, pro quibus omnibus, quas possum, Illmae
 D. V. ago gratias, daturus operam, ut Illma D. V. intelligat,
 me eidem obsequi in rebus omnibus laborare. Abitus meus
 hucusque dilatus est, ob varias Camerarum difficultates, ex
 quibus omnibus tandem eluctatus, in procinctu sum, ut

abeam. Nova hinc etsi multa scribi possent, tuto tamen omnia litteris non committenda. Diu deliberatum, anne Sua Majestas Viennam ire deberet; hodie tandem profectio decreta ad decimum quartum diem. Spero magno bono Ungariae nostrae futuram Viennensem Suae Majestatis mansionem. Cursor Constantinopoli missus, commoda omnia attulit hucusque responsa, neque enim ad puncta difciliora ventum est. Et Turca a Persis ac Kozakis magna accepit detrimenta, ideoque vel invitus dissimulare debet furorem, quo in Christianos fertur. De rebus Ungariae Superioris quae hic sint iudicia, Illma D. V. ex litteris Majestatis Suae intellexit. Certe dolendum est, quod vicina Transylvania adeo multum affricuit suarum rerum, pauculis, qui causae tot motuum (?) Confido in Dei bonitate, conquiescere omnia, postquam Majestas Sua Viennam pervenerit. His Illmam D. V. feliciter valere cupio, eidemque iterato mea obsequia defero.

Pragae 26 octobris 1616.

Illmae D. V.

addictissimus servitor
Petrus Pázmány.

Eredetije, mely egészen Pázmány saját írása, a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

XXII.

1616. október 27.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine.

Etsi nudius quoque tertius fusius perscripserimus Illmae et Rmae D. V. quibus de causis tardius remittatur petita in negotio ejusdem a nobis informatio; idque eo consilio fecimus, ne existimet, culpam hujusmodi remorae in nobis residere, cum nescii haud simus, quam sumptuosa taediosaque sit Illmae D. V. diuturnior loco carissimo commoratio; quia tamen excelsa Camera Aulica eandem nostram opinionem

iterum urget, uti paria ejus litterarum ostendunt, hac rei occasione duximus iterum Illmam D. certiozem reddere, in quo cardine mora isthaec versetur, id quod ex copia rescripti nostri videre licet, et quid iterum, jam quarto Domino Pek scripserimus, ne quod aliunde accidit, nobis attribui queat. Dabimus tamen operam sedulam, ut quamprimum venerit dictus D. Pek, amplius non sit opus nos superinde commoneri. De reliquo nostra eidem obsequia diligenter commendantes. Posonii 27 octobris 1616.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XXIII.

1616. október 30.

Pázmány Péter Khlesl Menyhért bibornokhoz.

Illustrissime Domine, Patrone colendissime.

Quandoquidem Sacratissima Majestas Caesarea Dominus noster clementissimus, benigne consensit, ut pro compendio sollicitationis, Camera Aulica hic existens immediate demandet Camerae Posoniensi, ut mobilia, victualia, ac oconomica in Archiepiscopatu reperta, integre mihi assignet, quibus et militum futurae solutioni et meis quotidianis necessitatibus subvenire possim: Illmam D. V. humiliter rogo, dignetur excelsae Camerae hanc Suae Majestatis benignam voluntatem injungere, quo possim crastina die itér ingredi. Deus Illmam Celsitudinem V. diu salvam tueatur.

Pragae 30 octobris 1616.

Illmae Celsitudinis Vestrae

humillimus servus
Petrus Pázmány.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a bécsi cs. k. közös pénzügy-ministerium (az egykori cs. udvari kamara) levéltárában.

XXIV.

1616. október 30.

Thurzó György nádor Pázmány Péterhez.

Reverendissime atque Illustrissime Domine.

Litteras Rmae atque Illmae D. V. 12 octobris Praga datas hesternae die per Magnificum D. Ladislaum Pethe S. C. R. Majestatis Camerae Posoniensis Praefectum et Consiliarium, transmissas, recte accepi; ad quas ne nihil respondere videar, Rmae atque Illmae D. V. significo, me divina voluntate satis adhuc aegre valere, parumque virium pristinarum ad sanitatem meam accessisse. Divina Majestas, in cuius manibus omnium hominum vita et sanitas constituta est, quid de caetero mecum sit actura, clementiae eius et misericordiae relinquo.

Legatos Suae Majestatis maxima cum pompa et apparatu in Porta exceptos esse, splendideque haberi, aliorum quoque litteris edoctus sum; existimo tamen eo tantum usquehodie duraturum, dum Turcae, gentes alias vaferrimae et ad violanda foedere praeconae, nullam quaerulandi, aut pacem rumpendi ditionesque Suae Majestatis depopulandi habuerint ansam et occasionem. Etenim, ut antehac saepius Majestati Suae humillime perscripsi, pacem haec diuturnam fieri posse, vix auguror, nisi negotium pagorum dedititiorum per Commissarios a Majestate Sua deputatos feliciter confectum fuerit, praesertim cum singulis fere diebus e confiniis ad me perferatur, miseram plebeculam a Turcis nimium quantum molestari, omnibusque bonis poene exui. Confec'to tamen pagorum dedititiorum negotio, pacem aliquantisper firmam et stabilem fore, non dubius sperarem.

Ad Transylvaniam, Africam illam, unde in dies nova eaque pessima habentur, quod attinet, nihil adhuc quicquam ad litteras meas, in quibus Bethlenum graviter dehortatus sum, ne arcem Jenő Turcis assignaret, aut hospitium illis et receptaculum Varadini praerberet, quin potius clementiam et benignitatem Suae Majestatis amplecteretur, nihil responsi accepi. Quid homo iste cogitet, me latet. Hoc certum est, hajdones in

partibus ultra-tibiscanis confluere, aliquotque jam millia ipsorum congregatos esse, quemadmodum haud ita pridem Majestatem Suam obsequiosissime informavi; de caetero quoque si quid tale occurrerit, sine omni mora informaturus. Scripsi etiam et ad Comitatus partium Regni hujus superiorum, Capitaneos confiniorum Suae Majestatis, et ad loca illa, in quibus hajdones sedes suas et domicilia habent, quam diligentissime, ut colluviem hanc et turbam hajdonicam conjunctis viribus dissipent, et si aliter fieri nequit, armata manu a proposito suo absterreant et compescant. Rumor etiam, sed incerto circumfertur, D. Georgium Rakóczy provinciam istam Transylvaniae affectare; haec an ita se se habeant, temporis successus planius docebit.

Miror tamen vehementissime, quaenam sit provinciae istius felicitas, ut abjectissimi etiam quique, sorte sua non contenti, cum summo vitae ac fortunarum suarum discrimine principatum illius tam anxie anhelent, et caeco quasi impetu ad sui perniciem ferantur? Sed hic ad praesens subsisto, plura, siquid scitu aut memoratu dignum erit, Rmae et Illmae D. V. suo tempore perscripturus. Quod ut eadem quoque faciat, mutuamque mecum correspondentiam et amicitiam foveat, maximopere rogo. De caetero Rmam et Illmam D. V. ad vota felicissime valere unice desiderans. Datum in arce mea Bitsensi 2^o kalendas Novembris 1616.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XXV.

1616. november 6.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Patrone observandissime.

Servitiorum nostrorum paratissimam commendationem. Accepimus litteras Illmae et Rmae D. V. 6 die praesentis mensis, de felici ejusdem adventu exaratas, gaudium ma-

ximum nobis adferentes, quod S. C. R. Majestas eundem archiepiscopali dignitate insigniverit, Ecclesiisque hujus sui Regni Hungariae praefecerit. In quibus cum eadem se crastino die huc venturam scribat, Illmam ac Rmam D. V. cum applausu ad domum archiepiscopalem condescensuram expectamus, data commissione Provisori, ut habitationes mundari et caleferi, pro usibus illius hac nocte curet. Interim autem rogamus ab eadem, de hora ingressus sui edoceri, ut Illmam et Rmam D. V. decenti modo excipere possimus. Aperientes simul nos tam resolutionis Suae Majestatis, quam etiam Camerae Aulicae Pragensis, atque etiam Illmae ac Rmae D. V. litterarum paria Camerae Aulicae Viennensi, juxta praescriptum instructionis nostrae, ordinis observandi causa transmississae. Cujus réspansom primitus réportandum expectaturi sumus. In reliquo.

Posonii 6 novembris 1616.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XXVI.

1616. november 6.

Thurzó György nádor Pázmány Péterhez.

Reverendissime atque Illustrissime Domine.

Redditae sunt mihi Rmae atque Illmae D. V. litterae 26 octobris Praga datae, in quibus gratissima sibi fuisse scribit me per Admodum Reverendum D. Nicolaum Dallos Lectorem Ecclesiae Metropo'itanae Strigoniensis perlata, qua in re maxime gaudeo et me, juxta jam ante factam meam oblationem, erga Rmam et Illmam D. V. fore, qualem ipsamet optat, firmiter recipio; nihil dubitans, quin Rma et Illma D. V. suum quoque in me studium, amorem et candorem omnibus modis sincere sit contestatura, talemque se exhibitura, qualem fidelem Suae Majestatis servitorem, et patriae civem decet. Unde fieri non posse arbitror, quin habitae ejusmodi mutuae correspondentiae et confidentiae, res Hungariae in afflictissimo hactenus termino constitutae, melius

sint successurae, Suaeque Majestati et cumprimis publico patriae bono optime consultum eatur.

Majestatem Suam Praga Viennam proficisci benignissime constituisse ex animo et optato laetor, Regnoque huic satis turbato de propinquiore Regis sui adventu, quo omnes omnino turbas et hactenus subortas difficultates compositum, penitusque sublatum iri confido, merito congratulor, Deum O. M. devote rogans, ut iter istud pro salute et incolumitate Suae Majestatis felix ac fortunatum efficere dignetur. Unum tantum est, quod maximopere doleo, imbecilles nempe corporis mei vires et adversam, qua summopere affligor, valetudinem, quae facile me praepedire posset, quatenus contra voluntatem et desiderium meum, humillima fideliaque mea servitia Suae Majestati coram declarare demisse possem. Quid Deus O. M., cui me totum tradidi et devovi, pro clementia et misericordia sua, de valetudine ista mea in reliquo dispositurus sit, humili et obsequenti expecto animo.

Ad Transylvaniae et partium Regni hujus superiorum statum quod attinet, eo ipso die, quo litteras Rmae et Illmae D. V. accepi, legatus a Gabriele Bethlen Beöleony Gaspar nomine, ad me venit, cum litteris ipsius Bethleni, in quibus ab omni mala suspicione et crimine commisso purgare se et immunem reddere, etiam propria sua manu vehementer adnuitur. Quas litteras, cum maximi momenti negotia in se contineant, Majestati in Suae originali demisse exhibui, nec ambigo, quin et Rma et Illma D. V. earundem argumentum probe sit intellectura. Quod si ita se habet, quemadmodum ita se habere idem legatus meo in conspectu gravi sub juramento affirmavit, ipsum Bethlenum aliqua ex parte culpa vacare et insontem esse autumo. Non praetermisi tamen, quin alios articulos, de quibus ad Suam Majestatem deferebatur, gravissime ipsi exprobrassem, violataeque conclusionis Tyrnaviensis accusassem, quemadmodum ex paribus mearum litterarum, quas Suae Majestati humillime inclusi, Rma et Illma D. V. pluribus cognoscere potest. Nullus autem dubito, quod si idem Bethlenus gravissimis meis monitionibus paruerit, non provincia ista Transylvaniae modo, partesque Regni huius superiores tandem aliquando pacatiores reddi et tranquilliores: sed et rumores illi, hactenus ad taedium et

nauscam fere usque ad benignissimas Suae Majestatis aures, non sine summa molestia perlati, tolli possint et penitus sopiri. Sed cum Sua Majestas et Rma Illmaque D. V. brevi adventurae sint, nihil addo amplius; plura forsitan hac de re, Deo volente, cum D. V. Rma et Illma collocuturus. Eandem de caetero bene, felicitateque valere animitus desiderans. Datum in arce mea Bitchensi 6 novembris. 1616.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XXVII.

1616. november 9.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissimo Domine.

De tribus punctis resolutionem a nobis scriptam postulat Illma et Rma D. V. Ad quae paucis respondemus. Et quidem primum, ubi Illma et Rma D. V. nos rogat, ne nos benigno Suae Majestatis mandato, ac excelsae Camerae jussioni opponamus, neve cum summa existimationis suae jactura illam statuae instar esse velimus, absque ulla auctoritate de rebus suis disponendi: cupimus Illmam et Rmam D. V. conceptam hanc de nobis opinionem deponere; in rei enim veritate nullo nocendi, aut negotium protrahendi animo id fecimus, sed solum cum conservandi ordinis hactenus usitati, tum vero vitandae futurae, tam in rationibus officialium, quam administratione, confusionis ergo. Si etenim Illma D. V. ordinario cursu processisset, ac de modo resignationis determinatam resolutionem, sicuti factum per ejusdem antecessores, attendisset: difficultates istae utique sublatae fuissent, quae quidem difficultates nequaquam Archiepiscopatum ipsum, sed modum solum resignationis, de quo in clementi Suae Majestatis mandato nulla mentio, concernunt, et quidem tales sunt, quae nisi nunc complantentur, Illmae D. V. etiam deinceps molestiam facessent; non enim existimandum est milites restantias suas oblivionem

tradituros. Cum vero nos ad instructionem nobis propositam, tanquam ad amussim revocare omnia, et fidelitatis, juramentique nostri memores esse debeamus, ex cujus praescripto commoda promovenda, incommoda suae Majestatis et Regni, absque respectu personarum, avertenda nobis incumbant, hinc porro videamus in Majestatem Suam dispendium non leve redundaturum: merito nobis Illma D. V. veniam dandam censebit, si, quod ex juramenti obligatione tenemur, praestamus; non sane opponendo nos benigno Suae Majestatis mandato, id enim absit, neque vero in tractatum aliquem novum Illmam D. V. pertrahere nitendo, sed de medio ac ratione ipsius resignationis, quo illa citra damnum Suae Majestatis, nostrae incuriae attribuendum, queat; quo enim modo cum beneficio inventarii universa mobilia, victualia, et oeconomica, juxtae inclitae Camerae Aulicae litteras assignabuntur, cum partialia nondum sint ad manus, proventus nondum comportati, et similia. Demisse ergo acceptantes clemens Suae Majestatis mandatum, id solum intendimus, ut resignatio commode fiat, damnum a Sua Majestate avertatur et futuris molestationibus, aut etiam militum turbis ansa praescindatur. Et quantumvis toto pectore in id incumbamus, ut quam commodissime negotium dirigatur, sine damno nempe Suae Majestatis, Illmaeque D. V. offensa: tamen ejusmodi modum haud facile reperimus. Verum siquidem Illmae D. V. omnino videtur, ut praecisa omni considerationi resignatio ipsa fiat, consentimus, ut Illma D. V. adjungat hominem suum Domino Pek, qui Ujvarium descendant, proventus tam comportatos quam adhuc inexactos consignent, videat omnia et in inventarium sumant, cum militibus computum incant, et alia necessaria ordinent. Hoc pacto nos quoque vocationi nostrae consulamus, et Illmae D. V. voto satis fiet, neque in novum tractatum, quod Illma D. V. secundo loco praesentat, descendetur. Quod autem ad ultimum punctum spectat, nos commissiones deinceps nullas dabimus, verum quae jam factae sunt deputationes, illae ut exsolvantur, judicamus Illmam quoque D. V. pro aequo habituram. Quod residuum est, sicuti praemisimus, de nobis Illmam D. V. optamus ea sibi persuadere, quae de addictis, atque ad obsequia paratis promitti debent. Quam nos veneramur et suspicimus

pro Antistite Metropolitano, Primate Regni, et nobis bene
volente. Cui juxta servitia, studiaque nostra deferimus.

Ex Consilio Camerae Hungaricae.

9 novembris 1616.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XXVIII.

1616. november 10.

V. Pál Pápa Pázmány Péterhez.

Paulus Papa V.

Dilecte fili, salutem et apostolicam benedictionem. Catholicae religionis zelus, litterarum scientia, vitae, ac morum honestas, aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita, super quibus apud nos fideligno commendaris testimonio, nos inducunt, ut te specialibus gratiis et favoribus prosequamur. Cum igitur charissimus in Christo filius noster Matthias Romanorum Rex, in Imperatorem electus, ad quem vi Regis Hungariae nominatio personae idoneae ad Ecclesiam Strigoniensem, pro tempore vacantem, ex privilegio apostolico, cui non est haecenus in aliquo derogatum, spectare dignoscitur, te ad dictam Ecclesiam, nunc pastoris solatio destitutam, per suas litteras nominavit; tu vero, qui ex parentibus haereticis natus, et in haeresi, quam tamen, sicut fidedigna relatione accepimus, in XIII. aetatis tuae anno convictus abjurasti, educatus fuisti, dictae Ecclesiae, absque nostra et Sedis Apostolicae dispensatione praefici non potes; nos attendentes, quod tu sicut etiam simili relatione accepimus, ab inde ultra in catholica religione, et unione S. Romanae Ecclesiae perseveraveris, sacrarum litterarum studiis diligenter incubueris, et libros in fidei catholicae defensionem contra haereticos scripseris; praemissorum meritorum intuitu, specialibus favoribus, et gratiis prosequi volentis, a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis,

censuris, et poenis, a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum praesentium duntaxat consequendarum, harum serie absolventes, et absolutum fore censentes, motu proprio ac mera deliberatione nostri, tecum, ut non obstante, quod ex parentibus haereticis natus, et in haeresi educatus fueris, dictae Ecclesiae Strigoniensi, pastoris solatio, ut praefertur, destitutae, in Archiepiscopum et pastorem, cum nullum aliud canonicum tibi obstet impedimentum, praefici, et postquam illi praefectus fueris, eidem Ecclesiae praeesse, ac illam in spiritualibus, et temporalibus, regere et gubernare, libere et licite possis, et valeas, apostolica auctoritate tenore praesentium dispensamus, tibi que, quod in litteris apostolicis, super provisione et praefectione de persona tua in Archiepiscopum praedictae Ecclesiae Strigoniensis expediendis, de hujusmodi defectu, ac dispensatione mentionem facere minime tenearis, auctoritate et tenore praesentium concedimus, et indulgemus. Non obstantibus quibusvis apostolicis, ac in universalibus, provincialibus et synodalibus conciliis editis, generalibus vel specialibus canonibus, et ordinationibus, ac dictae Ecclesiae Strigoniensis, etiam in juramento, et confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, caeterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae ad S. Mariam Majorem, sub annulo piscatoris die 20 novembris A. D. 1616. Pontificatus nostri anno 12.

Közli Miller „Epistolae P. Pázmány.“ I. 15. 1.

XXIX.

1616. november 14.

Pázmány Péter Thurzó Györgyhöz.

Illustrissime Domine . . .

Litteras Illmae D. V. sexta praesentis Bytchae datas accepi et propensae humanitati, benevolentiae, ac gratiae

Illmae D. V., quam ultro mihi offert, eas quas parest ago, habeoque gratias. Daturus operam, ut non tam verbis, quam re ipsa experiatur Illma D. V., me omni obsequio, observantia, veneratione respondere velle propensae huic benevolentiae.

Adventus Suae Majestatis Viennam (ni adversa valetudo, quod Deus avertat, injiciat remoram) certus est. Spero autem, Deum Illmae D. V. vires suppeditaturum, ut Suam Majestatem convenire, ac de rebus afflictae patriae pro sua sapientia salubriter consulere possit. Mihi certe ex animo dolet haec adversa Illmae D. V. valetudo; et quod unum possum, ab eo, in cuius manibus sunt et sortes et tempora nostra, incolumitatem Vestrae Illmae Dom. precor.

Posonium ego ante sex dies veni. Quantum existimare potui, diligenter res meas Pragae composueram circa mobilia, victualia, oeconomica; difficultates tamen a Camera non desunt, quas ipsas tempus componet.

Bethlenius, quid scripserit Illmae D. V. nescio, sed (bona Illmae D. V. venia dictum) illud vehementer miror, quod nihil cum Sua Majestate agendum sibi existimet. Adeone Rex Ungariae, imo Romanorum Imperator negligitur?

Non dubito Illmam D. V. ita eum direxisse, ut negotia omnia cum Sua Majestate tractet. Nunquam enim Principibus Transylvaniae dedecori fuit, fasces Regi Ungariae submisisse. De Varadino Turcis tradendo, quae sint ipsius consilia, nescio. Illud scio Illmam D. V. intelligere, quantum iuramento ipsius tribui possit, quamque periculosum sit, civitatem iam ipsam Turcis replevisse. Quid si occulta obsidione eos, qui in arce sunt, per Turcas civitatem occupantes in potestatem redigere velit? Etiamne tum prohibendi hajdones, qui suo periculo tam insignem Hungariae portionem defendere volunt, ne vim iniustam iustis armis propulsent? Ego certe Varadinum, et eum, qui ei adiacet tractum, dignum censeo, pro quo Christianitas universa diu depugnet. Sed de his, Deo volente, coram plura. Interim Illustr. Dom.

Vestrae mea obsequia defero, ac eandem una cum ipsis, quos charos habet, diu valere feliciter ex animo cupio.

Posonii 14 novembris 1616.

Illustr. Dom. Vestrae

servitor addictissimus

Petrus Pazmanus.

Eredetijs a Thurzó család iratai között a m. k. kamarai levéltárban.

XXX.

1616. november 15.

Pázmány Péter az esztergomi főkáptalanhoz.

Reverendissimi et Admodum Reverendi Domini, fratres in Christo observandissimi.

Salutem a Deo et inserviendi studium.

Litterae Rmarum et A. Rdarum D. V. mihi heri sunt redditae, ex quibus R. D. Jacobum Csepreghy Rmi D. Episcopi Quinqueecclesiensis capellanum singulariter commendant, rogantes, ut eum ad canonicatum hic Posonii pro tempore vacantem procurarem. Quod ad mores, bonasque praefati Reverendi D. qualitates attinet, illi sunt mihi ipsi plerumque notae, et licet mihi antea quoque fuerit commendatus, accedente tamen Rmarum et A. Rdarum D. V. testimonio, erit mihi in posterum commendatissimus. Parcent mihi Rmae et A. Rdae D. V., quod ipsis juxta petitionem ac voluntatem confestim gratificari non possim, necdum enim status ecclesiae, et necessitates personarum in ea mihi per omnia sunt cognitae, in quibus experientia majori habita memor ero Rdi Dni commendati ita, ut experiatur Rmarum et A. Rdarum D. V. commendationem apud me non exigui ponderis fuisse. De reliquo Rmae et A. Rdae D. V. habeant

me suis commendatum precibus. Quas ego feliciter valere animitus opto. Posonii 15 novembris 1616.

Reverendissimarum et Admodum Reverendarum D. V.
 servus et frater
 Petrus Pázmány.

Eredetije az esztergomi főkáptalan magánlevéltárában.

XXXI.

1616. november 16.

Pázmány Péter Thurzó György nádorhoz.

Illustris imc . . .

Nolui sine meis litteris ad Illmam D. V. proficisci Generosum D. Geoffium, cui quaedam commisi oretenus ad Illmam D. V. referenda. Serenissimus Archidux Maximilianus Viennam me venire jubet, ideoque crastina die, Deo volente, itineri me dabo. Si quid scitu dignum illuc occurrerit, Illmam D. V. non coelabo. De Suae Maiestatis adventu varie scribuntur; sunt, qui venturam omnino Maiestatem Suam autumant; non desunt, qui adventum hunc optatum in dubium vocent. Quidam etiam mihi succensent, quasi pars nonnulla fuerim, quod Ma'estas Sua res ungaricas propius inspicere velit. Difficultates cum Camera haud sane leves habeo, sed Deo dante propediem componendas non ambigo. Hisce Illmam D. V. diu valere feliciter ex animo precor. Posonii 16 novembris anno 1616.

Illmae D. V.

servitor addictissimus
 Petrus Pázmány.

Eredetije a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

XXXII.

1616. november 20.

II. Mátyás Pázmány Péterhez.

Matthias Dei gratia electus Romanorum Imperator . . .

Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis sincere dilecte. Transmissurus est simul cum hisce praesentibus nostris ad vos Cardinalis Kleselius in nonnullis negotiis certam Instructionem, juxta quam vobis Spectabili ac Magnificus Comes Georgius Thurzó de Bethlenfalva Regni nostri Hungariae Palatinus primo quoque tempore conveniendus erit. Quocirca Fidelitatem Vestram clementer hortamur, quatenus postpositis privatis vestris negotiis, confestim vos itinere accingere, atque ad praefatum Palatinum proficisci, et cum illo de negotii qualitate agere et tractare, nobisque exinde effectum rei perscribere non omittatis. Quibus in reliquo gratia nostra caesarea et regia benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi die 20 mensis novembris anno Domini 1616.

Matthias.

Laurentius Ferenczfy.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

XXXIII.

1616. november 23.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Juxta benignam Suae Serenitatis resolutionem, penes litteras Illmae ac Rmae D. V. 21 hujus currentis mensis editas, ad nos directam, petit eadem citra ulteriorem difficultatem in realem omnium bonorum archiepiscopalium possessionem introduci. Praemittendo simul, nullam usquam difficultatem,

et quidem non sine insigni suo damno, nisi a Camera Hungarica esse. Quod sane Camerae tribuere non convenit, multoque minus ab eadem factum. Sed cum ipsa instructionis observatrix munere suo functa et alienae transactionis ignara, caute procedere nisa est, Illmae ac Rmae D. V. nullam difficultatem nocivam posuit. Quin potius in praecavendis erogationibus servire, gratificarique studuit. Atque jam etiam destinatos semel Commissarios Ujvarium mittet, pro introductione Illmae ac Rmae D. V. in suprafatum reale dominium Archiepiscopatus Strigoniensis peragenda. Qui necessariis instrumentis praesentibus, etiam hodie Tyrnaviam versus progressi fuissent. Non ergo est, quod eadem Camerae difficultatem, aut damnum ultronee illatum tribuat. Sed cum omnes in illa, munia Suae Majestatis gerentes, Illmae ac Rmae D. V. servire, gratificarique parati sint, conceptum mentis mutare, et omnem promptitudinem de ipso sibi polliceri poterit. Haecque ipsi ad praemissas rescribenda duximus. In reliquo. Posonii 23 novembris 1616.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XXXIV.

1616. november 27.

Pázmány Péter az esztergomi főképtalanhoz.

Reverendissimi et Admodum Reverendi Domini, fratres in Christo observandissimi.

Salute ac officiorum meorum addictissima commendatione praemissa. Significare Rmis ac Admodum Rdis D. V. volui, me Vienna salvum et incolumem Posonium rediisse. Complanatis itaque, ac in optatum finem deductis negotiis et difficultatibus, quae cum Camera supererant tractandae, nihil magis est in voto, quam ut sine mora ad Rmas et A. Rdas D. V. venire, piaque illarum conversatione sacrae adventus dies transigere possim. Quamobrem diligentem datorum operam, ut certo certius ad proxime sequentem diem

Mercurii, s. Andreae festum circa vesperam, Tyrnaviam ingrediari. Deus teroptimus faxit, ut Rmas et A. Rdas D. V. omnes et singulas salvas et incolumes videre, et salutare possim. Quas in multos annos felicissime valere opto et me earundem precibus enixe commendo. Datae Posonii 27 novembris 1616.

Reverendissimarum et Admodum Reverendarum D. V.
servitor et frater
Petrus Pázmány

Eredetije az esztergomi főkáptalan magánlevéltárában.

XXXV.

1616. november 28.

Pázmány Péter gróf Pálffy Istvánhoz.

Magnifice Domine mihi colendissime.

Salute et officiorum meorum addictissima commendatione praemissa. Accepi Magnificae D. V. litteras, in quibus petit meam quoque opinionem de arce, sive dominio Levensi. Utinam Magnificae D. V. petitioni, pro ejusdem voto respondere possem. Facerem utique, ut in hoc quoque negotio Magnifica D. V. propensum ac benevolum meum erga se animum experiretur. Nihil enim mihi gratius contingere posset, quam Magnificam D. V. in vicinum (cum et ego bona circa Levam possideam aliqua) recipere. Sperarem enim me in eadem vicinitate optime cum Magnifica D. V. convenire posse.

Verum, cum nec principium, neque vero fundamentum mihi cognitum est, quomodo Magnificae D. V. commodo aliquo consilio succurrere possim, non video. Evocatus est D. Director ob id ipsum negotium a Sua Serenitate. Magnifica D. V. cum eo, tanquam viro optimo ac fide digno, agat, et conferat confidenter. Poterit Magnificae D. V. et bonum et salutare dare consilium. Scripsi et ego illi hac occasione, unice rogans, ut Magnificae D. V. consilio, quo poterit,

optime subveniat. Spero illum, pro mea quoque instantia, Magnificae D. V. non defuturum. Quam ego in multos annos felicissime valere opto. Datae Posonii 28. novembris 1616.

Magnificae D. V.

servitor addictissimus
Petrus Pázmány.

Eredetije a gróf Pálffy család požsonyi levéltárában.

XXXVI.

1616. november 29.

Thurzó György Pázmány Péterhez.

Reverendissime . . .

Res et status provinciae Transylvaniae, quo in cardine versatur, Bethlenii ad me datae litterae, quas Maiestati Suae in specie, una cum mearum responsoriarum paribus, qua decet reverentia et humilitate transmissi, non obscure indicant. Et licet certo mihi persuadere queam, Rmum atque Illmum D. Cardinalem Kleselium ea omnia, quae de statu dictae provinciae ad Maiestatem Suam perferuntur, ex mandato et voluntate Suae Maiestatis cum Dominatione Vestra Rma et Illma communicare; intermittere tamen nec volui, nec potui, quin Eidem, tanquam Patricio et civi Regni huius, cuius salus et tranquillitas sibi perinde, ac mihi curae cordique esse debet, Bethlenum ad me, mearumque vicissim ad ipsum responsorie datarum litterarum paria, modernum eumque satis turbatum provinciae illius et Regni huius statum aperirem, unde colligere potest, quanto in discrimine et periculo, quantisque haec patria nostra (suis alias dissidiis, intestinis cladibus fracta et fere eversa) angustiis, pro dolor versetur! Posteaquam enim hajdone, non temere et sua sponte, sed aliorum pacis osorum instinctu, quod litterae Bethlenii manifeste affirmare videntur, in Transylvaniam irruptionem fecerunt, Bethlenius ex consensu et mandato Suae Maiestatis ista fieri existimans, ex desperatione, sui in defensam, insidiarum-

que propulsionem, Turcas et Tartaros in auxilium vocare dicitur; qui si provinciam illam ingressi fuerint, verendum est, ne ibidem pedem suum ac sedem ita figant, ut inde se nunquam pelli patiantur, sed vi potius ac armata manu latius usque grassari, suamque cum christianorum sanguine extendere ditionem unice conentur et desiderent. Hinc occupata (quod Deus clemens avertere dignetur) Transylvania, antimurali et propugnaculo Regni huius, imo totius quasi Christianitatis, quantum nobis accideret molestiae, quantumve periculi, quantum denique detrimenti et calamitatis, quisque sanae mentis, me tacente, facili coniectura, assequi petest. Non certe, tum subdolae istae hominum illorum practicae, non exagitatae technae et stratagemata acutissima, Regnum hoc, hactenus quietum Transylvania quietum et tranquillum, defendere et a tanto malo liberare poterunt. Verum enimvero, ut tempestive motus isti, ac suborti tumultus sedentur et sopiantur, vel factiosi saltem practicarum illarum auctores dignas ac meritas luant poenas, Rmam atque Illmam D. V. maiorem in modum peto, pro sua erga Regnum hoc, patriam suam, ergaque Christianitatem, de cuius conservatione potissimum agitur, propensione et bona affectione, pro virili adlaborare sedulo non dedignetur. Ego itidem, quantum virium ac valetudinis meae (heu quam infirmae!) inbecillitas permittet, ex officio meo et fidelitate, quam Suae Maiestati cumprimis, deinde Regno huic debeo, omnem movebo lapidem, ne flamma haec recensuata magis magisque exardescat, sed quam fieri potest citissime, pro communi Patriae bono, restingvatur.

Et haec de moderna Regni huius ac provinciae Transylvanicae conditione Rmae atque Illmae D. V. paneis insinuare volui. Eandem ceteroquin ad vota secundissime valere exoptans. Datum in arce mea Bytchensi 29 novembris 1616.

Rmae et Illmae Dom. V.

servitor et amicus

Comes Georgius Thurzó.

Eredetije a primási világi levéltárban.

XXXVII.

1616. deczember 1.

Thurzó György Pázmány Péterhez.

Reverendissime . . .

Calendas Novembris binas Rmae atque Illmae D. V. uno eodemque momento accepimus litteras, in quarum prioribus Eadem nobiscum una, periculoso communis nostrae patriae statui condolet. Nec iniuria. Non enim complurium saltem calamitatum facies, ex eo cuivis sese offert contemplan- dum, verum summopere quoque metuendum occurrit, ne Turca oblata sibi commodissima isthac occasione, provinciae illius fasces suae appropriet potestati et imperio. Jam vero communi fama in Prepostvarii quoque factionis huius, sive tragoediae pars aliqua derivatur. Ferunt enim ipsum certam hajdonum manum suis adscitam partibus conduxisse, aliquot mensium solutione ipsis erogata. Verum quam minus com- mode in ipsius personam res isthac quadret, ex eo facile colligi potest, quod nec strenuus unquam fuerit miles, nec penitus rationis compos esse censeatur. Utinam vero Suae Maiestatis felicissimum adventum, quem votis omnibus ex- spectabamus, Dominus Deus nobis concessisset primitus experiri; evenisset enim, ut plurimi Suae Maiestatis prae- sentia, nobis quoque lectulo affixis, a movendis turbis et dissensionum fomentis, sibi temperassent. Interea, quidquid evenit, divinae voluntati necesse est, concedatur, quae nun- quam adeo severe Regnum aliquod, vel nationem affligit, ut suorum videatur fuisse oblita.

Ex aliis porro Rmae atque Illmae D. V. litteris intel- leximus, Eandem non parum affici super infirmo valetudinis nostrae statu, velleque visitandi gratia ad nos venire; quam Eiusdem erga nos affectionem gratissimo recognoscentes animo, singularis amicitiae loco reponimus. Quia vero adeo debiles sumus, ut nec stare, nec sedere, imo ne loqui quidem ex necessitate possimus, ideo Rmam atque Illmam D. V. amice rogandam duximus, suum huncce ad nos ad ventum in aliquot differri non gravetur dies, quoad nempe Deus nostri

misertus, plusculum virium nobis suppeditaverit. Quod simul ac consequuti fuerimus, illico faciemus Vestrae Dominationi innotescere. Quia si ipsamet se huc conferret, parum utile iter hoc suum experiretur, eo quod, ut praemissum est, nec loqui commode, nec denique de rebus arduis tractare, ob extremam virium, corporisque imbecillitatem valeamus, incerti, quidnam Deus nobiscum ulterius fieri decreverit. Cuius protectioni Rmam atque Illmam D. V. commendantes, Eandem bene et felicitur valere cupimus. Ex arce nostra Bytchensi 1 decembris 1616.

Eredeti fogalmazata a Thurzó esalád iratai között a m. k. kamarai levéltárban.

XXXVIII.

1616. december 2.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Mathias Dei gratia electus Romanorum Imperator . . .

Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis sincere dilecte. Intervenerant denuo nonnulla negotia, quae simul cum praesentibus ad vos transmittimus; Fidelitatem Vestram clementer hortantes, quatenus penes nostras credentiales, noviter ad vos cum praesentibus transmissas, eadem negotia quoque, fideli nostro Spectabili ac Magnifico Comiti Georgio Thurzó de Bethlenfalva, Regni nostri Hungariae Palatino etc. pariter proponere, ac postmodum effectum rei ad nos perscribere velitis. Quibus in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi, die 4 mensis decembris, anno Domini 1616.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

XXXIX.

1616. deczember 4.

II. Mátyás Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Accepturi estis cum praesentibus instructionem ad personam Fidelitatis Vestrae directam, ex qua benignam nostram voluntatem cognoscetis. Juxta ordinationem igitur in serie praedictae instructionis comprehensam vos dirigere debebitis, ac pro requisito negotiorum cuncta rite expedienda erunt. Quibus in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi, die 4 mensis decembris anno Domini 1616.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

XL.

1616. deczember 19.

Pázmány Péter Thurzó György nádorhoz.

Illustrissime Domine, Domine observandissime.

Salute et officiorum meorum commendatione praemissa. Vix ab Illma D. V. digressus eram, cum a D. Forgach — datas litteras accepi, quibus imminetia a Bethleno pericula exaggerat, metuitque, ne commemoratione excessuum litterae Illmam D. V. in ipsum exasperent. Ego tametsi non existimem vel posse, vel audere Bethlenum gravis aliquid attentare, quia tamen providi gubernatoris est pericula non tantum futura, sed et quae verosimiliter metui possent, praecavere: idcirco Illmam D. V. rogandam volui, ut pro sua prudentia ac rerum usu, mature Suam Majestatem admoneat, quid facto sit opus, si temere quid Bethlen attentet. Majestas

Sua benigne mihi de novo significat, gratum Suae Majestati fore, sic ubi ego cum Illma D. V. convenire possem, ac alios etiam, quos vellemus, convocarem (misit etiam Majestas Sua chartas externe albas in hunc finem) deque re tota mature consultarem. Verum quia Majestas Sua rem in arbitrio meo reposuit, non est visum Illmam D. V. mea praesentia gravare. Ego Majestati Suae demisse rescripsi me quidem non existimare Bethlenum extrema tentaturum; si quid tamen praeter opinionem accideret, consultum videri:

1. Movere milites confinarios, ut in promptu sint, et quando jubebuntur, duce Petro Kohári ad Dominum Forgach pergant.

2. Si urgeat negotium validius, Comitatum insurrectio medio Illmae D. V. indicenda videtur, ac duce Domino Thoma Zéchi ac Thoma Bosnyák submittenda subsidia.

3. Demum si haec non sufficiant, ex vicina Polonia aliquot Polonorum vexilla conducenda.

Haec ego, pro mea in Illmam D. V. confidentia, idcirco communicanda censeo, ut Illma D. V., tanquam rerum usu, ac Hungariae tractatione exercitatissima, dispiciat exactius omnia, ac si quid minus consultum a me suggestum, corrigamus. Nihil enim aliud, ac patriae carissimae salutem prae oculis gesto. His Illmam D. V. feliciter valere cupio.

Posonii 19 decembris 1616.

Illmae D. V.

servitor et amicus
Petrus Pázmány.

Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.

XLI.

1616. december 29.

Lépes Bálint nyitrai püspök Pázmány Péterhez.

Szolgálók Nagyságodnak mig élek, igazán és hiven.

Teljék kedvök benne Nagyságos Uram az én édes ellen-ségimnek, kik calumniose engem megkisebbitenek és üresi-

tenek. Im megküldtem épen sarczomat. Tudója az Úr Isten az én ártatlanságomnak abban az dologban, kiből olyan szörnyen vádoltatom. Bezeg az én jámbor és hív szolgálatom nem ezt az büntetést érdemli vala, de úgy legyen, mint az én tömérdék szerencsétlenségem hozta. Dühös nevem költ, hogy könnyebben agyon verjenek, és ha Nagyságod meg nem szán és ki nem támad vala mellettem, immár elveszek vala. Vajha valaha valami hálaadó szolgálattal megtéríthetném Nagyságodnak azt az jó tettét, nem kevés szerencséjének tartanám magamnak. Az XII M. (tizenkétezer) igazán meg vagyon, pro floreno hung. 100 denarios hung. computando. Ha az pénzolvasó jó lelkiismeretű ember léssen, meg nem károsít, azt tudom, hogy (főle is) vagyon az pénznek, kit azért mívelte, hogy Nagyságodat busítsák érte. Immár nem féltém, sem rejtegetem pénzemet, ettől is megmentenek a gondtól az édes jó akaróim, legyen Isten érte nekik mind itt, mind az más világon irgalmas.

Tartsa meg az Úr Isten Nagyságodat jó egészségben sokáig. Nyitraán 29 decembri 1616.

Nagyságodnak szegény szolgálója mig él

Nyitrai püspök.

Eredetije a primási világi levéltárban.

XLII.

1616. december 30.

Pázmány Péter Thurzó Imre grófhhoz.

Spectabilis ac Magnifico Comes, Domine amice observandissime.

Salute ac officiorum meorum commendatione praemissa, felicissimum novi anni auspiciam precor. Litteras Spect. ac Magn. D. V. moeroris ac lachrimarum plenas, immaturum Illmi Domini parentis ejusdem, Regni Hungariae Palatini obitum (quem antea ex aliorum quoque relatione perceperam) denunciante, dolenter accepi, utinam juxta votum Spect. ac

Magn. D. V. in alia iucundiori materia prima eiusdem ad me scripta data fuissent! sed factum est prout divinae placuit bonitati. Omnes enim sub eadem lege nati sumus, et serius ac citius metam properamus ad unam. Compatior certe Spect. ac Magn. D. V. quod tantum parentem amiserit, et super eiusdem obitum vehementer doleo, praesertim cum partium Regni Hungariae superiorum modernum statum considero, et quanto viro patria nostra spoliata sit, animo perpendo; pareet tamen lachrimis et nimio dolori Spect. ac Magn. D. V., gratiae immo Deo ter optimo sunt reddendae, a quo si bona accepimus, quare non advèrsa aequo et patienti feramus animo! Et oblivisci debemus, quod mederi non possumus. Ego de me aliud polliceri non possum, quam quod sim antiquus et benevolus Spect. ac Magn. D. V. amicus, enitarque pro viribus, ut ubicumque Spect. ac Magn. D. V. cum Illma D. matre vidua et orphanis sororibus mea opera indiguerit, nihil ex mea parte desiderari patiar. Eandem in multos annos felicissime valere cupio. Datae Tyrnaviae 30 decembris anno 1616.

Spect. ac Magn. D. V.

addictissimus veluti frater
 Petrus Pázmány
 electus Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

XLIII.

1616. december 31.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Cum hisce elapsis diebus Spect. ac Magnif. quondam Georgius Thurzó Regni nostri Hungariae Comes Palatinus, penes quem, tamquam post Majestatem nostram supremum in Regno magistratum, in absentia nostra tam justitiae, legumque administratio, quam etiam rerum

aliarum moderandarum gubernatio sita erat, fato concesserit; providendum est, ne functionis suae idonea cura non habita, respublica periclitetur. Quocirca Fidelitatem Vestram clementer hortamur, quatenus quid facto opus sit, fidele vestrum votum, exactamque opinionem nobis quantocius perscribere velitis. Quibus in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi die 31 decembris A. D. 1616.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Ujabb másolata a Pray-féle kéziratgyűjteményben, a m. k. egyetemi könyvtárban.

XLIV.

1617. január 5.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

De querela Illmae ac Rmae D. V., causa pecorum in campis Alszeliensibus vagiatorum, contra Gencrosum D. Leopoldum Peck (titulus) proposita, et cum eodem informationis causa communicata, id D. Peck respondit. Memores autem, quae Illmae ac Rmae D. V. ad praemissam querimoniam nuper rescripseramus, eidem excusationem et oblationem dicti D. Peck includendam duximus. Ex qua Illma ac Rma D. V. pluribus accipiet allatas in medium vagiationis istius causas. Nos equidem, pro nostra parte, discordiam omnem seponi, et in vicinitate bonorum Suae Majestatis unionem et concordiam vigere optaremus. Quam de caetero. Posenii 5 januarii 1617.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

XLV.

1617. január 4.

Ferdinand főherceg (utóbb magyar király) Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine.

De Rmae D. V. in me voluntate mihi quidem nunquam dubium fuit, uti quod huius rei multa adhuc signa perspexerim, suis tamen proxime ad me datis litteris, quibus cum magna huius suae propensionis significatione mihi felicia incuntis anni auspicia comprecatur, evidentiori argumento id demonstrat, et testatum facit. Quo fit, ut et ipse majoris amoris et officiorum vinculo ipsi me devinctum fatear, lubensque agnoscam; ac pro tanta in me benevolentia Rmae D. V. permagnas ago gratias, atque vicissim non huius tantum novi anni ingressum, sed multorum etiam sequentium cursum omni cum valetudinis, tum rerum omnium prosperitate, et in hoc turbulento Religionis et Reipublicae statu fortissimo animi, ac virium robore beatum faustumque esse precor ac voveo, nec non omnia humanitatis et benevolentiae studia polliceor et in me recipio. Graecii 4 januarii 1617.

Ferdinandus.

Eredetije a primási világi levéltárban.

XLVI.

1617. január 13.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Redditae sunt nobis Fidelitatis Vestrae litterae die 3 labentis mensis Januarii in libera civitate nostra Tyrnaviensi exaratae, unaque expeditionis illius seriem, quam in partes Regni superiores ratione compositionis motuum et tumultuum per Bethlenum suscitatarum insti-

tuistis, cum instructionis datae copiis, ac aliis eo spectantibus rebus, accepimus. Nobis quidem consilium vestrum et deliberatio in hocce negotio sedando et componendo sequenda, tanquam apta et commoda, probatur; industriamque et sedulitatem, ad dignitatis nostrae tuendam, Regni emolumentum publicum procurandum, et Regnicolarum communem tranquillitatem et securitatem confirmandam zelanti affectu, studioque adhibitum gratam habemus. Ac licet interim juxta praescriptum instructionis ipse Commissarius in provincia sibi delata exequenda perrecturus sit, nihilominus tamen expeditionem hisce annexam, tanquam commissioni cohaerentem, in eventum submittendam esse censuimus, circa quam quidem expeditionem, quid intentionis nostrae sit, quidve rerum conditionem exposcere nobis videatur, ex copiis earum perspecturi estis. Panda igitur vobis opera, ut singula ponderentur, et si ita compertum foret, ut eidem submitti debeant, ad fidelem nostrum Spect. ac Magnif. Comitem Sigismundum Forgách de Ghimes etc. super insurrectione indicenda directae litterae et mandata, id per proprium et celerem cursorem quamprimum fieret, additis etiam aliis particularitatibus, si quid forte interdum vobis quoque occurreret, quod ipsi Commissario nostro ad promovendum hocce institutum suggeri deberet. Qualinam autem cum variatione unum et alterum exemplar litterarum ad fidelem nostrum Magnif. Casparum Horváth dederimus, ex copiis earundem contenta intelligetis; facileque perspicietur, quodnam exemplar transmittendum expedientius futurum est: illius submitmissio ut absque mora perficiatur curandum erit. Quibus in reliquo gratia et clementia nostra benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi 13 januarii 1617.

Matthias.

L. Ferenczffy.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

XLVII.

1617. január 20.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Siquidem Bethlenus reductis copiis militaribus ex ditionibus sacrae Regni nostrae coronae, legationem ad Majestatem nostram mittere intendit, atque pro adventu ipsorum per fidelem nostrum Comitem Sigismundum Forgách de Ghimes, ea quae securitatis sunt, circa procurationem litterarum salvi conductus, et aliorum requisitorum, jam praeparationes fieri ex perscripto ejusdem intelligimus; oportunum futurum rati sumus, si tempore tractatus super propositionibus et postulatis ipsius Bethleni, hic coram nobis per legationem instituendis, in compositione hac Transylvanica, aliquis fidelium nostrorum Regnicolarum, rerum et negotiorum que circa transactionem cum provincia ultro citroque decurrerunt, versatus adesset, cujus nimirum opera et studio id efficeretur, ut ea quae proponi deberent, cuncta utilius et efficacius, pro emolumento Regni et fidelium nostrorum sacrae coronae nostrae subditorum, expedirentur. Proinde siquidem jam antea ad certum temporis spatium duos ex fidelibus nostris Consiliariis Hungaris evocaverimus, litterasque citatorias in albis ad Fidelitatem Vestram pro ulteriori directione transmisimus: hac occasionis opportunitate visum nobis est, ut fidelem nostrum Magnif. Petrum de Rewa, utpote qui transactionis hujus Transylvanicae sufficientem notitiam habet, huc evocarem. Dedimus itaque speciales mandati nostri litteras ad praedictum Petrum de Rewa, quarum contextum ex paribus hisce annexis cognituri estis. Ejus nihilominus adventum praehabita superinde cum fidei nostro Magnifico Ladislao Pethe de Hethes etc. deliberatione et consulto, communi ordinationi vestrae (id nimirum faciendum esse, quod commodius fore comperiretur) deferimus. Quorum pariter executionis et actorum seriem postmodum expectaturi sumus. Quos in reliquo gratia nostra

benigne complectimur. Datum in arce nostra regia Pragensi
20 januarii 1617.

Matthias.

L. Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

XLVIII.

1617. január 22.

Thurzó Imre gróf Pázmány Péterhez.

Reverendissime atque Illustrissime Domine.

Quem in praesentia Rmae et Illmae D. V., Illmique Domini Comitis Sigismundi Forgách, Illmus quondam Comes Palatinus, Dominus progenitor meus ad Gabrielem Bethlen in certis Regni negotiis cum litteris ablegavit, heri a meridie huc Bitsam reversus est Nuntius, Egregius D. Franciscus Zoltán aulae nostrae familiaris praecipuus, litterasque mihi et Dominae matri meae a dicto Bethleno porrexit, quae licet aliud nihil, quam suum erga nos studium et amorem, officiorumque oblationem in se continebant: praetermittere tamen nec potui, nec debui, quin easdem in originali Suae Majestati debita cum reverentia transmissem.

Percunctatus sum antem quam diligentissime ex praefato D. Francisco Zoltán, quid novi in Transylvania audiat, quidve rerum ibidem agatur. Ille vero certi nihil referre potuit, propterea quod Bethlenus ante ipsius adventum de insperato praedicti Domini progenitoris mei obitu jam tum certior factus, negotia ista expedienda aliis commiserit. Hoc tamen certo affirmare ausus est, Bethlenum dicto et mandato Majestatis Suae esse observantissimum, gratiamque ipsius et clementiam unice aucupari.

Aliud, si vel litterae ipsius ad me datae habuissent, vel ex antelato D. Francisco Zoltán intellexissem, pro mea in Rmam et Illmam D. V. observantia, suumque erga me favo-

rem et benevolentiam, merito significassem. Sed cum nihil tale sit, quod vel scriptu dignum, vel memoratu jucundum videatur, hic subsisto, meque et officiola mea amori et benevolentiae Rmae et Illmae D. V., eandem vero gratiae ac protectioni divinae unice recomendo, felicissimeque valere exopto. Datum in arce Bitchensi 22 januarii 1617.

Rmae atque Illmae D. V.

servitor et tanquam filius obsequentissimus
Comes Emericus Thurzó.

Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.

XLIX.

1617. január 27.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Licet jam antea, anno nunc recenter effluxo, de commode et opportune celebrandae Dietae termino vestrum quoque, inter caeteros fideles Consiliarios nostros Hungaros, votum et opinionem expetiverimus; quia tamen medio tempore, interveniente Regni istius nostri Hungariae Palatini morte, res quoque pleraeque et earundem circumstantiae ad alios terminos transierunt, adeo ut Diaeta ipsa ad svasum per fideles Commissarios nostros terminum promulgari neutiquam commode potuisset. Cum autem nos tam pro stabilienda publica Regni pace, quam etiam Fidelium subditorum nostrorum privata commoditate, primo quoque tempore Diaetam ipsam promulgare intendamus: Fidelitatem Vestram clementer hortamur, vobisque harum serie benigne committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, et modernarum rerum temporisque conditionibus diligenter et accurate perpensis, quo namque tempore Diaeta ipsa commodius celebrari posse et debere videbitur, maturam superinde et exactam opinionem vestram nobis confestim perscri-

bere velitis et debeatis. Cui in reliquo gratia et clementia nostra caesarea et regia benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi 21 januarii 1617.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

L.

1617. január 28.

Károly főherczeg Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine, amice charissime.

Duplicem nobis simul et semel laetitiam attulerunt Rmae D. V. literae, circa anni praeteriti finem ad nos Tyrnavia datae; auctam enim eandem nova et praecellentissima dignitate, tum valetudinem et una propensissimum in nos affectum ex comprecatione multiplici, libenter cognovimus. Primum merebatur Rmae D. V. rerum gerendarum peritia, pari consilio et prudentia fulta; alterum, et perennitatem merentur ea ipsa, et pro communi salute ac bono publico largietur Deus O. M. In ultimo compensando nostrae desiderantur partes, quibus etiam nunquam pro virili deerimus, modo Rma D. V. propensissimo suo amore et favore prosequi nos perrexerit, et occasionem praebuerit, id ipsum praeter pia vota, quae pro Rma D. V. vicissim animitus fundimus, etiam in re et effectu comprobandi. Datum in civitate nostra Nissa 28 januarii 1617.

Carolus D. G. Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Episcopus Brixinensis et Vratislaviensis, Comes Tirolis.

Rmae D. V.

amicus sincerus

Carolus.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LII.

1617. január 31.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Salvum conductum, quem pro ablegatis Bethleni ad Majestatem nostram venturis, Fidelitas Vestra et Spect. ac Magnif. Comes Sigismundus Forgách . . . dandum censuit, cum praesentibus accepturi estis. Ordinationem circa exhibitionem earum eo pacto dirigere debebitis ne ipsis in continuando itinere difficultas et mora aliqua fiat. Caeterum circa tractatum, qui cum ipsis ablegatis hic in aula nostra institui debet, quatenus nostra benigna voluntas et resolutio fuerit, ex datis ad Fidelitatem Vestram de hoc ipso negotio iteratis vicibus litteris, cognovistis sufficienter. Eam ob causam diversis vicibus mandata nostra in albis ad fideles Consiliarios nostros, huc Pragam illos advocando, transmisimus; siquidem futuram tractationem taliter peragi vellemus, ut scrupulositatibus et perplexitatibus sublatis, firmiter stabiliri possint ea, quae hactenus vicissitudinibus turbata et impedita fuerunt. Illud vero pro nunc occurrit nobis, in negotii huius pertractatione accuratis, procul dubio, opus fore consiliis et deliberationibus, inque tractatu Tyrnaviensi antecessorem vestrum Archiepiscopum Strigoniensem perfecisse, ut per primarum dignitatum personas rebus omnibus actis et conclusis, firmiter quoque nexu illa ipsa perdurarent. Expediens itaque censemus, ut Fidelitas Vestra quoque, tanquam successor praedefuncti Archiepiscopi huic tractationi interesset. Ac proinde conemini, ut ad breve hoc temporis spatium (si nimirum citra dispendium rerum publicarum aliquatenus fieri posset, neque Regni status diversum exposceret) ad illum eundem terminum huc adveniatis, tractatuique instituendo intersitis. Cui in reliquo gratia nostra caesarea et regia benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi die ultima januarii 1617.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LIII.

1617. február 6.

II. Mátyás király Pázmány Péter és Pethle Lászlóhoz.

Matthias . . .

Reverendissime in Christo Pater, ac Magnifice, fideles nobis sincere dilecti. Cum Episcopatum Agriensem Consiliarius quoque dignitas ex usu comitari soleat, ob id nos fidelem nostrum Reverendum Comitem Johannem Erdeody de Monyorókerék, electum Episcopum Agriensem in coetum et numerum fidelium Consiliariorum nostrorum hungarorum, per al'as benignae annuentiae nostrae litteras, elementer recepimus et cooptavimus, restatque, ut pro temporis opportunitate, jusjurandi obligamen, quod et caeteri fideles Consilarii nostri deponere consueverunt, ab ipso quoque exigatur. Quocirca Fidelitatem Vestram elementer hortamur et requirimus, quatenus intellecta hac benigna dispositione nostra, ubi primum temporis et loci commoditas tulerit, ascitis vobis aliis quoque primariis viris et Consiliariis nostris, a praefato Johanne Erdeody super Consiliariatu, de more juramentum exigere et praestari facere, idque nobis demum perscribere velitis. Executuri in eo benignam nostram voluntatem. Datum in arce nostra regia Pragensi die 16 mensis februarii A. D. 1617.

Matthias.

Valentinus Leepes
Episcopus Nitriensis.
Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LIV.

1617. február 21.

Pázmány Péter az esztergomi főkáptalanhoz.

Reverendissimi et Admodum Reverendi Domini, fratres in Christo observandissimi.

Accepimus litteras Rmarum et A. Rdarum Domina-

tionum Vestrarum, in quibus quod felix et faustum precentur iter, prò singulari erga nos affectu gratias habemus maximas, et nos devotis ulterioribusque apud Deum orationibus commendamus. Intelleximus, quid de Praebendariorum proventu et solutione . . . Dominationes Vestrae scribant, ideoque Provisori domus nostrae Tyrnaviensis serio mandavimus, ut eisdem de elapsa angaria absque ulla renitentia ita contentet, ut post nostrum, Deo juvante, Praga reditum, reliqua bonis modis ordinare possimus. Sciunt etenim . . . Dominationes Vestrae aliter ipsis tempore pii defuncti Domini Cardinalis, aliter tempore Camerae fuisse. Ne vero Ecclesia nostra Metropolitana, quae inter alias est praecipua, viris ad cultum et honorem Dei promovendum aptis ac idoneis destitueretur, per mortem ac decessum Reverendi Domini Andreae Hegyni, Canonicatum vacantem Reverendo Domino Joanni Kőszöghy, Archidiaconatum vero Reverendo Simoni Banóczyky; alterum item Canonicatum per decēssum Reverendi Masmanni vacantem Reverendo Valentino Rumer, tanquam benemeritis personis contulimus; eosdemque, servatis de jure servandis, installandos ad Dominationes Vestras direximus. Placuit vero nobis, ut dictus D. Joannes Kőszöghy in Vajka concionibus sese exercendo populum erudiat; sed et Rmo D. Vicario nostro perscripsimus, ut Dominum Rumer ad slavonicas conciones diligenter faciendas adigat. De reliquo . . . Dominationes Vestras in Domino valere optamus.

Posonii 21 februarii 1617.

Rmarum et Admodum Reverendarum Dominationum
Vestrarum

frater addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye az esztergomi főkáptalan magán levéltárában.

LV.

1617. február 23.

Pyber János pécsi püspök Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Domine Patrone colendissime.

Salutem et servitorum meorum, orationumque addictissimam commendationem.

Qualiter conqueratur mihi Parochus Holichen-sis, nomine Thomas Caperinus, contra Magnificum D. Petrum Reway, ejusdemque sectae nobiles, in suis bonis Holichiensibus commorantes, ex paribus binarum litterarum dicti Parochi, ad me datarum Vestra D. Illma et Rma plenius et exactius informari dignabitur. Quocirca cum praedictus quoque Magnificus D. Petrus de Rewa nunc per Suam Majestatem C. et R. D. n. elem. Pragae sit accersitus, Vestraeque D. Illmae et Rmae eundem vel personaliter alloquendi, vel saltem requirendi optima commoditas detur, rogo enixe D. V. Illmam et Rmam, velit ipsum, quem ego quoque pro officii mei ratione per litteras requisivi, hujusce rei causa amicablem requirere, ne in despectum Ecclesiae catholicae, Parochorumque catholicorum vilipendium et derogamen, talia instinctu forte suo, vel saltem permissu, vel per suae sectae nobiles Holichenses, quam per subditos suos, quos serio per litteras commonefacere velit, imposterum committantur.

Sin vero Illma et Rma D. V. cum dicto Magnifico D. Reway aliquid solidi concludere non posset, dignetur aliquam occasionem adinvenire, ut de praememoratis injuriis deinceps avertendis, sua quoque C. et R. Majestas requiratur. Factura in eo V. D. Illma et Rma Ecclesiae catholicae rem utilem, innato suo zelo congruam, ac futuris meis servitiis, orationibusque promerendam. Quam in reliquo optima felicitate florentem, atque incolumem diutissime gratia Dei conservari cupio. Datum Tyrnaviae 23 die februarii A. 1617.

Illmae ac Rmae D. V. servitor addictissimus

Joannes Pyber

Episcopus Quinqueecclesiensis.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LVI.

1617. marcezius 7.

Németh Jakab jezsuita atya Pázmány Péterhez.

Reverendissime in Christo Pater et Illustrissime Domine.

Pax Christi. Quae nuper promiseram me scripturum de paramentis ecclesiasticis ex Eched allatis, jam nunc primum exsolvo. Caeso Gabriele Báthori Principe Transylvaniae, et occupata arce Eched pro ratione Suae Majestatis reperta sunt ibidem paramenta ecclesiastica, olim a Franciscanis de observantia (ut ipsimet dicitant, et quidam illorum catalogum queque paramentorum, illic a sui Ordinis hominibus depositorum, post caesum Ludovicum Regem ad Mohacs sese habere affirmant) in arcem Eched, tanquam in locum tutissimum, conservanda, ex variis Monasteriis fuerant comportata. Quod ubi p. m. Illmus D. Cardinalis Strigoniensis ex fratre, D. Generali intellexit, apud Suam Majestatem instituit, ut sibi ea emere liceret, et distribuere in Parochias hungaricas, jam dudum paramentis destitutas. Promiserat D. Cardinalis p. m. pro omnibus illis paramentis nondum visis 2000 florenorum. Quam ejus voluntatem cum Camera Suae Majestati intimasset, Illmo D. Generali Cassoviensi mandatum est, ut omnia paramenta ex Eched Cassoviam vehi, et per Cameram revideri, aestimarique curaret. Quamprimum advecta sunt Cassoviam, intellexi Suam Majestatem certiolem factam a D. Generali Cassoviensi de jam advectis, et consultam, quid cum iis deberet fieri; svasisque ipsum Suae Majestati, ut ea permetteret distribui in hungaricas ecclesias paramentis carentes. Ad quod scriptum necdum responsum accepit a Sua Majestate. Cum aliquando D. Cardinalis p. m. fratrem suum D. Generalem visitaturus Cassoviam venisset, lustravit omnia paramenta. Verum ut vidit pleraque esse situ obsita et attrita, dixit se doliturum fuisse, si pro omnibus illis duo millia florenorum exposuisset, cum vix mille florenos valeant. Iisdem fere temporibus ex Suae Majestatis Commissariis, D. Ericus Lasotta quoque vidit, et parvi ea aestimavit.

Memini me audivisse a D. Generali Cassoviensi, contentum se fore, si Sua Majestas praefata paramenta vellet ei ratione alarii, aestimatione eorum tolerabili facta, conferre, quae ipse postmodum egentibus in Hungaria ecclesiis distribueret. Interim tamen, quia et Religiosi Franciscani in Füleke et Széchény commorantes, et Capitulares Agrienses, petierunt sibi aliqua ad usum concedi, et ecclesiae etiam quaedam D. Generalis indigerent ornamentis ecclesiasticis; deinde ne computescerent in cistis, volente Illmo D. Generali, distributa sunt pleraque in diversas ecclesias et monasteria, uti ex catalogis adjectis patebit, usque ad ratificationem Suae Majestatis. Prior catalogus continebit paramenta ecclesiastica, quae quonam pertinuerint olim, ex nullo certo signo dignosci potest. Alter continebit ea, quae quonam pertinuerint, vel ex adscriptione, vel ex assutis schedis, dignoscitur. In margine utriusque catalogi notata sunt ea, quae hactenus ad petitionem aliorum, annuente Illmo D. Generali, ad diversas ecclesias sunt distributa. Illmus D. Generalis semper timuit, et adhuc timet, ne a Sua Majestate demandetur, ut paramenta praefata extra Hungariam, in Germaniam vehantur, et dives Germania, paramentis alias abundans, augeatur his modicis reliquiis; sibi videri longe conducibilius, si vel singula singulis ecclesiis in Hungaria, si sunt catholicae, vel Ordini, ad quem ea pertinuerunt, restituantur, vel in Hungaria egentibus distribuantur ecclesiis.

Hortatu Illmi D. Generalis, rogo Illmam D. V., ut a Sua Majestate mandatum impetret de deserto Cassoviensi monasterio occupando ad rationem Suae Majestatis. Omnem suam operam pollicetur D. Generalis, in mandato regio executioni mandando. Catholici Domini polliciti sunt, se illud sedulo restauraturos pro catholicorum exercitio. Alias enim remoto Generali catholico, et haeretico substituto, periclitabitur fides catholica Cassoviae. Liberior quoque sese conferunt homines ad proprium aliquod templum extra aulam, quam per ordines militum ingrediantur in sacellum regium, quo impedimento hactenus multi absterriti, non frequentarunt capellam regiam.

Meminerit interim Illma D. V., etiam facultatum R. D. Georgio Tömördi concedendarum, et salutis Rosnaviensium

pedetentim procurandae, quae Illmam D. V. facturam omnino non diffido.

His me Illmae D. V. humillime commendo. Tyrnaviae 7 martii 1617.

Illmae D. V.

servus humillimus
Jacobus Németh.

Vestram Illmam D. humillime rogat Pater noster Superior, ut memor esse velit revarsalium a Sua Majestate impetrandarum pro Collegio nostro, quas antea V. Illma D. dignata fuerat commendare Domino Ferenczffy Secretario hungarico.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LVII.

1617. martzius 10.

A bécsi cs. udvari kamara Pázmány Péterhez.

Sacrae Caesareae Regiaquae Majestatis, Domini nostri clementissimi nomine Reverendissimo in Christo Patri Domino Petro Pázmány Archiepiscopo Ecclesiae Strigoniensis perbenigne significandum.

Relatum esse Suae Majestati, quatenus praefatus D. Archiepiscopus non solum praeter observatum a praedecessoribus suis modum, atque ita per novationem militibus praesidiariis confici Ujvariensis stipendia persolvere recuset, neque adhuc provisorem suum illuc ordinavit; verum etiam vinum et frumentum duplici et fere intolerabili praetio respectu communis praetii pauperibus ibi servantibus militibus praesidiariis divendi faciat. Velle itaque Suam Majestatem elementer, ut super hac delatione, et qua de causa ejusmodi gravamina introduci permittat, quanto citius eandem demisse informet. Cui de reliquo saepememorata Sua Majestas gratia sua propensa manet. Pragae 10 martii 1617.

Eredeti fogalmazata a cs. k. közös pénzügyministerium levéltárában.

LVIII.

1617. marcius 20.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime... Cum fidelem nostrum Spect. ac Magnificum Comitem Georgium Thurzó de Bethlenfalva, Palatinum istius Regni nostri Hungariae etc. Locumtenentem nostrum etc. cui nempe secundum Majestatem nostram directio ejusdem Regni nostri incumbit, superioribus diebus fato cedere contigerit, nosque urgentissimis sacri Romani Imperii aliorumque Regnorum ac ditionum nostrorum negotiis sic exigentibus, abesse a praefato Regno nostro, pro tempore oporteat; ad rationem Cesareae Regiaeque providentiae, paternaeque simul, quam erga fideles nostros Status et Ordines memorati Regni nostri Hungariae benigne gerimus, sollicitudinis nostrae spectare clementer censuimus prospicere, ne per hujusmodi absentiam nostram, dictum Regnum nostrum capite ac moderatore destitutum, interea temporis, donec videlicet Deo dante, generalis per nos, eisdem Statibus et Ordinibus Diaeta, quam intra anni spatium celebrari volumus, indicti promulgarique valeat; vel publice, vel privati quicquam detrimenti capiat. Proinde decrevimus clementer, ut pro hac duntaxat vice, certi omnium Regni partium ex fidelibus Consiliariis nostris Hungaris Deputati, Posonii continue resideant, juxta datam per nos eisdem specialem instructionem, administrationem rerum tam privatarum, quam publicarum fideliter ac sedulo, nostro nomine gerant ac exercent. Atque inter caeteros Deputatos, utpote ex superioribus quidem partibus, seu ultra Fatram Spect. ac Magn. Comitem Sigismundum Forgách de Ghimcs etc. tum ex Regnis Croatiae et Slavoniae Rđum Petrum, Domitrovich Episcopum Zagrabiensem, item ex ultradanubianis Thomam Zeechi de Rimasech et Franciscum de Batthian etc., ac denique ex cisdanubianis Ladislaum Pethe de Hethes, Petrum de Reva etc. Magnificos, ac vos quoque, et tamquam Regni Primatem,

eiusemodi directioni, seu administrationi Praesidem benigne constituimus, ac ad hanc provinciam communi consilio, collataque opera ex usu, dignitateque nostra sustinendam et obeundam, confisi de singulari fide, studio, atque in rebus gerendis promptitudine et dexteritate vestra, benigne delegavimus, idque per Comitatus et partes Hungariae Regno annexas ita publicari fecimus. Quocirca Fidelitatem Vestram harum serie clementer requirimus, vobisque serio committimus et mandamus, quatenus acceptis praesentibus nostris, vos huic benignae nostrae voluntati accomodare, Poseniique cum aliis Deputatis Consiliariis nostris, habito mutuo consilio, qualis in praescripta Regni nostri Hungariae administratione ad futuram usque Diætam methodus servari debeat, et quae porro de praescripto instructionis nostrae necessaria videbuntur, vos tanquam hujus benignae ordinationis nostrae Praeses, cum reliquis Deputatis Consiliariis nostris, ordinare, in hisque debitum nobis et patriae vestrum studium proficue demonstrare velitis ac debeatis. Executuri in eo primum quidem benignam et omnimodam voluntatem nostram, tum vero publicae saluti patriae plurimum consulturi. Datum in arce nostra regia Pragensi 20 martii 1617.

Matthias.

Valentinus Leepes
Episcopus Nitriensis.
Lauréntius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LIX.

1617. márczius 30.

Fejérdi Márton szepesi kanonok Pázmány Péterhez.

Illustrissime Domine, Domine clementissime.

Utriusque vitae felicitatem opto a Deo O. M. Dominationi V. Illmae.

Jelentem Nagyságodnak, mint kegyelmes jóakaró uramnak, hogy semmit elárestált marháim közöl ezideig ke-

zemben nem adott prépost uram, sőt azt mondja, hogy nem is agya, valamig Nagyságod felőle nem ir. Másfél száz forint ára tafota kárpitimat és százhatvanöt forint ára antependio-mat, egy aranyas paplanynyal, és egy drága subcorporálét magához vött ki az ládából; az többit az capitulum kezében attá. Imár azt fogta belé, hogy én az szentegyháznak attam azokat és azért attá nekém az cantorságot. Én azért resignálom inkább az cantorságot, hogy sem mint simoniacussá legyek és az én marhámatt azért agyam. Sőt imár in capitulo cum protestatione resignavi taliter: „Si propter istas res contulit mihi Cantoratum D. Praepositus, malo resignare, quam res meas perdere in tali causa.“ Azért könyörgök Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, Nagyságod adassa meg vele; hiszem holtam után itt marathatnak mindenek.

Quod superest, Illmam D. V. feliciter valere cupio.
Datum in Capitulo Scepusiensi in vigilia paschae. A. 1617.

Nagyságodnak alázatosan szolgállok

Martinus Feierdi

Cantor et Canonicus Scepusiensis.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LX.

1617. april 1.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissimo ac Reverendissimo D. Petro Pázmány Archiepiscopo Strigoniensi nomine Camerae Hungaricae S. C. R. Majestatis D. n. cl. hisce amicabiliter significandum. Inclusa hisce Illmam et Rmam suam D. fusiús edocebunt, qualianam puncta Magnificus D. Rudolphus a Tieffenbach (titulus) contra eandem Consilio Suae Majestatis Bellico proposuerit. De quorum singulis, cum memorata Camera suam opinionem in aulam perscribere jubeatur: Illmae ac Rmae suae D. responsum prius expetere et ex eodem capta

informatione, demum ad interrogata rescribere voluit. Quam sibi impertiri, et adnexa praesentibus remitti petit.

Ex Consilio Camerae Hungaricae.

1 aprilis 1617.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

LXI.

1617. april 21.

Gróf Thurzó Szaniszló Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Réverendissime Domine, amice mihi observandissime.

Servitiorum meorum semper paratissimam commendationem.

Az Úr Istentől Nagyságodnak minden lelki és testi jókat kívánok megadatni. Az Nagyságod levelét megadta énnekem Zongor Benedek uram és szóval is megmondotta az Nagyságod izenetit. Az mi az ujlaki és szentpéteri dézmákat illeti, hogy Nagyságod csak az felét akarja arendálni, az más felét pedig in specie akarja szedetni, ez okból, mivel hogy Nagyságod mostan csak mintegy pusztában szállott volna és fogyatkozott állapotban volna, az mi azt illeti, az ellen nem szólhatok, hogy mostan egy elsőben valami fogyatkozása nem volna Nagyságodnak; de ez kicsin dolog, úgy mint az szentpéteri dézmának és ujlakinak az fele, az Nagyságod több jövedelméhez képest; igen kicsinnen segítheti az Nagyságod mostani fogyatkozását. Az mi azt illeti, énnekem sem tenne igen sokat; de tekintenom köll arra, hogy ennek elötte mindenkor aképen vettem az Nagyságod praedecessoritól meg, jóllehet az szegény úr is igyekezött egyszer Szentpétert elszakasztani, némely szolgálának információjából; de hogy ő nagyságát megtaláltam felő'e és megjelentettem neki, hogy az bajmóczi dézmákat nem annyira az ő hasznáért, mint az egy szokásért vettem, hogy az dézmák meg ne szakadozzanak, hanem ha egyik káros, az másik vigye helyére. Az mi az

Udvarnokot illeti, azért nem is búsétom Nagyságodat; csak Nagyságod az két helt ne szaggassa el egymástól; hol pedig Nagyságod ebben való törekedésemnek helt nem akarna adni, az kit nem remélek, az bajmóezi districtus dézmák-nak csak az felét veszőm meg; mert ha más hasznosabb dézmák nem supportálnák annak fogyatkozását, ő magában az soha meg nem éri azt az pénzt, a miben jár. Kérem azért Nagyságodat, hogy éítvén ez bizonyos és méltó okokat, ne difficultálja ez kicsin dolgot, hanem az két helt is, úgymint Szentpétert és Ujlakot totaliter adja ide; ne igyeközzék Nagyságod az régi szokást megsérteni, hanem tartson meg Nagyságod is abban, az mit az Nagyságod praedeccessori megtartottanak, kit ha Nagyságod megeselekszik, megigyekezem szolgálni Nagyságodnak. Szóval is izentem Nagyságodnak ezen levél vivő jámbor szolgámtól, konyhamesteremtől. Nagyságodat kérem, higye meg szavát. Tartsa meg az Úr Isten Nagyságodat jó egészségben. Datum ex arce Galgócz 21 aprilis 1617.

Ilmae ac Rmae D. V.

amicus et servitor paratissimus
Comes Stanislaus Thurzó.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXII.

1617. april 22.

A bécsi cs. kamara birtosai) Pázmány Péterhez.*

Illustrissime...

Salutem...

Meminorit dubio procul Illma ac Rma D. V., nonnullas non ita pridem haud exigui momenti differentias inter Eandem et S. C. R. Majestatis D. V. elementissimi Supremum Capitaneum Praesidii Ujvariensis D. Rudolphum a Teuffenbach, subortas esse. Cum itaque ad easdem, interveniente amicabile compositione e medio tollendas praelibata Sua Majestas nos infrascriptos Commissarios clementissime destinaverit et jam, quo tale benignum mandatum optatum exitum sortitur, ne in nobis quicquam desiderasse videatur, nostramque humilem superinde relationem, quidnam effecerimus, Suae Majestati quantocius transmittere queamus, diem 3 proxime adventantis mensis maji commissioni ejusmodi hic Viennae peragenda elegerimus, ac nominaverimus.

Eapropter Illmam ac Rmam D. V. caesareo decreto debitum morem, uti par, humiliter gerendo, peramice requirimus, Eadem haud gravatim sese itineri accingere, huc Viennam conferre, ac ad componendas sopiendasque ejusmodi differentias inter Illmam ac Rmam D. V. et dictum D. a Teuffenbach ortas, comparere, et commissioni interesse velit. Quod Illmam ac Rmam D. V. facturam omnino confidimus, siquidem idem memorato D. a Teuffenbach, ut similiter constituto tempore compareat, tam nos, quam Consilium Bellicum insinuavimus. In reliquo Illmam ac Rmam D. V. una nobiscum divinae protectioni commendantes. Datae Viennae 22 aprilis 1617.

Eredeti fogalmazata a cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában.

*) A levél alján áll:

Nomine Dominorum Commissariorum

Domini Ludovici a Starnberg

Domini Christophori Comitis a Puchheimb

Domini Reinaldi Comitis a Colalto

Domini Joannis Baptistae Weber.

LXIII.

1617. april 28.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Posteaquam nos, personalis praesentiae nostrae regiae in judiciis Locumtenentis officium, per mortem decessum Egregii quondam Johannis Lippay de Zombor, non ita diu vacans, hisce proximis elapsis diebus fidei nostro Egregio Benedicto Pakay conferentes, ab eodem super hujusmodi sibi collato officio, hic in aula nostra caesarea, atque regia, solemne quoque juramentum exegerimus (quod ipsum etiam fidelibus Regnicolis nostris, de more, confestim publicari fecimus,) jamque idem personalis praesentiae nostrae in judiciis Locumtenens, instar praedecessorum suorum, de antiquo ritu, speciales suos idoneos et sufficientes Magistros Protonotarios eligere et habere debeat, pro negotii hujus facilitatione, atque commodiori successu et rei directione, hanc provinciam Fidelitati Vestrae, in hac parte, tanquam Primati Hungariae delegandam duximus, eandem clementer hortantes, quatenus primo quoque tempore, ubi nimirum et quando vobis opportunum fore videbitur, habito etiam cum eodem personalis praesentiae nostrae regiae Locumtenente mutuo superinde intellectu, convocatis per vos, nomine nostro, quos ad manus habere poteritis, Consiliariis nostris, et pariter etiam Tabulae nostrae Regiae Assessoribus, vos de eo prospicere velitis, quo in eorundem convocatorum Consiliariorum nostrorum et Assessorum conspectu atque praesentia, dictus personalis praesentiae nostrae in judiciis Locumtenens, juxta officii sui exigentiam, dictos Magistros Protonotarios eligere, nominare, et ab eisdem debitum quoque juramentum, in solita forma, exigere possit ac debeat. Quod vos pro vestra dexteritate ita commode curaturos confidimus; cui de caetero gratia et clementia nostra benigne propensi sumus. Datum in arce nostra regia Pragensi die 28 m. aprilis A. D. 1617.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LXIV.

1617. ápril 28.

*Thurzó György özvegye, Czobor Erzsébet grófné
Pázmány Péterhez.*

Illustrissime . . .

Az árvai dézmának árendája felől való kegyelmed resolútióját megmondá az én jámbor szolgám Posghay István, melyet megértettem. És jóllehet voltam oly reménységben, hogy kegyelmed mostani igyetlen állapotomat megtekintvén, az árendának summáját valamennyire kisebbéti, de viszont értvén az kegyelmed izenetiből, hogy kegyelmednek is mostan újontabban arra szüksége vagyon, nem molestálhatom kegyelmedet érette; hanem azt az kétszáz forintot megadatom, ilyen reménséggel, hogy ha Isten kegyelmedet élteti, s minket is fiammal együtt, ennekutánna kegyelmed abból engedelmesben cselekszik velünk, kiért mi is az én szerelmes fiammal szolgálni igyekezünk kegyelmednek. Éltesse Isten kegyelmedet jó egészségben. Datum ex arce Bicsé 28 aprilis 1617.

Illmam ac Rmam D. V.

reverenter colens

Illmi quondam D. Comitis Regni
Hungariae Palatini relicta vidua
Czobor Erzsébet.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXV.

1617. május 4.

Khlesl Menyhért bécsi bibornok-püspök Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine.

Meminisse Vestra Rma D. potest, qualiter paucos ante menses tam ad Suam Majestatem Imperialem, quam etiam me perscripserit, se cum Consiliariis Hungariae consultasse, necessariumque omnino adinvenisse, ut mortuo Palatino ac sede vacante in Hungaria certi Commissarii constituentur,

qui ad electionem usque novi Palatini Regnum Hungariae regant et moderentur. Tametsi igitur huic Rmae D. V. caeterorumque Dominorum Commissariorum opinioni assentiens Majestatis Suae resolutio secuta, imo litterae in hunc finem confectae fuerint, tamen dum ego altius paulo haec ac diligentius considerarem, haec mihi e contra occurrebant rationes, quas hisce inserere haud inconsultum judicavi

1. Et in primis rem dicent esse novam et inconsuetam, cum antea semper a tot saeculis non nisi per Reges et Gubernatores, Palatinos et Locumtenentes, recta, gubernata et administrata sit Hungaria; et forte nun parebunt ordinationi Majestatis Suae, quod esset res mali exempli, et Suam Majestatem non parum offendere posset Regnicolarum renitentia.

2. Suboriri illis etiam posset dubium, tali ordinatione Suam Majestatem tantum prorogare velle generalem Regni Diaetam, pro cuius celebratione, non tantum superior Hungaria supplex fuit, sed omnes quotquot sunt Status et Ordines identidem Diaetam ingeminant, et anhelanti animo desiderant.

3. Antequam Dominos Deputatos patiantur, ego credo aequiori animo ferent interim Suae Majestatis a Regno absentiam, cum Sua Majestas assecuret eos intra annum celebrandam iri Diaetam.

4. Antequam ordinationis ipsius publicatio et progressus fiat, pauci isti menses elabentur, et mortis Domini Palatini annus sensim explebitur. Exstat autem constitutio anni 1608, ut pro electione novi Palatini intra anni evolutionem peculiarem generalem Diaetam indicet Majestas Sua, ac promulget. Quod si Majestas Sua facere nollet, extunc vigore solummodo ipsius statuti, Dominus Judex Curiae, vel ipso non existente Magister Tavernicorum, sub amissione honoris et officiorum suorum, Diaetam indicent. Res etiam minoris momenti commovere solent animos Regnicolarum, qui se ad constitutiones publicas provocant.

5. Si autem Majestas Sua Regni sui administrationem instituere voluerit, in Diaeta communi omnium voto si fiat, stabile et firmum manebit, nec sine gravissima nota licebit infringere. Modo si fiat ante Diaetam, etsi ordinationi non

paruerint, poena illis infligi non poterit pro neglectu mandati Suae Majestatis.

Porro, quantum ad instructionem etiam Dominorum Commissariorum attinet, cum et in hac multa sint, quae considerari debeant; additur ibidem inter alia:

1. In bellicis mutuum intelligentiam ac dependentiam cum Consilio Bellico Viennae, Pragaëque habito, foveant et exerceant.

2. Ut minoris momenti negotia commodius expediri valeant, necessarium est, ut ad minimum Posonii tres continue resideant.

1. Si igitur Hungari hanc dependentiam animadverterint, vix ac ne vix quidem Deputatorum Dominorum Consiliariorum opera utentur, si non habuerint plenam et omnimodam auctoritatem. Illud ipsi semper in Diactis cavere voluerunt, ne res Hungariae per Germanos tractentur.

2. Causa minoris momenti negotiorum ad Deputatos non recurrent. Si in majoris momenti rebus expediendis non habuerint omnimodam auctoritatem, sed ea ad Suam Majestatem dirigenda erunt, malunt recta ad aulam Suae Majestatis venire, quam labores et expensas conducipicare.

3. Si res Hungariae per Dominos Deputatos administrantur, Cancellaria Suae Majestatis ibi esse debet, ut expeditiones per Cancellariam fiant, et possint libro Regio inseri, quae tractantur.

4. Possem et expensas allegare, quae in Dominos Deputatos erogabuntur, quibus parcendum esset, sed id negotii, quia minoris est momenti, volens praetereo.

Haec erant, quae vice hac Rmae D. V. circa Deputatos Dominos Consiliarios perscribenda habui, quibus si meliora Rmae D. V. occurent, non intermittat mihi quantocius significare. In reliquo bene ac prospere eandem valere cupio. Pragae 4 maji 1617.

Rmae D. V.

addictus
Cardinalis Kleselius.

Eredetiye a primasi világi levéltárban.

LXVI.

1617. május 17.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas, Domine Domine clementissime.

Fidelium servitorum ac devotarum orationum mearum pro incolumitate Sacratissimae Majestatis Vestrae oblatione praemissa. Benignum Majestatis Vestrae mandatum de negotio deputandorum Dominorum Consiliariorum pro administrandis rebus Hungariae post mortem Palatini, accepi. Et licet ad omnia Majestatis V. S. obsequia, etiam supra vires ac facultates paratus sim, nec ullum vel favorem, vel periculum diffugiam, dummodo benignae Majestatis V. voluntati satisfiat; nisi tamen molestum sit Majestati V., pro debita fidelitate, suggerenda judicavi, quae in hoc negotio animo meo obversantur.

Hanc per Deputatos administrandi rationem mihi statim a morte Domini Palatini probatam fuisse non diffiteor, tum ne diutius Regnum aliqua interna gubernatione destitueretur; tum quia verebar, ne mors Palatini novarum tumultuationum semina aliqua subministraret; tum denique, quia consideratis gravissimis Majestatis V. negotiis, vehementer metuebam, ne Diaetae Hungaricae tempus, spe ac opinione longius extraheretur. Verum mors Palatini finem potius dissensionibus ac seditionibus domesticis imposuisse videtur, quam novis motibus occasionem dedisse. Altior enim quies in est Hungaria post mortem Palatini, quam unquam fuit vivis in Palatino; idque observatione dignissimum est. Insuper medius jam annus elapsus est a morte Palatini, ideoque ad tempus celebrationis Diaetae Hungaricae (quae intra anni revolutionem a Majestate V. celebranda promittitur) modicum tempus superest, intra quod, ne publicari, vix in ordinem reduci ista Dominorum Deputatorum administratio posset. Ad haec, si statim a morte Palatini publicatio hujusmodi secuta fuisset, nihil dubito, secundis Regnicolarum auribus eam fuisse acceptandam.

Nunc vero post tantum decursum temporis, tam vicino existente diaetali termino, omnino existimo hanc publicationem novis suspicionibus ac diffidentiis occasionem praebituram; nam non deerunt, qui de industria hanc administrandi rationem excogitatam dicent, vel ut Diaetae tempus extrahatur, vel ne Palatinus creetur. Ideoque dissimulata hac suspitione, non causam pro causa praetendentes, multa de novitate huius administrationis adferent, multa ejus incommoda (sine quibus nulla gubernatio esse potest) recensebunt. Ex ipsis quoque a Majestate V. nominatis Deputatis non deerunt, qui, nisi assignato salario, opus detrectabunt; officiales publicos, utpote Secretarios, scribas et similia efflagitabunt, puncta instructionis nonnulla ruminabunt, sicque replicis ac disputationibus tempus, quod inter Diaetam intercurrit, extrahent. Denique illud quodque consideratione dignum, quod in litteris Majestatis V. Banatus Croatiae vacare dicatur, cum tamen Majestas V. Banatum jam contulerit.

Ad haec igitur aliaque incommoda praeventenda, Majestati V. demisse significandum censui, mea tenui opinione, si hactenus dilata est, nunc quoque intermittendam esse hanc publicationem; sed peractis Bohemicis Comitibus, primo quoque tempore Hungaricam Diaetam intimandam. Interim Magnifico D. Sigismundo Forgách serio injungendum, ut vigilet in eos, qui per varios Comitatus discurrendo, aliquam quasi conspirationem pro futura Diaeta sollicitare videntur; nominatim vero in Egregium Jaroslaum Smeskal, de quo hi rumores feruntur, attendat.

Atque haec sunt, quae humiliter Majestati V. significanda occurebant. Stabit tamen in benigno Majestatis V. arbitrio, quidquid in hoc toto negotio fieri voluerit. Ego interim litteras Majestatis V. publicatorias detinebo, donec celerem et omnimodam Majestatis V. voluntatem intellexero. Deus Majestatem V. diutissime salvam, florentem ac imperantem tueatur. Datae Tyrnaviae 17 maji 1617.

Eiusdem Majestatis V. S.

Egykoru másolata a primási világi levéltárban.

LXV.

1617. június 1.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Imminente termino pro tractatu cum Ablegatis Transylvaniae in civitate nostra Tyrnaviensi de publicis nonnullis rebus et negotiis habendo, ne ex defectu Commissariorum nostrorum ad hoc destinatorum, impedimentum aut remora fiat, per speciales nostras litteras ad eosdem datas, quas Fidelitati Vestrae cum praesentibus transmittimus, requisiti et moniti sunt, ut ad praefixum locum et terminum, festum videlicet SS. Apostolorum Petri et Pauli, hoc est 29 l. m. junii, tempestive sese sistant, inibique juxta instructionem nostram, proque conditione rerum pertractandarum ea, que peragenda erunt, in commune Regni et status publici emolumentum atque benignam nostram satisfactionem rite et dextre exequantur. Conemini igitur, ut mature hisce intimationis litteris acceptis, sese procingere, ac vobiscum una, etiam ante inchoationem tractatus, necessitate sic exigente, consultare et deliberare valeant. Datum in arce nostra regia Pragensi 1 junii 1617.

Matthias.

Valentinus Leepes
Episcopus Nitriensis.
Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXVI.

. 1617. június 8.

A pozsonyi káptalan Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine . . .

Fertur haud incerto rumore Rumum D. Thomam Balásfy electum Episcopum Bosnensem pro conferenda sibi Praepositura Posoniensi apud Suam Majestatem instare.

Cuius horribiles excessus, sacerdote prorsus indignos, ut Illma D. V. cognoscat, eandem demisse informare summopere necessarium duximus, juxta sequentia puncta.

Primum, secundum continentiam litterarum donationum requiritur vitae morumque integritas, ac aliae praeclarae virtutes in quovis Praelato, quae in ipso D. Thoma Balásfy propter subsequenda facta, a tempore sacerdotii sui, minime reperiuntur. Jaurini etenim nec saeculares, nec ecclesiastici propter ipsum quiete vivere potuerunt, cum quibus in maximis vixit hactenus contentionibus, verberationibus et litibus, uti testes locupletissimi possunt esse: Capitulum Jauriense et Rmus Episcopus loci ejusdem, nobilis praeterea Joannes Károl, cuius domum violenter irruit, eumque sabbato sancto enormiter verberavit, a quo tempore uxor ipsius propter hoc visum scandalum a fide catholica alienam se fatetur esse.

Secundum, hic Posenii in domo confratris nostri Joannis Laskay jam pie in Domino defuncti, hospitio degens, eum per fenestram ejicere per famulos voluit, quod etiam fecisset, nisi idem frater noster cultro se defendisset, quem maximis et turpissimis convitiis affecit. Ibidem nobilem quoque Georgium Vasáros ad terram dejiciens graviter ad sanguinis effusionem percussit, uti id patet ex protestatione ejusdem coram nobis Capitulo facta.

Tertium, post festum etiam S. Michaelis proxime exactum, itidem hic Posenii, in domo nostra capitulari, alterum nostrum confratrem D. Michaellem Ramochaházi turpissimis, injuriosissimisque nominibus et convitiis affecit, et usque ad sanguinis effusionem in maxillam percussit, crines capitis vibravit, domum nostram canonicalem, maximo cum scandalo saecularium in publica platea ob tumultum excitatum concurrentium invadens.

Quartum, famulos suos non semel, sed saepius ad sanguinis effusionem percussit, ac inconvenientia ac scandalosa verba, levi arrepta occasione, effundit. Superioribus insuper annis Viennae in praesentia duorum Magnatum et D. Episcopi Zagrabiensis cum quodam Regni huius consecrato Episcopo scandalose contendit,

Tandem, quod fundamentum est querelarum nostrarum, hic Posenii, nondum installatus, carceres et vexationes, contra

antiqua et manifesta privilegia nostra, immunitates et statuta, nobis minatur, omnes et singulos contemnens, indecentibus, verbis et calumniis afficiens. Ut igitur majora evitentur scandala, neve nos una cum ipso scandalum et opprobrium simus (quo gravius nihil exoptant) haereticis, qui nobis alioquin multis modis insultant, et nostris incommodis gaudent, Capitulumque ab his quasi certo sibi inconvenientibus, tribulationibus et ignominiiis, uti praefatis personis et Capitulo Jauriensi contigit, liberetur: supplicamus Illmae D. V. obnixè, dignetur Sua Majestas aliam idoneam, magis benemeritamque personam huic Praepositurae praeficere, quae vitae morumque honestate et bono exemplo placeat; facile enim eius doctrina contemnitur, cuius vita despicitur. Siquidem praefatum Dominum Balásfy, propter compertos nobis et supranominatos excessus, recipere minime possumus. Quam gratiam de Vestra quoque Illma Dominatione perpetuis servitiis et orationibus promereri studebimus. In reliquo Illmam D. V. Deus O. M. ad emolumentum et defensionem Ecclesiae catholicae diutissime ac feliciter conservet. Posonii 8 junii 1617.

Illmae ac Rmae D. V.

humiles capellani
Capitulum Posoniense.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LXVII.

1617. június 19.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Pázmány Péterhez.

Reverendissime ac Illustrissime Domine, amice nobis honorande.

Salute, ac servitiorum nostrorum parata commendatione praemissa.

Ennekelőtte is megirtuk vala kegyelmednek, hogy a minemü difficultások Császár urunk ő felsége és mi közöttünk voltanak, azoknak complanálására reménységünk kívül

ujabb tractatusunknak kellett lenni. Mely dologról majd ugyan panaszképen emlékezhetnénk is kegyelmednek ; mindazáltal mi, mint az egész keresztyénségnek fejének, ő felsége kegyelmes akaratajának engedelmesek lévén, el nem mulattuk, hanem ez levelünk megadó becsületes hivinket az nemzeti és nagyságos Péchi Simon uramot, belső tanácsunkat és fő cancelláriusunkat, Frater István protonotariussunkat, Balassi Mihált marosszéki kapitányunkat és Dávid deákot közhalmi királbiránkat ezen tractatusra Nagyszombatban, magunk és országunk nevével felbocsátottuk. Elhívén azt bizonyosan, hogy azon tractátuson kegyelmed is vagy praesideál, vagy penig jelen leszen : kegyelmedet azért szeretettel kérjük, maga keresztyéni jó indulatját, becsületes állapotját, jó hírét nevét szeme előtt viselvén, nekünk sokszori maga ajánlásáról megemlékeztvén, mostan azokat cselekedetivel is megteljesítvén, minden erejével, tehetségével legyen azon, valamint szegény megromlott hazánknak, elfogyott nemzetségünknek és az egész keresztyénségnek javára, előmenetelére feltalálhat, igyekezék abban, a mostani tractatus melessen boldogul jó végben. Ebbeli kegyelmed böcsületes jóakarattját Commissariusinktól, annak utána hasznos munkálkodását kegyelmednek megértvén, mi is minden üdöbéli jóakarattal való szolgálatunkkal igyekeztünk meghálálni. Levelünket penig rövidítvén, bővebben minden dolgokat Commissáriusinktól kegyelmed megérthet, az ő kegyelmek szavaknak, hogy kegyelmed teljes hitelt adjon, szeretettel kérjük. Tartsa meg Isten kegyelmedet sokáig jó egészségben. Datum in civitate nostra Alba Julia 19 junii 1617.

Rmae ac Illmae D. V.

amicus benevolus ad serviendum
paratissimus
Gabriel Bethlen.

Eredetiye a m. k. egyetemi könyvtárban, Pray kézirati gyűjteményében.

LXVIII.

1671. június 22.

Khesl Menyhért bécsi bibornok-püspök Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine.

Quae Dominus Molard de Rmae Suae Dominationis comitate ac humanitate ad me perscribit, multa ac mira sunt, et quantopere dignissima sit isto Archiepiscopatu. Qua certe in persvasione de Sua Rma D. minime visus est antea fuisse. Sed mirum est, quam valde nobis homines humanitate atque benevolentia conciliemus, devinciamusque adeo, ut eos in quamcumque partem flectere, iisdemque uti possimus, quomodocumque volumus. Quam ob rem longe est consultissimum in eadem illa humanitate, quae arctissime conjuncta est humilitati, perseverare, quae aderit utile; cum longe sit facilius ac promptius excessum humanitatis, quam severioris illius auctoritatis corrigere.

Ad Capitulum quae perscripsi, ejus exemplar hic inclusum habet Sua Rma D., ut dispiciat ex illo, qua via procedendum est, ut auctoritatem, jurisdictionemque suam sartam tectam habeat, ut de lite illa, quam intentavit Capitulum Rmo Episcopo Bosnensi disponatur, quod aequum, justumque sit. Quo in negotio aulterutrum fiat necesse est; nempe ut processus institutur, vel quod malim ego, de compositione inter partes agatur. Quod ad Praeposituram attinet, ordinem dedi et perscripsi Camerae, ut nomine Suae Majestatis S. de illa disponat.

Denique consultum esset, meo judicio, ut Sua Rma D. cogitet et mature deliberet, quod si infectio et contagio pestilentiae latius Viennae serperet, cum minorive periculo vitae Suae Majestatis, suorumque Comitum propter mortem Palatini celebranda sint, et numquid pestilentia, ut ipsa manus Dei, Suam Majestatem Cesaeream abstertere debeat, vel excusare possit? Vale. Pragae 22 juni.

Vestrae Rmae D.

addictissimus
Cardinalis Kleselius.

LXIX.

1617. június 23.

Pázmány Péter az esztergomi főkáptalanhoz.

Reverendissimi et Admodum Reverendi Domini, fratres
in Christo observandissimi.

Salute et officii nostri commendatione praemissa. Accipimus litteras Rmarum et A. Rdarum D. V., quibus breviter respondemus, proximo enim die lunae Tyrnaviam profecturi, cogitamus nos de his rebus cum Rmis et A. Rdis D. V. commodius oretenus conferre et deliberare posse. Certum est, quod rusticos D. Hegyno vendere non potuit, nisi jus quod ille habuit; ac proinde nec domino fundi, nec domino decimarum praejudicare ullo modo potuit. Res enim cum onere vadit. Pluribus coram. De reliquo nos Rmarum et A. Rdarum D. V. piis apud Deum precibus commendantes, easdem felicissime in Domino valere optamus. Datum Posenii in curia nostra archiepiscopali die 23 junii anno 1617.

Rmarum et Admodum Rdarum D. V.

servitor et frater addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye az esztergomi főkáptalan magán levéltárában.

LXX.

1617. június 26.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias ...

Reverendissime... Transmittimus Fidelitati Vestrae misiles litteras Capituli Ecclesiae Poseniensis, in quibus gravi cum expositione contra personam fidelis nostri Reverendi Thomae Balásfy electi Episcopi Bosnensis conqueruntur. Et quia de processibus dicti electi Episcopi Bosnensi, similibus, etiam aliunde informamur, quem quia vos ad Praepositurae

Posoniensis, que pro nunc vacat, promotionem commendaveratis, ne eidem Praepositurae in persona idonea et sufficienti praeficienda non satis bene prospectum esse possit: antequam super collatione illa nos benigne resolvamus, mandamus Fidelitati Vestrae, ut alias quoque ecclesiasticas personas nobis commendetis, quae nimirum ad tale munus promovendum sufficientes et idoneae esse possint. Et nihilominus super litteris praedicti Capituli Posoniensis Vestram opinionem et sententiam perscribatis. Cui in reliquo gratia et clementia nostra benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi 26 junii 1617.

Matthias.

Valentinus Leepes
Episcopus Nitriensis.
Laurentius Ferenczffy.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LXXI.

1617. június 28.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Expositum est Majestati nostrae in persona fidelis nostri Reverendi Matthiae Herovitii, electi Episcopi Chanadiensis, Praepositi Albensis et Abbatis Tihanyensis, qualiter nonnullos pagos et possessiones, antiquitus partim ad Praeposituram Albensem, partim vero ad Abbatiam Tihanyiensem, nunc utpote suas Ecclesias, pertinentes, Capitanei Vesprimienses pro tempore constituti, ad praesidium ipsum Vesprimiense jam diu occupassent et applicuissent, mutatoque superiori anno Capitaneatus Vesprimiensis officio, et proventibus ac pagis, quos alias Capitanei Vesprimienses tenebant, ad rationem nostram occupatis, illae quoque possessiones, quas idem exponens suas esse praetenderet, apud manus Camerae nostrae Hungaricae haberi, non absque querelis assererit. Supplicatum itaque extitit Majestati nostrae, nomine et in persona ejusdem exponentis, debita cum

instantia humillime, quatenus hanc ipsius praetensionem, coram dehinc uberius declarandam, medio instituendae Commissionis, Fidelitati V. revidendam committeremus. Et licet eadem possessiones ad intertentionem et subsidium praesidiariorum Vesprimiensium, qui communi permansioni excubias agunt, deputatae dignoscantur, praesertim cum jam alias quoque hac in eadem differentia per nos Commissio erat instituta, quae quia tunc ob alios incidentes casus in effectum deduci haud quaquam poterat, denuo id eidem annuendum et concedendum duximus. Quo circa Fidelitatem V. clementer hortamur, quatenus ubi, et quando commode Vobis fieri posse videbitur, cum praescitu tamen Camerae nostrae Hungaricae, certo ad id termino praefixo, convocatis aliis quoque fidelibus nostris, Reverendis nempe Paulo Almásy Vacienti, Joanne Telegdy Varadiensis, et Thoma Balásfy Bosnensi electis Episcopis; item Egregiis Georgio Szombathely Vice-Comite Comitatus Mosoniensis, Thoma Györffy, ac Martino Gudóczy Notario Capituli Posoniensis, aut caeteris aliis, quos pro temporis commoditate ad manus habere poteritis, praefatam dicti exponentis praetensionem revidere, discutere, atque in accuratam deliberationem assumere, cognitaque rei aequitate, sententiam et deliberationem Vestram, qua nos tandem ad frequentes memorati exponentis instantias resolvere valeamus, perscribere, et de omnibus quoque circumstantiis plenarie nos informare velitis. Datum in arce nostra Pragensi die 28 junii anno 1617.

Egykoru másolata a bécsi cs. k. közös pénzügyministerium levéltárában.

LXXII.

1617. június 28.

Ramochaházy Mihál pozsonyi kanonok Pázmány Péterhez.

Reverendissime et Illustrissime Domine . . .

Írá énnékem ez napokban egy barátom Pozsonyból, hogy ugy esett értésére, hogy Nagyságodnál engemet valaki

igen bevádolt volna, hogy én itt azon instálok, hogy ő felsége Balásfy uramnak ne adja az pozsonyi prépostságot, és ezen Nagyságod megbúsulván, neheztelne reám. Az mely dolgon igen búsultam is, csudálkoztam is, hogy azaz ember (akár ki legyen az) nem tudott többet találni az egész pozsonyi canonicusok közül, hanem csak szintén én reám. Talán azt tudta, hogy csak szintén én egyedül vagyok az pozsonyi káptalan, és ezért accusált be Nagyságodnak; de ebben megcsalatozik, akár ki legyen az. Mert ha az nemes pozsonyi káptalan levelet irt ő felségének és Cardinál uramnak ő nagyságának, nem Ramochaházy Mihál irta ezt, hanem az pozsonyi káptalan. És soha bizony teljes életemben csak kezemben sem volt az nemes pozsonyi káptalannak pecsété, nem hogy levelet pecsételtem volna vele ő felségének, sem Cardinal uramnak; nem is praesentáltam pediglen én sem ő felségének, sem Cardinál uramnak ő nagyságának az nemes káptalan levelét, hanem egy saecularis ember adta be mind ő felségének, mind Cardinál uramnak ő nagyságának. Nem is urgeáltam, sem nem emlékeztem soha egyiknek is, csak egy szóval is felőle, legyen bizonyosságom az Szent-Háromság-Isten, nem hogy még sollicitáltam, instáltam volna érette. Nem is kellett annak sollicitálás, az mint csak fülhegyen másoktól hallottam. Mert nemcsak az nemes káptalan leveléből, hanem több egyéb magyarországbeli urak leveleiből is informáltatott volna ő felsége, mind pediglen Cardinal uram ő nagysága is ez dolog felől; kit bizony én nem tudok, hanem csak közhallomást irok Nagyságodnak. Azt hiszem pediglen, hogy rövid nap talán megérti Nagyságod az ő felsége leveléből, ki instált azért. De efféle dolgon sok busulásom vagyon, hogy szintén úgy vagyon nekem dolgom, mint az báránynak, ki ha szintén az sárból, vagy az zavarosából iszom volt is az víznek, de mindenkoron én zavarom volt azt fel. De valaki volt az, az ki Nagyságod előtt engem azzal gyalázott, bizonyos legyen, hogy itt sem talált fáról szakadottra, sem pediglen valami ügyefogyottra, vagy valami sehonnai jövevényre, az vagy jobbágya fiára, kit babjában talált, az kit mindjár az orránál fogva hordozzon. Gyermekegém idejétől fogvást nem esett soha afféle aprólék gyalázat rajtam, az mint ez egy esztendőben; kezdenek alakot csinálni

belülem az emberek. Nem tudom, honnan vagyon, maga látja az Úr Isten, soha semmire okot nem adtam. Kérem annakokáért Nagyságodat, mint uramat, Patronusomat, Nagyságod afféle embereknek ne higye el szavát, az kik engemet így gyaláznak. Mert látja az Isten, nem ítélem egyébnek az okát lenni, hanem csak az irigységnek. Ha pedig Nagyságod ebből az sinistra információból valami neheztelést vett volna én reám, kérem Nagyságodat, azt Nagyságod vegye el rólam. Mert látja az Úr Isten, nincsen semmi vétkem reá, kit azután Nagyságod jobban megérthet Cardinal uramtól ő nagyságától, az ki mindeneket tud. Ezek után . . . Pragae 28 junii 1617.

Illmae et Rmae D. V.

servitor et humilis capellanus

Michael Ramochaházy,

Abbas S. Gotthardi et Can. Psoniensis.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXIII.

1617. július 4.

Széchi Tamás Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine, amice mihi semper observandissime.

Servitiorum meorum addictissima commendatione praemissa.

Megértettem az kegyelmed leveléből, mit irjon kegyelmed az muráni árenda felől. Én, látja az Úr Isten, soha csak legkisebb dologban sem igyekeztem az Praelatus urakkal veszekednem, hanem kárommal is siettem tőlök megmenekedni, s ezután is. Ahol kegyelmed írja, hogy kegyelmed mindent szintén úgy tud mint én, kegyelmed énnekem megbocsásson, de nem tudhatja kegyelmed minden állapotját ennek az dolognak; lehetséges, hogy az mi szegény Cardinal uram idejében lett, azt tudhatja kegyelmed; de azután mint lett, annak kegyelmed

Pethe László uramtul kiváltképen mehet végére, holott az mint azelőtt is megírtam, találtam volt meg ő fölségét az én injúriám-ról az ő fölsége inscriptionalisa ellen, kit szenvedtem Cardinal uramtul, és ő fölsége Pethe László uramra bocsátta informátióra, ahol ugyan producáltam in specie az inscriptionalist és Pethe László uram mindeneket helen hagyott és úgy informálta is ő fölségét; én az időtől fogva mind azért hallgattam, hogy azt tultam, hogy abban maradván az dolog, nem lesz többé szükségem, hogy ő fölségét érette busitsam. Istenretámasztom ebből igyemet, hogy az szegény Cardinal uram én velem nem igazán cselekedett, holott az mint Pethe László uram tulajdon szájából hallottam, hogy Daróczy uram relációjából értette, hogy szegény Cardinal uram az kassai kamorául is percipálta azt az 500 forintot, az kit én tólem is kívánt. Úgy vagyon, hogy az mikor én azt az 500 forintot kezdettem megfizetni, miért hogy akkorban volt szegény úr kétezer forintommal adós, mind csak abban hajtotta és úgy mintegy erővel vette rajtam; azután nem mondom, hogy nem adtam volna kezemtől is meg, de azt csak azért cselekedtem, hogy szegény úrral veszekedni nem akartam, ki hogy megholt, úgy találtam volt meg ő fölségét felöle, az mint megírtam. Én kegyelmeddel is hasonlóképen nem akarván veszekedni és az visszavonásra csak kicsin okot is adni, mivelhogy kegyelmed ilyen stricte ir, im az solita arendát megküldöttem, az ötszáz forintot; nem nyolczszáz az, mint kegyelmed írja, mert minden jószágom kegyelmedé legyen, ha soha többet adtam ötszáznál, ezt is csak veszekedés eltávoztatásáért adom; ő fölsége előtt ha térdre kell esnem is, de eleiben támasztván az inscriptionalist, obtineáлом, hogy ő fölsége fizettesse meg mint ezelőtt volt az szokás, ezt is penig az 500 forintot vagy megadja tudom ő fölsége, vagy valami levő jószágára iratja. Kegyelmed vegye föl és adjon quietantiát róla; ezután is valamedig ő fölsége el nem igazítja megadom, minden esztendőben. Valaki írta kegyelmednek, hogy én Murántul elvettem volna kezemet, nem találta irni, mert ha az oda aló való jószágomat, mind az őstül maradtat, s mind az többit Zéchy György kezében biztam, szabad vagyok vele; megalikusunk mi, mert nincsen gyermeke. Oly igen hozzá foglalt vala kegyelmed engemet amaz száz aranynyal, az kit ke-

gyelmed Bécsben kéréssem kívül, miket nem Nagyságodtól, hanem Pethe uramtul kérek vala, igért, hogy fele jószágom elzálagoztatásával sem szegtem volna kegyelmednek kedvét; nem tudom honnal lett ilyen hirtelen kegyelmed tőlem elidegenedése, hogy hozzám való jóakarattját csak egy hétre szorítja kegyelmed, s ilyen rövid határt vessen neki. Mindazáltal én azon előbbi jóakarattal vagyok kegyelmedhez. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben.

Datum ex arce Köszög 4. julii 1617.

Rmae D. V.

servitor et amicus addictissimus
Thomas Zéchy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXIV.

1617. július 5.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . . Inclusa litterarum Generosi D. Leopoldi Peck (titulus) ad nos editarum paria, Illmam ac Rmam D. V. uberius edocebunt, quomodonam is ultima die proximi praeteriti mensis junii, templa oppidorum S. Georgii et Bazin e manibus Lutheranorum ibidem receperit, de benigna S. C. R. Majestatis D. n. cl. voluntate, Presbyteris orthodoxae fidei catholicae assignanda. Ac qualiter idoneos sacerdotes pro utraque Parochia ab Illma et Rma D. V. impetrari petat.

Hoc quidem certum est, dictum D. Peck, receptionem hanc templorum inconsulta Camera hac Suae Majestatis, isto nimirum, quo in ea processit modo et ratione, fecisse. Sed ut ut sit, et cum quod factum est jam amplius infectum fieri haud possit, neque conveniat Ecclesias hoc pacto receptas legitimis suis sacerdotibus diutius carere: ideo Illmam et Rmam D. V. impense rogamus, ut pro sua laudata in Ecclesias Dei vigilantia, tales idoneos sacerdotes, quanto fieri posset, celerius, eodem ordinare, serioque eisdem committere dignetur, ut

muniis sibi incumbentibus, ad praebendum haereticis exemplum bonum, decenter praesint. Atque hoc vel ideo maturandum videretur, ne haereticis de neglecta Ecclesiarum cura occasio cavillandi, et receptas Ecclesias rursus, ausu quodam temerario, reoccupandi praebetur. Adnitetur dictus D. Peck, ut illi ex redditibus templorum suam intertentionem habeant, et quae de jure ac ab antiquo ad illos spectant, a civibus rehabeantur, et Parochis assignentur. Spem firmam habentes, quod Illma ac Rma D. V., pro zelo pietatis conceptae, maturam sacerdotum ordinationem sit effectura. Quam nos de caetero etc Posonii 5 julii 1617.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

LXXV.

1617. július 9.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Habet in commissis fidelis noster Magnus Joannes a Molardt liber baro in Reynek et Bro-tendorff etc. privatim Fidelitati Vestrae, nomine nostro, quaedam specialiter, et ad partem communicanda. Ei itaque, ut in iis, quae communicaturus erit, fidem indubiam adhibere, et pro requisito negotiorum, Vosmet taliter, ut clementer idipsum recognoscamus, accomodetis, Fidelitatem Vestram per praesentes benigne requirimus, Vobisque in reliquo clementer propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi die 12 m. julii A. D. 1617.

Matthias.

Ad mandatum S. C. R.
Majestatis proprium
Gerardus Questenbergh.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LXXVI.

1617. július 11.

Babóthy Ferencz pozsonyi kanonok Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Pro majori informatione status domus emendae Posonii, mitto Illmae V. Celsitudini paria litterarum adjudicatoriarum sententionalium Senatus Posoniensis, sigillo ipsius civitatis Posoniensis munitarum, ratione ejusdem domus, pro Egregio quondam D. Thobia Klubnik, contra Egregium Paulum Paztorovith emanatarum. Quarum ultimi puncti tenor talis est: „Tandem tamen ad admonitionem Senatus, his omnibus sopitis et condescens, non ex debito, sed benevolentiae conservandae gratia, D. Chlubnik adhuc promisit se superadditurum fl. 25 hung. In quo A. acquievit, et praetactam summam florenorum ducentorum ad se recepit, ac domum emptori liberam tradidit, assumpta in se evictione. Actum Posonii die 31 januarii. Anno 1607.“ Ex his facile potest perpendere Illma V. Celsitudo, quam inutilis et inanis sit contradictio seu prohibitio praedicti Paztorovith, super venditione domus antelatae. Nihil ergo obstat, quin domini emptores in priori persistent proposito, et florenos bis mille hung. deponant; non ipsos poenitebit emisse domum illam, quae respectu domus internae, arx videri et censeri debet. Interna enim domus, praeter angustias et caeteras incommoditates, habet odores suos. In reliquo Illmam Cels. V. diu et feliciter valere exopto. Datum Posonii die 11 julii A. 1617.

Illmae et Rmae Cels. V.

servitor et capellanus minimus
Franciscus Babóthy
Canonicus Posoniensis.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LXXVII.

1617. július 12.

*II. Mátyás király Pázmány Péterhez és a nagyszombati
alkura kiküldött többi k. biztosokhoz.*

Matthias

Reverendissime in Christo Pater, ac Magnifici fideles nobis dilecti. Ex certa fidelium nostrorum informatione habemus, Bethlenium non obstante eo, quod Commissarios suos ad tractatum Tyrnaviensem jam expediverit, nihilominus copias militares pro expeditione quavis tandem cogat, easque in campum quoque ad castra educere contendat. Ob quod quidem factum Bethlenii non immerito dubium suboritur, quanam de causa talia ipsum facere constituisse; facileque fideles nostros Regnicolas, potissimum in partibus istius Regni nostri Hungariae superioribus, suspicione laborare posse, sub praetextu aliquali eosdem damnificare velle. Quae res, siquidem tempore induciarum, et sub publica fide data, committeretur, absque eo, quod quippiam tale a partibus nostris committatur: negotii ratio omnino exigit, ut antequam ad substantialia tractatus Tyrnaviae habendi descendatur, evidenter cognoscatur, quannam ob causam et qualem ob respectum id ipsum fiat; simulque per Fidelitatem Vestram effici debet, ne tam in ditionibus propriis, quam vero, et quidem potissimum in partibus limitaneis, quibus S. Regni Coronae ditiones adjacent, talia moveantur, ex quibus animi Regnicolarum ad dissidia et novos motus, ac turbas sectandas commoveri et abripi possent. Postquam itaque rem hanc pro necessitate diligenterr perurseritis, de responso Commissariorum Transylvanicorum, addita simul superinde Vestra informatione et opinione, relationem quam otius perscribere non omittatis.

Porro circa negotium instituendi tractatus Tyrnaviensis illud quoque Vobis suggerendum esse voluimus, ut postquam eum tractandum pro ea sedulitate, sinceritate, de qua clementer confidimus, assumpseritis, confectis etiam et expeditis negotiis quibusvis eo spectantibus (quae nimirum, et qualiter

acta fuerit) sufficientem et distinctam omnium relationem perscribatis. Neque vero ab invicem abscedatis tantisper, dum super relatione vestra nobis exhibenda, ulteriorem benignam et specialem discedendi licentiam accipiatis. Ac vobis in reliquo gratia nostra clementer propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi 12. julii 1617.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy,

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LXXVIII.

1617. július 20.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez és a nagysom'ati alkura kiküldött többi k. biztosokhoz.

Matthias . . .

Reverendissime in Christo Pater et Magnifici fideles nobis dilecti. Siquidem ob aegritudinem, in quam fidelis noster Magnus Petrus de Rewa incidisse fertur, tractatum cum Transylvanis habendo interesse minime poterit, ne ex defectu personae ipsius tractatui impedimentum et remora fiat, alium in locum ipsius, fidelem videlicet nostrum Magnificum Paulum Apponyi Consiliarium nostrum subrogavimus. Qualiter autem ea de re ipsum monuerimus, ex annexis paribus mandati nostri litterarum cognoscetis. Annexas itaque eidem sonantes litteras statim perferri curetis, ut tempestive sese exhibere, isthique adesse possit, iisque quae tractanda erunt intersit. Quibus in reliquo gratia et elementia nostra caesarea et regia benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi 20 julii 1617.

Matthias.

Valentinus Leepes

Episcopus Nitriensis.

Laurentius Ferenczffy

Eredetiye a primási világi levéltárban.

LXXIX.

1617. július 14.

Pázmány Péter Thurzó Imre grófhöz.

Spectabilis ac Magnifice Domine, amice observandissime. Salute ac officiorum nostrorum commendatione praemissa. Expectantes Domini Mussinczky Posonio reditum, heri primum respondimus litteris Magnificae D. V. per ipsum ad nos datis, gratias pro novitatibus referentes maximas. Hodie iterum allatae sunt litterae Magnificae D. V. cum boletis, quos gratissimo accepimus animo, vel ob id maxime, quod oportunitissimo tempore, in praesentia Dominorum Commissariorum ac legatorum ad tractatum Transylvanicum destinatorum sint nobis missi. Unum ex illis maximum, cui vix unquam vidimus similem, donavimus Domino a Molard, qui quasi miraculi instar, confestim Viennam transmisit. Si qua in re simili Magnificae D. V. gratificari poterimus, dabimus operam, ut hunc eiusdem erga nos affectum singularem pari compensemus officio et amore. De caetero Magnificam D. V. diu felicissime valere optamus. Datae Tyrnavio ex curia nostra archiepiscopali 14 julii a 1617.

Spectabilis et Magnificae D. V.

ad serviendum paratus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a gróf Thurzó család árvai levéltárban.

LXXX.

1617. július 22.

Khlesl Menyhért bécsi bibornok-püspök Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine.

Varias litteras Suae Rmae Dominationis de materiis diversis accepi, quibus ego si tempus et occupationes meae



permisissent, plene sigulis responderem, Sub littera A. inclusam Sua Rma D. copiam habet carum, quas ad nos scribit Simon Péchy; sub littera vero B., quid ego respondeam. Quod si videtur fore sine scrupulo, una litura deleatur.

Episcopus Balásfy male et sinistre egit, quum non secutus sit Rmam D. S, cum et ego Suae Dominationis consilio me libenter accomodem. Sua Rma D. agit Archiepiscopum, et nostrum non est ejus partes et controversias audire, multo minus decidere. Et cum res magis arduas et graviores discussit, ac composuerit Sua Rma D., in hac ipsa lite determinanda ei jam non deerit gratia divina. Ego serio cogito, atque mecum delibero, propter unum hominem qualemcumque, totum Capitulum nullo modo esse perturbandum, scandala movenda, rixas controversiasque infinitas suscitandas. Multi reperiuntur docti et boni ecclesiastici seu concionatores, et prosunt quoad privati sunt; simul atque vero ipsi praeficiuntur communitatibus et congregationibus, ac praesertim gubernaculis rerum publicarum admoventur, multo magis obsunt, quam prosunt; cum multa scandala necessario ex hoc oriantur. Facile quis potest bonum ecclesiasticum agere, qui proinde non agit bonum antistitem, aut praesulem; cum in praesule quietum requiratur ingenium, qui ipse aliorum defectus et imbecillitates, atque etiam onera patienter ferre possit. Quali certe ingenio minime praeditus est Balásfy. Quod cum perspiciam, (ut praeteream illum Balásfy Praeposituram illam non esse nactum a Sua Majestate Caesarea, ejus investituram minime esse adeptum, etsi illa tam alte animo ejus haereat, quasi tota salus ejus in ea versetur) non tam danda est nobis opera, ut ille Balásfy non offendatur, quam ne totum illud corpus Capitulum destruat. Quod si Capitulum illud in illo aquiescet, et si idem conveniet cum illo Praeposito, adeo ut Archiepiscopus et Capitulum litteras promotoriales cupiat dare ad Suam Majestatem Caesaream, ego operam dabo, ut ab Archiepiscopo non dissentiam, sed auctor ero Suae Majestati, ut hoc agat, quod integra inviolataque conscientia mea expedire judicabo. Quod Sua Rma D. ad Suam Majestatem Caesaream scripsit ratione Domini Forgách, fecit rem se dignam et egregiam, animumque suum erectum et fidelissimum erga eandem Majestatem

Suam declaravit, variasque longe a se dissitas informationes correxit. Vale. Pragae 22 julii 1617.

Rmae D. V.

addictissimus
Cardinalis Kleselius.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXI.

1617. július 22.

Balásfy Tamás bosniai püspök Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine . . .

Mi Domine Illustrissime, venti mihi jam sunt secundiores; bonus Illmus Princeps Dominus Cardinalis agit erga me patrem. Heri apud Illustritatem suam pransus sum, cum Illmis Dominis Slavata, Necsanzki (?), et supremo Bohemiae Secretario, postquam cum Doctore Garthio, in ejusdem Doctoris aedibus, horis circiter duabus disputaveram, praesentibus Domino Doctore Marcello Frankco ab Illmo D. Cardinali submisso, Generoso Domino Ferenczffy et D. Georgio Hoffmann, quo ex voluntate D. Cardinalis profectus fueram. Debeo, Dei gratia, volente et jubente Illmo D. Cardinale, die martis prandere apud Illmum D. Marsallum Lozenstein una cum eodem Garthio, et habere colloquium, cui interfuturi dicuntur Dux juvenis Saxoniae, Illmus D. Prajner et alii magni viri. Dominus, qui me ad omnia ineptum et humilem heri adjuvit contra Garthium, ut non habeat unde glorietur, adjuvabit vicissim contra eundem; veritas enim penes me est, neque ipse contemnat adolescentiam meam. Limpidissimos feram lapides et fundam, parvulus in ovili Domini pastor, adversus superbum Philistäum; quamvis certe paulo mecum jam demissius sit acturus, quam heri, neque ego jam ipsum timeam ullomodo, cum plane sit sine solido fundamento.

Quae acta sunt, sciet Illma D. V. a Generoso D. Hoffmanno, quae agentur alia, per alios, et etiam me. Mi Illmo

Domine, componat jam negotium inter me et Capitulum ex mandato Suae Majestatis, quod cum meis accipiet. Miratur Illmus Cardinalis, quomodo Capitulum praeterito suo Ordinario, ausum sit confugere ad Suam Majestatem, tanquam ad magistratum saecularem, et dicit hoc jam non me, quam Illmam Celsitudinem Vestram concernere, cujus est ipsos ob hanc culpam castigare. Quamprimum Illma Celsitudo Vestra ad Suam Majestatem scripserit, (oro autem quam humillime, ut citissime perscribat) Capitulum compositum esse, rem inter nos accomodatam, impositum illis silentium, et Vestram Celsitudinem functam officio Ordinarii in compe-scendis illis: statim ego resolutionem sum habiturus. Benig-nissimam die jovis apud Suam Cesaraeam Majestatem audi-entiam habui, hodie apud Regem Ferdinandum, qui jussit me amantissime Illmam Celsitudinem Vestram ac Magnificum D. Praefectum salutare. De Vestra Illma Celsitudine inter cae-tera haec dixit: „Certe magnus et bonus vir est, nemo potest illi derogare; ego neque de Rmi Domini Archiepiscopi, neque de Domini Ladislai Pethe benevolentia unquam du-bitavi, quam mihi etiam per litteras significarunt.“ De Mag-nifico D. Praefecto: „Bonus senex, quomodo valet, certe gaudeo illum valere.“ Multa alia, quae perscribere jam non vacat. Mi Domine Illme, maturet litteras ad Suam Majestatem et ad Illmum D. Cardinalem, ita enim maturabitur et reso-lutio in meo negotio. Heri habita est audientia Turcarum apud Suam Majestatem. Mi Illme Domine, vitam meam, famam, honorem, existimationem, omnia in sium gratiae suae devovo. Raptim Pragae 22 julii 1617.

Illmae ac Rmae Celsitudinis Vestrae
humillimus et obsequentissimus capellanus et servus
Thomas Balásfy.

Eredetiije a primási világi levéltárban.

LXXXII.

1617. július 23.

Pázmány Péter Thurzó Inre grófhoz.

Spectabilis ac Magnifice Domine Comes, amice observandissime.

Salute ac officiorum nostrorum commendatione praemissa. Redditae sunt nobis litterae Magnificae D. V. una cum, boletis opportunissimo tempore missis, qui nobis, vel eo quoque nomine fuere gratissimi, quod habita ad manus certissima per postam occasione, absque ulla mora Illmo D. Cardinali Kleselio Pragae transmittere potuerimus. Propensissimum hunc Magnificae D. V. erga nos affectum ac singulare gratifandi studium paribus, occasione ferente, compensare conabimur officiiis. Eandem diu felicissimo valere optantes. Datae Tyrnaviae ex curia nostra archiepiscopali 23 julii a. 1617.

Spectabilis ac Magnificae D. V.

ad serviendum paratus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

LXXXIII.

1617. július 23.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Quenam differentiae et difficultates inter fideles nostros Rmum Thomam Balásffy electum Episcopum Bosnensem et Capitulum Posoniense nuper ortae fuerint, Fidelitati Vestrae aliunde quoque innotuisse non dubitamus. Caeterum, quae et qualia per dictum Episcopum Majestati nostrae proponantur, cum praesentibus vobis trans-

mittimus, volentes benigne, ut pro officii vestri ratione, tanquam Ordinarius, ad cuius jurisdictionem nempe et directionem immediate negotium hocce spectat, servatis debitis et requisitis, juri et consuetudini convenientibus processibus, procuretis, ne impertinentes posteriores actus inter clericum committantur, sed omnia ad aedificationem plebis rite fiant; super quo negotio, prouti etiam tempore transmissarum Capituli litterarum admonueramus, uti Fidelitas Vestra nobis celerius rescribat, benigne volumus. In reliquo gratia et clementia nostra caesarea et regia propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi 23. julii 1617.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban

LXXXIV.

1617. július 25.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez és a nagyszombati alkura kiküldött többi királyi biztosokhoz.

Matthias . . .

Reverendissime in Christo Pater et Magnifici fideles nobis dilecti. De successu tractatus cum ablegatis Transylvanicis habiti, quaenam die 18 labentis mensis perscripsistis, benigne intelleximus; et quoniam, uti confiditis, intra exiguum tempus finis imponi potest, sic agendum, ne quicquam in suspenso relinquantur, ne videlicet ob inconstantiam hominum ex accidenti aliquo ea, quae ad commodiorem statum adducta sunt, denuo perturbentur, ac prioribus incommoditatibus involvantur. Caeterum pro requisito huius quoque tractatus et conventionis, postquam universa eo spectantia peracta, invicemque conclusa, subscriptionibus, aliisque debitis solemnitatibus stabilita et firmata fuerint, neque restabit aliquid, unde metui debeat per partes Bethlenii vel provinciales conclusa sic et stabilita, depravari, immutari, aut contra ea quippiam com-

mitti posse : non videmus, quid impedire debeat, ut isthic diutius morentur et persistent. Expeditis itaque congruo modo omnibus, ac peractis negotiis, ne exspectatio molesta evadat, annuimus benigne, ut conventus talis dissolvatur. De annuentia nostra, ut duo ex ablegatis Provinciae huc ad Majestatem nostram adveniant, non videmus cur molestae itinerationes in longinquas partes ea duntaxat causa suscipi debeant; cum ea ipsa, quae coram nobis proponi deberent secretiora, secure medio Fidelitatum Vestrarum scripto communicari possunt; praesertim cum per hoc semetipsos etiam et totam Provinciam fortassis in suspicionem adducere possent, clandestinis modis eos negotia adversus res Turcarum sollicitare; accedente eo quoque, quod forte praetextus hic expositionis secretiorum rerum simulata specie fiat, intendantque potius (quod nulla ratione admitti debet) cum Gratiano*) congregari et tractationes instituere. Bonis itaque mediis potius adduci debebunt ad hoc, ut ea ipsa vobis concedant, nobisque per scripta exponant; futurum esse, ut exigentia et necessitate negotiorum, causaeque arduitate exposcente, citra diuturniorem moram, nos super iis deliberemus, benigneque nos resolvamus. Vobis vero in reliquo clementer propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi 25 julii 1617.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

(Utóirat.) P. S. Expeditis benignis nostris praemissis litteris, paria conclusionum tractatus isthic habitū supervenere. Superest, ut quae ad solemnitatem confirmationis tractatum utrinque fiendae spectare Fidelitati Vestrae visum fuerit, ea quoque rite perficiantur; ac quod demum circa hoc, tam per Bethlenium et provinciales Transylvaniae pro ratificatione et confirmatione ulterius praestandum est, procuratur, quam etiam Majestati nostrae pro benigno assensu et annuentia nostra, documenta necessaria, vestra sententia addita, submittantur.

Datum ut in litteris, 25. julii 1617.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

*) Török követ a császári udvarnál.

LXXXV.

1617. július 25.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Qualiternam receptio Ecclesiarum parochialium in utroque oppido tam S. Georgii, quam Bazin peracta, ex praesentibus incluso rescripto fidelis nostri Egregii Leopoldi Peck intellecturi estis uberius; ne itaque ecclesiasticis functionibus praefatae Ecclesiae destitutae manent, eam rationem ineatis, ut collatis consiliis, habitaque, si opus fore cognoveritis, cum Camera nostra Hungarica super eo deliberatione, catholicorum rituum in administrandis rebus sacris, sacerdotes et ecclesiasticas personas idoneas introduci faciatis; diligenterque attendi et vigilare curetis, ut universa, quae spiritualium et ecclesiasticarum personarum muneris et functionis forent, rite et cum incolarum debita aedificatione peragantur. Quod sic Fidelitatem Vestram pro requisito negotii et necessitate congrue effecturam confidimus. Ac vobis in reliquo gratia caesarea et regia propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi 25 julii 1617.

Matthias.

Valentinus Leepes
Episcopus Nitriensis.
Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXVI.

1617. július 25.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez és a nagyszombati alkura kiküldött többi k. biztosokhoz.

Matthias . . .

Reverendissime in Christo Pater, et Magnifici fideles nocis dilecti. Rescriptum Fidelitatis Vestrae die 18 labentis

mensis julii, quod ad benignas nostras litteras dedistis, intelleximus. Ad excusationem, quam ablegati Transylvanici de lustratione provincialium exercitus expeditione necessario per Bethlenium surcipienda, adferunt, non solum id per Fidelitatem Vestram suggerendum erat, quod videlicet non constet, numne, et ex quali vi pactorum et obligationis, quod forte Turcis dedisset, id fiat; adversari siquidem hoc manifeste primae transactioni Tyrnaviensi et contra expressam eius Bethlenii declarationem esse constat, ut pacta ejusmodi et obligationes, cum Turcis vel quibusvis aliis fiant, unde nimirum non solum praesudicium Sacrae Regni Coronae causari, verum etiam damna et incommoda praesentissima Regni ditinonibus ab hoste Turca irrogari possent; neque vero commode et utiliter pronunc Gratio, cacterisque, quibus id significari debere suggeritis, proponendum esse existimamus. Potius vero Bethleno ipsi, simul et Provincialibus ad hoc videlicet, ut ipsum Skender Passam a sollicitatione submittendarum militarium copiarum ex provincia Transylvaniae abducant, suggerendum est: Sacrum Romanum Imperium, Cristianitatis Regna, adeoque Hungariam antea quoque magnas offensas accepisse ex eo, quod praesidium Lippha resignaverit, Christianitatemque universam ex huiusmodi resignatione varias suspiciones habuisse, metuendumque sibi esse multo magis ex expeditione exercitus tam Regnicolas Hungaros quam vicina Cristianitatis Regna et Provincias offensus iri, apud quos nimirum ignotum, quo consilio, et qua intentione conjunctio militarium copiarum Provinciae cum Turcarum exercitu suscipiatur. Magnum praeterea periculum imminere sibi et Provinciae ex educatione praesidiariorum, suaque a Provincia absentia, id quod etiam testatum fuit superiori anno, ubi se in Provincia degentes, praesidiariis militibus expeditis habitis, nihilominus per privatos adversarios irruptione Provincia tentata fuerat; verendum plane esse, ne absente sese et praesidiariis Provincia denudata, majora in perniciem ejus, per quosvis tandem attententur.

Ex vi item pactorum cum Turcis, pro 20 annorum pace conservanda, factorum obstare, ne Transylvani arma sumero possint, et quidem exercitu per Transylvanos conscripto, ne res Cristianitatis minus tuto loco esse possint, ipsam quoque

haud dubie militem coacturam, negotiisque propriis provi-
suram, ne videlicet insperato imparatis perniciosi quid irro-
getur. Ad haec nisi manifeste pacificationem Viennensem
conturbare, ipsique sese opponere velit, facere non posse, ut
exercitum expediat; astringitur namque vigore articulorum
de Transylvania conclusorum, ad quam observandam Turcae
non minus obligantur; ipsum, in eo quo est statu, relinquen-
dum esse, et manere debere; liberam electionem salvam et
liberam permittendam; a Turcis aequè minus atque a Sacra
Regni Corona ad exercituandum, et copias militares expedi-
endas cogendos; ipsumque Skender per hujusmodi sollicita-
tionem causaturum omnino, ut negotium facessatur inter
duos potentes Imperatores, ipsius causa, periculumque sit, ne
pace sancta, ipso instigante et procurante, rupta, non solum
eidem male eveniat, verum res quoque Christianitatis et Tur-
carum conturbentur, et ex eo apertum bellum erumpat. His
et similibus argumentis Bethlenii et provincialium ablegatis
propositis, haud dubitari potest, ipsum Skender ab importuna
et iniqua Bethlenii vel etiam provincialium sollicitatione
destitutum, ipsosque provinciales quietos permansuros. Per-
suaderique potius deberet ipsis ablegatis, ut omnibus viis et
modis, per Bethlenum et etiam provinciales adlaboraretur,
quatenus resignatum illud fortalitium Lippense per Turcas
rursus restitueretur, neque ob retentionem ejus rerum per-
turbationi, quas Dei beneficio optato conficiuntur, atque paci
etiam inter potentes Imperatores constitutae, quae invilabi-
liter observari deberet, labefactandae ansa et occasio submi-
nistretur. Vobis vero in reliquo gratia et clementia nostra
caesarea et regia benigne propensi manemus. Datum in arce
nostra regia Pragensi 25 julii 1617.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXVII.

1617. július 27.

Balásfy Tamás Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime . . .

Vehementer miror mi Illme Domine, cur nec litteris Suae Majestatis respondeat, nec ad Illmum D. Cardinalem de sedato et composito Capitulo Poseniensi aliquid scribat; nihil enim deest expeditioni mei negotii, nisi ut Illma Celsitudo Vestra Capitulum compescat, jurisdictione sua utatur, et huc ad Suam Majestatem suis litteris, et etiam ad Illmum D. Cardinalem perscribat, Illmam Celsitudinem Vestram in Capitulum illud, eo quod praeterierit sui Archiepiscopi tribunal in accusando Episcopum, animadvertisse, et jam quieta esse omnia. Non cessat enim illud Capitulum ad Dominum Ramochalázy huc scriptitare, urgere, et sollicitare illum contra me alacriter, ut a caepto non desistat et omnia ad intentum ipsorum spectantia exequatur strenue. Bone Deus! ego sperabam tantae Illmam Celsitudinem Vestram apud illos auctoritatis esse, ut si verbulo moneret et juberet illos ab hac iniqua sollicitatione desistere, desisterent omnino. Ecce transmitto Illmae Celsitudini Vestrae litteras illorum in specie binas, tertiae sunt Decani, quas ego ipse feram, dum rediero. Recordetur meae erga ipsam sinceritatis, et exerat paulo liberalius adjutrices vires suas. Non difficile est, quod peto, sedandum tantum et recompescondum Capitulum, quod facile fiet; et litterae ea de re in causae meae promotionem ad Suam Majestatem et Illmum D. Cardinalem scibendae, qui Illmus D. Cardinalis (oro autem humillime, habeat hoc secretissimum) etsi litteras quasdam severiores scripserit contra me ad Illmam Celsitudinem Vestram, illas tamen, etsi sub die 22 julii scriptae sint errore ammanensis, aliae tamen eadem die scriptae sunt, in quibus inclusa est copia litterarum Cardinalis ad Capitulum Poseniense scriptarum. Priores scribi jusserat, antequam ego audientiam habuissem postiores post ternas, vel quaternas audientias, quando jam erat sedatio rei aequitate et meis excusationibus; imo, quod jam

Illma Celsitudo videt, scribit que Capitulo ea, quae mihi obji-
 untur, non esse talia, quae me vel Episcopatus, vel minorum
 beneficiorum possent facere incapacem. Certe Illmus D.
 Cardinalis aliter jam se erga me gerit, quam tunc gerebat,
 cum illas priores litteras ad Celsitudinem Vestram jusserat
 scribendas; quod ex posterioribus, et etiam ex litteris ad
 Capitulum scriptis patet. Possem multum scribere, sed non
 sunt litteris committenda; neque de Illma Celsitudine satis
 bene erat informatus Illmus D. Cardinalis, bene autem jam
 modo, quod ego pluribus; oro autem, haec sint sub rosa,
 utinam cito redire possim, coram referam omnia. Illmus D.
 Cardinalis ante horas duas per Generosum D. Ferenczffy
 mihi significandum curavit, quod si in Saxoniam velim incog-
 nitus in committiva Suae Majestatis proficisci, ipse est con-
 tentus. Sed propter annonae caritatem et expensarum diffi-
 cultatem, visum est Domino Ferenczffy, ne iremus; Illmus
 D. Cardinalis enim nuntiavit nos ambo ire, si tamen velle-
 mus. Non ibimus itaque, meae enim pecuniae certe deficient
 brevi. Illmus D. Legatus Florentinus heri ante concionem
 dixit se habere arculam medicamentorum florentinorum apo-
 plecticorum, expetitorum ab Illma Celsitudine Vestra, mit-
 tendam ad me, quam tamen nondum misit; ipsam referam
 fideliter. Salutatur amantissime Illmam Celsitudinem Vestram,
 sicut et Legatus Hispanicus et Illmus D. Prainer uterque.
 Si Illma Celsitudo Vestra mihi vult bene, ostendat jam in
 scribendis, et ad Suam Majestatem, et ad Illmum D. Cardi-
 nalem pro me jam petitis litteris, quae certe tantum jam re-
 quiruntur. En transmittitur litteras Domini Ogeri, juvenis
 optimi et Illmae Celsitudini Vestrae addictissimi, una cum
 litteris ad Rmum D. Cs'ki Illmi D. Cardinalis Burgesii; nolui
 homini toto genere practico immediate transmittere, sed
 ipsius Prae'ato. His me totum gratiae, patrocinio et protec-
 tioni Illmae Celsitudinis Vestrae devovendo, eandem quam
 diutissime et felicissime ex animo valere desidero. Plus quam
 raptim. Pragae 26 julii 1617.

Illmae et Rmae D. V.

humillimus et obsequentissimus servus et capellanus
 Thomas Balásfy.

(Utóirat.) P. S. Oro Illmam Celsitudinem Vestram, dignetur ad Venerabile Capitulum Jauriense transmittere litteras Suae Majestatis, ideo scriptas, ne me privent proven-
tibus, si in festo Assumptionis contingeret me abesse Jaurino. Ecce quam clementer jam mecum agit Illmus D. Cardinalis. Volueram utrasque litteras Capituli Poseniensis transmittere, sed recentiores tantum transmittito, sequenti posta alias anti-
quiores; vel ego ipse feram Illmae Celsitudini Vestrae. Quaeso et oro humillime, liberet me ex his angustiis per promissam et praestitam erga me purissimam sinceritatem suam, si bene vult vitae meae. Ita vellem litteras Suae Ma-
jestatis ad Capitulum Jauriense transmitti, ne possit negari acceptatio, et mihi generari praejudicium.

Eredetiye a prímási világi levéltárban. *

LXXXVIII.

1617. augusztus 15.

*Pázmány Péter Czobor Erzsébethez, Thurzó György gróf
özvegyéhez*

Szolgálatunk ajálása után. Isten kegyelmednek kíván-
sága szerent való jókat adgyon, szerelmes gyermekivel egye-
temben. Ez elmúlt napokban jámbor főemberek commendá-
tiójára Sarnóczay Mártont fogattuk vala hozzánk, nem
tudván semmit az kegyelmed rajá való neheztelésben. És
minekutánna ide érkeztünk volna, akkor találá meg és je-
lenté kegyelmednek ellene való neheztellését, könyörögvén
azon, hogy mi is kegyelmedet igyekeznénk hozzá megengesztel-
telní. Minthogy pedig nekem ez ideig kedvesen szolgált s az
Úr Isten is azt kívánnya tőlünk, hogy megbocsássunk mi is
ellennünk vétetteknek, miképpen kívannyuk, hogy Isten
nekünk megbocsásson. Annakokáért kérjük kegyelmedet,
legyen irgalmassággal hozzá és holmi díb dabját adassa meg
nyavalyásnak, kiért mind kegyelmedért s mind pedig az ke-
gyelmed szerelmes gyermekeiért lehessen ő is Ist-n imádó és

mi is hasonló dolgokban szolgálhassunk kegyelmednek. Ezzel az Úr Isten kegyelmes gondviselése alá ajánljuk kegyelmedet. Datae ex Varallya 15 die augusti anno 1617.

Kegyelmednek örömet szolgál

Pázmány Péter.

Eredetije a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

LXXXIX.

1617. szeptember 1.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Necessarium, et ex benigna S. C. R. Majestatis D. n. cl. voluntate esse duximus, cum Illma ac Rma D. V. communicare illa, quae praefata Sua Majestas de vacantis nunc per spontaneam resignationem Magnifici D. Nicolai Pálffy Praepositurae Poseniensis proventibus effectuanda, nobis clementer praecepit. Nimirum, ut collecti hucusque proventus resciantur ab iis, a quibus percepti fuerunt, manibusque hujus Camerae assignentur, et unacum futuris redditibus diligenter asserventur; usque dum antefata Sua Majestas praemissae Praepositurae de idonea persona providerit. Fecimus quidem nos ea, quae praecipiebantur, diligenter, et Capitulum Poseniense, per duos e medio illius, in Consistorium hujus Camerae vocatos, Reverendos nimirum D. Martinum Varasdi Custodem et Georgium Nagy Parochum hujus loci, primo quidem oretenus, ac postmodum scripto, serio monuimus, ut clementi Suae Majestatis mandato se accomodaret, perceptosque hactenus proventus restituere. Sed nullum aliud responsum accepimus, quam quod praememoratam Suam Majestatem de statu istius vacantiae informare vellet. Quorum responsum nos illico Suae Majestati rescripsimus, et cum potestas ecclesiastica in antefatum Capitulum penes Illmam ac Rmam D. V. sit, eandem nomine saepefatae Suae Majestatis requirendam, nostro vero ab eadem petendum duximus, ut refusionem collectorum

proventum Praepositurae Capitulo Poseniensi, archiepiscopali sua auctoritate demandare et imponere haud gravaretur. Quod quidem Capitulum si pareret, bene quidem, et possent eo casu redditus omnes tam percepti, quam adhuc percipiendi in domum Praepositurae seponi et pro novo Praelato, quicumque tandem is futurus esset, intacte asservari. Sin autem diutius contrariaretur, omnes illius redditus decimarum quartarios frumenti et vini ex decimis Illmae ac Rmae D. V. excindendos, in arrestum sumendos, et neque eousque saepefacto Capitulo dandos censeremus, donec fructum vacantis Praepositurae perceptum redderet et neque aliena sibi vendicaret. Nihilominus tamen, si Illma ac Rma D. V. commodius remedium hac nostra opinione adinveniret, illi adstipulari parati erimus. De caetero etc. Posenii 1 septembris 1617.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

LXXXX.

1617. szeptember 1.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez és a nagyszombati alkura kiküldött többi k. biztosokhoz.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Quaenam circa decursum et expeditionem tractatus Tyrnaviensis cum ablegatis Transylvaniae habiti, diversis in litteris perscripsistis, universa benigne et sufficienter intelleximus. Caeterum quoniam circa confirmationem transactionis per diploma fiendam difficultas emergere videtur, exinde quod unus Commissariorum ex parte Transylvanorum Simon Péchi in specialibus litteris ad. . . Cardinalem Kleselium datis, quarum paria Fidelitati Vestrae cum praesentibus transmitimus, expresse ad pollicitationes et prorogationes ad aulam nostram, iam in priori transactione Tyrnaviensi per Commissarios nostros factas, quam etiamnum per Fidelitatem Vestram oblatas sponsiones sese referunt, uberiusque id per ipsosmet explicatur in scripto, quod communiter vobis exhi-

buerunt; quandoquidem nobis non satis perspectum sit, quidnam circa pollicitationes, tam per priores Commissarios nostros, quam etiam pro nunc per Fidelitatem Vestram actum, vel oblatum sit, neque vero in litteris, quibus puncta illa Commissariorum Transylvaniae inclusa habentur, de sententia Vestra constet: pro benigna superinde resolutione nostra edenda, ulteriorem opinionem Vestram (cum etiam alioquin juxta declarationem nostram et instructionem Vobis assignatam in negotiis et difficultatibus, quae emergere possent, nobis communicandis, cum adjuncta Vestra opinione rescripta fieri elementer voluerimus) transmittendam expectaturi sumus, ac tantisper, dum praehabita superinde exactiori inter Fidelitates Vestras deliberatione mutua, sententiam et opinionem Vestram accipiamus, diplomatis quoque expeditionem diferendam esse censemus. Nobisque circa hanc rem illud occurrit, quod Bethlenius hac occasione et moderno tempore, eo titulo insignitus, animis assumptis, tantum aberit forte, ut suis in terminis, debitoque atque se decenti processu contineret, actusque suos rite moderaretur, ut ex eo acriores stimulos quaevis exorbitantia in communis rei praejudicium pertentaret, liberiusque ad indigna quaevis committenda prolaberetur. Accedente eo quoque, quod hoc esset quadamtenus remuneratio errorum et malefactorum, quae is praeteritis temporibus circa non observationem pactorum, sollicitationem item Regnicolarum nostrorum ad rebellionem et defectionem commisit, facileque exemplo ipsius alii quoque allecti ad consequendos honorum et dignitatum titulos, commoditatesque procurandas, a similibus factis, tametsi facinorosis, haudquam abstinerent. Item etiam majorem is auctoritatem per hoc, non solum apud suos, verum etiam fortassis apud Regnicolas, subditosque nostros consecutus, ad indigna quaevis, quae motibus ausam praebere possent, induceretur. Ac proinde super hujusmodi difficultatibus quoque sententiam Vestram et opinionem cognoscere volumus. Vobisque in reliquo benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Praegensi 1 septembris 1617.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXXI.

1617. szeptember 12.

Péchy Simon erdélyi cancellár Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime . . .

Nagyságodtól való elválásom után, hogy ilyen későre értetöm levelemmel, mind vádolt és sértőgetött lelkiismeretöm, netalán vagy háladatlanságnak, vagy ígéretem ellen való cselekedetömnök vétkével ne terheltetném Nagyságod előtt. De mind házomhoz való érközésömig semmi ujságom nem adatott, kiről Nagyságodnak irhatnék. És tudván Nagyságodat Túrócban mentnek lenni, oda felé keringő bizonytalan postára nem bizhattam leveletem. Házamban érközvén pedig, házamnál csak két napot sem mulathattam, urunkat ő nagyságát táborban országa széli felé találván, egyik postája másikat érte siettetésének, minden nyugodalmam nélkül, ilyen messze való táborozásra is elhoza vele. Mint vötte ő nagysága az nagyszombati tractatiót mind császár urunktól ő felségétől, s mind valakik abban fáradtanak, s kiválképen pedig Nagyságodtól, megértheti Nagyságod az ő nagysága leveléből. Én is bizonságot teszek róla, hogy mind ő felségekhez, az egész körösztységhez és Nagyságtokhoz is csak oly igaz tökéletes szízzel, szándékkal viseltetik és vagyon ő nagysága, valamennél jobblal akár ki nem kívánhatná. Csak suhajtja az jó alkalmatosságoknak heába való mulását. etc. Míg én oda föl jártam lengyel király ő felsége találhatta volt meg ő nagyságát, csudálatos kegyes, szép és kedves, követésséggel, kinek summája az volt: intötte, erősítette ő nagyságát az körösztységhez való jóindulatra, magát (hihetetlen) nagy kegyelmességgel ajánlotta és ez mostani török indulatjának leszállításában közbejárását kívánta. Az portáról is, mikor az fővezér Perzsiára indult, ott való orátorunk által ezen dologra kérette ő nagyságát. Mind az két hatalmas fejedelmek nagyobb ügyök lévén más felé, magok állítása s nagyza (?) miatt közbejárás nélkül nem remélnvén békességöket, erre illendönek az mi kegyelmes urunkat találták, mert az két oláh vajdáknak egyiknek sincsen arra való tekintetek.

Mely dologra való szolgálat noha mind ő nagyságának s mind az országnak igen súlyos és költséges, de az szomszéd keresztyén országok javáért, nyugodalmaért, és ilyen nagy méltóságos király tekintetiért elfáradott ő nagysága, melyben ő nagyságának ezokon is fölöttébb kellett sietni, hogy az török mellé tatár segítség érkezött, számát mi nem tudjuk bizonyosan. Zkenderpasa esküvéssel 18 ezernek mondotta; az ő módjok szerint mohón kezdettenek az dologhoz, egy Raska nevű kástélt az Nezter parton az lengyel határban megostromlatott, külső palánkit elégettette, több veszett kétszáznál alatta török és oláh, az pasa alatt is ellőtték a lovát; mindjárást megholt, és az havas elvi vajdát gya'og szállítván annak lovára volt főkomornyikját is elölték, s megholt. Ugyan főrendek vesztenek mind oláhbau, törökben; szégyenére jött vissza az palánk alól; azután még nem jöve bizonyos hírünk, ha kiszöktének belőle avagy nem, mert az a palánk oly hely, kit sokszor hol egyik hol másik elpusztított és pusztán állott, s hol megépítették. Mikor az pasa ezt ostromlotta is, ott volt követe Sulkóczkinál, afelől ugyan tractálják az békességet, talám ezen az első indulaton félben nem hagyják. Az lengyel apparátust is igen nagynak mondják. Sulkóczkinak jött követe ő nagyságának, kevéja az ő nagysága közbejárását, de most nyavalyást halálos betegnek mondják. Tábori utunk szerint ötöd napra már közibben jutunk. Neköm tudom ott is elég jut az tractálásban; tegye az úr Isten ezt is olyan szerencséséssé és áldja meg jó véggel s bódogsággal, mint az nagyszombati tractánkat. Ezekhez képöst megítélheti Nagyságod, az károlyi conventusra most ő nagysága gondot nem viselhet, kételen immár visszafordulásunkra kell maradni, azután nem halasztja ő nagysága és idején tudósítja is Nagyságtokat annak napja felől.

Végezetre nem kerülném el az háladatlanágnak vétékét, ha Nagyságodnak hozzám megmutatott sok jóakaróját, szeretetét méltó dicsirettel nem emléteném, mind ott Nagyszombatban létünkben, s mind utunkban, mely bátorságosan és mely becsülettel kísértettünk. Az én kegyelmes uram és mindenek előtt Nagyságodnak jó hírét novét mindazokért magasztalom, és ha valamire elégséges lehetek Nagyságodnak, igaz háladatossággal megiszolgálom. Melynek meg-

köszönését noha régen ennekelőtte, és levelemnek az eleiben kellett volna cselekednem, de mentém oda föl magamat, eddig miért nem irhattam Nagyságodnak; ha pedig irásomban mostan valami praepostere esött, ilyen tábori és nagy gondokkal megterheltetett embernek vétkül Nagyságod ne tulajdonítsa, sőt megengedje, az írónak szüvét, nem az irás rendit tekintvén. Adja az úr Isten Nagyságod felől hallhassak örvendetes hireket, és ez mostani fáratságos szolgálatunk következzék az egész körösztényésnek örömére. Datum ex castris ad oppidum Czuczora, cis fluvium Rhutenum positus, die 12 septembris 1617.

Ejusdem Illmae et Rmae D. V.

servitor paratissimus

Simon Péchy.

Az privatusokért való törekedés is, melyet Nagyságod reám bizott, nem volt feledékenységben ná'am, reménlöm haszonatlan sem leszen.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXXII.

1617. szeptember 4.

Dallos Miklós és Ivanóczy M. Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Hodie circa horam octavam, jussu Dominorum Commissariorum ad prosecutionem causae comparueramus. Ante ingressum propositionis verbaliter proponi coepta erant per utramque partem requisita, quae ad meritum originis spectabant. Anticiparunt nos D. Commissarii et sedulo, ac fideliter, ut iudices decuit, ad concordiam admonuerunt. Respondimus nos non esse informatos de modo concordiae, sed ad causae prosecutionem missos. Non contenti nostra responsione D. Commissarii, concordiam porro urgebant. Victi rationibus, diximus, nos velle Illmam Cels. V. informare. Cives volebant, ut aliquae concordiae conditiones a nobis proponerentur. No-

luimus, sicuti etiam non potuimus alias proponere condiciones, quam ut ablatum restituatur, cum refusione hactenus perceptorum, novaque mola destruatur. Dicebant, hoc esse summi juris, nec vergere ad concordiam. Inducti sumus et nostra tenacitate et D. Commissariorum, praesertim autem D. Fleisch, et D. Bennyiczky, qui ad id sub tempore prandii delegati fuerant, persuasionibus, ut ipsi prius condiciones denotent. Fecerunt id, et hora tertia pomeridiana ea in scriptis exhibuerunt. Quas, etisi putemus Illmae Cels. V. per. D. Commissarios esse perscriptas, tamen hic repetendas esse duximus. Prima est, ut D. Commissarii modum adinveniant, ut haec futura pax firma sit, et habeat locum apud futuros etiam Archiepiscopos. Secunda, ut molendinum ipsorum relinquatur, pro nullo tamen frumento, vel civium, vel extraneorum moliendo, sed pro sola duntaxat polentae demolitione. Tertia, ut forum ipsis relinquatur. Intellecta civium mente, advocari per nos Illmam Cels. V. jusserunt. Itaque spes bonae concordiae non quidem deest; nihilominus tamen stat in arbitrio Illmae V. Cels., quid facto opus sit. Nos consulimus, ut veniat, sicuti et D. Commissarii, habito et respectu Suae Majestatis Caesareae; cum et cives apud D. Commissarios institerint, ut Illma V. Cels. huc accersatur. In reliquo Illmam V. Cels. felicissime valere cupientes. Datum Cremniczii 4 septembris A. 1617.

Illmae ac Rmae Cels. V.

servitores addictissimi

N. Dallos.

M. Ivanoczy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXIII.

1617. szeptember 4.

Dallos Miklos esztergomi kanonok Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Hodie circa horam octavam convenerunt D. Commissarii, nobis pro parte Illmae et Rmae Celsitudinis V., ac ci-

vibus Cremniciensibus, praesentibus. Proposuerunt D. Comissarii causam sui adventus, et quod velint partes exaudire de ipsarum praetensionibus et gravaminibus. Volebat D. Ivanoczy pro parte Illmae et Rmae Cels. V, proponere actionem. Procurator I. (incatti) D. Tarnóczy, antequam fieret propositio actionis, dixit Cremnicienses fideles Suae Majestatis, nullas ejusdem de hac commissione accepisse litteras, quod antea in usu fuisset, sed tantum certificatorias Spectabilis ac Magnifici D. Praefecti Camerae; ac ideo se petere par commissionis Suae Majestatis, ut communitas superinde edoceri queat. Allegatum est contra, non fuisse necessarium, ut Sua Majestas speciales ad civitatem daret litteras, satisque fuisse, quod mediate certificati sint per litteras Domini Praesidis commissionis. Utraque pars missa est foras, et postea accersita. Tandem D. Comissarii partes ad concordiam in eundam monuerunt. Ultro citroque partes quaedam responderunt, et provocare studuerunt invicem, ne primi essent, qui viderentur diffidere suis juribus. Pro parte Illmae et Rmae Cels. V. petimus, ut tollatur injuria, quae causa fuit discordiae, sicque sperandam concordiam. Injuria vero consistit in translatione fori et erectione novi molendini, ac perceptione emolumentorum medio tempore perceptorum; ideo necessarium esse, ut forum ad suum pristinum locum reducatur, novum molendinum destruatur, et refusio fiat damnorum. Altera pars dixit, sic frustra tentari concordiam, quia etiamsi de summo jure procedatur, plus non amitterent. D. Comissarii monuerunt cives, ut se resolvant, an velint pacem et concordiam. Protestati sunt, se non eo fine petere sibi tempus, ut cum communitate agant, quasi ipsi vellent consentire in praesentem commissionem, sed ne viderentur suapte aliquid agere. Praefixa est hora tertia pomeridiana hodierna, ut sese resolvant. Duri videbantur; sed adhibiti sunt ad partem per D. Comissarios D. Fleis et D. Beniczki, ut eos inducerent. Nunc itaque praemissa protestatione, tria puncta concordiae ponunt. Unum est, ut concordia includat etiam successores D. Archiepiscopos, ne semper innovationes fiant. Secundum est, ut ipsis in suo molendino liceat polentam, sive ut vocant (zalad) pro cerevisiae coctione molere, et nihil aliud. Tertium, ut forum maneat in loco moderno, super quo

praetendunt se habere privilegia, neque aliter, nisi ipsorum consensu, tempore eo, quo ipsi potiebantur molendino, fuisse translatum. Jusserunt D. Commissarii, ut nos Illmam et Rmam Cels. V. informaremus et rogaremus, ut adveniret, esseque spem concordiae, sed requiri praesentiam ejusdem. Nos institimus, ut ipsi D. Commisarii scriberent. Responderunt, se non posse facere, ob certos respectus, (aberat pars altera, dum haec nobis D. Commissarii dicerent) attamen advocata parte altera, et idem petente, scripserunt etiam D. Commissarii. Certe est res plena periculi, tam ratione erectae molae, quam ratione fori, si per viam commissionis et judicialiter revidebitur; causas nunc non assigno. Si vero Illma et Rma Cels. V. advenerit, ex praemissis patet, esse spem concordiae. Poterit etiam Illma et Rma Cels. V. aliquas perscribere et petere conditiones, quae absente eadem proponi non possunt, neque determinari. Proinde necessarium est, ut Illma et Rma Cels. V. pro maturando et determinando hoc negotio adveniat cras tempestive, ut ante prandium componatur negotium. Iter est difficile, et sat longum, si tamen mane summo moverit, ad horam octavam adesse poterit. Haec fuit causa, quod hic manendum duxi, ut Illmus et Rmus D. Episcopus Agriensis, qui huc redire debet, Cremnicij faciat professionem. In reliquo Illmam et Rmam Cels. V. feliciter valere opto.

Cremnitii 4. septembris 1617.

capellanus humillimus
N. Dallos.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXIV.

1617. szeptember 4.

Pethe László kamarai elnök és biztostársai Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Istentől Nagyságodnak sok jót, jó egészséget kívánunk megadatni. Akaránk Nagyságodnak értésére adnunk, hogy

im tegnap Isten segítségével jó egészségben ide érkezünk és mindjárt az itt való tanácsot certificáltuk, hogy ma ad horam octavam comparcáljanak, az mint meg is cselekedték. Azért, az mint eszünkben vehetjük, az itt való városbeliek is nem idegenek az szent concordiatúl és békességtül, az mi inté-sünkre. Kérjük annakokáért Nagyságodat, méltóztassék úgy mint hónap nyolcz órára itt jelen lenni; remélljük, hogy Isten ő szent fölsége munkánkot megáldgya és hasznossá teszi; úgy hogy az jó egyességet véghez vigyük. Erre pedig mind az két fél kére bennünket, hogy Nagyságodnak írjunk, hogy ad horam octavam itt lenne. Isten Nagyságodat hozza jó egészsé'gben. Datum Cremnicii 4 septembris 1617.

S. C. R. Majestatis ad tractatum
Cremniciensem deputati Commissarii.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXV.

1617. szeptember 26.

A possonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Aspirantem ad sacros ordines Georgium Kováchi, qualiter pro nostra apud Illmam D. V. intercessione, siquidem subditis Suae Majestatis Nagyoroszfalviensibus catholicis esset necessarius, commendet D. Matthias Somogyi Capitaneus Gyarmatiensis, adjectae in specie ejus litterae ostendunt. Et sane esset necessarium, si copia foret ecclesiasticarum personarum, de bono et pio sacerdote huic quoque loco, quem plurimi alii pagi vicini circumjacent, provideri posse. Quod si ergo juvenis iste Illmae D. V. videbitur idoneus, sive ad sacerdotium, sive saltem ad ministerium certarum functionum ecclesiasticarum: rogamus diligenter, Illma D. V. velit ordinare, ut opera ejus uti possint catholici illis in partibus degentes. In reliquo etc. Posonii 26 septembris 1617.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

LXXXXVI.

1617. október 26.

*Czobor Mihály özvegye, gróf Thurzó Zsuzsanna,
Pázmány Péterhez.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Domine Patrone benignissime.

Orationum mearum in Deo devotarum addictissimam commendationem.

Az Nagyságod és Pethe László ur ö kegyelme nekem együtt irott levelét, mely költ Pozsonban 10 napján az jelen való hónap, ma 26 octobris adták meg; az ő felsége csiászár urunk kegyelmes izenet't hogy hallhatnám és alázatosan fogadnám, örömet Nagyságodhoz elmennék; de hogy most semmiképen nem mehetek, igaz mentségemet vegye Nagyságod. Czobor János mostohafiam engemet és gyermekemet nem akarván az szendnici portióban szenvedni, magát egyedül praetendálván haeresnek lenni; más kis darab jószágocskát és udvarházacskát adott az itt való portiónkért zálogba, és itt csiak magamat sem akar szenvedni, nem hogy holmi kevés magam és az én kised árva jóvai és res mobilisei osztozódásban is vagyok vele ez idei jövedelemből és ez jószág hasznából, kiket az mi reám és árva kis fiacskámra hajol benne, el kell hordatnom más jóakaró atyámfiától kért helyre; mert az hely, kit ő adott, alkalmatlan, hogy mindeneiket oda hordathassak. Efféle sok keserves és szorgalmatos gondok nem engedik, hogy ilyen rövid idő alatt csiak meg is indulhassak innen; hanem ezeket Isten kegyelmességéből, az mennyire lehet, jó helyben hagynám, hogy magamat és magával is tehetetlen kis fiamot kártól oltalmazhassam; azután felmegyek, és ha Nagyságod paroncsalatjának alázatosan való meghallására ugyan elkelletik mennem, igérem minden engedelmességre magamat. Tartsa meg az Úr Isten

Nagyságodat sokáig bódog jó szerencsében. Datum in Szerednye die 26 octobris anno Domini 1617.

Az néhai tekintetes és nagyságos Czobor Mihál úrnak özvegye alázatosan szolgál Nagyságodnak.
Gróf Turzó Zsuzsanna.

Eredetije a primást világi levéltárban. — Közölte Szontagh Dániel a »Györi Történelmi és Régészeti füzetek« III. 108 l.

LXXXXVII.

1617. október 26.

Czobor János Pázmány Péter és Pethe Lászlóhoz.

Illustrissime et Reverendissime, Spectabilis ac Magnifice Domini, Domini confidentissimi, observantissimi.

Salute praemissa, servitorum meorum addictissimam semper commendationem. Horváth Gáspár uram ő kegyelme, Csiászár urunk ő felsége parancsolatit s mind penig az Nagyságtok intimációját énnekem, szegény szolgáljának megadá, melyet nagy böcsülettel olvastam, ő felsége az én kegyelmes uram, s mind penig Nagyságtok énnekem mit demandáljon, megértettem. Az mi az Nagyságtok praefigált terminus dolgát illeti, melyben Nagyságtok parancsolja, hogy Posomban Nagyságtok előtt az terminusra fel menjek és comparcálják, Isten egészségemet adván, azon leszek, hogy felmegyek Posomban; hogy penig Nagyságtok énhozzám gyámoltalan árvához jóakarátját és patrociniumját megmutatja, teljes az életemben Nagyságtoknak mint böcsületes patronusimnak megigyekezem kedvesen szolgálni; ha peniglen az terminusra, nagy akadályom érkezvén, fel nem mehetnék, azon leszek minden örömmel, hogy az utánna való napokon, mentől hamarabb lehet, fel siessek. Nagyságtok énnekem szegény árvának parancsoljon, az miben az én vékony szolgálatom szenvedí, jó szívvvel szolgálók Nagyságtoknak. Tartsa meg

Isten Nagyságtokat sok esztendeig kedves jó egészségben.
Datum in Zerednye 26 die octobris anno 1617.

Illmae ac Rmae, Spect. ac Mag. D. V.

servitor semper addictissimus
Joannes Czobor.

Eredetije a primási világi levéltárban.

LXXXXVIII.

1617. január 28.

Pázmány Péter Dóczy Endre szathmári főkapitányhoz.

Spectabilis ac Magnifice Domine, uti frater confidentissime.

Salute, ac servitorum commendatione praemissa. Isten kegyelmedet kívánsága szerint való sok jókkal látogassa. Tudjuk, hogy eddig kegyelmednek megadták az ő fölsége regálisát, melyben ad 13 decembris gyülist hirdet ő felsége, és annak okáért remélljük, hogy kegyelmedet rövid nap láthatjuk, kin bizony szívünk szerint örülünk; kérjük is az Úr Istent, hogy kegyelmetek az vármegyék gyűlésire igen reá vigyázzon és azon legyen, hogy az instructiók békességre nézendők legyenek; ne cselekedjenek úgy, mint az elmúlt gyűlésben, melyben az beszterczebányaiak és az Illésházyné dolgaiért ő fölségét male contentum bocsáták el és ugyan semmi sem lön abban, amiért annyit veszekedének. Nem kellene uram az privátusok causájáért az közönséges jókban oly nagy akadékokat szerezni. De erről többet nem irok; mert elbittertem, hogy erre kegyelmednek szorgalmatos gondja leszen. Csákiné asszonyomnak im egy kis levelkét irtam; kegyelmedet kérem, kegyelmed bizonyos embere által küldje kezéhez és hozasson választ is reá kegyelmed. Én is nagyobb dolgokból igyekezem kegyelmednek szolgálni. Ezzel Isten

tartsa és éltesse kegyelmedet sok esztendeig. Posonii 30 octobris 1617.

Spectabilis ac Magnificae D. V.

servitor, uti frater addictissimus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a m. k. kamarai levéltárban.

LXXXXIX.

1617. november 13.

Özv. Pálffy Mária grófné Pázmány Péterhez.

Szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint becsületes jóakaró uramnak. Az Úr Istentől kívánok Nagyságodnak mindezt kívánta szerént való sok jókat megadatni nagy boldogul.

Megadák ma az Nagyságod, ultima octobris irt levelét, melyet megértettem, mit irjon Nagyságod az én tisztartóm felől, hogy az Nagyságod szombati udvarbirája hire nélkül az három, csesztei ispitálra rendelt falumra kieresztette volna dézmásimat Szent Jochomfalvára, Szent István falvára és Szent János falvára. Ugy vagyon, hogy kibocsáttuk az régi szokás szerént. Az Nagyságod tisztartói is jól tudgyák, hogy egy Istenben elnyugott érsek idét sem volt külömb dézmás, hanem az vereskői dézmások, és azok beszolgáltatták jószágomban az hova illetett és rendeltetett, úgy mint az csesztei ispitálházhoz; mert az szegén idvezült uram, mind Istenben lenyugott boldog emlékezető Császár urunk ő fölségénél, mind akkorbeli szentséges Pápánál megnyerte és elvégezte, hogy ez az feljül megirt három falu mindenkoron azt az kevés dézmát (az ki nem sokat teszen) az ispitálhoz nyujtassék, minthogy ujonnan épült faluk és jó erdőnket kölletett érettek pusztétanunk, kiről mind az két, feljül megirt fejedelmektől donációink is vadnak róla; kit Isten panaszra ne vegyen, most is olyan kicsiny jövedelmecskéből árvákat tartatok és szegényeket tápláltatok. Nagyságodnak csak rövideden ezt aka-

rám válaszul adnom és Nagyságodat informálnom felőle. Isten oltalmazza, hogy én az egyházi marhát, avagy jövedelmet mód nélkül élném; mert tudom, hogy Isten áldása nem volna velem. Ezzel tartsa meg Isten Nagyságodat sokáig kedves és szerencsés jó egészségben. Datum in Vereskő 13 novembris 1617.

Nagyságodnak szeretettel szolgál

Maria Pálffy
Wittib.

Eredetije a primási világi levéltárban.

C.

1617. november 15.

Gróf Thurzó Imre Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Domine et Patrone mihi observandissime.

Salutem cum servitii mei parratissima commendatione. Convenerunt me iudex et caeteri incolae oppidi mei Ragecz, ac exposuerunt, quod proximis hisce diebus per Egregium D. Mihaelem Szilagy Perceptorem decimarum Illmae ac Rmae D. V., ad administrandam manibus ipsius sub initium futurae quadragesimae pecuniam decimalem, more solito hactenus ab ipsis provenire debentem, per litteras (quas in specie coram me producerunt) requisiti, ac sollicitati sunt. Et cum talem pecuniam decimalem ab eodem oppido, et coadjacentibus nonnullis possessionibus, semper ab antiquo non alio, quam ad castrum Bajmócz, familia Thurzónum illud possidente, persolutam esse certo sciam, talemque proventum decimae Spectabilis ac Magnificus D. Comes Stanislaus Thurzó de Bethlenfalva, perpetuus terrae Scepusiensis ac ejusdem Comitatus Scepusiensis Supremus Comes, et S. C. R. Majestatis Consiliarius et Cubicularius, D. frater meus colendissimus, certos ob respectus, certisque litteris fassionalibus superinde celebratis, testantibus, in me jure perennali transtulerit; ideo Illmam

ac Rmam D. V. plurimum requirendam esse duxi: dignetur eidem D. Michaeli Szilagy committere, ne ulterius talis pecuniae decimalis exactione praedictos subditos meos molestare velit; verum eam in tali, prout hactenus pendi solita est, relinquat statu. Id quod ego servitiis meis addictissimis apud Illmam ac Rmam D. V. promereri satagam. Responsum optatum expectans, eandem felicissime valere desidero. Datum in arce mea Bicsa die 15 novembris 1617.

Illmae ac Rmae D. V.

servitor semper obsequentissimus
Comes Emericus Thurzó.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CI.

1617. november 16.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima . . .

Acceperam superioribus temporibus, mense videlicet septembri anni currentis elementissime Domine, benignum Vestrae S. C. R. Majestatis mandatum, Praga die 28 junii, itidem anni labentis, in negotio Rmi D. Matthiae Herovitii electi Episcopi Chanadiensis, Praepositi Albensis et Abbatis Tihanyiensis ad me clementer exaratum, quo mihi gratiose committere dignata fuit, ut quoniam idem Praepositus et Abbas nonnullos pagos et possessiones antiquitus partim ad Praeposituram Albensem, partim vero Abbatiam Tihanyiensem, nunc utpote Ecclesias suas, pertinentes, Capitanei Vesprimienses pro tempore constituti ad praesidium ipsum Vesprimiense jam diu occupassent et applicassent, mutatoque superiori anno Capitaneatus Vesprimiense officio, proventibus et pagis, quos alias Capitanei Vesprimienses tenebant, ad rationem Vestrae S. Majestatis occupatis, illae quoque possessiones, quas dictus electus Episcopus suas esse praetenderet, apud manus Camerae Hungaricae haberi, non absque que-

rela assererens, hujusmodi ipsius praetensionem (ne sibi injuriam fieri, ulterius conqueri possit) ego cum praescitu Camerae Vestrae S. Majestatis Hungaricae, in certo ad id per me praefixo termino, convocatisque ad id aliis quoque fidelibus Vestrae S. Majestatis, Rmis nempe Dominis Paulo Almásy Vacienti, Joanne Telegdy Varadiensi et Thoma Balásfy electo Bosnensi Episcopis, item Egregiis Georgio Szombathely Vice-Comite Comitatus Mosoniensis, qui jam munus Protonotariatus Personalis Praesentiae Vestrae S. Majestatis obit, et Martino Gudóczy Notario Capituli Posoniensis, cum his videlicet praememoratis personis, revidere, discutere, atque in accuratam deliberationem assumere, cognitaque rei aequitate sententiam et deliberationem nostram, quo eandem S. Majestas V. ad frequentes memorati electi Episcopi instantias commodius resolvere valeret, perscribere, et de omnibus quoque circumstantiis plenarie Vestram S. Majestatem informare vellem.

Quo siccine accepto, et humiliter intellecto, contuli superinde cum dicta Vestrae S. Majestatis Camera Hungarica, et annuente quoque ipsa, et in terminum jam notandum consentiente, ad hujus antefati Episcopi praetensionis discussionem, et commissionis benignae Vestrae S. Majestatis executionem, praefixi diem decimumtertium praesentis mensis novembris, ad eumque antenominatas personas per Vestram S. Majestatem delegatas, et mihi adjunctas, convocavi. Quibus, excepto D. Vacienti, qui adversa valetudine se excusabat, hic Posonii in curia mea archiepiscopali, die praenominato comparentibus, eodemque Domino electo Chana diensi, ac dictae Camerae homine, pro qua Director Causarum Vestrae S. Majestatis comparebat, nostri in praesentiam accersitis. Et primo, Director nomine et in persona Camerae protestando dicebat, se in praesentem terminum et commissionem consentire minime posse; cum ex eo, quod D. Camerae Praefectus gravissime, ad mortem usque decumberet, et Consiliariorum etiam pars abesset; tum quod in instructione a Vestra S. Majestate eadem Camera habeat, se in negotio bonorum fiscalium et pecuniarum nulli aliae commissioni parere debere, quam duntaxat illi, quae ex Aulica Camera procederet, unde etiam hac commissione intellecta,

iterato Vestrae S. Majestati significassent, et resolutionem ejusdem (quam nondum nancisci potuissent) in dies praestolarentur; tum denique, quod Capitaneus Vesprimiensis, qui ad praesens litigiosa ejusmodi bona, ex annuentia Vestrae S. Majestatis, ad se recepta possideret, cum suis documentis in contrarium, nondum appulisset; quare petiisset differri et ad ulteriorem Vestrae S. Majestatis resolutionem rejici.

Ego, habito cum prae-nominatis Commissariis mutuo tractatu, consiliisque communicatis, praeinsertis Camerae praetensionibus locum dare nequivimus; tum quia et tenori praedeclarati mandati Vestrae S. Majestatis eliciebatur, praesentem commissionem non finali sententia decidenda, sed saepe-fatum dumtaxat electum Episcopum in suis praetensionibus, cum praescitu tamen Camerae audiendum esse, et examinata, compertaque veritate ipsius praetensionis, sententiam, seu opinionem nostram pro commodiore resolutione Vestrae S. Majestati perscriberemus; tum, quia satis temporis, sex ad minimum septimanas, a die intimationis, terminique praefixionis, sub cujus decursu et Camera, et Capitaneus optime sese praeparare potuissent, habuissent; tum denique, quia Vestra S. Majestas clementer hoc ipsi Camerae injunxisset, et alias expeditiones quoque in similibus commissionibus a Cancellaria Hungarica promanare soleant. Quare Dominum electum Chanadiensem audiendum censuimus, qui in documentum jurium suorum exhibuit sub littera A. consignationem pagorum et possessionum ad Abbatiam Tihanyiensem et Praeposituram Albensem petinentium, ex officina rationalia de urbaniis, seu regestis antiquis, medio et sub syngrapha, sigilloque Friderici Hermanni Magistri Rationum huius Camerae Vestrae S. Majestatis Hungaricae, anno 1610 desumptarum, descriptorum, ipsique electo Episcopo, ad mandatum Vestrae S. Majestatis extrodatarum. Item aliam consignationem pagorum super bonis dumtaxat Abbatiae Tihanyiensis ex Archivo Camerae et ex vetustissimo Comitatus Zaladiensis anno 1534 conscripto regesto, per Georgium Zerdaheli Registratorem Camerae sub chirographo suo, similiter ad mandatum Vestrae S. Majestatis anno 1614 ipsi electo Chanadiensi extrodatam, sub littera B., quarum copias seorsim, sub iisdem litteris, cum praesentibus humiliter Vestrae S.

Majestati transmitto. Produxit etiam binas quasdam alias litteras attestatorias collaterales, unas sub Capituli Jauriensis sub C., alteras sub Capituli Poseniensis sigillis sub D. In quae omnia producta certum quoddam, sedulumque examen et collimationem instituimus, superindeque extractum quendam concepimus, cujus itidem par, pro uberiori informatione et clementi Vestrae S. Majestatis resolutione demisse transmitto. Quae autem mea, et caeterarum per Vestram S. Majestatem delegatarum et mihi adjunctarum personarum hac in parte sententia, opinioque sit, juxta clemens Vestrae S. Majestatis mandatum humillime subnectendum et adjiciendum fuit. Idcirco, licet ex conflictu mutuo, et telis in adversum tortis, contrariisque allegationibus et objectionibus magis elici veritas potuisset, nihilominus ut ex praedeclaratis productis Domini electi Chanadiensis informari potuimus, habita inter nos diligenti eorundem calculatione et discussione, comperimus, non temere, nec absque ratione praetendere D. Praepositum Albensem et Abbatem Tihanyiensem suprascriptas possessiones earundem suarum Ecclesiarum esse; siquidem et urbana, sive regesta praenotata, ex Camera Hungarica Vestrae S. Majestatis ipsi extrodata, veritatem praetensionis suae asserant, et fulciant; ac testes quoque antiquissimi, aetatisque plus quam unius saeculi, ita esse declarent (quae Camera quomodo destruere et sibi contraria esse potuisset, non videmus); confirmat hoc quoque usus realis ipsius electi Episcopi, qui partem in utroque regesto consignatorum bonorum, una cum decimis et jura montana realiter ad praesens possidet, qui ergo reliquis privari poterit? Hinc ergo, siquidem alia documenta, ob injuriam temporum turbulentorum, vicissitudinemque rerum, produci ab aliqua parte nequirent; ne ab Ecclesiis ea tanquam a sanctissimis, felicissimae memoriae Vestrae S. Majestatis praedecessoribus, utpote legitimis Hungariae Regibus, Deo et Ecclesiis dicata, ita simpliciter abalienentur, et ad profanos usus veniant, posse Vestram S. Majestatem ipsius electi Chanadiensis, velut Praepositi et Abbatis, praetensionibus ac postulationibus benigne annuere, et voti compotem reddere. Quod tamen Vestrae S. Majestatis clementi resolutioni humillime submittimus. Et haec erant ad clemens Vestrae S. Majestatis man-

datum ad me datum et commissionis exitum Eidem Vestraē S. Majestatis humillimo rescribenda. Servet Deus Vestram S. Majestatem diutissime incolumem, felicissime imperantem, ac regnantem. Datum Posonii 16 novembris 1617.

Ejusdem S. Majestatis V.

humillimus capellanus et servus

Petrus Pázmány.

Éredetije a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában, hol a fölterjesztésben említett mellékletek is föltalálhatók.

CII.

1617. november 30.

Pázmány Péter Khlesl Menyhért bécsi bibornok-püspökhöz.

Illustrissime Princeps ac Domine Patrone colendissime.

Binas hac ipsa hora accepi Illmae Celsitudinis V. literas. Alteras quidem 25 Neostadii, alteras vero 29 Viennae exaratas.

Et ad citationes quidem reorum quod attinet, si litterae Illmae Cels. V. tam tarde (hoc est quinto postquam scriptae sunt die) non fuissent redditae, poterant nonnulli citari. Caeterum quia ex informatione jurisperitorum, decimoquinto die ante Comitiorum terminum peragi debet citatio, idcirco, nisi litteris caezareis prorogetur terminus Comitiorum, peragi nunc nequit citatio. Verum quia Illma D. V. insistit iis consiliis, quae Neostadii probavit (quibus omnino insistendum est, ex hypothesi quod Majestas Sua tam sero Praga moverat) non erit difficultas, nam Neostadio scripsimus, ut litterae prorogatoriae ad festum Epiphaniae scribantur. Bonum est vero, si Illma Cels. V. iterum instat, ut hae litterae mittantur — — Comitatus — legatos suos itineri — —*) Caroliensibus negotiis cum Transylvanis accelerari deberent, ut Personalis ad festum Nativitatis, vel saltem ad novum annum

*) Több zzó és két egész sár olvashatlan, miután a papir nedvesség által megrongálva van.

certo certius redire possit; nam ipsius praesentia in Comitibus omnino necessaria est. Ad illud quoque iter ac negotia peragenda vix sufficiunt quinque septimanae. Unde si quid expeditio tardet, non videtur posse abire Personalis. Itaque facta temporis supputatione Illma D. V. judicabit, an et negotiorum Transylvanicorum, et litterarum in Eched revisioni satis temporis sit superfuturum.

Quod Illma Cels. V. tam feliciter Viennae tractaverit, ex animo gaudeo, Deumque oro, ut Illmam Cels. V. diu bono publico salvam tueatur. Ego quoque, quid in Comitibus Posoniensis Comitatus effecerim, Illmae Cels. V. heri perscripsi. Rogo autem iterato, efficiat Illma Cels. V., ut litterae uxoris Sigismundi Balassa ad Comitatum scriptae, et per me arrestatae Suae Majestati per Vice Comitem mittantur. His Illmae Cels. V. manus exosculor, eidemque felicitatem omnem precor.

Posonii 30 novembris 1617.)*

P. S. Vestra Illma Cels. parcat, quod tam inconcinne scribo. Absolveram et consignaveram litteras, denuo cum Camera ac jurisconsultis tractavi, ut citatoriae recte fierent. In iis terminus, ad quem citantur, dies sanctae Lucie nominatur, ideoque nihil valent; nam cum fit citatio, quindecim diebus minimum praecedere illa debet terminum. Itaque ut citatio fieri possit, duo requiruntur. Primo, ut novus terminus Diaetae intimetur, quod fiet juxta consilium Neostadiense. 2-o, ut citatoriae in dato et in die sanctae Luciae mutantur, ac dies noviter praefigendus exprimendus in citatoriis. Propter negotium successionis facilitandum, nunc quoque mihi videtur citatio Nadasdi ad aliam Diaetam differenda. Id ipsum Camera Suae Majestatis suadet, meque, ut hac de re ad Illmam D. V. scriberem, rogavit.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a m. t. Akademia kériatgyűjteményében.

*) Az aláírás olvashatlan.

CIII.

1617. december 7.

Ferdinand főherczeg, később magyar király, Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine.

Mihi ab Illmo et Rmo D. Cardinale Kleselio hisce diebus scripto communicata sunt, quae ipsi Rma Dominatio Vestra de proximo Comitatus Poseniensis successu perscripsit. Ex quibus perspexi, quantopere sibi Dominatio Vestra negotium successionis in Regno Hungariae cordi habeat, et quanto studio et zelo Status illius Comitatus de omnibus comonefecerit, ut hac ipsa in re Regni incolumitatem et tranquillitatem diligenter perpendant, nec committant, ut per dissidia, que in novo Rege designando facile oriri possent, respublica detrimentum accipiat. Ubi suum etiam devotissimum in me affectum egregie contestata est. Est igitur ut ipse Dominationi Vestrae permagnas habeam gratias, quas ut pares etiam aliquando referre possim, nullam praetermittam occasionem. Illa modo in hac tam sedulo ac fideli promovendi studio perseveret, deque mea singulari in se voluntate nihil ambigat, et a divina benignitate prospero rerum omnium successu fruatur. Graecii 7 decembris 1617.

Ferdinandus.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CIII.

1617. december 9.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Litteras Illmae D. V., 7 labentis mensis datas, una cum Suae S. Majestatis D. n. cl. mandato ad Status et Ordines Slavoniae sonantes, recte accepimus et intelleximus. Ac illud

quidem sine mora ulterius direximus, ut citra defectum in Slavoniam perferri queat, assumente hanc curam in sese servitore Domini Battyanyi, cui alias distributio officiorum hic commissa, atque ad domum suam redeundum fuit.

Erat vero etiam ad certos Comitatus exaratorum alius ad nos fasciculus transmissus, quae itidem cursoribus camelalibus expeditis dispertienda assignata per nos statim fuerunt.

Caeterum ad Reverendi P. Georgii Káldi, Collegii Tyrnaviensis Superioris cum Georgio Szabó ineundam transactionem quod spectat, cognovimus Illmae D. V. sententiam, cui etiam non gravatim aequiesceremus. At enim Illmae D. V. optime constat, quanto sub silentio negotium hoc hactenus agi debuerit, et agi conveniat adhuc, ne Regnicolae, quod de nunc unice impugnant, inque instructionibus nuntiis suis datis vehementer — dicuntur, advertant, proventus hos ad intentionem Patrum Societatis Jesu esse deputatos. Quod sane, si ullo alio, hoc certo pacto in lucem veniet, et tanto odiosus, quod non calculo, uti mos et natura rationum requirit, quasi per portationes cum officialibus agatur.(?) Tum esset res mali exempli, et occasio caeteris officialibus peperam agendi non levis praeberetur. Quibus ita constitutis nobis sane modus hic procedendi et devius et nocivus videtur, longe vero praestare, ut idem Szabo huc ad Cameram veniat, sese explicet, sique per compositionem, mutationemque alicujus summae res transigi poterit, id ipsum hic deponat, et postea Patribus assignetur, juxta Suae Majestatis benignam ordinationem, nam haec est regia et usitata via, et nostra in praesenti quaestione opinio.

Demum autem viduae Berethessianae negotium quod attingit, in eo quoque deflectere a trito tramite inconsultum censemus. Nam Barathianum exemplum extraordinarium fuit et tunc acceptatum, cum jam rationes ejus calculo examinatae, defectuum qualitas explorata fuit, et nihil nisi ultimata censura desiderabatur. Ut vero cum hac vidua transigatur, dum ne regesta quidem exhibita, ac status rationum ignotus, probari a nobis non potest; nam hoc et inusitatum et periculosum. Si bona Berethessius tanta non reliquit, ut defectibus supplendis, si qui erunt, sufficiant, ferendum erit;

quod tamen de ejus conscientia Illma D. V. proponit, etsi nos quoque in contrarium nihil habeamus, tamen certe inquisitio ipsum nequaquam absolvit. Quapropter cum Domina ejus relicta officiales Domini et mariti sui non solum ad rectificandas rationes jam adegit, sed et satisfactionem per occupationem haereditatum consecuta est, in summa non vulgari: justum est, ut juxta oblationem suam, ipsa quoque Fisco Suac Majestatis respondeat; imo vero Illmam D. V. rogamus, monere ipsam velit, ne differat comparere, ne gravius damnum exinde capiat, cum et petitas dilationes saepius habuerit. Atque haec Illmae D. V. ad ejus litteras visa sunt rescribenda. Quam in reliquo etc. Posonii 9 decembris 1617.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CIV.

1617. december 17.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine, uti frater observandissime.

Salute et servitorum commendatione praemissa. Noha tudom, hogy ő felségének minden hireket, mindenfelől bizonyosan megszokták irni, mindazáltal én is ez mostan hallott hirt nem akarom elhallgatni, mivel (ha igaz) nem csekély considerátiót kíván, egy bizonyos és kiváltképen való okért. Tegnap este jöve leve'em az havasalföldi vajdától, ki azt írja, hogy egy török postája, ki tizenharmad napra jutott a portáról Tergovistyára, bizonyynyal hozta a török császár felől, hogy 24 novembris halt meg és helyében nem az fiai közül, hanem contra legem et antiquam consvetudinem illorum, az öccsét, nomine Mustafát ültették az székbén, kit mindaddig igen nagy őrizet alatt tartott a megholt császár, sőt egynehányszor akarta suffocáltatni, de soha véghez nem vihette, mely dolgot magam is a portán létemben igen bizonyosan nagy emberektől hallottam. Az dolgot még magam oráto-

rától nem értem, hanem az havasalföldi vajdától; mindazáltal, mivel nem közönséges ember tudósított felőle, én is akarám kegyelmednek sietséggel értésére adnom, melyet, ha illik, ő felségének megjelenthet kegyelmed. Az consideratió kívántatik ez egy dologért ebben, hogy ha igaz az császár halála és nem fiai közül, hanem az öccsét ültették székben, ember szabadon gondolkodhatik annak az birodalomnak változása felől; mert ez bizonyos, hogy ha a császárfiakat meg nem öletik, azoknak nem kicsin és nem kevés pártjok leszen, kik fogják annullálni az mostani állapotját, azt practendálván benne, hogy ötet nem méltán illeti. De erről én mostan többet nem irok, hanem csak az egyet intimálom kegyelmednek, hogy kívántatik felette igen az szorgalmas vigyázás; az portára is szükség nézni, ki igen győzedelmesen kezde triumfálni ez két esztendőben.

Az török követet is ő felsége mint és mikor fogja expediálni, arról is szükség kegyelmeteknek discurrálni ez okból, hogy ha az császárság változott. Isten egészségemek adván, ha ez holnapban nem is, de 2. avagy 3. januarii Cancellariusomat ő felségéhez akarom expediálni; habár nem az ő felsége méltóságának kívánt állapota szerint, hanem az én kicsin értelmem szerint, mindazáltal az igaz szó helyén vagyon. Ím kevés napok alatt, tudom, bizonyosb hireim érkeznek, mert magam komornyikja is oda ben vagyon, kit mindennap várok; ő felségének pedig, tudom bizonyosan, mindenek értékre lesznek. Engemet kegyelmed igaz atyafiának tartson, mert ha szívesen veszi tőlem, én is igaz atyafiai szeretettel akarok kegyelmednek kedveskedni, mint igaz magyar. És az Úr Isten kegyelmedet éltesse jó egészségben. Datum ex civitate Besztercze 17 decembris 1617.

Illmae et Rmae D. V.

servitor, uti frater addictus

G. Bethlen.

Eredetije, mely egészen a fejedelem sajátkezű irása, a primási világi levéltárban.

CV.

1617. deczember 20.

Fejérdi Márton szepesi kanonok Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Huic beneficio, quod Illma Cels. V. in Ecclesia sancta, Deo providente sustinet, ut adsit divina lux, ad finem utriusque vitae felicissimum consequendum, ad gloriam Dei et Ecclesiae, precor a Deo infinite bono.

Exposueram 15 die novembris per litteras Illmae Cels. V., injuriam mihi a D. Praeposito in itinere, redeundo ex Leuchovia, factum, et simul petieram Illmam Cels. V., ut ad videndam, audiendam, et sopiendam causam hanc, ex sua innata clementia mitteret aliquem suum Commissarium. Misit R. D. Emericum Losy Archidiaconum Strigoniensem, et per eundem litteras suas, quas transmissas ad me, in Sebes (ibi enim commorabar tunc ad latus Illmi D. mei Generalis Regni) per custodem silvarum nostrarum, quam desideratissimas, reverenter accepi, quibus quod mihi demandaverat Illma Cels. V., intellexi. Sed non eram reversus in Capitulum, nondum enim sciveram advenisse jam R. D. Commissarium illum, cum et rusticus, litterarum allator, ejus adventum ignoraverit, nisi post tres dies, cum R. D. mandavit mihi per suas litteras ut compaream ad causam illam sopiendam. Feci, redii illico per equum, nocteque media perveni in Capitulum, et mane apud R. D. comparui, et cum illo longo sermone interlocutus sum. Placuit illi pacifice causam sopire; consensi, quamvis grave erat, tam recentem laesionem famae et valetudinis obliterare sine mulcta juridica, idque ad mandatum Illmae Cels. V. Sed nescio, quid ad extremum intercessit et obvenit, ne haec causa in Capitulo componatur, sed apud Illmam Cels. V. Reverendo D. placuit, ne haec terminetur, nisi apud Illmam Cels. V. Itaque jussit me secum altera die proficisci. Non poteram tam cito hoc praestare, eo quod et nondum bene valebam, et non erant in promptu expensae pro itinere et currus, quem Eperjesini reliqueram, ex abrupto per equum

discedens. Itaque petii R. D., ut paululum differatur discessus meus, ad commodius tempus, et post unam atque alteram septimanam, cum Dominis fratribus, qui ad Comitiam ascensuri sunt, proficiscerer. R. D. autem noluit, nisi ut altera die post prandium secum irem. Considerans, quod aliter nisi irem fieri non posset, petii sub verperam veniam redeundi Eperjesinum, ubi res meae necessariae pro itinere depositae fuerant. Consensit R. D., et jam erat sero. Itaque parum quievi in civitate, et post 9 horam noctis per equum cum famulo profectus sum et noctem per Branieskam eundo, cecidit mecum equus, et collisit me, propter quod aegre et cum difficultate perveni, primo die sabbati in civitatem, et quia praeter hunc casum, contriverat me equus supersedendo, grave est enim insuetum per equum male gradientem insidere, caepi ex laesione febricitare, et detinuit me eo die infirmitas, ne redirem; sequenti die venit famulus meus cum litteris Reverendi D., indicans ejus discessum, et in suis litteris prohibet me, ne in chorum ad divinum officium peragendum cum habitu, vel in consistorium concanonicorum in grederer; praeterea significat, quod omnem proventum meum sequestraverit et in arrestum posuerit. Sed et antea nullo jure res a D. Praeposito arrestatas restituendas non consensit R. D. Videns igitur has oppressiones in dicta causa factas, et quod jam discesserit, non expectato R. D. Commissarius, coepi anxius cogitare, quid facto opus sit, quo me convertam, jam enim in beneficio meo nullum usum fructuum mihi restat, sed et quod indutum habitu clericali in chorum intrare non liceat. Praeterea, quod etiam inaudiverim ab eodem famulo meo, perversam haeticam, relictam Alberti Sos, matrem illius mulieris viduae, propter quam orta erat controversia inter nos cum D. Praeposito, mihi minitari, quae non procul habitabat ab Eperjes, et in dies mittebat famulos, ut meum inde discessum explorarent. Discessi ex civitate, et veni in Deseffeo (?), ubi Magn. D. Caspar Horvát, patronus meus antiquus, esse dicebatur. Et non invento eo ibi, secutus sum eum usque in Szilagy-Cse, ubi tum fuerat in convivio nuptiarum ad Illmam D. V., ad terminandum meum negotium; cui etiam exposui negotium.

Hic jam supervenit aliud negotium, quod me retardavit, ne cum illo discedere possim, nempe quod pagus, qui in usum

Ecclesiae Monostoriensis mihi a Principe collatus fuerat, propter non residentiam, erat ab Illmo Principe alteri donatus; propterquod coactus a multis opponere apud Principem, ad retractandam hanc donationem, ad male petita adversarii obtentam, caepi, feci, obtinui reoccupationem rursus a Principe, imo etiam a meo patrono Magn. D. Caspare Horvat. Et sic discessi altera die etiam hinc, et veni in villam illam, et reoccupavi, ejectis adversarii occupatoribus famulis. Sed iterum illi plures contra me congregati venerant, et armata manu repellerunt ab illa reoccupatione. Et renuntiavi Principi, qui jussit me Claudiopolim descendere, et ibi adventum suum ex Huszt praestolari, et re confecta una cum D. Cancellario ad Illmam Cels. V. proficisci posse. Itaque jam hic expecto ejus adventum, interim divinis officiis vacans in Monostor, ubi nullum habent sacerdotem catholici; expectans finem rei. Sive ergo venerit Princeps, sive non, tamen a Cancellario non remanebo, sed una cum illo profisciscar usque ad certum et designatum locum, ubi benignitatem, gratiam, et clementiam Illmae Cels. V., expectabo. Timeo enim, ne si ex abrupto venirem in conspectum Illmae Cels. V., ad malam delationem et informationem adversariorum meorum, me detineat, quod mihi acerbior esset morte, in tali senecta et senio iterum in dicta causa detineri, multum enim mihi offecit D. Praepositi indebita incaptivatio. Peto igitur supplex ab Illma Cels. V., suscipiat me in gratiam, restituat mihi beneficium, cum rebus meis, ut in pace finiam residuam, senio confectam, contritam et mortificatam vitam in eo beneficia, in quo Illma Cels. V. per confirmationem suam clementer manere voluit. Si peccavi, admonendo aliquem, ut a via non bene disposita averterem, hoc non adverso animo feci, sed praesumptuose forsitan exorbitando ex termino vocatiouis et officii mei, prout etiam Illma Cels. V. scribit ad me in litteris suis datis. Si vere, et conscientiose dicere volunt concanonici fratres mei, qui nunc ibi sunt apud Illmam Cels. V., facile justificare possent meam causam, et me; non enim conscius sum, a quo beneficium possedi in Capitulo, alicujus criminis; praesertim a quo Posonii ita mortificatus sum, ita exuta vetustate veteris hominis cum actibus suis, reformaveram prioris vitae conversationem, quam in aula forsitan liberius indueram, ut nemo sit, si rec-

tum dicere velit, qui in aliqua parte vitae, et conversationis merito me culpae possit; sed haec alii. Quod restat, Illmam Cels. V. feliciter valere cupio. Datum Claudiopoli in vigilia S. Thomae Apostoli A. 1617.

Illmae Celsitudinis V.

humillimus et obediens capellanus

Martinus Fejerdi

Cantor es Canonicus Scepusiensis.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CVI.

1617. december 23.

Gróf Nádasdy Ferencz Pázmány Péterhez.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, s hogy ez előttünk levő szent innepeket kedves jó egészségben elmulatván sok szerencsés új esztendőket érjen, szibül kívánom.

Az Nagyságod 10 praesentis költ levelét alázatosan vettem. Adja az jó Isten, meg ne bánjuk ezt az nagy bátorság mellett való gondviseletlenséget, mely mellett ujjabb exacerbációkkal is illetik az szomszédságokat, kikről igen alázatosan kérem Nagyságodat, bizvássabban való írásom legyen csak maga informátiójára. 12 praesentis délután (ugy írom, az mint titkos emberem levele tartja, s az ki jelen volt) az spanyol követ darabos szókkal öszveszóllogatott Aursperg herczeggel oly főnszóval, hogy az antecamarában levők mind hallhatták, vetvén az herczegre minden okot, valami idegenségek az spanyl házhoz egy időtül fogva esnek, exaggerálván, hogy sok milliókat, armádákat, csaknem maga elvesztésével vett az ausztriai ház túlók, melyekért most nagy hálaadatlanságot köll érni, s az királyi szavával köll megmondani, hogy így levén az dolgok, kényszerítettik az király is más resolútiókat venni; penetrálta azt is, hogy az spanyol ház ellen mindenkor az herczeg volt első, az ki contraria opiniót adott, s 20 ezer tallért adna anak, az ki oly ordinantiát hozna neki, hogy kimenne az imperiomhul, mivel csak

sok becsstelenségeket, hamisságokat etc. köll experiálni; s noha az herczeg elég discrete complacálta volna, de semmire nem csendesedett, végtére ü fölsége behivatta maga eleiben, onnénd is nagy izetlenséggel jüvén ki, senkit az antecamerában nem is köszöntett, úgy ment házához; félő, hogy továbbra is ne terjedjen.

Az bavaríai herczegné, ki 21 érkezett Bécsben, nálunk léte is öregbiteni fogja azzal az házzal való idegenséget; nem levélre való lévén az az mocskos materia, melyért eljűtt residentiájából, okát Nagyságodnak jó alkalmatossággal megirhatom.

Az belgiumi állapot felől tudom, értette Nagyságod az Lotharingus általmenetelét az franczusokhoz, kit is az sok disgustusok vittek olyan extremitásra.

Nem hadnak miuket szegény magyarokat is; képtelen új contributiót vetvén föl; valamit az országbul általvisznek Ausztriában, egy akó bortúl den. 50, egy köböl buzátúl 15. den, rostúl 10 d. etc, még az magunk szükségére válótul is, mely miatt nagy az zúgolódás. Nagyságodnak írom, bizony másnak nem írnam, ha mind ebben megyünk el, bizony félek reméntelen állapot esik nem sok idő mulva, csak úgy legyen valami alkalmatosság, az kinek hátokat vethessék az emberek.

Az fejedelem emberi itt léte felől irtam vala Komerik (?) urnak, azok nem jelentették semmi készületit neki, hanem fogadtatott valami hadakat, hogy az kiket Moldvában hagyott volt, azokat ezek által fölszabadétsa. Abban nem kételkedsem, nem is láttatnak ezek tagadni, ha az lengyelek jó móddal az koronát neki offerálják, hogy ne éljen az alkalmatossággal. Valahová mennek, mind csak Palatinus uram ellen panaszolkodnak.

Lósi ur állapotját az mi illeti, higye Nagyságod semmit nem tudott benne, midön én szót tettem fölele, az mint okát Nagyságodnak megirtam, miért cselekedtem, hogy az pápóczy prépostságban nem subsistálhatván, ahelett valami gratitudómat mutatnám az nyelvösködök ellen: sőt megértvén nyilván megmondotta, hogy Nagyságod hire s engedelme nélkül, ha püspökséget adnának, sem venné föl. Nagyobbnak tartja azért ezután is az Nagyságod gratiáját.

Im az olasz hireket Nagyságodnak megküldöttem, ma-
radván

Bécsbe 23. decembris 1617.

Nagyságod alázatos szolgája
Gróf N. Ferencz.

Eredetije a primási világi levéltárban:

CXII.

1617. december 26.

Pázmány Péter a bécsi udvari kamarához.

Illustrissimi Domini, Domini observandissimi.

Salute ac servitorum meorum commendatione prae-
missa. Binas accepi ab Illmis Dominationibus Vestris litte-
ras, primas quidem 13 decembris datas, posteriores 21
ejusdem; ad quas ut ordine respondeam imprimis Illmis D.
V. gratias ago maximas, quod D. Capitaneo Ujvariensi injun-
xerunt, ut juxta praecedentem usum ac etiam assecurationem
Suae Caesareae Majestatis 29 octobris 1616 mihi datam, pa-
tiantur ex militum numero evocari eos, qui pro decore aulae
meae necessarii sunt.

Caeterum bona cum venia Illmarum D. V., duo mihi in
illis litteris occurrunt, merito consideranda. Primum est,
nunquam in usu fuisse, nec Tyrnaviae id conclusum esse, ut
si quando Archiepiscopus aliquos evocaret, prius ad Bellicum
Consilium recurret (excepto casu, quo Capitanei tricabantur)
sed cum solius Capitanei praescitu, id facere potuit. Nec ali-
quid huic contrarium Tyrnaviae conclusum; sed postquam
produxissem resolutionem Consilii Bellici 8 januarii 1616
editum, in quo haec eductio, tanquam usu recepta et ex asse-
curatione Suae Majes'tatis debita approbatur, ad eam reso-
lutionem articulus Tyrnaviensis dirigit, quam resolutionem
nunc quoque in manibus habeo. Alterum est, quod mihi qui-
dem ex justitia videtur admittenda illa protestatio, de non
solvendo militibus, nisi et ipsi praestent, quae S. C. Majestas

. . . benigno dēcreto suo illos praestare debere voluit. Mutuā enim haec obligatio est a Sua Majestate imposita; et mihi, ut solvam, et militibus, ut ea praestent, quae praestitere praecessoribus. Nihil ego ab illis peto, nisi quod Sua Majestas illos facere debere jussit.

Ad alteras litteras quod attinet et vini vasculum remissum; ea in re haec habeo dicere. Primo, vina ego talia dare possum, qualia provenere. Deus non sum, qui ad nutum generosa vina procreare possim. Nulla hoc anno officiales mei vina coemere pecuniis, ne quis calumniari possit empta esse meliora, ut praetium minueretur. Sed qualia provenere, talia proponuntur. Solito deteriora si sint, quae mea hic culpa? Unde accipiam meliora? Addo, quod haec Viennam translatio etiam vini generosi colorem ac saporem mutare potest. Et quid si etiam alteretur? Quid si unum aliquod vas tale fuit casu, caeteris existentibus melioribus? An non etiam ad domos annonarias Suae Majestatis deteriora aliquando dantur? Illud certum est, quid ab officialibus emendum, severe illis injunctum, ut non quidem principum mensis nata, bona tamen emant. Caeterum, quae provenere, illa seu optima, seu mediocria sunt, absumantur necesse est; id enim dari potest, quod a Deo acceptum est.

Secundo, res haec non potest nisi majorum nutu fieri estque exempli et pessimi seditionum fomentum. Et (absit, quod ego sapientissimum Suae Majestatis Consilium Bellicum carpam) si crebro fieri permittatur, exitum bonum non habebit. Plura, quae occurrunt, non dicam; tempus docebit.

De praetio vinorum quod conquerantur non habent. Et Posonii, in civitate libera ac vini feracissima, et in oppido meo Sellia, et alibi passim eo praetio venditur vinum, quo Ujvarini. Quae haec injuria? Nimis liberalis est D. Tiffenbach de alieno, et praesertim de ecclesiasticorum bonis. Sed frustra laborat, ecclesiasticos in Hungaria non opprimet.

Doleo equidem, quod de hisce minutis (de vini enim lagenula, in itinere corrupta agitur) cum tam illustri Senatu agere debeam; sed ne Illmae Dominationes Vestrae silentium meum male acciperent, explicandus fuit animi mei sensus. Nec dubito, quin Illmae Dominationes Vestrae veniam apertam ac candidam responsioni sunt daturae. Ego in omnibus

conabor me benigno Suae Majestatis nutui accomodare, ac Illmas quoque Dominationes Vestras omni observantia colere. Quibus de caetero omnem felicitatem a Deo precor.

Tyrnaviae 26 decembris 1617.

Illmarum Dominationum Vestrarum

ad serviendum paratus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije, mely egészen Pázmány saját írása, a primási világi levéltárban.

CXIII.

1617. december 27.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Hesterno vesperi redditae sunt nobis quaedam triplices Illmi ac Rmi D. Cardinalis Kleselii ad nos datae litterae, quibus adjunctus fuit fasciculus hisce adjectus Illmae ac Rmae D. V. inscriptus, quem quia maturari sua Illma Celsitudo jussit, nos nihil morati, Illmae D. V. per cursorem Camerae transmittendum, et eas quoque, quae nobis inscriptae sunt, notitiae causa adjungendas censuimus, cum in unis earum nobis intimet, quoad dilationem Diaetae petitum ab Illma D. V. esse, ut nobiscum de eo negotio conferat, deliberaretque; tum scriptum quoque illud Dominae Balassianae, in Congregatione Comitatus istius Posoniensis exhibitum, a D. Vice-Comite reportatum, in specie adjecimus, nobis eadem simul remitti postulantes.

Et quod quidem ad Diaetae dilationem spectat, quid sit Illmae D. V. animi, cum scilicet necessarium putat, hoc negotium nobiscum conferre, ut nos edocere non gravetur, rogamus.

Quod autem ad negotia D. Comitum Emerici Thurzó et Pálffyórum attinet, nos id saltem eo fine Ilmo D. Cardinali intimavimus, ut in futurum Sua Illma Celsitudo instructa sit, et Majestatem Suam superinde instruat. Et quia palam est,

utrosque de suis praetensionibus certos Comitatus requisivisse, haud videmus necesse ulteriorem indagationem, cum de facto constet, praesertim quod negotia haec, uti apud Illmum Cardinalem institimus, silentio premere sit consultius, ne serie haec a Sua Majestate partibus innotescant, neque vero ob tale factum gravius in eos aliquid statui possit, praeter indignationem Suae Majestatis.

De Balass'ana autem causa, quid Illmus Cardinalis innuat, assequi haud possumus, non enim recordamur quicquam nos in hoc genere scripsisse, nisi quod jussi fuerimus scriptum hoc, seu litteras in Comitatu exhibitas repetere, Suaeque Illmae Celsitudini transmittere, quod et transmissurum sumus mox atque ab Illma D. V. reportatum fuerit. In uno itaque et altero, quid Illmae D. V. videatur, nobis per praesentium exhibitorem statim communicare velit, ab eadem enixe petimus. Eidem obsequia nostra diligenter offerentes. Quam Deus conservet diutissime salvam atque incolumem. Posonii 27 decembris 1617.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CXIV.

1618. január 4.

Ferdinand főherczeg, később magyar király, Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine.

Ex litteris Rmae Suae Dominationis 26 elapsi mensis decembris ad me datis faustum hujus ineuntis anni novi auspiciam, successumque felicem tractationis Coronae Hungaricae, mihi exoptatum, abunde intellexi; pro qua tanta in me animi sinceritate et negotii successionis, pro rei publicae bono, conficiendi studio, permagnas ipsi gratias habeo, Deumque praepotentem submitte exorabo, ut quod ipsa tanta fide et sollicitudine gerit, eum tandem sortiatur effectum, qui catholicae religioni amplificandae, regnique commodis utilis sit, ac Rma D. V. condignis aliquando fruatur praemiis, quam ego

benevolentia mea et grati animi studiis complecti non desino.
Graecii pridie nonas januarii 1618.

Ferdinandus.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXV.

1618. január 4.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Litteras Illmae et Rmae Celsitudinis Vestrae, querelam coloni ejusdem Szalkaniensis, census et servitia ad Praeposituram Turóczyensem praestantis, continentes, atque de dato ultimae dici proxime praeteriti mensis decembris, et anni, ad nos editas, accepimus. Cujus querimoniae fundamentum ut exactius cognosceremus, nos praemissas litteras cum Capitaneo Suae Majestatis dominorum S. Georgii et Bazin, Generoso D. Leopóldo Pek communicavimus, atque ab eodem responsum hisce inclusum recepimus. Ex quo Illmae ac Rmae Celsitudo V. colligere haud gravabitur, Judices et Juratos possessionis Csataj, subdito Illmae et Rmae Celsitudinis V. nec vim intulisse et neque salvum conductum violasse. Cum juxta rescriptum Csataiensium, querulans coram tribus Judicibus in facie laci pro legato matris sorori suae extradando accusatus fuerit, et propter satisfactionem non praestitam inclusionem quoque cyppi subbiverit. Unde postmodum affinis ejusdem, colonus memoratae Suae Majestatis occasionem habuit legatum uxoris hoc modo acquirere. Adeo, ut hoc loco non deliquisse, sed dictum saltem conjugis legatum, ex materno testamento cedens, acquisivisse videatur.

Atque haec Illmae ac Rmae Celsitudini V. ad praefatas litteras, diluendamque coloni illius accusationem rescribenda habuimus. In reliquo etc. Posonii 4 januarii 1618.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CXVI.

1618. január 22.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima

Intellexi a Domino Boemico Commissario duo sibi puncta a Statibus Regni Bohemiae, ratione subsidii militibus Ujvariensibus exsolvendi, demandata esse, quae certe et benignae Majestatis V. assecurationi, et antiquo usui repugnare videntur. Primum est, quod cum tempore praedecessorum meorum, Archiepiscoporum piae memoriae, praefatum subsidium ad manus semper officialium eorundem fuerit assignatum, jam D. Commissarius movet in eo difficultatem. Cum vero officialis meus registrum penes se habens exsoluta jam stipendia et restantias noverit; cumque cogentibus certis necessitatibus subinde, mutua ab aliis accepta pecunia, nonnullis anticipato quoque sit solutum; necessario, dato ad manus officialis mei subsidio, per eundem et militibus, et caeteris obligationibus satisfieri debet. Alterum est, quod cum juxta benignum V. Majestatis decretum antea semper memoratum subsidium in parata pecunia fuerit solutum, intelligo jam a D. Commissario nonnisi quatuor millia florenorum in parata pecunia, reliquum in panno solvi debere. Quae novitates cum et contra Majestatis V. benigne mihi datam assecurationem, et antiquum usum esse videantur; S. Majestati V. humillime supplico, dignetur ex innata sibi clementia, memoratis difficultatibus benignissimis remediis obviare. Nam cum a me militum stipendia in panno, vino, frumento (uti etiam nuper sat multas petias panni Vienna allatas iisdem distribui curavi) solvi debeant, necesse est, ut promissum hoc a Majestate V. subsidium, juxta antiquam consuetudinem, in parata pecunia deponatur. Quam S. Majestatis V. gratiam perpetua fidelitate ac devotis apud Deum precibus promereri

conabor. Benignum a S. Majestate V. expectans responsum.
Ejusdem S. Majestatis V.

humillimus servus ac capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi cs, k, közös pénzügyminiszterium levéltárában.

CXVII.

1618. január 22.

Pázmány Péter a cs. k. udvari kamarához.

Illustrissimi Domini mihi observandissimi.

Nudius tertius Vienna Posonium rediens, reperi hic D. Bohemicum Commissarium, a quo intellexi, duo potissimum, ratione subsidii militibus Ujvariensibus exsolvendi, puncta sibi a Statibus Regni Bohemiae demandata esse, quae et benignae Suae Majestatis assecurationi et antiquo usui repugnare videntur.

Primum est. Quod cum tempore praedecessorum meorum, Archiepiscoporum piae memoriae, praefatum subsidium ad manus semper officialium eorundem fuerit assignatum, jam D. Commissarius movet in eo difficultatem. Illud autem est contra usum antiquum et benignam Suae Majestatis mihi datam assecurationem. Mihi enim promissum est hoc subsidium a Sua Majestate. Et cum officialis meus registrum penes se habeat et soluta jam stipendia et restantias noverit, cumque cogentibus certis necessitatibus subinde, mutua ab aliis accepta pecunia, nonnullis anticipato quoque solutum; non video fieri aliter posse, quam, ut dato ad manus officialis mei subsidio, per eundem et militibus et caeteris obligationibus satisfiat.

Alterum est. Quod cum antea semper memoratum subsidium in parata pecunia fuerit solutum, intelligo jam a D. Commissario, nonnisi quatuor millia florenorum in parata pecunia, reliquum in panno solvi debere. Quae novitates, cum

et contra Suae Majestatis mihi benigne datam assecurationem et antiquum usum esse videantur, Illmas D. V. obnixè rogo, velint his difficultatibus certis occurrere remediis. Ego enim a Suae Majestatis benigno decreto recedere non possum. Ratio est, quod cum a me militum stipendia in vino, frumento, panno (uti etiam nuper sat multas petias panni Vienna allatas eisdem distribui curavi) solvi debeant, necessarium est, ut promissum hoc a Sua Majestate mihi subsidium in parata pecunia deponatur. Non dubito, Illmas D. V. huic justae meae petitioni et assentire, et patrocinari lubentissime. Quibus ego mea servitia et obsequia devovens, Easdem in annos plurimos felicissime valere opto.

Datae Posonii 22. januarii 1618

Illmarum D. V.

addictissimus servus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában.

CXVIII.

1618. január 23.

Ferdinand főherczeg (később magyar király) Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine.

Ex Illmi et Rmi D. Cardinalis Kleselii litteris intellexi, cum quanta singularis in me devotionis significatione, Rma D. V. sese nuper declaraverit, quod ego cum debito grati animi sensu ab eadem accipio, nec unquam mihi de sua in universam domum meam egregia voluntate et observantia dubium fuit, quo fit, ut idem mihi etiam in posterum persuadeam. Ego vero nihil aliud mihi propositum constitutumque habeo, quam majorum meorum praeclara vestigia sequi, ac vitam etiam ipsam pro salute patriae profundere, nec non eorum, qui de domo mea praeclare meriti sunt, fidelitatem et praestita servitia animo grato, et cum referendae gratiae stu-

dio memoria tenere. Deus O. M. Dominationem Vestram Ecclesiae et rei publicae in multos annos conservet incolumem.

Graccii 23 januarii 1618.

Ferdinandus.

Eredetiije a primási világi levéltárban.

CIX.

1618. január 27.

A cs. k. udvari kamara Pázmány Péterhez.

Sacrae Caesaræ Regiæque Majestatis Domini nostri clementissimi nomine Archiepiscopo Srigoniensi Petro Pazmanno hisce benigne significandum. Praelibatam Suam C. ac R. Majestatem intellexisse, quæ Ipse ratione subsidii, militibus Ujvarientibus modo per Commissarium Bohemicum exsolvendi, difficultates moveat, et qualiter ut dictum subsidium ad manus officialis sui assignetur, atque etiam nonnisi in parata pecunia deponatur et exsolvatur, demisse instet.

Verum quod modum solutionis memorato D. Commissario Bohemico pro tempore demandato attinet, cum ipse tenorem instructionis suae sequatur, illum immutari non posse. Non dubitare tamen Suam Majestatem ipsum D. Commissarium facile concessurum, ut D. Archiepiscopus apud eandem officiales suos habeat, quibus regesta et restantiae notae sint, et quae militibus mutua antehac data, ex solutione ista detrahi et defalcari postulent, et sic Ipsi D. Archiepiscopo tandem rectificent et refundant.

In altero puncto, solutionem in parata pecunia tantum fieri debere, Suam Majestatem quoque decreti sui prioris meminisse; sed cum pecunia tanta non jam praesens fuerit, ut militibus ex proventibus archiepiscopalibus intertenendis unius anni integri subsidium suppeditetur, cum caeteris confiniariis in pecunia et panno quinque mensium stipendia tantum distribuantur; non videre S. Majestatem C. ac R., quas

D. Archiepiscopus hac in parte conquerendi evidentes causas habeat, sed potius clementer confidere, Ipsum una cum militibus hac ordinatione et solutione contentum fore. Cui de reliquo S. C. R. Majestas gratia sua propensa manet. Actum in Ebersdorf 27 januarii 1618.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában.

CXX.

1618. február 1.

V. Pál pápa Pázmány Péterhez.

Paulus Papa V.

Venerabilis frater, salutem et apostolicam benedictionem. Propediem Conventum Hungaricum de electione Regis, favente Domino habendum esse novit Fraternitas Tua; in quo quanti Tua et auctoritas et prudentia futura sit, satis scimus, nec dubitamus, quin qui tuus est erga catholicam religionem zelus, et studium publicae utilitatis, pro viribus negotium promoturus sis; verumtamen officii nostri debito cogimur Fraternitati Tuae, vel Tua sponte maxime incitatae, nostrarum et adhortationum stimulos admovere, qui sane, si non aliud nostram certe, tanto negotio debitam, sollicitudinem tibi declarabunt. Quantum sit Deo acceptum futurum opus, quam nobis gratum, nihil attinet ad Te scribere; tantum Deum oramus, ut quae a Tua pietate, prudentia et industria, speramus, praestandi Fraternitati Tuae tribuat facultatem. Datum Romae apud Sanctam Mariam Majorem, sub annulo piscatoris, die prima februarii 1618. Pontificatus nostri anno decimotertio.

S. Card. S. Susannac.

Eredetije a primási egyházi levéltárban.

CXXI.

1618. február 3.

Káldi Márton jezsuita atya Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine.

Pacem Christi et humilium servitorum meorum commendationem. Nuper scripsi per paedagogum Csakiorum Illmae D. V. de postulatione Rdi Patris Dobokai. Nunc aliud me compellit, ut eidem vicissim sim molestus. Rmus D. Thomas Balásfius more suo acriter disputavit ad mensam Illmi D. Comitum Homonnai de multis. Qualibus verbis, non scribo, quia nolo conqueri, sed tanquam a patre et Praelato doceri, et deinde quia utrinque, si quae incommode dicta fuissent, condonavimus.

Dixit condemnatam esse sententiam. Patris Emanuelis. Sa de confessione lecta absentis per litteras et nuntios. Fessus sum; sed adjeci, opinionem illam non fuisse propriam illius tantum, sed multorum aliorum.

Perrexit bonus Dominus ulterius, et dixit, neque praesenti poenitenti praesenti confessario licere per scriptum confiteri. Hoc ego negavi, nec Pontificem quicquam de hac re determinasse, dixi. Proclamavit valde, multis audientibus, me haeresim dicere. „Imo etiamsi confessarius ex scripto poenitentis poenitentem interrogaret, an fateretur omnia, quae scripsit, et poenitens fateretur: illicitam fore illam confessionem. Imo si ordine et singillatim ex charta confitentis confessarius poenitentem examinaret, qui ad omnes interrogationes reum se diceret, nec hanc confessionem futuram validam.“ Cum igitur haec magna voce assereret, protestatus sum, me hac de re ad Illmam D. V. scripturum, utrum videlicet ego haeresim dixerim, et vera sint, quae sua Rma D. coram tam multis, me haeresim scilicet dixisse, proclamavit. Nolo esse haereticus, et si male locutus sum, in conscientia debeo apud auditores revocare. Quare humiliter supplico, propter Deum. Illmam D. V., ut dignetur mihi parcere, quod tam occupatam,

ausim interpellare, et tribus verbis rescribere, ne apud auditores meos suspectus de haeresi sim, et labores mei futuri sint apud illos inutiles. Ego, ut dixi, neminem accuso, sed solum doceri cupio. Deus O. M. Illmam D. V. diutissime felicem et incolumem conservet. In Csejte 3 februarii 1618.

Illmae et Rmac D. V.

humilis servus in Christo
Martinus Káldi.

Eredetije a m. k. egyetemi könyvtárban, Pray kézirati gyűjteményében.

CXXII.

1618. február 4.

Khlesl Menyhért bibornok Pázmány Péterhez

Litterae, quas Rma V. D. die 29. januarii ad me dedit, salvae et integrae perlatae sunt, quibus ut respondeam, ultro fatendum judico, quod singularem affectum erga S. C. Majestatem suosque abunde testatum det, ac proinde beneficiorum acceptorum grato animo memor sit; tum etiam quod ansam dare cupiat, ut in gratia illa sibi comperta conservetur, studiaque omnia sua posse continuari in usum publicum desideret. Quando quidem vero hoc, quod instat negotium, rebus sic stantibus, est periculosum, praesertim ubi agitur de eo, cujus tantopere interest Austriae familiae, quae tam arcte cum Regno Hungariae conjuncta est, ac pactis perpetuis instructa; hoc agendum, ne in terminis verborum, quondam nimis scrupulose versemur; unde maxima saepe generatur perplexitas et praepudicium nascitur, prout in Bohemia ejus rei habenda nobis fuit ratio. Nunc cum Hungaria vero non eodem modo nobis laborandum, utpote quae longe nobis est propinquior et conjunctior. Cum vero multi Hungari Rmam V. D. eo affectu atque amore non prosequuntur, quo deberent; nec ea erga illam sit observantia, quae par esset, propter ejus insignes qualitates ac merita, tum vero ob eminentiam dignitatis ac

officii sui: facile posset contingere, ut omnem spem suam, operam ac laborem pessime interpretaeturi sint; lubens quidem vidissem, quod ratus fuisset, ut animi intentionem mihi aperuisset, eamque nos in statum rectum direxissemus.

Quapropter adhortor Rmam V. D., ut quod hactenus fuit omissum, de eo in futurum deiceps certiore reddat, ut id ipsum dicamus omnes, et ex uno ore loquamur eadem. Interea scriptum illud suum, pro solito et bene fundato, a S. C. Majestate et Rege Ferdinando, et tota domu Austriaca, omnibusque, qui ei fideles sunt, rate habendum; praeterea tamen ac compactatis propius illud erit applicandum. Atque hoc insuper desidero, ut Rma D. V. animum non abjiciat, ubi curas meas, ac timidiuscule agere animadvertit; sed potius experientiae meae, ac longo rerum usui locum aliquem relinquat; atque illud mihi placet, quod Rma D. V. sentit in rei substantia.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. titkos levéltárban. Kiadta Hammer
Purgstall: Khlesl's Leben. IV. k. Okmánytár. 24. l.

CXXIII.

1618. február 14.

Pázmány Péter Káldi Márton jezsuita atyához.

Admodum Reverende in Christo Pater.

Salute, et nostri commendatione praemissa. Litteras Reverentiae Vestrae 3 februarii datas, accepi. Sapienter fecit R. V., quod sermonibus inter pocula dictis non commovetur. Ardor et fervor disputandi abripit nonnunquam homines, et saepe de haeresi narratio sciritur, ubi nulla est haeresis. Si ab ovo retexere vellem materiam illam, de qua sermo fuit, folia aliquot consummenda forent; nec opere praetium est, inter fideles domesticos huiusmodi controversias movere. Et ut paucis dicam, ea, quae in litteris R. V. subduxi lineolis, nullo modo approbo. Sive enim ex im-

presso libro, sive ex alieno scripto quis examinat poenitentem, nihil interest.

Prior illa propositio, quam cruce notavi marginali, et sensum rectum habere potest, et lubricum; ut mirum non sit, in eo ortam esse difficultatem. Dixi ego Domino Balásfi, quo sensu vera esse possit. Sed ut dixi, abripit ardor disputandi omnes. R. V. pergat in Domino servire Deo ac Religioni, et pro me oret. Tyrnaviae 24 februarii 1618.

Reverentiae Vestrae

servus et frater
Archiepiscopus Strigoniensis

Eredetije a m. k. egyetemi könyvtárban. Pray kéziratgyűjteményében.

CXXIV.

1618. február 15.

Péchy Simon erdélyi cancellár Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime . . .

Ne mea ad Suam Caesaream Regiamque Majestatem instituta legatio, sub horum Comitiorum tempore, praepropera festinatione publicae tranquillitati noceret, quanta sollicitudine Vestra Illma et Rma Dominatio praecaverit, duos equidem fines, sed prorsus contrarios, in his partibus sortita est. Alterum, quem magni beneficii loco pro me habeo, quod ex prima statim praemonitione ita meam ad hoc iter perfectionem moderatus, remoratusque fuerim, ut priusquam pedem domo mea Radnosiensi moverem, servitoris mei, Posonio a Vestra Illma et Rma D. remissi, litteras de dilatione Comitiorum, et si forte itineri me dedissem, reverti omnino debere, acceperim; quo contigit, ut me seriae praeparationis labores et expensae quidem presserint, fatigationes tamen longioris itineris, brumaeque incredibilem saevitiam subterfugere potuerim. Alter vero finis huic contrarius talis est, quod cum in litteris posterioribus, quas quinto post die accepi, causas non tantum regressionis, sed aditus non necessarii, vel forte noxii

sollicite admodum enumerat, molem suspicionum et diffidentiarum congerendo, dici vix potest, quantum in animis hominum de vigore transactionis utriusque Tyrnaviensis dubium excitaverit, praesertim cum nullam de publica earum confirmatione, modernis in Comitibus praestanda, mentionem faciat, nec tempus atque modum adeundi Suam Majestatem denotet.

Tria autem puncta, quae objectat, ut leviter attingam, equidem nullum foedus, nullamve transactionem vel Suae Majestatis, vel praedecessorum suorum vidi, legi, aut audivi, quo jus invitandi Transylvanos ad Comitibus Regni, Regibus Hungariae relictum esset. Sed neque Transylvani, partim ob vitandam Turcarum suspicionem, partim ob tanti oneris et expensarum difficultates, ex quo sibi proprium Principatum, et propria Comitibus statuere licuit, onera Comitiorum Regni Hungariae subire voluerunt; ubi ergo neque jus invitationis Regibus, nec invitandorum voluntas obediendi in usu sit, non erat, cur de sessione, aut suffragiis in Comitibus ferendis et mea legatione Vestra Illma et Rma D. cogitaret. Sed quia in transactione Tyrnaviensi de missionibus et legationibus ultro citroque fiendis, generalis utrique parti libertas concessa est, et confirmatio transactionis Statuum et Ordinum nomine praesentem Diaetam, tanquam primitus celebrandam, concernat: absque alla foederis laesione, per legatos foederis rectificationem urgere Suae Celsitudini ex officio incumbebat, et adhuc etiam incumbit.

In puncto secundo, necdum pacem initam ad finem deductam esse, ee quod nec diplomata concinnata, nec Karoliensia negotia conclusa sunt, asserit. Ego vero sentio, quia transactio posterior dumtaxat ob difficultates, medio tempore emersas, supervenit, totaque in hoc est, ut priorem transactionem tanquam reale fundamentum stabiliat et confirmet, cum prioris transactionis diplomata jam dudum concinnata teneamus, rerumque summa capita executioni demandata sint: pacem sat firmam, et foedus perfectum cum Sua Majestate nos habere (siquidem posteriora diplomata ex accidens, et ex incertis occasionibus orta sunt) credimus. Karoliensia autem negotia ut plurimum privata sunt, pauca eaque exilia, quae fisci commoditates concernunt; illa certe nemo sincerus publicae pacis amator tanti aestimabit, ut vel acce-

lerationem revisionis incremento, vel prorogationem detrimento, quoad substantiam foederis, judicavit.

Tertium punctum fuit, quod ad vitandas suspiciones, nonnisi post peractum Ferdinandi Regis negotium, adventum meum admitteret. Duo sunt, quae in hac ratione mihi magni facienda existimem. Primo sinceritas et sollicitudo Vestrae Illmae Rmae D. erga me, qua vel falsa suspicione carere curae est. Alterum, quod nunquam de me cogitare ausus fuisset, tanto antistite iudice, in negotio Regis excellentissimi, me ejus, ut suspicione etiam notari possim, esse momenti. Sane nunquam ejus naturae fui, ut in messem alienam, negotiis etiam minutioribus, falcem meam mittere contendissem. Principum et Regum potestates coelitus distribui, mihi privato in has vel illas partes trahere, religioni duco. Aut si maxime in talibus commiscere animus esset, certe securius e longinquo et efficacius, quam prae vultu et in oculorum acie, temerarie id attentarem. Caeterum, ut hujusmodi suspicionum nebulas, si quae forte cogitationibus Vestrae Illmae et Rmae D. inessent, excutiam, pro ea, quam ego etiam, demissam quidem, sed plenam atque perfectam in Vestra Illma Rma D. teneo confidentiam, significo, legationis meae nonnisi duas solummodo causas praecipuas (nam laterales et accessoras praetereo) existitisse. Unam, quod in publicis istis Regni Comitibus promissam in transactione confirmationem sollicitarem et perficerem. Alteram, quod in locis propinquioribus, et in tanta Regis Ferdinandi inaugurationis celebritate et festivitate, Sua etiam Celsitudo, cum certo humiliorum obsequiorum simbolo propensitatem animorum tum S. C. Majestatis, quam novi Regis, promereretur, seseque in gratiam et favorem Suarum Majestatum, quibus modis et mediis licuisset convenientioribus, insinuaret. Me vero praecae caeteris ideo Sua Celsitudo ad hanc legationem nominaverat, partim quia transactionis circumstantias, aut quae juxta eam desiderarentur, magis quam alii callere arbitrata est; partim, quia in litteris hungarico idiomate ad me scriptis, singulari desiderio, mecum saltem ad horulam colloquendi, Vestra Illma Rma D. sese teneri perscripserat. Nunc autem, si superfluae hujusmodi suspiciones tam optimaee et honestissimae Suae Celsitudinis intentionem omnino prohibent, nil moratur ea ad meliora

tempora, occasionesque meliores differre. Unicum saltem est, quod ex foederis obligatione sua Celsitudo petit et urget, ne nimirum confirmatio transactionis per consensum Statuum et Ordinum Regni Hungariae fienda, ex praesenti Diaeta quibusvis de causis et rationibus in aliam differatur; cum prioris transactionis diplomata jam dudum commutata sint, posteriora etiam post confirmationem facile commutari, simul etiam negotia Karoliensia complanari poterunt. Nam cum apud omnes constet, Comitata Regni Hungariae et longissimis temporum intervallis celebrari solita esse, et multis plerumque difficultatibus impediri; si praemissa confirmatio ex praesenti, primitusque celebranda Diaeta in aliam prorogata fuerit, fieri nequaquam poterit, quin itidem de tota transactione mentem animosque hominum periculosa atque insanabilis dubitatio occupet, quam cum alias magni homines magnis e locis palam et occulte vellicare non desinunt, facile hujusmodi dubitatio in contrariam persuasionem transire poterit.

Qua de re, secundum libertatem, uti superius attingi, in foederis tabulis concessam, Conventum etiam Dominorum Regnicolarum requirere non praetermittet. Haec ad litteras Vestrae Illmae Rmae D., tam pro diluendis variis suspicionibus, quam pro stabilienda quam ocius, firmandaque alma pace, verbosius fortasse, quam par erat, respondere coactus sum; nulla alia re magis sollicitus, quam post tot sudores, exantlatosque in negotio pacis labores, ne in portu (quod Deus avertat) pars utraque naufragium patiamur. Servet Deus Illmam ac Rmam D. V. ad annos plurimos felicem et florentem. Datum in civitate Brassoviensi 15 februarii 1618.

Eiusdem Illmae ac Rmae D. V.

servus obsequentissimus
Simon Pechy.

Erodetije a primási világi levéltárban.

CXXV.

1618. február 21.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, uti frater nobis obſervandiſſime.

Salute et ſervitiorum noſtrorum addictiſſima commendatione præmiſſa.

Praeclara vota et benignas preces Vestrae Illmae ac Rmae D. in litteris, per famulum Magnifici D. Cancellarii tranſmiſſis, tam de felicibus novi iſtius anni ſucceſſibus, quam aliarum rerum noſtrarum proſperitatibus, tanquam pignora amoris et ſinceritatis ejus erga nos, grato admodum, peralacrique animo recipimus. Nec minore viciffim alacritate a patre luminum vitae incolunitatem ac omnis benedictionis felicitatiſque incrementum Eidem, cum feliciffimo novi hujus anni totius ex animo precamur. Negotia vero, quae ex litteris ad D. Cancellarium datis, nobiſcum communicata ſunt, non tantum varias in nobis cogitationes, ſed moleſtias etiam ferme (niſi remediata fuerint) intolerabiles excitarunt. Cum verae fiduciae nulla res magis inimica ſit, quam ſuſpicio, alteraque alteram, ubi vires ſumpſerit, expellat, neceſſum eſt.

Quid agendum, quove recurrentum nobis eſt, ignoramus, cum quanto majori fiducia, ſinceritate et humilitate recurſum ad Suam Maieſtatem S. tenere, colereque ſtudeamus, non admittimur, abigimur, repulſam patimur. Legatio a nobis ad Suam Maieſtatem, Regemque Ferdinandum, juſtis ſolummodo ac honeſtis conditionibus inſtituta fuerat, nil tecte, nil duplici corde, vel apud Suam Maieſtatem, vel apud Dominos Regnicolas, aut privatum etiam quenquam acturi. Imo ad Status et Ordines ac Regni Comitia nullum verbum, nullam legationem, praeter voluntatem Suae Maieſtatis inſtitueramus. Ad quae omnia, per eundem Cancellarium, cui Veſtra Illma ac Rma D. copioſius ſcripſerat, et noſtra etiam notiſſima uberiorem reſponſionem accipiet; nec eadem hic iterare, ne juſto prolixiores ſimus, volumus.

Tantum apud Veſtram Illmam ac Rmam D. ſollicita-

mus et urgemus pro eo, quem erga publicam pacem praesertim, singulari studio et amore, velit auctor, persuasorquē esse praecipuus, ut transactiones Tynavienses utraeque, ex hac praesenti, tanquam primitus celebranda Diaeta absque confirmatione Statuum et Ordinum Regni Hungariae ne relinquantur, aut destituantur. Sed sub ea forma ac modo, quo tempore Palatinatus Illmi quondam Stephani Illésházy publicis Regni decretis et articulis, solemni etiam juramento ad eorum observationem apposito et adjecto, de verbo ad verbum adscribantur et inserantur.

Nam si hoc qualicumque de causa, quod Deus avertat, praetermissum, aut neglectum fuerit, cum vix post aliquot annorum curricula Regni Diaetam colebrandam sperare possimus, haud dubie de tota utriusque transactionis substantia, earumque firma stabilitate, non tantum haesitatio incerta, sed desperatio infallibilis, nos et omnes alios manebit. Uberius autem tam de his, quam etiam de aliis, quae forte necessaria ad hoc negotium putabuntur, per exhibitorem praesentem, internuntium, fidelem nostrum Generosum Stephanum Kovachyochium intimum aulae Secretarium cognoscet. Cujus ut relationibus fides indubia a Vestra Illma ac Rma D. adhibeatur, etiam atque etiam volumus. His Vestrae Illmae ac Rmae D. a Deo O. M. omnem felicitatem optantes. Datum in arce nostra Fogarasiensi die 27 februarii A. D. 1618.

Illmae ac Rmae D. V.

servitor uti frater addictus
G. Bethlen.

Eredet je a primási világi levéltárban.

CXXVI.

1618. február 23.

Péchy Simon erdélyi cancellár Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Nagyságod számára parancsolatja szerint aminemü lovakat itt ben Erdélyben szerezhettem vala, noha azt is sok

munkával gyűjtötték vala össze, immár megindítottam vala őket, de jutván eszemben, hogy jókat és szépöket kívánt vala Nagyságod hogy szerzenék, meggyőztetém magamban az Nagyságodnak való kedvesködéstül, és noha több két esztendejénél egyszer is másszor is gyűjtöttem vala magam számomra, s most immár én is gyönyörködhetem vala benne, de legjobb rendbeli magam szekeres lovaimat küldöttem Nagyságod számára; négye ezeknek igaz török lovak, ketteje erdélyi vastag lovak, harmadik rendbelit ő nagysága ajándékon indított vala Nagyságod számára, szintén Váradról térének vissza mind az ő felségének számára való lovakkal. Én is amelyet ajándékon vittem Nagyságod számára, módja nincsen, hogy az ő nagysága ajándékát azzal megelőzzem, annak is talán Isten idejét adja. Véletlen dolog lön ez Nagyságos uram ilyen gyöngye suspiciók miatt az én megtérítettésöm, nem kicsin suspicióban, homályban fekszik az egész frigy miatta, ha pedig elhaladna (kit nem remélök, s Isten se adja) ez mostani gyületről confirmációja, egy csöpp bizodalunk sem lenne hozzája. Én bennem mindazonáltal hogy az confidenta szintén olyan éppen áll, mint annak előtte, ilyen kedves morhájának Nagyságod számára való küldése is megmutatja. Az árát ezeknek Nagyságod Bécsben az urunk ő nagysága factorinak, Laytner János és Mycbolt Antal uraméknak deputálja ki, mind az két rendbeli szekeres lovakért hétszáz magyar forintot. Itt is Erdélyben, az magamé féléket ötszáz forinton meg nem vennék, így együtt hatszázat is megérne, abból is az Nagyságod kedvét oltalmazni igyeközöm. Ha lehet ezen szolgám Nagyságos Uram, hozza meg az áros emberek testimonialisát, mert irtam is felőle nekik, némely részével vásároltatok is, a többit urunk ő nagysága itthon nekem megadja. Más levelet, melyet azelőtt Fogarasban irtam volt, ha megadja Kovacsóczy uram Nagyságodnak avagy nem, nem tudom; megirtam abban is, minemü portai hirekkel tartja ő nagyságát az erdélyi orátor, hogy öt esztendeig való frigye végben fogna menni az perzsával a török császárnak, és immár jöttek volt vissza az tengeren innét való török hadak. Ide az magyarországi végekbe fölötte parancsolják az készen lételt. Az mufflinak minden tanácsa az, hogy az perzsával

megebékeljék, mint mohametistával és az körösztvényekre fordítsa hadakozását. Noha Nagyságod ez mostani gyűlésen látni nem akara, parancsoljon igaz jóakaró szolgájának, minden engedelmességgel, jó szívvvel gyönyörködöm abban, ha Nagyságodnak parancsolatját érthetem. El is járok örömmel benne, valamiben elégségöm lehet Isten után. Éltesse az Úr Isten Nagyságodat kedves jó egészségben. Datum ex Szenter (?) 22 februarii 1618.

Illmae et Rmae D. V.

servitor obsequentissimus
Simon Péchy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXXVII.

1618. február 26.

*Szini István*jezsuita atya Pázmány Péterhez.*

Illustrissime . . .

Cum charitas, qua viam nobis ad coelesti nos qui catholici sumus, Deo duce praeparamus, id postulet, ut dolentibus condoleamus, justo R. D. Martini Fejerdi, pioque desiderio deesse minime potui, quominus ipsum hac qualicumque scriptione mea apud eandem Illmam ac Rmam D. ultro libensque, quantum possum, excusarem.

Noverit itaque, me nihil in eo animadvertisse, quod vel haeresim, vel aliud, quod haeresim oleret, vidisse; imo sanam, veram, constantemque fidei catholicae apud exteros etiam quoslibet, doctrinam ipsum pro suggestu habuisse. Quod quam non aberret a vero, ex hoc conjiciat. Ante dies Natales, dum adhuc Albae Inliae essem, subodoratus, nescio quid de ipso eram, Dominus enim quidam, nescio quo fretus spiritu, sparserat eundem propediem futurum calvinistam, is etiam sibi non ignotus, alios similes sibi calvinistas volens esse, etiam hunc opinione sibi devoverat, ne dicam devorarat. Quid fit? Ego non parum commotus, ad solita pietatis exer-

citia me converto, populi preces expeto, causam explieo, personam reticeo. Instabant festa, visum infirmos iveram; absentem requirunt, suo nomine salutant, novum hospitem denuntiant. Pergo domum (ea est Magnifici D. Csáki) qua et pro templo, et pro hospitio utor, video R. D. Martinum meo in hospitio esse, laetitia non mediocri eum videndo efferor. Orat me, vellem in Monostor festa contendere, currum ipse suum commodaturus. Trahor in diversa, facile me ab eo, quem perditum proclamarat haereticus, falsi nominis index, victum patior, hac nimirum de causa, ut si qua sinistra opinio populi demerasset mentem, eam ipsius praesentia eriperem. In Monostor pergo, ibi rebus meis confectis, aliisque negotiis ultro citroque obitis domum repeto. Percunctor omnia, bene laudabiliterque acta esse omnes uno ore fatentur. Testor itaque, nihil de eo certi, quod saperet haeresim, advertisse. Ante reditum meum Princeps ipse eundem secum abduxerat Enyedinum, ubi tunc calvinistarum, ut vocant, Superintendens totius Transylvaniae ingeniorum apices ad quorundam ministrorum suorum examen in unum orbem digesserat. Ibi propositis thesibus ita dextre, ita argute, ita catholice se gessit, omnium ut ora vultusque facile, meo magistro ita testante, in se converteret, talesque in angustias eos redigeret, faterentur ut se non disputandi, sed negotia sua tractandi causa eo accessisse. Qui si haeresim meditatus fuisset animo, non se propalam in eas ingeniorum lucubrationes, tam audacter, et tam intrepide conjectasset. Dum adhuc in Monostor essem, sciscitatus sum, quid de ipso dicerent; omnes uno ore fassi sunt eundem catholice ad populum verba habuisse pro concione. Ipse Princeps longe amplius eum amaret, si partes suas sequi vellet; sed neque Jegenyő ipsi admisisset, si suorum fautorem eum habere potuisset. Accedit beneficiorum ab eodem receptorum non ingrata recordatio; ipso enim supplice Magnifici Domini Sigismundus Kornis et Balthasar Szilvási e praesenti periculo erepti sunt; ipsius interventu domum a Principe ipsi datam Albae Juliae pro schola habeo; ipsius ad Principem accessu saepe, multumque ira ferbens deferbuit. Fateor autlicismum sapere quo ad mores; de haeresi quod ausim dicere, vel haeresim asseverare, habeo nihil. Quapropter sicut ex litteris Illmae ac

Rmae D. V. tutum ad eandem accessum comperi, ita et regressum ad sua securum facile mihi persuadeo, persuadeboque.

De reliquo, Pater et Praesul Illme, Hungarorum fax, haeresum malleus, Societatis nostrae ornamentum, ita oratam velim, ac si mihi cras ex hoc vitae exiguo spatio egrediendum foret, iudicique nostro sistendus essem, ne tot animarum praesentem in haereseos voraginem lapsum sub silentio sepultum ire patiatur; sed cum prece, tum auctoritate apud Illmum Principem sese interponat, ut semisepulta, et quasi jam deposita religio ad aliquam formam redeat, liceatque uti domo Dei, saltem Albae Juliae, in Monostor, (de quo in aliis litteris) in Udvarhely, in Fogaras, et in Tövis. Subministret etiam aliquid librorum pro controversiis reserandis, et pro praemiis in scholis distribuendis. Magister, quo utor, post aliquot dies discedet; quis futurus in posterum, Deus novit. Ego solus, quo me vertam nescio. His me Illmae ac Rmae D. indignissimum servulum in Christo totum humiliter, quam possum, submitteque committo, dono, dico, et in sinum providentiae projicio.

In Margsina prope Fogaras 25 februarii 1618.

Illmae a Rmae D. V.

servus ac cliens indignissimus

Stephanus Szini Albens's,

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CXXVIII.

1618. marczius 25.

Haller Zsigmond Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, mihi observandissime.

Servitiorum meorum paratissimam commendationem.

Nyilván lehet Nagyságodnál, itt Erdélyben mely szük legyen az katholika religión való tanító, kiváltképen az ki

tum moribus et exemplo, cum eruditione hasznosan taníthatna. Hogy pedig én is magam mellett tarthatnék egy jó erkölcsü tudós papot, kénszeríttetem Nagyságodat megtalálnom ez levelem által; kérvén azon Nagyságodat, Nagyságod szerzene egyet olyat, az ki fideliter operando in vinea Domini, ex caligine tenebrarum házam népét is az igaz viláosságra hozván, többekkel együtt dücsöíthessük az Istennek anyaszentegyházában ő szent felségét egy szívvvel.

Nagyságod Istentől is vevén érdemet, én is háladással igyekezem megszolgálni. Az kit pedig Nagyságod ide commendál, semmit abban ne kételkedjék, hogy mentül honorificentiusb lehet az az én állapotomtól, ne veneráltatnék; sőt válaszom jövéen ez irásomra, magam szolgálmat, kocsimat küldöm érte, fizetéséből is bizonyos lehet, hogy meg nem fogyatkoztatom. Templomom is magam házában vagon, az hul ő kegyelme minden devótiót, caeremoniáit libere peragálhatja. In reliquo Illmam Celsitudinem Vestram ad vota diu felicissime valere cupio. Datum in arce Bethlen 25 martii 1618.

Eiusdem Illmae Celsitudinis Vestrae
servitor semper paratissimus
Sigismundus Haller.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXXIX.

1618. marezius 29.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima . . .

Magnificus D. Sigismundus Prépostvári fretus innata Majestatis Vestrae erga fideles suos elementia, in certis quibusdam negotiis ad Majestatem V. confugiens, supplicat humillime, ut habito respectu fidelium a se, et majoribus suis augustissimae domui Austriacae praestitorum servitorum, tum etiam variorum, eorumque gravium damnorum penes

fidelitatem Majestatis Vestrae sibi injuriose illatorum, eam, quam aliis ad se confugientibus largitur abunde gratiam, sibi quoque dignaretur gratiose impertiri. Cogitans et meam intercessionem inter alias, aliquid ponderis habituram, voluit per me quoque S. Majestati V. commendari. Demisse itaque una cum eo Majestati V. supplico, dignetur, habita ratione gravium ab ipso damnorum perpessorum, humillimis ejusdem petitionibus benigne annuere. Quo facto reddet cum Majestas V. perpetuis sibi inserviendi ac obsequendi studiis obstrictissimum, et aliis quoque exemplum ad majora fidelitatis obsequia praestanda suppeditabit. Ego quoque devotis apud Deum precibus hanc Majestatis V. gratiam promereri conabor. Servet Deus S. Majestatem V. diutissime salvam atque imperantem. Datum Posonii 29 martii 1618.

S. Majestatis V.

humillimus servus et capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis

Eredetije a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában.

CXXX.

1618. marcius 29.

Fejérdi Márton szepesi kanonok Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Die 16 mensis februarii accepi litteras Illmae Cels. V., scriptas 13 januarii, et datas Posonii. Ex his intelligo, Illmam Cels. V. putare, me notabili aliquo errore correptum in Transylvaniam usque devenisse, derelicto beneficio meo. At velim, putet me Illma Cels. V. non esse talem, et ejus animi, ut correptus errore aliquo, et metu superfluo essem in tali devio. Significavi jam alias, et forte saepius, me ademptione villae meae in hunc devium devenisse, quam quia nondum habeo, sed ad Comitata generalia, quae incidunt in diem 12 aprilis, rehabendam spero, hic usque in illum diem, in aula Illmi Principis, Domini mei clem., commoror, iterum

reversurus. Quod autem scribit ad me Illma Cels. V. debuisse me in meo beneficio domi continere, vel saltem ad Illmam Cels. V. confidenter recurrisse, si voluissem esse liber ab hisce curis, periculis, et molestiis, quae mihi restant. Illud certe libentius fecissem etiam hac villa, cujus gratia huc veni, perpetua amissa, si domi in beneficio securius, quam hic mansisse advertissem, si disciplinam pacis non jam violatam, securitatem elapsam, honorem et dignitatem canonicalem Canonicis illic jure merito debitam, jamjam inclinatum, eversam, et collapsam non vidissem, ob quae securus domi in beneficio esse non potui. Difficilis est illic pacis victoria, ubi domi desunt consilia, duce et auctore opus erat, pacis et auctoritatis tutore; meliores enim sunt cervi in acie duce cervo. Novit Illma Cels. V., quo Praeposito securitas impedita sit. Ladislaus enim, dispar ingenio virtutumque actione praedecessori suo, Praeposito olim Martino Pethe, viro legum, disciplinarumque ecclesiasticarum custodi, successit, qui degener ab illo, audacia puerili, securus, sine timore ordinato, me invasit, incaptivavit, et senio confectam vitam non solum in corpore laesit, verum etiam imaginato vitio, cum summo scandalo, et laesione famae Concanonicorum meorum inter haereticos sparso, et per haereticos subordinatos effecto, non sine naufragio fidei sanctae, in plerisque commaculatus sepelivit; de quo coram Illma Cels. V. et quaerimoniam feci, et ut citatum, jure canonico compesceret, ne in dispendium honoris et mei et caeterorum Concanonicorum meorum fieret, petivi; sed nihil obtinui, nisi quod jam obvenit, et contigit. Incidi in scyllam, volens evitare charybdim. Venit R. D. Emericus Losy, consedit in hospitio apud Praepositum, revocor ab Illmo Generali, Domino meo benignissimo. Obedio, redeo, et statim jubeor proficisci cum illo Posonium usque, relicto post tergum parte actorea, laesore famae et vitae in punito. O qualis facilis causae judicio propositio. Nulla republica diu durare potest, ubi laesus tacere cogitur, et causas in judicio prodere, parte impedita non potest, et ubi personarum respectus obstat causae, etiam per multas instantias petitae, ne veniat judicium in executionem. Scribit Illma Cels. V., me tum quieturum posse, et debere reversus in meo beneficio manere, cum controversiae fomites sublatis fuerint.

Non inficior Praeses Illme, sed tum haec fieri possunt, cum Illma Cels. V. causam ex informatione conscientiosa Concanonicorum prius bene intellecta, non unius partis litigantium, sed amborum formaliter allegatas, ipsemet intelligeret ex citatis et personaliter comparentibus. Tanti enim est iudicii, discretionis, et disciplinae moderator Illma Cels. V., quod facile causas pueriles, et insolentias compescere possit, odiique, seminarium malorum, originem evertere, unde controversiae, turpis aemulatio evenit, compescere. Penes Te est Illme Praeses, fomites omnis mali in Ecclesia sancta compescere, et ordinem sanctae charitatis in officio retinere; fac ergo, uti virtutis omnium custos, ordinum Ecclesiae fautor; juxta Tuam innatam et bonitatem, et clementiam, ut haec odiosa causa inter nos cum diffamatore orta ita componatur, ne liliu[m] inter spinas positum, una cum fide ab haereticis contemnatur.

Ego quidem ad mandatum Illmae Cels. V., recepta villa, et in manu sacerdotis catholici relicta, paratus sum reverti, statimque revertar post Comitium 12 die aprilis facta; sed quia plures, qui inde ab Illma Cels. V. ajunt se vere audivisse, Illmam Cels. V. comminatum fuisse mihi carceres et perpetuam captivitatem; sine assecuratoriiis Illmae Cels. V. reverti non ausim praesumere, quos ut per hunc ipsum tabellarium, vel per quempiam alium quanto commodius mittere non dedignetur, humilibus precibus rogo Illmam Cels. V.; quod si indignum peto, Illma Cels. V. mihi ignoscat; serie litterarum suarum haec motus peto. Scribit enim me tum liberum et securum esse potuisse, ab omnibus hisce curis absolutum, si domi me continuissem. Quod quia positus jam de causis in principio sermonis scripti, metu futurorum malorum et majorum, non feci, concluditur illud, quod servitores laeoris mei D. Praepositi famulo meo narrarunt, me domi reversum insperata pericula manere. Fieret autem, ut ubi tutari et assecurari contra adversarium causae quaero, ibi reversus fractam vitam in laqueum conjicerem, qua conjecta, longior esset expectatio libertatis ipsa morte frequenter exspectata. Dira diaetha est, ubi magis confringitur valetudo, non sublevatur sanitas pulsa.

Nova.

1. Imperator Turcarum, Mustafa nominatus, qui praesenti anno defuncto praedecessori suo Amhet suffectus fuerat, jamque Imperator, ab officio suo imperatorio degradatur, iterum in suum locum captivitatis, unde promotus fuerat, reductus est, estque iterum pristino more captivus. Huic suffecerunt puerum olim Amhet duodecim annorum. Quod autem ille degradatus sit ideo, quod nigromantia correptus, quam materna arte imbiberat, in furiam versus, levi de causa, praecipuos quosque jam necare coeperat. Ne itaque ulterius has leves furias ageret, hac praevia emenda compescuere.

2. Vajvoda Transalpinæ eadem septimana e sede sua et dominio remotus est. In cujus locum Gabriel, filius olim Simonis vajvodæ successit.

3. Hic in Sicilia tres pagi, antea peste arianorum correpti, in fidem catholicam reversi sunt, quarum prima Tamasfalva, secunda Domokosfalva, tertia vero vocatur Illafalva. Sed sacerdote carent; subrogavi quidem quendam Joannem sacerdotem, sed neque ille potest his et simul suae plebaniae inservire.

4. Institueram praeterito anno hic Albae scholam, in qua sunt studiosi majores cum minoribus 96, sub uno magistro; adeo carent hic instructore magistro. Sed et P. Stephanus caret socio et coadjutore, estque semper in labore. Opus est, ut adjuvetur, sodali adjuncto.

Caetera intelliget Illma Cels. V. ab aliis. Quod restat, Illmam Cels. V. felicissime valere et diutissime in Ecclesiae praesidium vivere opto. Cujus gratiae me iterum atque iterum commendo, eidemque me cum submissione subjicio. Vale Praeses Illme, et quem semel sibi tuendum suscepit, ne negligat. Datum Albae Juliae 29 martii A. 1618.

Illmae Cels. V.

humilis capellanus et subjectus
Martinus Fejerdi
Sacerdos catholicus.

CXXXI.

1618. april 25.

Liptai Imre barsi alispán Pázmány Péterhes.

Illustrissime Domine, Domine Patrone mihi gratiosissime.

Servitorum meorum paratissimam commendationem.

Akarám Nagyságodnak tudtára adnom az itt való állapotot, miben legyen dolgunk az törökökkel, noha tudom, hogy Beleváry uram ő kegyelme bőségesben megírta Nagyságodnak. Immár ide érkeztek Barsra még tegnap tíz órakor; mi örömost tráctálnánk velek, de az mint Nagyságodnak azelőtt is megírtam vala, nem kevés fogytkozásink vadnak, mert ők egy levelet hoztak, azt mondják, hogy császárijok levele, melben hatalmat adott ez faluk dolgának eligazítására nekik, mi tőlönk is azt kérték elő, hogy ki akarattjából akarjuk ez dolgot elvégezni, micsoda levél mellett jöttünk. Mi erre még most megfeleltönk, mert az mi levelönket, melyet császár urunk irt, annak az pecsétit fordítánk és azt mutattuk nekik, csakhogy kezekhez kérték, ők is ide adták volna az ő leveleket, de azt mi nem adtuk, mert nem illendő is azt kezönkből kiadni, mert az nem arra való levél. Jóllehet, hogy az mi rövid elménk szerint úgy tetszenék nekönk, hogy így simpliciter akár mi poter (?) törököknek, valami levél neköl nem jó volna kezekben adni az falukat, az minthogy azelőtt is irtunk vala Nagyságodnak az plenipotentiális felöl, de az legyen, az Nagyságtok bölc értelme rajta. Most is irtunk Molard uramnak, hogy az mint azelőtt ő nagyságát is megtaláltuk vala, maig sem jött válaszunk, most is kérnénk ő nagyságát, hogy ő nagysága adna értelembeli erőt hozzája, ha csak simpliciter adjuk-e kezekhez, mert félő az ő állhatatlanságoctól. Az tolmács sem jöve alá, úgy vagyon, hogy Nagyságod megírta, hogy azt praetendálja magában Illésy uram, hogy magyarul tudók ezek az törökök és magyarul tractáljunk velek. Én itt azt találom a főbbik-török commissáriusban, hogy semmit nem szól magyarul, nem tudom,

ha nem akar-e szólni, avagy nem tud; Ibraim agával tolmácsoltatok, szabad vele, ha megmondja-e avagy nem mindeket, csak ma is megláttattam volna, micsoda volt abban az szép levélben, de nem lön kivél megláttatnom, ha ide adták volna s elvöttem volna is, nem tudom, mi haszna lött volna. Ha eligazodik az dolog és leveleket osztanak törökül az faluknak és valami csalárdság esik benne, tudom, hogy nekünk fogják tulajdonítani, mert ők nem magyarul, hanem törökül írják az czédulákat, tudom, hogy az minemő lajstromot csinálunk is, pedig azt is törökül írják, az felöl is nem kicsin gondolkodásom vagyon, minemő nagy csalárdságot cselekedhetik.

Ez ideig ezszerint procedáltunk velek, hogy az ő felsege lovagival, gyalogival excipiáltattuk, tiztességesen salutáltattuk is szállásokon annakutánna, harmadszor mind az háromnak, az mennyire mi tölönk lehetett, ajándékot küldöttünk, báránt, mit abrakot, egyebet is az mit lehetett, az tegnapi napot ezzel mulattattuk el velek; hanem ma egyben gyültünk vélek és beszélgettünk sok szép szóval, hogy mint kelessék elkezdénünk ennek az dolognak processusát; az ő részéről azt tolmácsoltatta Ali bég Ibraim agával, hogy hívassuk elő az polgárokat és ők megalkusznek velek, mi pedig azt mondtuk nekik, az mi instructiónkban vagyon írva, hogy legelsőbbben magyarázzuk meg mind az két részről az articulusokat az hódolt faluk felöl, mind az Zsitva torkon, mind pedig Bécsben és Komáromban az két hatalmás császár Commissáriusi végezterek, hogy ennekutánna valami veszedésre való ok ne adattasék közöttünk, ha az derék dologhoz hozzá kezdünk, mely ő nekik is igen tetszett, mindaddigis valameddig az nemes személyek felöl nem kezdetünk beszélni, de hogy azt exemptusokká akartuk tenni, nem akarának egyet érteni velünk, noha ők magok is azt mondták, hogy úgy vagyon az végezés, de igen megsokallották az nemességet mintegy őt, avagy hat faluban, az kinek egy része Nagyságod nemesi. Azért appellatióra vötték az dolgot, az basának irtak felöle, azt mondják, hogy ő hire nékül nem mernek arra reá menni; elküldtek egy csauszt, mi is egy hajdút adtunk kisirőnek oda. Immár addig nem aránzom, hogy semmit tractáljanak velünk, az meddig onnan

válaszok nem jó. Eddig még csak ebben maradt az dolog; ezután az mik következőnek Nagyságodnak tudtára adom. Kérem azon Nagyságodat, mint uramat, patronusomat, Nagyságod promoveálja ez dolgot, hogy én tudatlanságom miatt vagy uramnak császáromnak, vagy pedig országomnak kárt ne tegyek, ki miatt haragjokban cshetném. Nagyságod én velem szolgáltatson. Nagyságodnak mig élek szolgállok.

Tartsa és éltesse Isten Nagyságodat sok esztendeig kedves és szerencsés jó egészségben. Datae ex Bars 25 aprilis 1618.

Illmae D. V.

servitor paratissimus
Emericus Liptai.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXXXII.

1618. május 1.

Pázmány Péter az esztergomi főkáptalanhoz.

Reverendissimi ac Reverendi Domini . . .

Redditae sunt nobis litterae Rmarum et Rdarum D. V. 30 aprilis datae, ex quibus ea, quae ad nos ratione decimarum possessionis Csehi scribunt, intelleximus. Prompto equidem animo, tum in hac, tum in aliis rebus Rmis et Rdis D. V. gratificabimur animo, et si memoratae decimae in usum ac necessitatem curiae nostrae Ujvariensis reservatae non fuerint, habito respectu condigno, libenter eisdem arendabimus prae aliis. De reliquo nos Rmarum et Rdarum D. V. devotissimis precibus commendantes, easdem diu feliciter valere optamus. Datum Posonii 1 maji 1618.

Rmis et Admodum Rdis D. V.

addictissimus frater
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az esztergomi főkáptalan magán levéltárában.

CXXXIII.

1618. május 10.

Liptai Imre barsi alispán Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Áldott legyen Istennek az ő szent neve, az sok veszedés és feddés után, mi itt az faluk adózását az pogánssággal sok munkával eligazítottuk, az mennyire erőnk lehetett reá. Immár most valami levelet csinálunk és az regestomokat igazgatjuk. Hiszszük Istent, abba is ez két nap vég leszen, az minthogy immár az pogányok előtt az minutánkat meg is olvastuk, noha elég akadályosan értik, de mégis megalkudtanak az értelmén velünk, jóllehet azt mondja Ibrahim aga, hogy ez csak papíros, az mit mi itt cselekszünk, de ők ugyan eljárnak dolgokban. Akaránk Nagyságodnak értésére adni, hogy immár Isten ez dolognak végét adta. Nagyságod minenkünk parancsoljon és Nagyságodnak amennyire elégségesek lehetünk, igyekezzünk szolgálni. Tartsa és éltesse az Úr Isten Nagyságodat jó egészségben sokáig. Datum in Uj Bars 10 maji 1618.

servitores humillimi

Emericus Liptai

Petrus Maklár.

P. S. Ma nyolcz órakor reggel értünk véget az veszedésben, gondoljuk, hogy mind az császár adójával és az iszpajak sommájával sem megyen négyezer forintra az adózás igen feljebb; ha megyen is, igen kevésse.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CXXXIV.

1618. május 25.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, amice nobis observandissime.

Salute, et servitorum meorum commendatione praemissa. Redeunte ad nos Kowachóczio, ex litteris simul ac relationibus, quominus praesentibus in Comitibus Regni Hungariae publica transactionis Tirnaviensis ratificatio admissa haud fuerit, abunde intelleximus. Sane cum aliis in rebus rei christianae salutaribus, tum vero potissimum in ista tranquillitatis roboratione, summa nos cura, summaque sollicitudine teneri, non sine causa affirmamus. Eam, nobis tacentibus, qua pollet prudentia Vestrae Illmae ac Rmae D. facile suggeret. Cum alias etiam omnes fere humanae actiones perpetuis mutationibus obnoxiae, parum in se firmitatis ac certitudinis habeant: quanto illis minore fiducia, quae studio voluntateque differuntur, prorogantur et suspenduntur, adniti valeamus? Nunquam enim commissio Károliana, quae extra corpus transactionis, peculiari consignatione causas privatorum jure discutiendas continet, tanti aestimandum venit, ut ea publicam totius foederis ratificationem ex primitus celebranda Regni Hungariae Diaeta, legitimo scilicet suo tempore, ad alium nimis incertum terminum traduceret. Sed nec posteriora, qua commutata nondum sunt diplomata, auctoritatem priorum idcirco omni ex parte in vigore reliquerunt, ut ad publicam priorum confirmationem, commutatio posteriorum requireretur. Mirari vero satis nequimus, quod nostra in Moldaviam profectio, causa prorogationis commissionis Karolianae assignetur; cum ex his partibus nobis peregre existentibus, facile per Commissarios id negotii expediri potuisset, nisi Spectabilis quondam ac Magnificus D. Ladislaus Pethe designatus a Sua Majestate ejus commissionis Praesidens, ex itinere ad sepulturam filiulae revocatus, paulo post etiam fato suo proprio concedere coactus fuisset.

Cum igitur talibus hactenus occasionibus eam, quae post Suae C. R. Majestatis, praecipua esse debebat, ratificationem, publico Dominorum Regnicolarum suffragio praestandam, abrumpi, prolongarique videamus, rationes haud obscurae cunctis obviam veniunt, quibus semina diffidentiarum et suspicionum ulterius in animis hominum pullulare, viresque in dies acquirere sibi poterunt. Verum enimvero, ut ostenderemus gratiam nos et clementiam Suae C. R. Majestatis, tot pactorum stipulationibus acquisitam et adeptam, fluctuantibus ejusmodi hominum opinionibus longe lateque praeferre: (cui, cum et Illmi et Rmi etiam Domini Cardinalis ac Vestrae Illmae et Rmae D. singularis amicitia, sincerorum studiorum prolixa oblatio erga nos adjuncta sit) non dubitamus hanc temporis jacturam et prorogationem cum omni lenitate, patientia, et submissione acceptare, nosque clementissimae Suae Majestatis ordinationi ita accomodare, ut sub publica hujusmodi securitate humillima et devota studia nostra erga Suam Majestatem luce ipsa reperiantur lucidiora. Porro cum certis, iisque necessariis de causis ad hasce ditio- num nostrarum partes egredi nobis contigerit, eosque ex proceribus Transylvaniae, qui Karolianae etiam commissioni interesse debebunt, nobiscum habeamus: libentissime ab Illma et Rma D. V. cognitum volumus, si sub duarum, aut trium septimanarum spatio, quibus hic moram, Deo volente, tracturi sumus, Commissarii Suae Majestatis Karolium appropinquaturi sint, nostrique hic eos praestolare debeant; ne tandem, quo semel nobiscum egressi sunt, laborem paulo post iterare cogerentur. Quod ad Pastores Catholicos Csikienses attinet, in meliorem redigendos ordinem, delata nostris etiam auribus eorum irregularitas fuerat, quae nostro silentio ne in pejus cresceret, jam ante reditum Kowachocii (neque enim sciebamus eum tali de re Vestram Illmam et Rmam D informaturum) Reverendum in Christo Patrem D. Martinum Fejérdi, cum plena, quae a nobis dari potuit auctoritate et facultate, ad eorum reformationem misimus et expeditimus. De cuius ulteriore eventu, si usus ita tulerit, Vestra Illma ac Rma D. in posterum cognoscet. Cuius nos semper amoris, sinceritatisque libentissime commendantes, diu ac feliciter valere

ex animo cupimus. Datum in arce nostra Várad 25
maji 1618.

Illmae et Rmae D. V.

servitor et uti frater addictus
Gabriel Bethlen.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXXXV.

1618. május 26.

Péchy Simon erdélyi cancellár Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Szintén amely órában expediáлом vala az urunk ő nagysága Nagyságodhoz bocsátott jámbor szolgáját, hirem érközék Pázmány György uramnak házához jövése felől, sőt ugyan maga izené meg ő kegyelme, hogy Nagyságodtól levelet hozott volna neköm; megvárván azért azt is, ez mostani gondos bajos gyűlésnek örvendetes kimenetelit szívnök szerént várjuk, holott az közönséges békességnek külvömben sem remélhetnök jó megmaradását. Tudom Nagyságod is az ő nagysága mostan fölbocsátott postáját nem késleli, bizonyos válaszszaal mentül hamarébb ismét visszabocsátja. Irtam volt más levelemben mindenekről bőségesen post scriptában az Zecheny Ferencz árvai felől, ilyen hirtelen most is egyebet annál nem irhatok, most itt mind az anyjokhoz, és több atyafiakhoz közelebb lévén, nagy örömost fáradok benne, mindeneknél az kikenél illik. Jóllehet felejtém volt szintén, urunknak ő nagyságának emléköztem vala csak minap fölöle. Ő nagysága arra inclinála, hogy egyiket, akár csak ha nem mindkettőt is, ő nagysága téréseéből oda adnák. Nem mulatom el, amint ajánlám Nagyságodnak magamat, valamit ebben cseleködhetem, mentül hamarébb megírom Nagyságodnak. Fölküldések felől oly gondot igyekezőm viselni, mentül bátorságosb és tisztességesb móddal lehet; nem illenék őket búdosztatva imitt amott vinni, csak vegyék arra magokat, hogy bocsássák Nagyságod gondviselése alá. Az suspiciók meg nem szünnek, sőt ez occasióval,

bogy az confirmáció halasztatott, bővebben kezdett forrani, nyilván nem kicsin az forrása. Magam könnyebbségeiért akarom, hogy oda föl való utam haladott volt igen, valami rajtam áll benne, csak onnat őrizze Nagyságtok jól ez lábadozó békességet. Innét ő felségének az igaz sinceritásnál és alázatos kedvkereső engödelmes hűségénél, sőt ha vennék, hasznos szolgálatnál egyebet nem látna, sem tapasztalna. Nagysádod nekem, mint igaz szolgájának parancsoljon ki-melletlen. Éltesse az Úr Isten Nagyságodat sokáig kedvesen és áldja meg minden bódogságos jókkal. Datum ex civitate Varadiensi die 26 maji 1618. Illmae ac Rmae D. V.

servitor semper obsequentissimus
Simón Péchy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXXXVI.

1618. június 1.

Kendi István Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Ujjobban Nagyságos uram felbocsátván jámbor szolgálómat Császár urunkhoz ő felségéhez dolgaimnak hasznos megnyerésére, az mint ennek előtte is az Nagyságod kegyes jóakarátjának közbenjárásával reméltem annak effectusát az én kegyelmes uram előtt, most is mindeneknek felette teljes régi reménységgel folyamodom Nagyságodhoz, esedezván azon Nagyságod előtt, hogy szokott kegyessége szerint igyekezze úgy promoteálni dolgomat ő felségénél, az mint eddig is Nagyságod minden fogyatkozás nélkül igaz szolgáját állapátjában igyekezte elé vinni, mely kegyes jóakarátja n' új-tásával Nagyságod, engemet is az ő felsége és Nagyságod maga hűséges szolgálatjára serényesbé teszen, holott minde-nütt való állapatom keresésének békét hagyván, teljessé-gezen, nem különben mint akármely tősgyökeres Magyar-országnak fia, ragaszodom én kegyes uram, Császárom ter-mészet szerént való kegyelmességéhez, kiben akadályomat sem reméllem, jelen lévén főképen az az Nagyságod affec-

tiója ő felsége előtt, melyben énnekem eleitől fogva kétség nélkül való reménségem volt és vagyon ez óráig is, tudván azt, Nagyságod mely kegyesen patrocínál az övéinek. Hogy azért Nagyságos uram immár ennyi munkás fáradságom valaha nyugadalommal enyhődgyék meg, és hogy naponként az Nagyságod kegyességével dicsekedhessem minden röndek előtt, bocsássa oly instructióval szolgálmat ő felségéhez, hogy lehessen örömemre ő felségétől és Nagyságodtól való megjövése. Ez mellett Nagyságos uram, akarám Nagyságodat egy erdélyi főember atyánkfia felől is megtalálnom, ki talán Nagyságodnak is lehet esmeretiben, Jósika Sigmond uram. Nagy véletlen haragja miatt az erdélyi fejedelemnek kinszerítettvén hazájából kibúdosni, eddigis Homonnai György uram és hasonló jóakaró urai segítségekkel tengette magát. Ahoz lévén kedve, hogy Nagyságódnak is kegyos patrociniumja alatt lehessen lakása, mutassa annyi jóakarattját hozzá, kérem Nagyságodat, hogy vagy maga méltóságos udvarában, az vagy másutt Nagyságodhoz közel lehessen lakása. Ezzel Nagyságodat Istennek és magamat az Nagyságod kegyes gondviselésének ajánlván. Datum ex Tarno 1 junii A. D. 1618. Illmae ac Rmae D.V.

cliens ac servus addictissimus semper
Stephanus Kendi.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXXXVII.

1618. június 20.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima . . .

Habet humilem quandam praetensionem apud Majestatem V. S. Egregius D. Gregorius Ormanközy, Majestatis V. in partibus Regni Hungariae superiorioribus Secretarius Bellicus, collectis ad eam demisse obtinendam Dominorum Consiliariorum suffragiis. Quem cum et ego a multis annis in officio Secretariatus penes Illmum D. pie defunctum Cardinalem Strigoniensem, ac Dominum modernum Regni Hungariae

Palatinum, et jam sexennio in praelibato officio, Majestati V. fideliter inservivisse sciam: supplico humillime S. Majestati V., dignetur pro servitiis ipsius fideliter hactenus praestitis et in posterum pari industria ac fidelitate praestandis, clementem praetensionis ipsius rationem habere. Quam S. Majestatis V. propensam erga eum benignitatem et ego perpetuis promereri contendam servitiis. Servet Deus S. Majestatem V. diutissime salvam atque imperantem. Datae Posonii 20 junii 1618. S. Majestatis V.

humillimus capellanus
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi es. k. közös pénzügyministerium levéltárában.

CXXXVIII.

1618. június 28.

Pázmány Péter Domitrovich Péter zágrábi püspökhöz.

Reverendissime Domine . . .

Magna me capit admiratio, quod Rma D. V., cum sit Suffraganeus alterius Metropolitae, in mea Dioecesi et Metropolitanum et Legatum Apostolicum in jus vocare praesumat, contra omnem ordinem hierarchicum, juraque ac rationem omnem. Et certe sive personam ipsam, cujus causa diem mihi dixit, sive rem ipsam, de qua agitur, considero, crescit indignitas facti. Nam Hervicius iste ante annos plurimos per subreptionem Episcopatum Csanadiensem obtinuit, dum vivens ac valens in Curia Romana superesset Rmus Faustus Verantius consecratus Episcopus Csanadiensis. Quocirca Rma D. V. optime meminerit, quod cum Tyrnaviae Synodus Provincialis per Illmum D. Cardinalem, praedecessorem meum, praesente etiam Apostolico Nuntio celebraretur, in numerum Episcoporum ad subscribendum admissus non est; cum omnibus manifeste constaret, per subreptionem ac contra canones ipsum usurpasse Episcopatum. Cum igitur tanquam invasor alieni Episcopatus, censuris ecclesiasticis tot annis innodatus fuerit, jus omne (etiamsi quod forte habuisset) jam pridem amisit. Accedit, quod ipse bona complura Custodiae Albensis usurpare, ac Praepositurae adjungere jam pridem

conatus est, variasque coram praedecessoribus meis lites hoc nomine cum Custodibus habuit; nunc vero consanguineo cuidam suo scholari titulotenus Custodiatum conferre vellet, et sub alieno nomine ipse Custodiae proventus percipere, Praeposituraeque pagos Custodiae adjungere, absque lite obtinendo, quod jure habere non potuit. Quam ob rem in tali casu Metropolitanus merito curare debuit, ne Custodiae praejudicium generaretur. Ego certe hac in re nullum prorsus aliud interesse habeo, quam quod jura Ecclesiae meae, cum Dei gratia, sarta tectaque ac illibata conservare cupiam.

Rem ipsam quod attinet, ex mutua, quae inter nos est charitate, en exhibeo Rmae D. V. originales litteras sigillo ac subscriptionibus munitas praedecessorum meorum, qui ab annis octoginta hanc Albensem Custodiam contulerunt, sicut et D. Cardinalis Forgach praedecessor meus D. Andreae Jankovich contulerat. Ego igitur jus, quo antecessores mei usi fuere, in disputationem adduci non patior. Quod si haec Illmus D. Nuntius Apostolicus scivisset, haud dubie et Sedis Apostolicae Legatum, et Metropolitanum in sua Dioecesi alieni Metropolitanatae Suffraganeo, in tali praesertim causa, judicio sisti, inaudito ac insolito prorsus exemplo, noluisset.

Vestrae autem Rmae D. privatim ac amice suggero: in Hungaria ante Lutheri exortum, imo ab ipsa prima Hungariae Christianitate eam legem ac consuetudinem fuisse (videantur art. 19 anni 1471 et art. 45 anni 1486) ut si quis clericus immediate ad Summum Pontificem recurreret, omisso judicio Regni ordinario, beneficio privaretur, saecularis autem capite plecteretur. Quocirca, nisi me Sedis Apostolicae dignitas (quam ut pupillam oculi observo) retardaret, facile esset in his Comitibus publico edicto declarari Dominum Hervicium beneficia omnia amisisse. Quocirca mi Rme Domine, caute et cum charitate in hisce rebus procedendum; nec putet Rma D. V., quod cum Metropolitanis et Legatis Apostolicis in sua Dioecesi ita procedere possit, ac Domini in Ecclesia sua cum Capellanis. Posonii 28 junii 1618.

Rmae D. V.

frater

Archiepiscopus Strigoniensis.

Egykoru másolata a győri káptalan magánlevéltárában. Kiadta Ráth Károly a »Győri Tört. és Rég. füzetekben« I. 160—162 ll.

CXXXVIX.

1618. július 12.

Pázmány Péter II. Ferdinand ifjabb királyhoz.

Serenissima Regia Majestas, Domine Domine clementissime.

Benigne recordari potest Majestas V., in proxime transactis Comitibus Hungaricis ab Illmo D. Palatino, nomine totius Consilii Hungarici Generosum D. Benedictum Pakay Suae Majestatis Personalis Praesentiae in Judiciis Locumtenentem, ratione bonorum quorundam Spect. ac Magn. quondam Stephani Török eidem conferendorum, fuisse apprimè commendatum. Cum itaque nihil inde Suae Majestati decedat, et praefatus quoque D. Personalis, etiam si de facto ipsi bona illa a Sua Majestate conferantur, longo litis processu, vix toto vitae suae tempore ea apprehendet, humillime et ego Majestati V. supplico, ut consideratis fidelibus servitiis, quae ipse ab ineunte fere aetate augustissimae domui Austriacae ac S. Regni Hungariae Coronae, praesertim jam sub proxima transactis Comitibus, summa cum fidelitate semper praestare conabatur, dignetur apud Suam Imperatoriam Majestatem pro eo clementer intercedere, quo citius voto suo ac spe concepta frui, bonaque praefata impetrari possit. Quam Majestatum Vestrarum benignam erga eum propensionem et ego fidelibus ac perpetuis servitiis meis promereri contendam. Servet Deus Serenissimam Majestatem Vestram diutissime salvam ac florentem. Datae Posonii 12 Julii 1618.

Ejusdem Serenissimae Majestatis Vestrae

humillimus servus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában.

CXXXX.

1618. szeptember 6.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Recordamur benigne, proxime elapsis diebus per nos Vobis injunctum fuisse, ut ea omnia et singula puncta, quae ad commissionem Karoliensem spectare viderentur, nobis perscribere debuissetis. Quod quidem rescriptum vestrum, licet jam huc transmissum esse dignoscatur, quia tamen ad manus non exstat, Fidelitatem Vestram denuo clementer hortamur et requirimus, quatenus habita praesentium notitia, secundo quoque ea omnia repetere, atque articulos, circa quos tractatio instituenda foret, ad nos ocius perscribere, et quem ex Magnatibus istiusmodi instituendae commissioni pro Praeside magis idoneum putaveritis, opinionem Vestram superaddere mature velit. Id quod per Vos dispositum atque ad nos transmittendum praestolaturi sumus. Cui de reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Viennae die 6 mensis septembris anno 1618.

Eredeti fogalmazata az egykori lécsi m. k. udvari cancellária levéltárában.

CXXXXI.

1618. szeptember 14.

A szepesi társaskáptalan Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Cupientes Illmae ac Rmae Celsitudinis V. mandatis obedire, post expletam frugum decimationem et nostrorum decimatorum reditum, uti promiseramus, duo e medio nostri ad Illmam et Rmam Cels. V., Reverendos Dominos videlicet

Stephanum Franiaffi Lectorem Vicarium, et Blasium Siculum Custodem, fratres et Concanonicos nostros, cum plenaria instructione expeditimus. Quare humillime supplicamus Illmae ac Rmae Cels. V., dignetur praefatis nuntiis nostris in omnibus licitis et honestis firmam fidem adhibere; commendantes nosmet ipsos, ut suo paterno favore et gratia, uti coepit, Illma et Rma Cels. V. in posterum nos quoque prosequatur. Deus O. M. Illmam ac Rmam Cels. V. quam diutissime salvam atque incolumem conservet. Datum in festo exaltationis s. crucis. A. 1618.

Ejusdem Illmae et Rmae Cels. V.

humiles et devoti sacellani

Capitulum Ecclesiae Scepusiensis.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CXXXXII.

1618. október 3.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Turmam illam stipendiariorum militum Ujvariensium in expeditionem bohemicam ad castra nostra deductorum, quibus ex Archiepiscopatu stipendium penditur, ob defectum expensarum laborare, et inopiam in sustentatione sui et jumentorum ferre, Majestati nostrae exponitur; qui ut in stationibus suis permanere et pro necessitate functioni militari exequendae idonei et habiles esse queant, requiritur omnino, ut quamprimum ipsis quoque pro moderna indigentia, si non amplius, saltem unius mensis salarium administretur. Fidelitatem Vestram igitur benigne requirimus, ut husaribus praefatis, quos numero trecentos intelligimus, absque procrastinatione stipendium submittere velitis; ne iterato apud Majestatem nostram factis instantiis nobis onerosi sint, et exhausti expensis, ac de necessariis sibi prospicere non valentes, officiales et ministri nostri bellici

ob indigentiam et exhaustam ipsorum conditionem, militari eorum opera destituti, defectus aliquis expeditioni ipsi accidat. Quod sic rite et absque procrastinatione Vos executioni duros confidimus. Ac in reliquo vobis benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna 3 octobris 1618.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXXXXIII.

1618. október 19.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Allati sunt hisce primum diebus ex aula S. C. R. Majestatis D. n. cl. articuli diaetales typis subditi, manuque et sigillo modofatae Suae Majestatis roborati. Inter quos transmissum exemplar Illmae ac Rmae D. V. inscriptum penes hasce Eidem mittimus, et sua qua pollet auctoritate publicam contributionem promoveri petimus. Nosque simul, et servitia nostra Eidem commendamus. In reliquo etc. Posonii 19 octobris 1618.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CXXXXIV.

1618. október 21.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima . . .

Benignas Sacratissimae Majestatis Vestrae litteras die tertia octobris, Viennae exaratas, cum debita humilitate et subjectione hodie primum accepi, quibus elementer me re-

quirit Majestas V., ut militibus, sive husaronibus Ujvariensibus stipendiariis tercentis, qui in bohemicam expeditionem deducti sunt, stipendium unius mensis submittere ac subministrare velim. Et licet pluribus jam diebus gravi et periculoso morbo lecto affixus detinear, nolui tamen moram ullam interjicere, quin ad benignum Majestatis V. mandatum haec pauca humillime suggererem.

Imprimis noverit benigne Majestas V., ita me ab officialibus meis, quos militari solutioni praefeci, informari, nihil in rationem salarii ipsorum a me deberi, sed si quas restantias praetendunt, ea ex defectu subsidii moravici, tam praeteriti, quam praesentis etiam anni emergunt. Deinde cum admodum difficile sit in Hungaria solutionem in parata pecunia peragi, dum Viennae in Secretiori Majestatis V. Consilio anticipata duorum mensium solutio a me peteretur, ea spes certa facta fuit, quod si ultra duos menses illic morandum sit, stipendia illis ex subsidio praedicto moravico persolventur.

Accedit, quod dum aegre milites ad hanc expeditionem proficiscerentur, familiae suae, quam domi reliquerant, egestatem causati, ea demum conditione discesserunt, ut nihilominus domi necessaria familiae ipsorum, ad rationem futuri salarii subministrarentur, id quod etiam factum est continue.

Praeterea, cum et ego magnitudine expensarum iam praesentibus Comitibus, tam diuturnis, ac nonnullis piis erogationibus in usus pauperum, ita exhaustus sim, ut praeter aliquam vini ac frumenti copiam, vix quotidianae necessitati sufficientia suppetant. Nihilominus ut Majestas V. S. certo intelligat, si quis ex parte mea defectus suboriretur, non tam promptae obsequendi voluntatis, quam facultatis defectu fieri, cum ipse in hac gravi aegritudine negotiis attendere nullis possum, officialibus meis serio ac severe injunxi, ut undique conquisita etiam anticipato pecunia, clementissimae Majestatis V. voluntati satisfiat.

Deus S. Majestatem V. diutissime felicem, florentem, ac imperantem tueatur. Datae Turoczii 21 octobris 1618.

Eredeti fogalmazata a primási világi levéltárban.

CXXXXV.

1618. október 23.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Laetum nuntium Illmae ac Rmae D. V. scribendi occasionem nacti sumus, etuillud faustum, felix ac durable, tam reipublicae christianae, quam et incremento sanctae matris Ecclesiae catholicae sit, animitus precamur. Recepta enim clementi ac ultimaria resolutione S. C. R. Majestatis, D. n. cl. de resignando sibi jure Patronatus templorum parochialium S. Georgii et Bazin, absentibus propter formidinem pestiferae luis, de hac Camera Generosis D. Francisco Lóránt et altero Francisco Nagymiháli, ego Joannes Kitionich, una cum Egregio D. Joanne Kerekes (titulus), et nos ab aliquo tempore jam hic in S. Georgio existentes, convocatis Senatu et Communitate, mentem ac voluntatem dictae S. Majestatis declaravimus, et tandem apud illos effecimus, ut sese recolligerent, piam ac paternam Suae Majestatis affectionem agnoscerent, claves, templum, clenodia in certum inventarium illico per nos relata, domum parochialem, scholam, una cum vineis et reliquis pertinentiis, libere, benevole, et spontanee resignarent, et sine omni strepitu per manus traderent. Petentes enixe, ut illis de modesto, pio, humano, et erudito Parocho provideretur, ne templum clerico destitutum maneret, et tanto majus scandalum circa miseram plebem oriretur.

Quod ipsum et Bazinienses hodie debita cum subjectione fecerunt, et templum parochiale, scholam et attinentias obedienter atque pacifice resignarunt. Idem quod S. Georgiani, de ideneo presbytero mature constituendo, fieri rogantes. Praecipit vero nobis praefata Sua Majestas, ut receptis memoratis templis, confestim D. Dioecesanum requiramus, pro operariis idoneis et maxime germanicam et slavonicam linguam callentibus, ad plantandas istas vineas eousque emittendis, donec ulterior et commodior provisio de ordinariis Parochis institui queat.

Nolentes autem Illmam ac Rmam D. V., tanquam D. Metropolitanum praeterire, eandem primum nomine antelatae Suae Majestatis requirere, nostro vero rogare voluimus, (prout et Rmum quoque D. Thomam Balásffy Episcopum Bosnensem et Praepositum Posoniens. m, tanquam horum locorum Dioecesanum requisituri sumus) velit in tanta commoditate promovendae catholicae religionis, pro sua qua pollet auctoritate, per aliquem Dominorum Praelatorum profanata templa reconciliari statim jubere, et sive ex Venerabili Capitulo Strigoniensi, aut Posoniensi, prout Illmae ac Rmae D. V. consultius atque commodius videbitur, duas qualificatas personas mature ordinare, quae utrobique tam moribus, maximeque exemplo vitae, quam et sacris concionibus et Sacramentorum administratione Ecclesiis istis eousque praesint, quoad de stabilibus atque sufficientibus Parochis in annum conducendis, provideri queat. Quod ubi ab Illma ac Rma D. V. impetraverimus, illico et nos de receptione templorum istorum et de introductis sacerdotibus catholicis Majestatem C. R. demisse informare non differemus. De caetero ab Illma ac Rma D. V., per praesentium exhibitorem optatum responsum expectantes, eandemque felicissime valere desiderantes. Bazinii 23 octobris 1618.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CXXXXVI.

1618. november 6.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Benigne quidem intelleximus, quae ad benignas nostras ad Te 3 nuper elapsi mensis octobris exaratas litteras, ut militibus, sive husaronibus Ujvariensibus stipendiariis trecentis, nunc in expeditione bohémica militibus, unius mensis stipendium submittere, ac submis-

trare velles, sub dato 21 ejusdem de defectu subsidii moravici tam praeteriti, quam praesentis anni, ac si inde restantiae ipsorum praetensae emergerent, nec non de difficultate solutionis parata pecunia in Hungaria peragenda, deinde de spe Tibi facta de eorundem militum solutione ex memorato subsidio moravico instituenda, de familia eorundem ad rationem futuri salarii intertentione, et denuo de magnitudine expensarum in praeteritis Comitibus et erogationum in usus pauperum per Te factarum, atque ultimo de anticipatione pecuniae officialibus Tuis demandata, commemorasti; et qualiter Te, his omnibus recensitis, ad subsidium moravicum principaliter referendo, a solutione postulati unius mensis stipendii excusare et eximere studuisti.

Cum vero Te non lateat, quantum nobis intersit, praedictos milites husarones, seu stipendiarios Ujvarienses in stationibus suis, et devotione ac fidelitate nostra in castris nostris, ubi nunc reperiuntur, conservare, et quam difficile nobis eveniat in tanto disturbine, ubi alias ingens tot millia aliarum diversarum nationum militum intertenendi moles incumbit, ipsis de stipendiis ordinariis jam providere et conservare: eapropter Te hisce denuo clementer requirimus, hac in parte, attenta necessitate, et jam commemoratis omnibus accuratius perpensis, et sepositis Tuis praetensionibus et difficultatibus, saepe fati militibus stipendium duorum ad minimum mensium subministrari et elargiri omnino, velis, et ipsis auxilio suo non desis; certo hoc Tibi persvasurus, nos in eo sedulo futuros, ut quidquid ratione subsidii moravici Tibi restiterit et solvendum erit, tibi quamprimum fieri poterit, certo ac plenarie numeretur et exsolvatur. Prout Te omnino, et non secus facturum benigne confidimus, et de reliquo gratia nostra caesarea et regia Tibi apprime propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna 6 novembris 1618.

Matthias.

Ad mandatum clement. Domini Imperatoris proprium

(egy aláírás olvashatlan)

H. Müschnitzer.

J. Poltz.

CXXXXVII.

1618. november 8.

Pazmány Péter a pozsonyi káptalanhoz.

Reverendissimi ac Reverendi . . .

Serenissimum Archiducem Maximilianum e vivis excessisse, posteaquam Turóczio ex gravi et periculosa infirmitate divino auxilio liberati, medicis svadentibus Selyam rediissemus, maximo animi dolore intelleximus. Volumus itaque Rmas ac Rdas Dominationes Vestras hisce nostris fraterne requirere, ut bonum et pium Archiducem et in communi solemniter cantato sacro, et singuli privatis suis sacrificiis et precibus habeant commendatissimum. Fuit magnus catholice religionis protector ac promotor, et de Ecclesia optime meritus, piorum omnium precibus dignissime commendandus. Cuius memoria sit in benedictione. His Rmas et Rdas Dominationes Vestras diu feliciter valere optamus. Datae Selyae 8 novembris 1618.

Rmarum et Rdarum Dominationum Vestrarum
addictissimus frater
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a pozsonyi káptalan magánlevéltárában.

CXXXXVIII.

1618. november 17.

Pázmány Péter az esztergomi főkáptalanhoz.

Reverendissimi et Admodum Reverendi Domini . . .

Litteras Dominationum Vestrarum 16 novembris exaratas accepimus, quibus in memoriam revocant, nos tempore ingressus in Archiepiscopatum obtulisse privilegiorum et

immunitatum Venerabilis Capituli observationem; nunc vero a vineis rusticanis, quae per Dominos Capitulares emptae sunt, decimas per meos homines exigi, id quod libertatibus capitularibus contrarium esse praetendunt. Rogant insuper, ut Tabulae Regiae Galgoczii hanc causam discutiendam submittamus.

Equidem satis mirari non possumus, quomodo contra manifestos Ecclesiae canones, contra omnium Theologorum et jurisconsultorum disertam sententiam, contra jura Regni Hungariae, contra comunem praxim et consuetudinem totius Regni, decimas ab hujusmodi vineis denegare velint Vestrae Dominationes, cum aperti canones sint et, nullo prorsus docto refragante, constet, bona ejusmodi decimarum solutioni obnoxia, etiamsi ad clericos, imo ad monachos ipsos devenerint, nihilominus a decimis non eximi. Ostendimus anno superiori Domino Crisino*) in Petri Tolosani Commentariis citatos hac dere canones et doctores, qui facile adducere poterit. Unde, quod imperiti axiomatis loco venditant, quod „clericus clericum non decimat,“ canonibus omnibus repugnat. Regni lex est, ut qui terragium, vel nonam domino terrestri solvit, pendat et decimas. Omnium totius Hungariae Capitulorum testimonia habemus, in omnibus Ecclesiis decimas ab huiusmodi vineis pendi. Certa ratione accepimus etiam Dominationes Vestras, si qui forte tales vineas habuerunt, antea a praedecessoribus meis petere solitos fuisse relaxationem decimae; nunc vero, quod sub nostro regimine jus praetendant, non sat recte agunt. Nolumus exaggerare, quid sub hoc lateat. Decebat tamen Vestras Dominationes aliter in hoc negotio progredi. Privilegia Capituli a nobis observanda etiamnum recipimus. Etsi quid hac de re privilegium habeant, proferant, nec opus est alio labore. Anno superiori obtulimus nos ad arbitros; Vestrae Dominationes noluerunt. Jam ob valetudinem nobis non vacat ire Galgoczium; si quis injuriam sibi factam praetendit, conveniat nos jure, et tunc ostendemus illos esse raptores proventuum ecclesiasticorum, qui decimas jure debitas Archiepiscopo denegare

*) Kőrösi Márk esztergomi kanonok.

volunt. Hisce Rmas et Admodum Rdas Dominationes Vestras bene valere optamus. Selyae 17 novembris 1618.

Rmis et Admodum Rdis D. V.

addictissimus frater
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az esztergomi főkáptalan magán levéltárában.

CXXXXIX.

1618. november 29.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Transmittimus Fidelitati Vestrae praesentibus annexos supplices libellos, aliaque eo pertinentia scripta, quoad differentiam ratione Custodiatu Ecclesiae Jauriensis inter fideles nostros Rmum Demetrium Napragy Archiepiscopum Colocensem, Administratoremque praefatae Ecclesiae Jauriensis et Reverendum Thomam Balásffy Episcopum Bosnensem et Praepositum Poseniensem, vigentem. Dedimus vero in commissis fidei nostro Reverendo Valentino Leepes Episcopo Nitriensi, aulaeque nostrae Cancellario et Consiliario, etiam coram hoc ipso in negotio nonnulla Fidelitati Vestrae referendi; ac proinde benigne volumus, ut vos cum iis ecclesiasticae personae hominibus, quos adhibendos censueritis, ac, si necessarium fuerit, etiam saecularis conditionis Consiliariis nostris Hungaris, qui videlicet proxime Galgoczii comparituri sunt, negotio communicato, plenam de totius differentiae statu et qualitate quamprimum sinceram et fidem Vestram opinionem et sententiam nobis perscribere non omittatis, ut mera rei veritate comperta, tam Suam Sanctitatem, quam Sedem Apostolicam ulterius requirere possimus, et differentiarum fomites et semina, quae exinde non sine partium offensione suscitatae fuerunt, et hactenus vigerunt, consopiantur, modusque adhibeatur, ut dissidia, quae aedificationem et mutuam charitatem impediunt, tollantur. Vobis

vero in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus.
Datum in civitate nostra Vienna 29 novembris 1618.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CXXXXIX.

1618. deczember 7.

Lépes Bálint nyitrai püspök Pázmány Péterhez.

Illustrissime Domine, Domine fautor et maecenas gratiosissime.

Post humilem servitiorum et precum demissam oblationem, vitam diuturnam, cum florenti valetudine animitus precor.

Szomoru hireink futamodván az Nagyságod beteges állapotja felől, bizony nem kevés szomorúságom volt rajta; de megvidámíta az Nagyságod böcsületes mostani levele, melyben írja Nagyságod könnyebbülését. Az Úr Isten állítsa Nagyságodat az előbbeni kedves jó egészségben és éltesse sokáig, mindnyájunknak örömére. Én im mind egyben kötöttem az győri custosság felől való actákat, és Nagyságodnak küldöttem az ő felsége levelével együtt, Secretarius uram által. Tegnap koloc sai uram in Consilio proponálá, elég artalmas lehetne Balásffy uramnak ő kegyelmének, ha végben menne az tanács urak szándékja; mert azt tanácsolták, hogy Palatinus uram ő nagysága tiszti szerint citál. tassa, tanquam contra leges patriae delinquentem. Én levék legelső, ki arra kéré m az urakat, hogy ennek az intentió nak békét hagyván, csak Personalis uram által intsék ő kegyelmét, csöndesedjék és szándékjában valamennyire tartozzék meg. Megjelentettem azt is az uraknak, hogy ezt a causát urunk ő felsége Nagyságodra, mint Metropolitára delegálta és Nagyságodnak gúndja leszen reá, miképen componálja ezt az controversiát. Eleget szólottam ezen dolog felől Nagy-

ságodnak Izbégen is, azokat nem repetálom; de igen dicséretes dolog volna csöndesedni Bosnensis uramnak; bizony, ország eleiben kel végre is, meglátja Nagyságod. Nekem sem hasznom, sem károm benne; mégis akarnám, ha az Nagyságod főpásztorsága alatt az egyházi rend szép békeségben és egyességben élne. Nagyságod okos ítéleti rajta, mint vegye eleit ennek az veszekedésnek.

Nagyságodhoz tiszta szívvvel mennék, tartoznám is veled; de ez reám bizott dolgoknak nehéz és súlyos volta semmiképen nem engedi. Az urak is az sok veszedelmes hírekhez képest, igen siettetnek az fölmenetelre. Immár csak az leveleket várom, talán ma este expediáltatom, menten megyek. Ott fönn is Nagyságod szolgálja vagyok; valamit ír, velem közöl, parancsol, örömet és tiszta szívvvel szolgállok Nagyságodnak. Tartsa meg az Úr Isten Nagyságodat sokáig és éltesse jó egészségben. Irtam Galgóczon 7 decembris 1618.

Illmae Celsitudinis V.

a sacris et servitiis devotus
Episcopus Nitriensis.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CL.

1618. deczember 11.

Meggau Lénárd báró, cs. főudvarmester Pázmány Péterhez.

Reverendissime et Illustrissime Domine, Domine gratiosissime.

Felicibus rerum successibus comprecatis, et studiorum officiosa oblatione praemissa. Factiosos motus bohemicos statui publico et reipublicae christianae rebus plurimum non solum hactenus incommodasse, verum etiam magis ac magis in perniciosiores casus delabi posse, S. C. R. Majestas, Dominus noster clementissimus paterne et solícite animo revolvens, in eam sententiam eundem esse benigne constituit et resolvit, ut inter reliqua, quae ad avertenda detrimenta et

pericula media adhibenda censerentur, passim ad Principes et alia celebriora loca legationes solemniores instituerentur. Requisitura verum cum sit Sua Majestas etiam Serenissimum Regem Poloniae, ad eamque provinciam obeundam (non minus de dotibus et sufficientibus qualitatibus suis, quam sincero erga Majestatem Suam studio, et boni publici promovendi zeloso conatu, eadem Sua Majestas clementer confidens) inter caeteros fideles suos, personam Rmae ac Illmae D. V. anteferendam destinavit. Porro cum ex mente Suae Majestatis, et arbitrio ejusdem Secretioris Consilii, mihi delatum id sit, ut in confidentia de Rmae ac Illmae D. V. animo et propensa voluntate cognoscerem, nolui ea in re partibus meis deesse. Diligenter proinde id facio apud Eandem ut et rescriptum superinde maturum, ad referendum accipiam, et etiam propensum voluntati Suae Majestatis Rmae ac Illmae D. V. complacendi desiderium declaratum videamus. Id quod, pro eo quo in res Suae Majestatis et publicum bonum promovendum fertur zelo, quam etiam et potissimum pio conatu, quo religionis promovendae studio ardet, ego quidem, antequam vel proponam vel svadeam, Rmam ac Illmam D. V. prompte obeundum suscepturam, facile persuasum habeo. Opus itaque habebitur declaratione Rmae et Illmae D. V., ut postmodum ea, quae ad instituendam, cum modis et requisitis debitis, legationem spectabunt, curanda et expedienda tempestive assumantur. Servet Deus D. V. Rmam et Illmam diutissime salvam et incolumem.

Datum Viennaë 11 decembris 1618.

Rmae et Illmae D. V.

servitor paratissimus
Leonhardus Helfridus B. Meggau.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CLI.

1618. deczember 13.

Pázmány Péter II. Mátyás királyhoz.

Sacratissima . . .

Benignas Majestatis Vestrae litteras 29 novembris datas accepi, quibus clementer Majestas V. injunxit, ut de controversia, quae circa custodiatum Jauriensem inter Illmum D. Archiepiscopum Colocensem et Rmum D. Thomam Balásffy vertitur, sinceram ac fidelem meam opinionem Majestati V. perscribam. Scio Majestatem V. a Dominis Consiliariis, qui Galgóczium convenerunt, copiose hac de re informatum esse. Quia vero interesse illi conventu ob gravem morbum ego non potui, breviter ac aperte hac de re meam sententiam Majestas V. clementer accipiat. Quod ad personam Domini Balásffy attinet, si ullus alius ego certe promotioni illius faveo, non solum ob singularem respectum, ac reverentiam, quam omni jure Sedi Apostolicae debeo, ac libenter etiam cum vitae discrimine exsolvo; verum etiam privato quodam meo erga D. Balásffyum affectu. Caeterum postquam D. Balásffy dispensationem a Sua Sanctitate obtinuerat, antequam Praepositura Poseniensis per Majestatem V. ipsi conferretur, Illmus D. Cardinalis Kleselius, Majestatis V. nomine, aperte denunciavit, nullo modo Majestatem V. collaturam Domino Balásffy Praeposituram, nisi ex custodia vacanti Rmo Transylvaniensi prospici possit. Cameram enim exonerandam esse a pensione, quae dictum Rmum D. Transylvaniensem sustentabat, hancque Majestatis V. mentem a D. Cardinali mihi significatam, egomet aperte Domino Balásffy denunciavi, eamque per Dominum Varadiensem ac alios significavi Domino Colocensi, ut custodiatum conferret Rmo Transylvaniensi. Cum igitur D. Balásffy tunc non reclamavit, scienti et volenti non est facta injuria. Nam certum est, si hanc conditionem refutasset, Praeposituram Poseniensem a Majestate V. nunquam obtinuisset. Itaque si ipsemet, hac conditione non detrectata, a Suae Sanctitatis dispensatione recessit, sibi

imputet. Ex hoc argumento, salva Sedis Apostolicae auctoritate, induci Illmus D. Nuntius poterit, ut ab huius causae ulteriori prosecutione desistat. Nam ut animos Procerum, qui Galgóczium convenerunt, dispositos intellexi, magnum D. Balásffy periculum, etiam publicae proscriptionis immineret, si Illmus D. Nuntius hanc rem omnino adurgeret. Habent enim nostri homines potentes impressiones in eo, ne circa beneficia ecclesiastica novum aliquid fiat. Rmus D. Cancellarius aulae Majestatis V. referre poterit, quid in frequenti Procerum conventu Galgóczii etiam a catholicis proclamatum sit. Itaque tam pro Sedis Apostolicae dignitate, quam etiam pro quiete et tranquillitate Ecclesiae, Majestas V. Illmum D. Nuntium Apostolicum de re tota exacte informari faciat, ac deinceps silentium partibus imponatur. Non deerunt Majestati V. occasiones D. Balásffy (si promerebitor) ad alia beneficia promovendi. Deus Majestatem V. diutissime imperantem ac florentem conservet.

Datae Tyrnaviae 13 decembris 1618.

Sacratissimae C. R. Majestatis Vestrae

humillimus capellanus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Egykoru másolata a győri káptalan magán levéltárában. Kiadta Ráth Károly a »Győri Tört. és Rég. füzetekben« I. 162—164 ll.

CLII.

1618. december 14.

Pázmány Péter Meggau Leonhard császári főudvarmesterhez.

Illustrissime Domine, Domine observandissime.

Salute ac servitiorum meorum commendatione praemissa. Quas Illma D. V. 11 decembris ad me dedit litteras, heri admodum sero accepi, quibus Illma D. V. significat, Sacratissimam C. Majestatem, Dominum nostrum clementissimum, in praesentibus rei publicae necessitatibus ad Sereniss-

simum Poloniae Regem legatum me destinare benigne cogitasse. Ideoque ex mente Suae Majestatis, ac arbitrio Secretioris Consilii hanc benignam Majestatis Suae intentionem mihi significando, monet, ut quamprimum me in hoc negotio declararem.

Scio, quantum ego S. C. Majestati, ac augustae domui Austriacae debeam, scio quid praesens reipublicae necessitates, quid sacrosanctae religionis extremum discrimen a me fieri efflagitent. Itaque nullum ego discrimen, nulla pericula ac difficultates subterfugio, dummodo exiguae meae vires gratum Deo, ac S. C. Majestati obsequium praestare possint. Quamobrem nec sanitatis damna, ex nupero morbo necdum reparata, nec adversum anni tempus, nec ulla alia discrimina praetendo, sed quam Deo ac Caesari debeo fidem ac obsequium libenter praestabo, si Majestati Suae videatur e re Suae Majestatis ac publica esse, ut ego legatus destiner.

Caeterum illud etiam, atque etiam disquirendum imprimis judico, an spes aliqua moraliter certa haberi possit alicujus subsidii e Polonia obtinendi, cum praesertim et bello Moscovitico, et Tartarorum depopulatione, et metu belli Turcici Rex Poloniae distineatur. Et quod rei caput est, Rex Poloniae privatim magna pecuniae inopia laborat, a Regno autem aliquid obtineri posse, vix apparet. Deinde verendum illud quoque, ne statui ecclesiastico major conflatur invidia, si ego hac legatione perfungar, suspicionesque variae ac periculosae in Hungaria exoriantur, quae motus aliquos conflare possent. Libenter enim acatholici in invidiam trahunt omnia ecclesiasticorum acta, ac occasionem insectandi, opprimendique Praelatos captant; nec unquam credunt, id agere ecclesiasticos, quod revera agunt, sed odiosis conjecturis omnia ipsorum negotia in partem deteriorem interpretantur.

Ad haec, cum res quoque Hungariae sat praecipiti ac dubio gradu haereant, disquirendum venit, an plus conducat ad obsequia Majestatis Suae me in Hungaria manere, vel extra Regni fines versari. Possem et expensarum magnitudinem, et exhaustas meas facultates praetendere, sed volente Majestate Sua remedium huic incommodo adferri poterit.

Cencludo igitur. Et quod ad obsequendi promptitudinem attinet, Illma D. V. Suam S. Majestatem certiozem reddere potest, nihil mihi optatius accedere posse, quam si Suae S. Majestati gratum servitium exhibere possem. An autem ex usu publico sit, me nunc extra Hungariam expedi, sapientissimo Suae Majestatis judicio discutiendum committo. Servet Deus Illmam D. V. diutissime salvam et incolumem. Tyrnaviae 14 decembris 1618.

Illmae D. V.

servitor paratissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CLIII.

1618. deczember 19.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias

Reverendissime . . .

De conventu, seu Comitibus ratione factiosorum motuum bohemicorum in Regno nostro Hungariae celebrandis, quas nobis causas et considerations perscripsistis, benigne intelleximus. Qua in re Vestrum fidele et sincerum studium, ac publico bono et patriae commodandi inclinationem, (de qua in posterum quoque Fidelitatem Vestram nihil remansuram benigne confidimus) commendandam agnoscimus. In quam vero sententiam nos jam antea quoque iverimus, et ad opinionem fidelium nostrorum Consiliariorum Hungarorum in oppido Galgócz, certorum publicorum negotiorum peragendorum causa, congregatorum, resolverimus, ex paribus re-scripti nostri ad . . . (czim) Palatinum Regni dati, intellecturi estis. Id quod notitiae causa Vobis perscribendum esse voluimus. De reliquo gratia nostra caesarea et regia vobis be-

nigne propensi manemus. Datum in civitate Vienna 19 decembris 1618.

Matthias.

Valentinus Leepes
Episcopus Nitriensis
Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CLIV.

1618. deczember 20.

Forgách Zsigmond nádor Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, frater observandissime.

Salutem et servitiorum addictissimam semper commendationem. Istentül kegyelmednek jó egészséget és hosszú életet kívánok. Az kegyelmed levelét meghozák énnekem, kiből megértettem, hogy a gróf von Thurom levele mását kívánja kegyelmed látni, kit im leiratván kegyelmednek megküldtem ista occasione. Ha ő felsége akarna, igen elébe adhatnánk, hogy nem úgy kellene a dolgot érteni, amint ő discurál felőle. Kérem azon kegyelmedet, hogy mégis punctatim, mint kellene megfelelni neki, irassa meg kegyelmed deákul; legyen erre is a levelére, mint szintén a többire egy rövid apologia.

Császárné asszonyunk ő felségét, hogy az Isten ez világból kivette, bánatos szivvel értettem; de minthogy minden embernek meg kell az halált kóstolni, ő felsége sem kerülhetette el. Az Úr Isten adjon boldog nyugodalmat ő felségének. Szleziai szomszédinkot, Conte Boukoi megrezzenette, igen jól esett, mert felettéb vala az nagy akarát bennek, így talán az békességre is hajlandóbbak lesznek. Mindazonáltal félő, hogy valami vindictát ők is ne cselekedjenek, és több több keresztyén vér ne omoljék. Ha békesség lehetne köztök jó módjával, jobb volna idején meglenni, hogy nem mint azután az országoknak pusztulásával,



Az doctort haza bocsátám az innepekre, eleget biztat benünket, hogy meggyógyul immár az kis fiunk, de még most igen gyarló állapattal vagyon. Kegyelmednek meg-szolgálom, hogy kegyelmed szánakozik szegénynek nyava-lyás állapotján. Eszterház uram im szintén most izene, hogy jó hozzám. Örömet látom ő kegyelmét. Kegyelmed énne-kem parancsoljon, az kegyelmed szolgálatjára mindenkor kész vagyok. Éltesse Isten kegyelmedet. Datum in Tavornik 20 decembris 1620. Illmae et Rmae D. V.

servitor et frater addictissimus
Comes Sigismundus Forgách
de Ghymes.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CLV.

1618. december 25.

Forgách Zsigmond nádor Pázmány Péterhez.

Illustrissime Domine et uti frater observandissime.

Salute et servitiorum paratissimorum commendatione praemissa. Istentől kegyelmednek sok üdvösséges ünne-pekét jó egészséggel és kívánta sok jókkal megadatni kívánok.

A csehországi motusok in dies nevedvén, mely ve-szedelmes állapotba hozhassák az keresztyénségnek álla-patját, kegyelmed meggondolhatja; hogy azért mi is az mit jó intésünkkel és segítségünkkel ez tüzeknek ótásába mivel-hetünk, ne láttassunk elhallgatni, occasiót is adván gróf von Turn levele által reá, akarám kegyelmednek értésére adnom, mit irjon ő fölsége énnekem ezen dolgok felől, in specie az ő fölsége leveleit kegyelmednek oda küldvén, hogy kegyel-med az több tanács urakot, kik most ott jelen vadnak, ma-gához hivatván és ő kegyelmének az ő fölsége levelét meg-olvasatván, az ő kegyelmek opinióját, miformán kellene írni Turnnak, scripto comprehendálván, az maga tetszésével

egyetembe nekem kegyelmed megirhassa; mert ez dolog nem kicsin lévén, az kegyelmetek tetszése és tanácsa nélkül nem akarok semmit irnom. Kérem azért kegyelmedet, hogy in accuratam deliberationem az dolgot vevén, mentől hamarább informáljon az dolog felől, hogy tovább ne kellessék az gróf von Turn szolgálait itt tartoztatnom. Éltesse Isten kegyelmedet jó egészségbe. Datum karácson napján 1618.

Illmae D. V.

servitor et frater addictissimus
Comes Sigismundus Forgách
de Ghymes.

Az gróf von Turn levelének mását kegyelmodnek megküldtem Eszterház uram által.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CLVI.

1618. december 28.

*Csiky István erdélyi püspök és Nagyfalvi Gergely
györi kanonok Pázmány Péterhez.*

Illustrissime . . .

Cum jam causa, quae inter nos et D. Balásffy vertitur Illmae ac Rmae D. V. satis superque nota sit, perpetuum rerum ordinem calamo persequi supervacaneum existimamus. Multis irritamentis vexata res eo tandem deducta est, quod Illmus ac Rmus D. Nuntius Apostolicus censuras ad diem decimumquintum, canonica monitione praehabita, sub conditione pronuntiaverit. Verum quia illae censurae multis de causis sunt nullae et notorie contra legem prolatae, Illmae ac Rmae D. V. humiliter ac demisse supplicandum putavimus, quatenus dignetur se intromittere in praedieta causa, non

permittendo in sua provincia sententiam exequi, propter ejus evidentem nullitatem. Ad hoc inducatur Illma ac Rma D. V. primum ob eam causam, quia non potest haec sententia executioni mandari, sine gravi praejudicio jurisdictionis S. Regiae Majestatis, cujus ordinatio et dispositio fuit, requisita etiam voto et opinione Illmae ac Rmae D. V., atque aliorum Praelatorum et Baronum Regni Hungariae, ut Custodiatum et Canonicatum Jauriensem per translationem D. Balásffy, tanquam de jure et consuetudine Regni vacantes, sine aliquo impedimento aut mora conferrentur, et hoc modo Rmo Episcopo Transylvaniensi maxime indigenti succurreretur. Cessit tunc juri suo D. Balásffy, et communi omnium bene intelligentium judicio, canonicè vacaverunt praedicta beneficia, unde liberum fuit collatori, uti jure suo, fungi officio, et conferre. Gratis igitur nunc petit, et sine fundamento restitutionem in possessionem praedictorum beneficiorum, qua non est spoliatus, sed quam sua sponte dimisit, ut ad alios, ipso consentiente, transferrentur. Quantum vero ad jurisdictionem regiam, et omnium Praelatorum Hungariae, turbabitur ac minuetur si vel canonicè factas collationes, vel proxime ad collatores devolvendas Illmus D. Nuntius per interpositas ejusmodi censuras impedit, atque deinceps etiam impedire potens erit.

Deinde movere debet Illmam ac Rmam D. V. illa consideratio, quod in executione praedictae sententiae non contemnendae personae enormiter laederentur, et quidam in vinea domini operarii omni loco et honore depulsi, gravi injuria et ignominia afficerentur. Quae ratio, tametsi ab Illmo D. Nuntio flocci penditur, apud Illmam ac Rmam D. V. tamen, cui personarum qualitates et merita notiora sunt, sine dubio suum pondus habebit. Ad haec accedit, quod hinc maxima scandala oriri certissimum est; propter autem scandala evitanda a jure recedendum esse cum ipsa ratio dictat, tum experientia docet, et ipsi jureconsulti non infrequenter inculant. Praeterea nobiles, Regni Barones et alii Ordines et Status quotidie nostra opera indigent, tum in passionibus excipiendis, tum spiritualis, quam saecularis sedis, ut sacramentorum administrationem et divini verbi praedicationem taceamus; si autem censurae illae valebunt, et nos omnes

capitulares innodabunt, non solum in his functionibus clanculabunt nostra officia, verum etiam incredibilis perturbatio consequetur, ac plurimi rerum possessoriarum ac jurium suorum damnum vix reparabile patientur. Ridicula haec apparent externis, qui regionis consuetudines ignorant; scientibus autem validae et efficaces sunt rationes. Plura recensere possemus incommoda, quae ex hoc veluti fonte scaturirent, nisi tot malis tempestive occurratur; sed nihil a nobis hoc tempore dici potest, quod non altius ab Illmo ac Rma D. V. intelligatur. Restat nunc, quod ab Eadem instantissime ac devotissime petimus, ut facere minime abnuat; non idcirco tantum, quia canones jubent, ut nimirum in praedicta causa se intromittat, atque injurias suorum propulset, impediendo, ne sententia in sua provincia suum sortiatur effectum, non obstante etiamsi haec causa eidem D. Illmo Nuntio rite commissa ac delegata esset. Hoc enim de jure divino praecipitur Jeremiae cap. 22: „Facite judicium et justitiam, et liberate vi oppressum.“ Leges civiles et constitutiones Principum, quibus canones adjuvantur, admittunt, imo fieri praecipiunt. Textus singularis in § deinde competens in auth. de mand. prim., ubi mandat Imperator administratoribus et iudicibus, etsi veniant aliqui officiales de curia principis, non permittant et laedere subditos in aliquo, vel aliquid injuste exequi; sed possunt prohibere, ne injustitiam faciant. Imo licitum est unicuique privato, de facto resistere. C. prohibitum et C. defensionis facultas. C. de jure fisci l. X. Nec canones reclamant, sed potius ad hoc faciendum invitant. Quia (inquiunt) quando factum alicujus iudicis est notorie et evidenter injustum, non obstante, quod causa sit devoluta ad superiorem, potest inferior se intromittere in causa, revocando factum injustum, propter ejus notorietatem. Casus est in cap. sollicitudinem, vers. si vero, et ibi Phil. de appell. Hinc dicit notanter Card. in cl. 2. in fin. illius Princ. de poen. et remiss. quod iudex inferior potest cognoscere de facto superioris, quando est injustum et nullum, facit ad propositum. Quia dato, quod delegatus Summi Pontificis sit major ordinario, tamen potest ordinarius impedire ejus factum evidenter injustum, sive nullum, ut non sortiatur effectum. Confirmatur ex tex. iuncta gl. in vers. denunciatis in cap. de litteris in

fi. de officio delegati, ubi iudex delegatus non debet exequi sententiam iniquam et nullam. Et dicit ibi glos., quod potest sibi resisti etiam violentur, et illam glos. dicit esse singulariter notandam in cap. si quando de officio delegati. Et ex litteris, ubi dicit probari per illam glos., quod etiam tertius potest resistere in favorem partis offensae. Hinc Nic. de Neapoli in l. prohibitum c. de jure fisci lib. X. dicit, quod ordinarius potest resistere delegato, ne mittat in possessionem injuste, per cujus dictum videtur decidi casus noster. Allegat pro hac sententia et probat praxis Curiae Archiep. Neap. cap. XXXVIII. n. 3. edita Romae et S. D. V. Paulo V. dicata, ut ejus auctoritatem sequi nulla sit religio. Ratio horum esse potest, quia licet per delegationem censeatur ablata jurisdictio ordinario, ut non possit procedere in causa alteri commissa, non tamen censeatur abdicata potestas ordinario, ut non possit defendere subditum a violentia. Unde non censebitur legem ponere superiori, sed exequi legis auctoritatem. Huc recentiores dicunt spectasse Conc. Trid. sess. 24 cap. 20 de reform. ubi dicit non posse legatos etiam de latere, aut alios quarumcumque facultatum vigore procedere contra clericos, aliasve personas ecclesiasticas, nisi Episcopo prius requisito, eoque negligente, alioquin eorum processus, ordinationesve nullius momenti sint. Unde praxis praedicta Neap. inquit: Concilium voluit, ut requirantur Episcopi etiam circa executionem, ut major illis honor deferatur. Ex quo illud quoque infertur, quod si Illmus D. Nuntius procedere voluit quarumcumque facultatum vigore, etiam delegationis, in provincia et jurisdictione Illmae ac Rmae V. D. sine insinuatione et requisitione Ordinarii et Metropolitanum contra Suffraganeum procedere non debebat, maxime circa executionem suae sententiae, ut cognosci posset, an sit justa, vel iniqua, contra leges patriae, an non? Quod quia neglectum est, processus nullus est, sicut et sententia contra legem prolata nulla, ac ob rationes superius allegatas, assistente justitia modis omnibus possibilibus impedienda. Quod quia ad officium Illmae ac Rmae V. D. pertinere videtur, ut faciat, et violentias per modum defensionis cum effectu prohibeat, iterum atque iterum humiliter supplicamus. Deum interim, ut Illmam et Rmam D. V. regimini Ecclesiae servet ad multos annos

incolumem, oramus et obsecramus. Tyrnaviae in festo s. Joannis Apostoli. Anno 1618. Illmae ac Rmae V.D.

humiles servi et capellani

Stephanus Csiky Episcopus Transylvaniae.

Gregorius Nagifalvi Vicarius et Custos

Jauriensis.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CLVII.

1619. január 7.

II. Ferdinánd magyar király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Quod litteris Vestris 3 hujus datis felicissima hujus anni auspicia precamini et optatis, id gratissimum nobis accidit, habemusque eo nomine gratias; ac vicissim vobis ea comprecamur et vovemus, quae tum toto hoc nascente anno, tum pluribus sequentibus, tam ad corporis, quam animae Vestrae salutem, aliarumque rerum prosperum successum, tum vero maxime Ecclesiae et Reipublicae incolumitatem proficua esse queant; nostramque in Vos animi propensionem et benignitatem regiam firmam ac stabilem semper pollicemur. Datum Viennae die 7 januarii 1619.

Ferdinandus.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CLVIII.

1619. január 14.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias.

Recenti memoria tenetis, qualiter die sexta proxime elapsi mensis novembris benigne requisiverimus, quatenus Tu, non obstante coram nobis facta excusatione Tua, militibus husaronibus Ujvariensibus, nunc in castris nostris in Bohemia positus, degentibus, adminus duorum mensium stipendium subministrares, suppeditaresque.

Cum autem Te ejusmodi minime Tibi onerosam solutionem nondum praestitisse cum displicentia nostra intelligamus, nosque a supremo nostro Campi Marischalco, ac aliis Capitaneis nostris certo informemur, praefatos confinarios ob tardatam ac dilatam solutionem diutius in castris nostris remanere nolle, sed cum damno nostro evidenti, ipsorumque ignominia ad summum intra duarum septimanarum spatium inde discedere et stationes suas turpiter deserere velle, prout hac de causa defacto coram nobis protestati sunt; quod quantum derogamen et incommodum Majestati nostrae pareret, quasque malas secum sequelas apud reliquos nostros milites traheret, Tu ipse perpendere potes.

Ad quae diligenter evitanda, tum etiam tuendum debitum honorem gentis hungaricae, abs Te harum serie benigne et serie postulamus, quatenus post perceptionem istius nostrae requisitionis, absque ulteriore difficultate et mora, memoratis stipendiariis Ujvariensibus, uti praemissum, duorum mensium solutionem certo et infallibiliter numerari, suppeditarique cures, neque Te hac de causa ulterius admoneri patiaris. Quod quemadmodum per se dignum, imo maxime necessarium, ita etiam ex eo facturus benignam et omnimodam voluntatem. Tibi de reliquo gratia nostra caesarea et regia clementer propensi manentes. Datum Viennae 12 januarii 1619.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium
levéltárában.

CLIX.

1619 január 14.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Reddidit nobis litteras Illmae D. V. Reverendus, D. Georgius Nagy Custos Albensis ac Canonicus Poseniensis, et simul destinatum pro Parocho hujus loci presbyterum catholicum Vitum Mollerum praesentavit. Id sicut nobis gratum accidit, ita sedulae curae habuimus, ut quae circa ejus sustentationem necessaria esse videbuntur, quantum quidem praesens rerum status passus est, ordinaremus. Quo fine etsi accersiti in praesentia nostri Senatus et Communitas oppidana noluerit ejus praesentationi consentire, diserte tamen pertinentias omnes parochiales ac templi, utpote certas vineas, pro benigna Suae Majestatis dispositione, ad manus nostras resignarunt, et nos eidem, quae Parochiae sunt, assignavimus, ac caetera ordinavimus. Opportune porro etiam clemens Suae Majestatis resolutio de subsidio snpervenit, in vino quidem urnae 33, in tritico metretae tyrnavienses 64, et in lignis orgiae 32. Prout haec omnia idem D. Custos Illmae et Rmae D. V. fusius referre poterit. Restat jam, ut idem Parochus, sicut virum ecclesiasticum decet, vitae honestate, doctrina, et exemplo, vocationi ac officio suo respondeat, superindeque ab Illma et Rma D. V., respectu loci et inter quos versabitur, ideo identidem commonefaciat. De caetero nos obsequiis Illmae D. V. penitus commendamus. Ex S. Georgio 14 januarii 1619.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CLX.

1619. január 20.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Qualesnam controversiae et dissidiae nuper inter personas Capitulares et Praepositum Posoniensem exortae fuerint, eas Fidelitati Vestrae innotuisse non ambigamus licet, eorum tamen querelas contra sese invicem Majestati nostrae expositas, Vobis transmittimus, ut pro auctoritate et jurisdictione ecclesiastica, quam tamquam Metropolitanus habetis, de discordiis eorum cognoscatis, atque ut offensiones et facta ejusmodi malorum exemplorum tollantur et emendentur, ea, quae correctionis sunt, absque strepitu litium et contentionibus partium (si quidem id fieri posset, Vobisque id expediens visum fuerit) faciatis, aut certe per ecclesiasticam animadversionem ex praescripto legum, consueto in similibus juridico processu, determinetis. Id quod Fidelitatem Vestram, pro ratione muneris Vestri debite curaturam non dubitamus. Gratia nostra Vobis in reliquo benigne propensi manentes. Datum in civitate nostra Vienna die 20 januarii 1619.

Matthias.

Valentinus Leepes
el. Episcopus Nitriensis.
Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CLXI.

1619. január 21.

Pázmány Péter a pozsonyi káptalanhoz.

Reverendi Domini . . .

Dominationes Vestrae Reverendae duos e Dominis fratribus, qui una nobiscum in negotio Domini Balásffy tractare

possint, cum plenipotencia huc ad nos expédiant. Debemus enim ab iis informari de spoliationibus, et aliis similibus D. Praepositi factis. Quia vero sequenti septimana, die lunae vel martis nos etiam hinc excurremus, necesse est, ut dicti Domini fratres die sabbati proximo, si ante prandium ob festi solemnitatem fieri non poterit, post prandium Posonio moveant, itaque iter suum accelerent, ut die dominico mane hic apud nos se sistere possint. His Dominationes Vestras Reverendas diu feliciter valere optamus. Tyrnaviae 21 januarii 1619.

Reverendarum D. V.

frater addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a pozsonyi káptalan magán levéltárában.

CLXII.

1619. január 24.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Hac ipsa hora antemeridiana octava allatum est nobis ex aula celeri cursu veredariorum clemens mandatum S. C. R. Majestatis D. n. cl. praesentibus inclusum, scriptumque nobis serio, ut illud per peculiarem cursorem ad Illmam ac Rmam D. V. deferri, et ab ea responsum reportari faceremus, et illico rursus in aulam remitteremus. In quo, cum haud dubie plurimum consistat momenti, praemissum mandatum Illmae ac Rmae D. V., sicuti jussi sumus, transmittimus, facturi de caetero quoque id, cum reportato responso mandati, quod facere jubemur. In reliquo etc. Raptim ex S. Georgio 24 januarii 1619.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CLXIII.

1619. február 3.

Pázmány Péter Balásffy Tamás pozsonyi préposthoz.

Reverendissime Domine.

Ne Vestra Rma D. de me conqueri possit, claram et apertam animi mei sententiam ei aperiam.

Quandoquidem Vestra Rma D. jure suum negotium revideri noluit, sed errata sua agnoscens, sese nostrae voluntati ac dispositioni submitit, tria mihi facienda sunt necessario.

1. Error ille tam notorius et scandalosus, qui in templo contigit, sine aliqua poenitentia praeteriri nullo modo potest. Nam scandalum grave esset, si tam notorium ac per totum Regnum vulgatum factum, nulla poenitentia elueretur.

2. Rescindenda sunt fomenta controversiarum, ex quibus scandala ac rixae, odiaque orta; ne si radix maneat, pullulet in deterius.

3. Cum et ego pertaesus sim continuarum istarum discordiarum, nec ullo modo velim in posterum solita lenitate uti in hujusmodi rebus, securus esse debeo, quod Rma D. V. ab hujusmodi rixis, contentionibus, odiis, factionibus, sacerdotumque illegitimis castigationibus abstinebit.

Ad primum, quod attinet, ut Rma D. V. animadvertat, me quantum salva conscientia fieri potest, leniter agere, pro poena erratorum praeteritorum hanc salutarem poenitentiam injungo. Ut nimirum eousque Posonium non eat, donec controversiae omnes cum Capitulo componantur, ac ultro citroque facta reconciliatione ac perpetua rerum praeteritarum amnistia, fraternus amor, reparatur, poenis additis, ne ab alterutra parte mentio fiat deinceps praeteritorum. Praeterea facta hac reconciliatione, et rebus suis Posonii dispositis, ad initium quadragesimae Rma D. V. hic Tyrnaviae in Collegio Patrum exercitiis spiritualibus, vigiliis, jejuniis, per duas hebmodas sese tradat.*)

*) Kitörölve e mondat »licet tempus hoc abbreviari poterit, si necessarium videbitur.«

Ad secundum, quod attinet, praecipua fundamenta rixarum et odiorum fuerant proventuum perceptiones; siquidem ea, quae Rma D. V. deberi sibi putat, Capitulum ex antiqua consuetudine ea non deberi praetendit. Et circa usum quoque jurisdictionis in personas capitulares aliqua controversantur. In his vero rebus, cum neutra pars in sua causa iudex esse possit, necessario per arbitros, a nobis assignandos, tota haec controversia decidi debet, idque in brevissimo termino. Itaque die sabbati proxime venturo, hoc est 9 februarii hora septima matutina, in aedibus Rmi D. Vicarii arbitri convenient, coram quibus non litigiose, nec exacerbate, sed fraterne, suaviter, moderate difficultates ultro citroque proponantur, ac quod aequum erit resolvetur, resolutumque inviolabiliter observetur. Ita autem utrinque, hoc est tam ex parte Rmae D. V., quam ex parte Capituli agendum erit in hoc tractatu, ne novarum exacerbationum ac odiorum occasio detur; nam ut obductum cicatrice vulnus in corpore facilius renovatur ac dolet acerbius: ita antequam animi coalescant, facilius ac gravius exulcerantur, si quid asperis intervenerat.

Ad tertium, quod spectat, Rma D. V. assecurare se debet scripta assecuratione: 1. Injurias, quas sibi praetendit a Canonicis factas, nec verbo, nec facto vindicabit. 2. Quod nullas novitates in Ecclesiae Poseniensis administrandi ratione invehet; sed circa beneficiorum, domorum, vinearum, ac reliquorum proventuum administrationem laudabiles consuetudines illius Ecclesiae observabit. 3. Quod nullum ex Dominis Canonicis vel capitivitate, vel verberibus ac detentione, vel bonorum spoliatione vexabit, nisi jure convictum; multo minus convitiis, iniuriisque, ac scurili tractandi ratione exacerbabit.

Haec omnia eo facilius Rma D. V. promittere poterit, quia nihil horum est, ad quod jure non tenetur. Ad primum enim jus divinum obligat; secundum Rma D. V. tempore installationis suae assecurando promisit, ut patet ex formula juramenti; tertium etiam et jure divino et jure Regni debitum est. Illud ego huic obligationi Rmae D. V. cum protestatione addam, sub hac expressa conditione me condonare errata, si haec a Rma D. V. observentur. Nam si

observata non fuerint, me velle uti eo jure, quod habeo ratione actionis intentatae per fiscalem.

Habet Rma D. V. ea, quae mihi in praesenti negotio omnino necessaria videntur, quae idcirco significo, ut sese eisdem accomodare sciat.

Tyrnaviae 3 februarii 1619.

Eredeti fogalmazata, mely egészen Pázmány saját írása, a primási egyházi levéltárban.

CLXIV.

1619. marcius 10.

II. Mátyás király Pázmány Péterhez.

Matthias . . .

Reverendissime . . . Postquam Dei O. M. dispositione fidelem nostrum Rmum quondam Demetrium Napragy Archiepiscopum Colocensem, Administratorem Episcopatus Jauriensis et Consiliarium nostrum e vivis excessisse, ac per mortem ejusdem praedicta beneficia et dignitates ecclesiasticas vacare contigit, nosque pro incremento et bono ordine in foundationibus ecclesiasticis et spiritualibus conservando plurimum in eo situm esse cognosceremus, ut Ecclesiae pastoribus diutius orbatae non relinquantur: clementer nos de conferendis praefatis dignitatibus ecclesiasticis vacantibus resolvere intendimus; et licet nonnulli fidelium nostrorum Regni Hungariae Episcoporum, quorum supplices libellos in paribus praesentibus annexos transmittimus, pro collatione jam apud Majestatem nostram instent, antequam tamen nos super collatione resolvamus, Vestram quoque opinionem et arbitrium cognoscere volumus. Mandamus proinde Fidelitati Vestrae, ut tam quoad translationem et promotionem seniorum Episcoporum ad dignitates, et ecclesiasticae eminentiae praerogativas, tam etiam in surrogandis ei, qui promoveretur, censuram et sententiam Vestram perscribatis. Gratia nostra caesarea et regia in reliquo. Vobis benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 10. martii 1619.

Matthias.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CLXV.

1619. marcius 20.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Non sine moerore, hodierna luce decessum ex hac fugaci vita S. C. R. Majestatis, patris et patruelis nostri observandissimi et charissimi, patris patriae desideratissimi, Fidelitati Vestrae quoque perscribendum duximus. Caeterum, quoniam necessitas exigit, ut nos ex suscepti regiminis officio et dictamine, post decessum Suae Majestatis, ea quae bonum Regni et fidelium nostrorum Regnicolarum optimam conservationem et permansionem respiciunt ac concernunt, absque dilatione curanda suscipiamus, atque de talibus cum fidelibus nostris Consiliariis mature et pro necessitate deliberemus. Proinde Fidelitatem Vestram harum serie benigne requirimus, mandantes, ut visis ac lectis praesentibus, postpositis quibusvis aliis negotiis, Vos confestim itineri accingere, et hic Viennae in aula nostra Vosmet sistere velitis et debeatis. Ulteriore benignam nostram voluntatem postmodum intellecturi. Gratia nostra Vos in reliquo complectentes. Datum in civitate nostra Vienna 20 martii 1619.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije a primási világi levéltárban:

CLXVI.

1619. april 11.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus.

Benigne quidem ex litteris Tuis 24 praeterlapsi mensis januarii exaratis intelleximus, qualiter Te denuo a toties per

nuperrime defunctam C. R. Majestatem p. m. Tibi demandata persolutione duorum mensium stipendii pro militibus Ujvariensibus husaronibus in castris bohemicis versantibus, propter non solutum stipendium excusare arbitraris, excusationemque hanc Tuam benigne acceptari velle, humillime roges.

Dum vero per non secutam hactenus solutionem causatum sit, quod memorati milites castra deseruerint, et sese in has partes Austriacas contulerint, ac proinde nos ad praecavendum ulterius malum ex diuturna illorum absentia oriendum, excusatione Tua, praesertim cum illos non minus si Ujvarii permansissent, intertenere et persolvere debuisses et tenearis, aquiescere non possimus, atque emeritum ipsorum stipendium per 9 menses, quos in castris bohemicis periraverunt (?) 13654 flor. rhen. sese extendant.

Eapropter Tibi hisce clementer mandamus, ut sepositis omnibus excusationibus, nec attento subsidio Tibi restanti, saepedictis militibus nunc de restantiis suis, absque ulteriori procrastinatione, quandoquidem iterum ad stationes in Bohemiam reverti et munia sua decenter obire debeant, certo ac infallibiliter satisfacias. Nosti enim Tibi memoratum subsidium ex bohemicis et moravis contributionibus suppeditandum promissum fuisse, sed cum illa iam ad confinia non numerentur, vel mittantur, confidimus, Te interim defectum illum suppleturum et mihi soluturum ex proventibus istis archiepiscopalibus, atque res militum in castra promoturum. Tempore enim magis pacifico et tranquillo, nactique meliorem occasionem, Te itidem de subsidio contentum reddere curabimus. Executurus in praedicto clementem ac omnimodam voluntatem nostram. De reliquo gratia nostra regia tibi bene propensi manentes. Dabantur Viennae 11 aprilis 1619.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában.

CLXVII.

1619. april 20.

V. Pál pápa Pázmány Péterhez.

Paulus Papa V.

Venerabilis frater salutem et apostolicam benedictionem. Inter multiplices pastoralis officii nobis ex alto commissi curas, illa nos non leviter urget, ut divinus cultus et devotio ac regularis disciplinae observantia in quibuslibet, praesertim regularium personarum ecclesiis, nec non monasteriis et aliis regularibus locis, conserventur, majoraque in dies suscipiant incrementa, et si in aliquibus exciderint, modis congruis, quantum cum Domino fieri potest, restituantur. Cum itaque sicut accepimus, Ordo religiosorum s. Pauli primi eremitae in Hungariae et Croatiae Regnis existens maxima, in spiritualibus et temporalibus detrimenta patiat, ac illius disciplina et instituta regularia collabantur et relaxentur, constitutionumque apostolicarum observantia a religiosis penitus negligatur, nos felici, prosperoque dicti Ordinis regimini ac gubernio prospicere volentes, ac de Tua singulari fide, prudentia, doctrina, et catholicae religionis zelo plurimum in Domino confisi, de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis regularium praepositorum consilio, Tibi per praesentes committimus et mandamus, ut tanquam noster et Sedis Apostolicae delegatus, per Te, vel alium virum probum ac idoneum, Ordinem hujusmodi, ejusque ecclesias, domos, et regularia loca, illorumque superiores et personas, tam in capite, quam in membris, apostolica auctoritate visites, ac in illorum statum, vitam, mores, ritus et instituta diligenter inquiras, nec non evangelicae et apostolicae doctrinae, sacrorumque canonum et generalium conciliorum, et praesertim Tridentini decretis et s. Patrum traditionibus, ejusdemque Ordinis regularibus institutis a Sede Apostolica approbatis inhaerendo, quaecumque mutatione, correctione, emendatione, revocatione et renovatione indigere cegnoveris, reformes, mutes, corrigas, ac de novo condas, condita s. canonibus et conciliorum, Tridentini praesertim decretis, ac regularibus

hujusmodi institutis non repugnantia confirmes, abusus quoscumque tollas, regulas, institutiones et ecclesiasticam disciplinam, ubicumque illae exciderint, modis congruis restituas et reintegres, ipsasque personas ad debitum et honestum vitae modum revoces; et inter alia dilectum etiam filium Thmam Francio ipsius Ordinis presbyterum professorem, a dilecto filio ejusdem Ordinis Priore Generali habitu seculari et corona privatum, si et prout juris fuerit, in pristinum, et eum in quo ante privationem hujusmodi erat, statum, restituas et reponas nec non, si et quatenus tempus officii Prioris Generalis hujusmodi completum sit, electionem alterius Prioris Generalis procures, ac Capitulo generali in futura electione Prioris Generalis hujusmodi congregando, illique per Te ipsum praesideas, et quidquid statueris et ordinaveris, observari facias, inobedientesque per censuras ecclesiasticas, aliaque juris et facti remedia opportuna cogas et impellas. Nos enim Tibi praemissa et quaecumque alia desuper necessaria et opportuna faciendi, dicendi, gerendi, dictoque Capitulo, ut praefertur, cum auctoritate, facultatibus, jurisdictione, honoribus et oneribus similibus praesidentibus competentibus ac alias solitis et consuetis, praesidendi plenam, liberam et amplam licentiam et facultatem, auctoritate praedicta, tenore praesentium tribuimus et impartimur. Mandantes propterea omnibus et singulis ad quos spectat, ut Tibi in omnibus supradictis prompte pareant, faveant, obediant, et assistant, Tuaque salubria monita et mandata suscipiant, humiliter et efficaciter adimplere procurent; alioquin sententiam, sive poenam, quam rite tuleris, sive statueris in rebelles, ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Volumus autem, ut si quae graviora in hujusmodi visitatione compereris, illa nec non informationes omnes in hujusmodi visitatione sumendas, sub Tuo sigillo clausas ad nos quamprimum diligenter transmittas, ut quod in illis statuendum erit, matura consultatione adhibita, decernamus. Non obstantibus apostolicis, ac in universalibus, provincialibusque et synodalibus Conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus, nec non ecclesiarum, monasteriorum, et Ordinis praedictorum, juramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et con-

suetudinibus, privilegiis quoque indultis et litteris apostolicis eisdem ecclesiis, monasteriis, et Ordini, seu religioni, eorumque superioribus et personis in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, confirmatis et innovatis; quibus omnibus et singulis eorum, tenore praesentium pro plene et sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romae apud s. Mariam Majorem sub annulo piscatoris die 20 aprilis 1619 Pontificatus nostri anno decimoquarto.

Cardinalis S. Susannae.

Eredetije a primási egyházi levéltárban.

CLXVIII.

1619. april 22.

II. Ferdinánd király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Quandoquidem rumore circumferri intelligimus, repertos esse nonnullos Status Austriacos, eos vero evangelicae professioni addictos, conscriptionem illam militiae hungaricae, quam fideli nostro Spectabili ac Magnifico Matthiae Somogyi de Karchia, Praesidii nostri Gyarmatiensis Supremo Capitaneo suscipiendam demandavimus, qualitercumque impedire ac perturbare velle, ac illorum machinationes negotio conscriptionis aliquatenus impedimento et remorae esse possint: Fidelitati Vestrae id suggerendum esse volumus, ut si quidpiam in eo tentari inaudieritis, modis et mediis convenientibus in eo sitis, adlaboratisque, ne susceptae conscriptioni militum dehortationibus et disvansionibus inquietorum locus detur, et delectus stipendiariorum, non sine dispendio intentionis nostrae, retardetur. Gratia et clementia nostra regia Vobis in reliquo propensius manentes. Datum in civitate Vienna 22 aprilis 1619.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy.

Insuper intellexi, ex superiori Austria aliquos deputatos esse, qui cum Statibus Hungariae de confoederatione tractare debeant; et licet non dubitem, non aliter quam in Comitibus tractari talia posse, cum tamen practica (uti dici solet) duplex aliquando esse soleat, in Reverendissimam D. V. confido, quod huic practicae obviam itura sit.

Eredetije, melyben az utóirat Ferdinand saját irása, a primási világi levéltárban.

CLXIX.

1619. april 27.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacra Regia Majestas . . .

Requisivit me, clementissime Domine, Generosus D. Stephanus Soos, significans, se ratione quarundam restantium cum Rationum Magistris difficultates habere, rogavitque me instanter, ut eum Majestati Vestrae commendarem. Ut itaque petitioni ipsius satisfaceret, humillime supplico Majestati V., dignetur in eo negotio Majestas V. benignam suam erga ipsum ostendere gratiam. Servet Deus Majestatem V. Regiam diutissime salvam et regnantem. Datae Tyrnaviae 26 aprilis 1619.

S. R. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CLXX.

1619. april 26.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacra Regia Majestas . . .

Duorum integrorum Comitatum, Thurocz videlicet ac Liptó decimas, annis retroactis pro usu Camerae Majestatis V. Zolieasis arendare consveveram; ac praetium earundem decimarum D. Lazarus Henkel persolvit hucusque quotannis. Nunc vero, cum juxta Regni constitutiones ad festum s. Georgii arendationes decimarum fieri debeant, requisivi dictum D. Henkelium, an hoc quoque anno praetium illarum decimarum velit persolvere. Qui diserte ac constanter respondit, se amplius persolvere nolle, cum satis superque sit frumenti anni praeteriti.

Cum igitur hoc responso accepto providere debeam rebus meis, ne si tempus arendationis decimarum elabatur, magnum accipiam detrimentum: idcirco statui aliis arendare volentibus decimas hujus anni collocare. Quod ipsum eo fine Majestati Vestrae humillime significandum esse censui, ne quis postmodum conqueri possit, mea sponte, me aliis potius, quam usibus Camerae Majestatis V. decimas meas collocasse. Deus Majestatem V. diutissime salvam tueatur, ac regnantem. Datae Tyrnaviae 26 aprilis 1619.

S. R. Majestatts V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CLXXI.

1619. april 29.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .!

Cum 300 milites Ujvarienses husarones antea etiam in castris bohemicis versatos et nuper inde domum reversos jam iterum illuc in Bohemiam ad stationes suas reverti benigne velimus:

Eapropter Vos hisce clementer requirimus, ut singulis memoratorum militum duorum mensium ordinarium ipsis Ujvarii elargiri solitum stipendium, quandoquidem nos residuos 600 florenos, ad supplendum campestre eorundem stipendium necessarios benigne addituri et deposituri sumus, pro maturanda profectioe ista, quantocius numerare et exsolvere, atque sic pro parte Vestra reditum ipsorum in castra promoveri velit. Prout bene facere noveritis. Executuri in eo benignam et omnimodam voluntatem nostram. De reliquo gratia nostra regia Vobis propensi manentes. Dabantur Viennae 29 aprilis 1619.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CLXXII.

1619. május 8.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Inclita Camera Aulica benignam mentem et voluntatem S. R. Majestatis D. n. cl. intelligens de arenda decimarum dominiorum S. Georgii atque Bazin ad minorem atque illam summam reducenda, pro qua easdem decimas Spectabilis ac Magnificus quondam Stephanus Illésházy (sicuti ex adjuncta signatura videre est) multis annis collegit, quidnam nos

apud Illmam ac Rmam D. V. fieri velit, ex inclusis Eadem similiter cognoscere dignabitur. Nos clementem memoratae Suae Majestatis intentionem in effectum deducere satagentes, prius statuta Regni consulenda duximus, atque in iis de arendatione decimarum dominis terrestribus elocandis articulum 61 anni 1538, et in eodem sequentem paragraphum invenimus: „Ita, ut si ab antiquo praetium illius decimae, quam in arendam conducere voluerit, expressum et limitatum esse constet, teneatur decimae dominus ipso limitato et consueto praetio decimam ipsam domino fundi supradicto, conducere volenti, locare.“ Ex quo dum appareat arendationes decimarum ultra priores consuetas arendationum summas augeri non debere; ideo Illmam ac Rmam D. V. nomine suprafatae Suae Majestatis diligenter requirendam, nostro vero rogandam duximus, multiplices, ac quasi infinitas Suae Majestatis erogationes perpendere et in gratiam ejusdem, saepedictam arendam dominiorum S. Georgii et Bazin ad florenos hungaricos 600 reducere velit. Ut hanc Illmae ac Rmae D. V. devotionem antelata Sua Majestas gratia sua regia recognoscere, et nos eandem praememoratae Camerae Aulicae, uti jubemur, opinionis loco rescribere, ac quae circa deponendam pecuniae summam necessaria erunt effectuari ordinare queamus. Inclusa nobis remitti petentes. In reliquo. Posonii 20 aprilis 1619.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban. Eredetije a primási világi levéltárban.

CLXXIII.

1619. május 8.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Quae ad litteras nostras super exsolutione duorum mensium stipendium trecentis militibus Ujvariensibus in expeditionem bohemicam ducendis, 3 hujus respondistis, et juxta si facultatem condendi testamentum de rebus mobilibus

Vestris daremus et concederemus, praeterito anno jam praedictis militibus duobus mensibus exsolutis et hoc anno Vos stipendium duorum mensium exsolvere velle, obtulistis; illa clementer intelleximus.

Verum cum Vobis intertentio militis istius, etiam expeditione bohémica non durante, incumbat, et quamvis archiepiscopales proventus non omnes sint pecuniarii, ita fertiles tamen in vino et frumento sunt, ut exinde facile pecunia colligi, vel tantum donec vendantur, anticipari queat; praesertim, quod duorum mensium stipendia non adeo magna sint et 1800 fl. hung. summam non excedant; dein etiam oblatio Vestra non tanta, ut concessionem facultatis condendi testamentum de rebus mobilibus adaequare possit, sed potius malum exemplum apud alios parere.

Itaque Vos hisce denuo benigne requirimus, siquidem et hoc ex zelo in religionem catholicam Vos facturos non diffidimus, ut solutionem dictorum duorum mensium memoratis militibus sine ulteriori aliqua difficultate in parata pecunia subministrare, et sic profectionem ipsorum ad bohémicam expeditionem promovere; resolutionem vero nostram super facultate testandi alio tempore expectare velitis. Facturi in eo clementem nostram voluntatem. Quibus de caetero gratia nostra propensi manemus. Dabantur Viennae 8 maji 1619.

Post scriptum. Vos caelare noluimus Ordines Austriae infra Onatum hungaris equitibus Jauriensibus in Bohemiam ductis et ducendis non tantum omnes menses, quos ibi manserunt solvisse, verum etiam de novo solutionem per tot menses, quot illic manebunt, promittere. Quare illorum exemplo Vos moti, duorum nunc mensium stipendia Ujvariensibus exsoluturos non dubitamus. Dabantur ut supra.

Erdeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CLXXIV.

1619. június 7.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Clementissime Domine.

Mittitur legatio ad Majestatem V. a Statibus hic congregatis. Et quamvis species plausibilis sit, ea nimirum, ut interpositione Hungarorum, pax et reconciliatio cum Bohemis concludatur, re ipsa tamen finis ac scopus totius hujus legationis is est, ut si annuente Majestate Vestra plenipotentiarum legati Statuum Pragae ad Directores mitti poterunt, confederatio cum Bohemis ac Moravis ante omnia ineatur, ac deinde gravamina, seu difficultates Bohemorum pari passu (sic enim loquuntur) executioni demandentur, ac effectuentur. Et, si de veris ac realibus gravaminibus ageretur, nulla hac in re foret difficultas; cum constet eam esse Majestatis V. benignam voluntatem, ut quae revera gravamina sunt fidelium subditorum, re ipsa complantentur. Verum ita in hoc negotio gravaminum procedent protestantes, sicut in negotiis religionis. Et quemadmodum, quae illis adlubescunt, ea in scripturis contineri contendunt, ita in iis omnibus aggravatos se praetendent, quaecumque juxta intentum ipsorum non fiunt.

Quamobrem pro fidelitate Majestati V. debita, tenuem meam opinionem hac de re perscribendum censui

Imprimis igitur existimo, rescribendum esse Statibus, gratum esse Majestati V. hoc ipsorum studium, nec unquam Majestatem V. abhorruisse ab aequis ac honestis pacis conditionibus. Deinde significandum Statibus, non videre Majestatem V., qua ratione salva regiae dignitatis majestate, de ullis pacis conditionibus tractari possit, eo usque, donec miles bohemicus non solum a suburbanis Viennensibus, verum etiam ab ipsis Austriae finibus educatur. Si enim in hoc rerum statu, quippiam de pace concluderetur, totus orbis christianus existimaret, vi potius, et armorum metu, extortas esse pacis condiciones, quam e benigna ac regali clementia. Ita-

que si serio, ac cum fructu pacis et concordiae consilia Status Hungarici tractari velint, id efficiant necesse est, ut exercitus bohemicus Austria excedant, ac tum demum deputati Commisarii plenipotentiarii Hungarorum hanc pacis tractationem felicibus auspiciis agrediantur. Et si forte Bohemi difficiles se in hoc ex Austria recessu ostenderent, benigne Majestatem V. Status ac Ordines admonere, ut juxta priores benignas litteras, ad Palatinum Regni Hungariae datas, insurrectio generalis acceleretur.

Haec sunt clementissime Domine, quae mihi in hoc casu rescribenda videntur, nisi tamen gravis et inevitabilis necessitas aliud svadeat. Rationes vero tenuis hujus meae sententiae deducere, nihil attinet. Alterum tamen ex hujusmodi responso Majestatis V. sequetur, ut vel Bohemi (quod ego haud credo) sese recipient extra fines Austriae, vel si id facere nolint, pacis tractatio non a Majestate V. impedita, sed a Bohemis neglecta videbitur, sicque animi Hungarorum in Bohemos reddentur alieniores. Deus Majestatem V. diutissime salvam ac florentem tueatur. Datae Posonii 7 junii 1619. Sacratissimae Regiae Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye az egykori m. k. udvari cancellaria leveltárában. Másolata a Jászay gyűjteményben. (N. Muzzeum.)

CLXXV.

1619. június 13.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Reverendissime . . . Redditas esse nobis litteras Fidelitatis V. per legatos et nuntios fidelium nostrorum Statuum et Ordinum, nunc Posonii pro generali Regni Diaeta congregatorum, Vobis per praesens rescriptum significare voluimus. Quia vero quoad rei meritum, praesentis temporis ratione habita, per eosdem Statuum et Ordinum legatos clementem

nostram voluntatem declaraverimus, eorsum Vos benigne remittimus, et nihilominus de sinceritatis et Fidelitatis Vestrae opera et bono patriae promovendi studio clementem satisfactionem habentes, ut porro in zeloso conamine pergere in posterum quoque non intermittat, grata cum fiducia et benignitate Vos submonitos esse volumus. Gratiaque et clementia nostra Vobis in reliquo semper propensi manemus. Datum in civitate Vienna 13 junii 1619.

Erdeti fogalmazata az egykori m. k. udvari cancellaria leveltárában.
Másolata a Jászay gyűjteményben (N. Muzeum.)

CLXXVI.

1619. június 20.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima Majestas Regia, Domine Domine clementissime.

Laboravi in eo, ut legatis austriacis responsum conveniens dari possit a Statibus Hungariae; ac hisce anexum scriptum concepi cujus copiam Majestati V. transmittó, ut si quid addendum sit a Majestate V., intelligam. Coram Prae-latis ac Baronibus lecta res est, et (uno alterove Barone excepto) ab omnibus approbata.

Pro fidelitate Majestati V. debita, illud quoque significandum fuit. Primo. Vix videre me, quomodo in negotio tractationis pacis spem reponere possimus; siquidem Dominus a Tiffenbach coram nobis pluribus aperte dixit, in iis, quae Comitata bohémica et moravica concluderunt, ne punctum quidem esse immutandum. Qua ratione vero, cum tot innocentium ac fidelium servitorum Majestatis V. proscriptione pax stabiliri queat, ego quidem haud video. Nihilominus, ut

in omnibus clementia Majestatis V. ac pacis desiderium elucescat, ad eam interrogationem, quam per D. Palatinum Status fecerunt, de armorum suspensione, pro tenui mea opinione, respondendum videretur, Majestatem V. et pacem, et armorum suspensionem libenter admissuram, si modo spes affulgeat, ut durante hac suspensione, pax componi possit. Quocirca si et Hungari et Bohemi ac Moravi delegatos suos plenipotentiariorum ad pacis tractationem Viennam ad V. Majestatem, vel ad deputatos Majestatis V. Commissarios miserint; appareatque ex postulatis Bohemorum ipsos revera pacem velle, et non tantum lucrandi temporis causa inducias velle: Majestatem V. e vestigio armorum suspensionem admissuram esse. Idcirco id agant Hungari, ut hujusmodi plenipotentiariorum quamprimum mittantur.

Secundo. Circa Comitiorum Praesidem, salvo sapientissimo Majestatis V. consilio, mihi imprimis videtur in eo elaborandum esse, ut cum et ex parte Turcarum, et ex parte Bohemorum omnia sint in motu, Comitiorum haec dissolvantur, et in tempus opportunius differantur, assecurando Regnicolas, quod ex Consiliariorum Hungarorum fideli sententia, quamprimum commode celebrari poterunt Comitiorum, ea Majestas V. curabit celebrari. Ne tamen conventus hic, et labor sit frustraneus, Majestatem V. concedere Palatino auctoritatem, ut de iis, quae ad praesentes motus spectant, deque confiniorum provisione cum Regnicolis tractare, et ad ratificationem Majestatis V. concludere possit. Item cum Majestas V., juxta benignam a se factam oblationem, intendat fidelium suorum gravamina primo quoque tempore, adeoque ante futura Comitiorum, quoad fieri poterit, omnino ac de facto tollere, id quoque a fidelibus suis Statibus optare Majestatem V., ut ea omnia gravamina, quae ad tempus futurae Dietae tollere posse existimant, scripto Majestati V. exhibeant, ut juxta illud ordinari et executioni omnia demandari possint. Denique illud quoque Majestas V. refricet, quod si Bohemi, nec ad interpositionem Hungarorum, nec ad benignas et paternas Majestatis V. oblationes, pacis consilia suscipere velint, concludant Status, qua ratione medio D. Palatini, Regnum Hungariae Majestati V. assistere velit.

Haec sunt clementissime Domine, quae suggerere Ma-

jestati V. humillime debui. Dæus Majestatem V. diutissime
salvam tueatur.

Posonii 20. junii 1619.

Sacratissimæ Majestatis V.

humillimus capellanus.

Archiepiscopus Strigoniensis.

Erdeti fogalmazata az egykori m. k. udvari cancellaria leveltárában.
Másolata a Jászay gyűjteményben (N. Muzeum.)

CLXXVII.

1619. július 2.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Ad humilem Vestram petitionem curatoribus, seu negotiatoribus cupri Novisoliensis serio quidem injunximus, ut Vobis arendam ex decimis Turociensibus et Veterosoliensibus quantocius et absque ulteriori dilatione numerarent et exsolverent; illi vero asserentes, quod prædecessori vestro, Cardinali Forgach piæ memoriæ arendam hanc circa festum s. Michaelis quotannis deponere consueverint, et quod ob alias necessarias ac urgentissimas erogationes eam ante eundem terminum in paratis habere non possint, ut eousque patientiam cum ipsis habere vellemus, demisse institerunt.

Cum igitur non ita longum tempus inter præsens et dictum festum d. Michaelis intercedat, et nobis perspectum sit, quantæ memoratis curatoribus cupri erogationes modo incumbant, nosque super locatione istius rei cuprariæ brevi totaliter resolvere benigne decreverimus:

Eapropter Vos hisce clementer hortamur, ut exiguam hanc moram patienti animo feratis, et ab exactione sæpedictæ arendæ usque ad tempus dictum, diem nempe s. Michaelis, abstineatis, ubi nos, uti et in posterum semper, ut de illa Vobis citra omnem difficultatem certo ac infalibiliter satisfiat, benigne curabimus. Facturi in eo omnimodam voluntatem

nostram. De reliquo gratia nostra regia vobis propensi manentes. Dabantur Viennae 2. julii 1619.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában,

CLXXVIII.

1619. július 29.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacra Regia Majestas . . .

Intellexi Illmum D. Comitem Palatinum Capitaneatum Vacziensem, vigore plenipotentiae sibi a Majestate V. concessa, Magnifico D. Petro Forgach, ad benignum Majestatis V. assensum et ratificationem contulisse. Requisitus itaque ab eodem, committere non potui, quin eum hisce meis litteris Majestati V. commendarem, dignum esse existimans, tum ob respectum Illmi D. Palatini, qui ei sanguine junctus est, tum vero intuitu propriae ejus fidelitatis, ac militiae probatae, ut in dicto Capitaneatu Vacziensi, quem ei D. Palatinus contulit, a Majestate V. conservetur. Quam Majestatis V. gratiam fidelibus mei servitiis, ac devotis precibus demereri enitar. Servet Deus Majestatem V. diutissime salvam, ac feliciter regnantem. Datum Posonii 29. julii. A. 1619.

Ejusdem S. R. Majestatis V.

humilis capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az egykeri bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CLXXIX.

1619. augusztus 3.

Pázmány Péter Leopold főherceghez.

Reverendissime ac Serenissime Princeps . . .

Litteras Serenitatis V. 17. die julii datas, ea qua par est veneratione accepi, ex quibus et S. R. Majestatis et Vestrae quoque Serenitatis eam esse benignam voluntatem intellexi, ut solutio arendae decimarum Comitatus Turócz et Zólyom ad festum usque Michaelis differatur, eo quod locatio rei caprariae inter Henkelium et Pallerum etiam nunc in tractatione versetur.

Et quamvis decimarum arendatio ad festum s. Georgii fieri debeat, juxta jura Regni Hungariae, et cum hac ipsa de re mecum Pragae tractaretur, ea conditione, decimarum illarum usus Camerae Zoliensis per me concessus fuerit, ut ad festum s. Georgii arenda penderetur, prout ex meis in Camera reperitis scripturis constare poterit; quia tamen et S. R. Majestati et Serenitati V. pro hoc anno dilatio ad festum s. Michaelis facienda clementer videatur, libenter benignae huic resolutioni pro hoc anno acquiesco, dummodo Serenitas V. Excelsae Camerae Aulicae clementer injungere dignetur, ut ad praefixum s. Michaelis diem certum mihi locum deputet, ubi absque ulteriori molestatione debitam arendam percipere possim. Deus Serenitatem V. in annos quamplurimos salvam conservet ac incolumem. Datae Posonii 3. augusti 1619.

Ejusdem Serenitatis V.

humillimus capollanus
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi es. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CLXXX.

1619. augusztus 11.

Leopold főherczeg Pázmány Péterhez.

Leopoldus.

Non ambigimus Vobis constare, quod per (tit.) Palatinum Regni istius et (tit.) Caesarem Gallum ratione mutui 60 vel 80 millium fl. hung. cum (tit.) Paulo Apponyi ad certam et infallibilem assecurationem tractari coeptum sit.

Cum itaque nos eandem tractationem lubenter approbaverimus, et si super mutuo isto certum concludi posset, exinde multas commoditates proventuras minime dubitamus, Vosque studio et sedula opera Vestra hoc negotium promoveri velle et posse omnino confilamus: idcirco Vos hisce benigne requirimus, juxta alios deputatos Commissarios et hoc mutuum cum praefato Apponyi diligenter tractare et omnino in eo esse velint, ut illud sub aequis et tolerabilibus conditionibus obtineri et illo moderna necessitati publicae subveniri possit. Facturi in eo rem Suae Majestati et nobis gratissimam et communi patriae utilissimam. Vobis de reliquo benigne propensi manentes. Dabantur Viennae 11. augusti 1619.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CLXXXI.

1619. szeptember 3.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Reverendissime . . . Absolutam esse Diactam Regni istius nostri Hungariae ex perscripto fidelis nostri Regni Palatini intelleximus, qui etiam articulos inibi conclusos, ut typis mandati et cum caeteris requisitis pro consuetudine expediti in Regno promulgentur, instantiam facit. Eos

itaque, ne ex mora nocumenti quid emergat, hic loci excudiri demandavimus, quos demum plene perfectos ad distribuendum dicto Palatino submissuri sumus. Id quod notitiae causa Fidelitati V. quoque intimatum esse voluimus. De successu electionis non dubitamus Vos quoque hactenus intellexisse, idque e significatione memorati Palatini, cui ordinationem praescripseramus, ut passim in Regno secutam electionem promulgaret, id quod ipsum fecisse non dubitamus. In reliquo . . . Datum in libera Imperii civitate Francofurti ad Moenum 3. septembris 1619.

Eredeti fogalmazata az egykori m. k. udvari cancellaria levéltárában.
Másolata a Jászay-gyűjteményben. (N. Muzeum.)

CLXXXII.

1619. szeptember 5.

Forgách Zsigmond nádor Pázmány Péterhez.

Illustrissime Domine et uti frater observandissime.

Salutem et servitorum paratissimam commendationem. Az sok hírekhöz képest, kiket Dóczy uram ir, elég gondba vagyok. Ha Bethlen ily hamar elfeledkezik az ő felsége kegyelmességéről és az hittel kötött confoederációról, nagy háladatlanság leszen. Ő azt írja énnekem, hogy Váradra csak az épületnek okáért jő ki, ahoz képest tudom, hogy az emberek sokféle vélekedésbe lesznek, de én tudom mire vagyok; ő köteles ő fölségének és az magyar nemzetnek és nem cselekszem azt, hogy valami háborúságot inditanék, de félek attól, hogy az török készerit reá, hogy eljőjön, megfenyegetvén, hogy másnak adja az erdélyi vajdaságot és mást indit fel erre a rebellióra. Énnekem az tetszik, hogy az Consiliarius arakot Szombatba convocáljam, hogy derekasképen szólhasunk minden dolgokról és ő fölségét is király urunkot megtalálhassák valami curir által sietséggel, ő fölségéhez levélünket küldvén, hogy lássák mind Bouquoy, s mind Dom-

pir*), hogy ne mulassák heába az üdöt, mert periculum in mora. Irjon kegyelmed az herczegnek**), hogy maturálják az viadalt, mert ha ő fölsége a morvai hadakat megverné, azontól meghódolna Morva és azokat az hadakat erre fordíthatnák, ha kívántatnék. Többet szóval izentem kegyelmednek Káldi uramtól. Éltesse Isten kegyelmedet. Datum Komjátin 5. septembris anno 1619.

Illustrissimae D. V.

servitor et uti frater addictissimus

Comes Sigismundus Forgách de Gimes.

Ha kegyelmed Tardoskeddre kijöhetne, örömes beszélhenék kegyelmeddel, és mikor lenne az conventus és mi formán kellene egybehivatnunk az tanács urakat és hová, arról kellene szólnunk, mert bizony nagy változás történhetik.

Kivül a czim alatt:

Az Ujvár állapotjáról is igen kívántatnék valami jót végezni, mert est caput rei.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller. Epistolae P. Pazmany I. 23 l.; de hibásan. Megjelent továbbá a »Hazai Okmánytár«-ban. I. 421 l.

CLXXXIII.

1619. október 26.

Borghese bibornok-államtitkár Pázmány Péterhez.

Perillustrissime, ac Rme Domine.

Puto jam ex litteris, cum meo nomine, tum P. Generalis Societatis Jesu concriptis, Dominationem V. satis intellexisse, datum fuisse in mandatis, ut adolescentes ab ea Romam missi in Collegio Germanico humaniter exciperentur. Illis ego nunc singillatim respondeo capitibus, quae Viennae Apostolico Nuntio proponenda V. D. censuit, super alumnis

*) Dampierre tábornok.

**) Leopold főherczeg, a német birodalomba elutazott királyhelytartója.

Hungaris, qui in posterum in Collegio Germanico Romae recipi debent. Super quibus volo ipsa sciat moderatorem illius Collegii daturum post hac operam diligenter, ut opportune semper V. D. admoneatur, quot ex Hungaria juvenes in praenominatum Collegium mitti et admitti poterunt; effecturumque pariter, ut ad Vestram Dominationem examen illud sive articuli deferantur, quibusde venturi Romam adolescentibus interrogari debebunt, quamvis eos habeant omnia Germaniae Collegia, a quibus si libuerit, Vestrae D. illos petere permissum est. Cui praeter solita mea praestita et praestanda studia atque officia promptissima, diuturnam a Deo expeto vitam et salutem. Romae 26 octobris 1619.

Perillustrissimae ac Rmae D. V.

addictissimus

J. Cardinalis Burghesius.

Eredetije a primási egyházi levéltárban.

CLXXXIV.

1619. október 31.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Fredinandus . . .

Quae nobis 25 die praeteriti mensis, Vienna tum de Comitiorum, per fidelem nostrum Regni nostri Hungariae Comitem Palatinum, ad sollicitationem Bethlenis, indictorum, qualitate, deque conventiculo Cassoviensi, similiter per Bethlenium celebrato, ibidem articulis conclusis, perscripsistis, grata cum satisfactione nostra legimus, et intelleximus. Qualiter porro nunc Comitia ipsa, apud Comitatus, ipsumque Regni Palatinum inhibuerimus, ex paribus litterarum nostrarum, ad singulos Comitatus, ac dictum Palatinum datarum, suae dilectioni, Serenissimo ac Reverendissimo Archiduci Leopoldo, fratri nostra charissimo, pro fusiori notitia habenda, transmissis, Vobis quoque innotescere poterit. Non desinimus vero in his adversariorum factionis studiis, et hostilitatibus, fideles nostros Regnicolas passim paternis monitionibus ad

constantiam et fidelitatem erigere, spemque ut in divinam bonitatem conjiciant, adhortari, nostram vero regiam et paternam ipsis curam et protectionem deferre. Quod erga successitatem Vestram id ipsum promptius declarandum nobis esse, clementer agnoscimus, qui fidei erga nos, ac sacram Regni Coronam, devoto studio, gloriosi istius Regni Hungariae avitam libertatem zelanti affectu protectam, et inviolatam conservandam esse, summa et debita cum bonorum omnium, et patriam amantium civium dilaudatione, Vobis proposuistis. Cui in reliquo etc. Datum in civitate nostra Graecensi Styriae, die ultima mensis octobris A. D. 1619.

Ferdinandus.

Laurentius Feren czffy.

Eredetiye gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Közli Miller
»Epistolae P. Pázmány« I: 24 l.

CLXXXV.

1619. november 9.

Pázmány Péter Leopold főherceghez.

Serenissime . . .

Mitto Serenitati Vestrae puncta consultationis hodiernae, breviter concepta, nec expressis rationibus, quae huc duxerunt. Serenitas Vestra dignetur significare, an litteras, quas Serenitas V. ad Palatinum mittet, eo modo (hoc est per Petrum Litteratum) mittere velit, quo hodie discurreretur ut et ego adjungerē meas possim.

Deinde D. Bosnyák scire desiderat quidnam de ipso, ac qui adhuc cum ipso sunt, ordinare velit Serenitas V. Ad haec clementissime Domine, audeo humillime suggerere Serenitati V., quae mihi occurrunt circa praesentia negotia, juxta statum eorundem a Serenitate V. auditum.

Cum Hungari sciant adventare Moravos in ipsorum subsidium, haud dubie in tutum sese subducent, ne confligant ante adventum Moravorum; quocirca nisi D. Bouquoi

celeritate et audacia antevertat, ante adventum auxiliorum. Hungaros invadendo, haud dubie superato ab hostibus Danubio, D. Bouquoi Viennam versus sese recipere cogetur, atque ita et Hungaria Cis-Danubiana, et Austria hostibus patebit, Vienna ab externo et proprio milite obsidebitur, aliaque inconvenientia sequentur.

Quae, ut ne fiant, confido Serenitatem V. Domino Bouquoi injuncturam.

Deus Serenitatem V. salvam, florentemque tueatur.

Ex hospitio*) 9 novembris 1619.

Serenitatis Vestrae.

humillimus servitor

Archiepiscopus Strigoniensis.

P. S. Festinatio Secretarii errorem aliquem admisit ex quo litterae secutae sunt; sed cum festinare Serenitas V. jusserit, veniam dare dignabitur.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, az egykori m. udvari cancellaria levéltárban.

CLXXXVI.

1619. november 9.

Borghese bíbornok-államtitkár Pázmány Péterhez.

Perillustrissime, ac Revendissime Domine.

Vidi non sine magno animi mei dolore, quae Vestra Dominatio mihi, suis ad me litteris 12 et 19 octobris datis significavit; aegreque tuli istarum Provinciarum res in deterius quotidie prolabi, nec eas juxta Suae Sauctitatis et piorum vota succedere. Vidi pariter eadem super re, quae V. D. suggerenda mihi duxit, eaque plurimum commen-

*) Érti bécsi szállását.

data fuere. Verum si voluntati Suae Saucitatis et alacritati Germaniae succurrendi pares vires responderent, profecto tantum efficeretur, ut nihil ulterius desiderari posset. Quare mea Vestrae D. studia, quibuscumque potero semper rebus, paratissima polliceor, et diuturnam a Deo expeto vitam et salutem. Romae 9 novembris 1619.

Perillustrissimae ac Rmae D. V.

addictissimus

J. Cardinalis Burghesius,

Eredetije a primási egyházi levéltárban.

CLXXXVII.

1619. november 22.

Auersperg herczeg Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Revereadissime Domine.

Hodie Sua Majestas C. jussit Praesidem Camerae, Comitem a Vaisemvolf (?), ut negotium Steinekeri expediret, me vero, ut Illmae ac Rmae D. V. id significarem; quod hisce facio, et gaudeo, quod triumphet tandem justa causa. Interim retulerit Illmae D. V. nobilis quidam relictae Comitissae Zachir (?), quae juvenis ille in poculis sponte confessus est de nece sui Domini, et non dubito, quin Illma D. V. mentem suam Suae Majestati circa hoc negotium serium et intricatum quanto citius exponet; cum vero sit res maximi momenti, nulli mortalium quidquam communicatum fuit, cum aula nostra in diversa studia, in privato commodo divisa sit, multique res Domini ad privatum illorum finem vellent directas. Alia non occurrunt, et hisce maneo Illmae D. V.

addictissimus servitor

Il Principe ab Aursperg.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CLXXXVIII.

1619. november 10.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Quandoquidem revertentibus nobis ex partibus s. Romani Imperii, peractis Dei benignitate felicibus cum successibus nostri in Romanorum Imperatorem electione et coronatione, occurrunt pleraque negotia publicum Regni istius nostri Hungariae statum ejusque permansionem concernentia, de quibus cum fidelibus nostris Consiliariis Hungaris vicinioribus, deliberationem instituere velimus, Fidelitatem Vestram quoque ejusmodi consultationi ut intersit benigne requirendam esse duximus, monentes, ut ad 5 vel summum 6 diem imminentis mensis novembris (sic) Neostadium Austriae, quo nimirum intra hoc triduum concessuri sumus, omnino comparere velitis, ulteriorem benignam nostram voluntatem isthic intellecturi. Gratia et elementia nostra c. et r. Vobis in reliquo benigne propensi manentes. Datum in civitate nostra Graecensi Styriae die ultima mensis novembris A. D. 1619.

Eredeti fogalmazata a egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CLXXXIX.

1619. november végén.

Pázmány Péter Forgách Zsigmond nádorhoz.

Illustrissime Domine, uti frater addictissime.

Salute et servitiorum meorum commendatione praemissa. Az kegyelmed levelét, melyet 19. novemberis irt Pozsonból, szeretettel és böcsülettel vettem. Irja kegyelmed, hogy ez gyűlésnek publicatiója magával hozta a salvus con-

ductust, és hogy ezen kívül is az erdélyi fejedelem assecurál az Pozsonban való szabad jövetel felől.

Uram, ha országunk szabadsága helyén volna és szokott mód szerint publicáltatott volna az Diaeta, tudnám én is, hogy ez *salvus conductus* magával hordozna; de mikor minden törvényönk és szabadságunk felforgattatott, mikor prédára és rabságra hozatott állapotunk, mikor kegyelmed is a zárt várbul, idegen fejedelem akaratjából publicálja az Diaetát, mikor teméntelen jöszágunktúl és mindenféle marhánktúl megfosztattunk, végezetre, mikor az tűz és vas emésztet mindeneket: vajjon is mit remélhetünk az országunk törvénye szerint való *generalis salvus conductus*tól? *Invasio castris, captivatio, verberatio nobilis personae* és több afféle dolgok, tudják, mely tilalmasok országunk törvénye szerint. *De most inter arma silent leges.* Főurak és Praelatosok rút és méltatlan rabságokkal rongáltattak, várak, kástelek, nemes udvarházak prédára vettek, káptalanok deleáltattak és törvény előtt sulyos *executiók* *armata manu* lötterek. Egy szóval, fundamentumbul minden országunk törvénye felforgattatott. És mégis azt itéli kegyelmed, hogy a törvény szerint való *generalis salvus conductus* elégséges legyen? Az minemő *salvus conductus* az erdélyi fejedelem kiküldött, abban is sok akadekim vadnak; mert csak magától és maga hadairúl felel, hogy azoktul bántásom nem lesz. Tudja pedig azt kegyelmed, hogy most sok idegen hadak vadnak ott az tájon; az is nyilván vagyon kegyelmednek, hogy a szegény Dóczy uramot nem az erdélyi fejedelem hadai fogták meg, de ugyan megfogták. Ennekfelette oly *clausulák* is vadnak abban az *salvus conductus*ban, melyek de *industria* láttatnak oda helyezetteti, hogy *exceptio* lehessen az dologban. Jólehet bár ugyan nem tudom, mennyi sok szép szókkal és nem csak ily szárazon, hanem erősebb kötések alatt is volna adva az *salvus conductus*, mostani állapothoz képest, nem tudom, mint bizhassa ember levélre életét. Tudja kegyelmed, szegény Dóczy uramnak mennyi sok szép biztató leveleket irtanak. Itt is az ő felsége leveles házában annyi hitlevelek vadnak, hogy egész asztalt is betéríthetnének vele; de ez mellett kiki mint eljár dologban, és az kin mi megesik, ugyan megesik. Azért ez az első ok, ex

defectu sufficientis salvus conductus, melyért omnium prudentum iudicio ettől az conventusra való meneteltől ment vagyok.

Második ok az. Mert kegyelmed maga jól tudja, excepto casu interregni et popularis aetatis Regis, articulo 3. anni 1485. soha sem volt sem usus, sem törvény arról, hogy az Palatinus generalis gyűlést hirdethessen, hanem az tulajdona volt regiae dignitatis és regálissal szokták azt publicálni. Anno 1818. articulo 56. supplicála az ország ő felségének, hogy tempora necessitatis liceat D. Palatino conventum instituere, et de Regni permansione deliberare. De uram az nem generalis gyűlésről, hanem csak olyan conventusról szól, az minemőket kegyelmed Kassán egynehányszor convocált; az mint hogy azt az convocációt némelyek gyűlésnek nevezték, és ő felsége igen megtiltotta vala, hogy kegyelmed hire nélkül affele convocációt ne tenne. És ez lőn az oka annak az articulusnak, melyet csak per modum supplicatióis adabbe az ország ő felségének és effele conventusokra is nem úgy kér szabadságot az ország, hogy azokban az Palatinus concludáljon, vagy articuluszt szerezzon, hanem csak az mint verba sonant, supplicatió ez és csak ad conventum non ad Diaetam generalem, csak ad deliberandum, non condendos articulos szolgál.

Hogy penig a generális gyűlésnek tartása a Palatinust nem illeti, nemcsak ebből tetszik ki, hogy soha ez ideig, extra casus suprascriptos, csak egy generalis gyűlést sem publicált egy Palatinus is Magyarországbán, de az utolsó generalis gyűlésnek is sok actusiból. Nem engedte az ország, hogy kegyelmed az gyűlést kezdje, valameddig ő felsége plenipotentiát nem ada. Ezt is pedig a plenipotentiát jól meg examinálta az ország és az egyikkel ugyan nem is akara az gyűléshez kezdeni. Az gyűlés végében is, mikor az articulusok praefatióiban egy szó esett volna, melyet jelentettek vala, hogy kegyelmed auctoritate palatinali celebrálta volna az gyűlést, országul azt az clausulát letöröltették és kegyelmed hallatára azt adák okul, hogy nincsen az Palatinusnak auctoritása az generális gyűlés szolgáltatásra. Mert ha volna, miért kellett ő felségétől plenipotentiát kérni az Palatinusra, pro Diaetae celebratione? Ennekelőtte ugyan ezen mostani

gyűlésnek praefatióban azt irtuk, hogy ad demissam requisitionem nostram adta ő felsége kegyelmednek az plenipotentia-t az Diaeta tartására, és hogy ebben ő felsége plus quam clementissime viselte magát hozzánk. Kegyelmed is egynehányszor mondotta, hogy soha Palatinusnak ez auctoritas nem adatott, mely most kegyelmednek, és hogy ha jól nem élünk vele, ezután sem fog adatni. És az ki legnagyobb, az ország ugyanezen gyűlésnek végezésében azt írja, hogy az mellett az plenipotentia mellett is csak ad benignam Suae Majestatis satisfactionem concludálhatott kegyelmed az Regnicolákkal, mely dologból kitetszik, hogy soha az Palatinusnak sua auctoritate nem volt szabad generális gyűlést tartani.

És jöllehet articulo 10. anni 1485. auctoritas adatik az Palatinusnak, in absentia Regis, de azért az expresse resolváltatik, hogy quae directe ad regiam dignitatem ex antiqua ordinatione semper pertinuerunt, abba magát ne ártsa az Palatinus. Kitetszik pedig, non tantum ex usu proprio perpetuo, de az 1474. esztendőbeli articulusnak praefatiójából is, hogy in absentia Regis, ex mandato et voluntate Regis szokott az gyűlés szolgálatni, és az mely gyűlés király akarátja nélkül szolgálatott, azt az ország semminek tartotta, articulo 17. anni 1526. de Hatvaniensi conventu. Azért az Palatinus dolga nem az, hogy generális Diaetát tartasson, hanem hogy ha valami egyenetlenség vagy on inter Regem et Regnicolas, magát interponálja és csendességet szerezzen, kit az előbbi Palatinusok is megcselekedtenek, noha magok auctoritásával (exceptis casibus dictis) soha gyűlést nem hirdettek.

Harmadik ok, melyért az pozsonyi conventusra nem mehetek az, mert az mi kegyelmes urunk erős parancsolattal megtiltotta, hogy ezt az conventust elkerüljük. Ezt pedig ő felsége nem avégre cselekedte, mintha csak fegyverrel procedálna és az ország törvénye szerint való gyűlést nem akarna. Mert ő felsége fejedelem lévén, kész mind az gyűlés hirdetésre, s mind az ő hiveinek gravamináiknak eligazítására. De hogy inter arma ad nutum externi Principis, contra usitatum Diaetae publicandi morem, contra Suae Majestatis dignitatem ac officium, valaki gyűlést tartson, azt ő felsége nem javalhatja. Tudja kegyelmed, hogy anno 1618.

országunk végezésében *conceptis verbis* beirattunk, hogy „*Serenissimum Ferdinandum juxta antiquam consuetudinem et libertatam nostram semper observatam, paribus votis, unanimique consensu, in Dominum et Regem nostrum rite elegimus.*“ Kiből kitetszik, hogy sem *coactio*, sem *subreptio* nem volt ő felsége választásában. És hogy *homagium* mellett, *jure divino ac humano*, azzal az *fidelitással* tartozunk ő felségének, melyről országunk törvénye azt tartja, *parte 3 titulo 5*, hogy ő mellette *nullius alterius fidelitas* lehet *salva*. Magam felől *resolute* írom *kegyelmednek*, hogy *valamig Ferdinand király él*, soha mást nem uralok. Lássá, ki mit mivel és mint *menti Isten és világ előtt* magát, si *se contra statum publicum Regis et Coronae erigit*. Mert itt *justa defensionem* senki nem *praetendálhat*, holott azelőtt három hónappal az *generális gyűlésben* nagy *háladalással* minden *violentiátul* megmentette ő felségét az ország, midőn azt írja hogy *Sua Majestas nihil omnino eorum, quae vel vigore diplomatis sui regii, vel articulis publicata fuerant, in se desiderari passa sit*. Sőt országul *arra offerálnak* magukat ő felségének, hogy az *Imperiumbúl* való *megjüveteig* és az *jüvendő gyűlésig* *gravaminum complanationem* elvárnak. Én *uram bizony szégyenlem*, mikor *eszemben jut*, *micsoda ítéletet tesznek felőlünk* az *idegen nemzetek*, kik *nemcsak* ezeket az *mi magunk végezésit* olvassák, hanem azt is *eszekbe juttatják*, mely *solemnis legatióval* ő felségét kértük, hogy *szabad legyen Magyarországnak* magát *interponálni* az *csehek békéltetésére*, és hogy *erről* az *interpositiórul* ugyan *articulust* is *irtunk* és *követségekre* *contributiót* *vetettünk*. Most *penig* nem hogy *interponálnánk* magunkat, *de aperto et manifeste* ő felségére *arczul* *támadunk*.

Negyedik és utolsó ok, melyért *Pozsonban* nem *mehe-*tek ez. Mert látom, hogy *abban a conventusban* oly *dolgok* *kezdenek forogni*, melyekre *hitem*, *idvességem* és *tisztességem* *vesztése nélkül* *semmiképen* nem *mehetnék*. Az *kassai articulusokat* az *erdélyi fejedelem* *confirmálta* ilyen *praeambulummal*: „*Nos etc Regnorum Hungariae et Transylvaniae Princeps etc.*“ Emellett *kétszer* is írja, hogy *ezek történtek in Civitate nostra regii a Cassoviensi*. Azokban *penig* az *articulusokban* *főurak* *proscribáltatnak*, az *káptalanok* *helyében*

Judices Nobilium et Requisiteores eligátatnak; egyszóval minden törvényünk és szabadságunk felforgattatik. Effélere kellekik uram annak consentiálni, valaki ebben az gyűlésben léssen és az ki ragadoz nék compelle intrare. Vak uram az ki az rosta által nem lát.

Ez mellett akarám kegyelmedet levelem által emlékeztetni az kegyelmed juramentumára, mely magában azt foglalja, hogy az egyházi státust régi szabadságában megoltalmazza; nem is kételkedem, hogy kegyelmed mind Istent és mind az világi becsületit s jó hírét nevét szemé előtt hordozván, mindeu punctiban sok száz esztendő től fogva megrögzött szabadságot minden személyek, templomok, tisztek és jószágok állapotjában, ugy megoltalmazza, az mint hiti és tisztii és keresztyén kötelessége kívánja, és sem az világ rosz árnyék életért, mely mint a parázs hamar elfogy, sem egyéb tekintetért, lelkére, magára és maradékira gonosz hirt nem hoz.

Egykori másolata a m. k. kamarai levéltárban.

CLXXXX.

1620.

Pázmány Péter Borghese bíbornok-államtikárhoz.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Domine Patrone colendissime.

Ex mandato Suae Majestatis hic Viennae congregati, frequenti numero Paelati Hungariae, ac una cum D. Palatino catholici saeculares, inter alia, quae partim Religioni promovendae, partim bono publico patriae, inter nos tractata sunt, illud omnes unanimiter gravi meorore questi sunt: Patres Jesuitas non quidem malo animo, sed tamen eventu periculoso, plurimum retardare progressum Religionis in Hungaria. Quod ut Illma D. V. intelligat, altius est hujus rei fundamentum repetendum.

Ob diuturnum neglectum et summam in negotio Religionis libertatem, inveteratamque fere totius nobilitatis in

haeresi obstinationem, vix alius modus suppetit in Hungaria restituendae Religionis, quam per scholas, ad quas juvenus amore litterarum accurrens, potissimum a Patribus Societatis Religionem cum litteris haurit. Et quia hungarica natio vehementer studiis capitur, plerique magnatum ac primariorum nobilium liberos suos, vel ex ipsa Transylvania ad scholas Patrum certatim mittere coperant, jamque plures magnae familiae surculi ad fidem catholicam hoc modo reducti.

Caeterum Patres Societatis et antea interdum, sed nuper potissimum florem juventutis transylvanicae, primariorum familiarum haeredes quinque sexve uno impetu ad suum novitiatum misere. Ex quo non tantum id sequitur, ut familiae illustres, quae Religionem fovere ac promovere possent, imminuuntur, haereditatesque illorum ad haereticos transeunt; verum quod omnino perniciosissimum est, usque adeo deterriti sunt omnes a filiorum suorum in scholas catholicas missione, ut cum antea certatim haeretici liberos suos mitterent, nunc summo cum horrore mutuo sese dehortantur, ne ullus omnino mittatur.

Hoc nos ingens Religionis damnum esse animadvertimus. Huic igitur malo, ut Sedes Apostolica occurrat, ac ut per Illmam D. V. Suam Sanctitatem rogaemus de salutari remedio, necessarium existimavimus. Et quamvis nostrum non est Sanctitati Suae praescribere, quid hac in re fieri oporteat, nobis tamen consultum videbatur, si Sanctitas Sua Patribus juberet, ne Hungarorum nobilium ac primariorum virorum filios admittant, nisi cum Archiepiscopo concordent, id sino detrimento Religionis et sine notabili offensione fieri posse. Sat multi ac ingenio praecellentes ex honestis civibus reperiuntur, qui ad Religionem adspirant, et quorum in Religionem tam utilis est labor, quam primariorum nobilium.

Haec ego communi consensu Dominorum Praelatorum ac Baronum Catholicorum Vestrae Illmae D. significare debui, Eandem orans, velit negotium hoc summi in Hungaria momenti, promovere.

Deus Illmam D. V. feliciter tueatur.

Illmae D. V.

addictus servitor.

Eredeti fogalmazata, mely egészen Pázmány saját írása, a primási egyházi levéltárban.

CLXXXI.

1620. február 3.

Rót János bazini plebános Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Non latent (ut existimo) Illmam Cels. Suam querelae meae contra Bazinienses Dominis Commissariis ab Illma Cels. Bazinium missis, 25 aprilis depositae, ad quas cum hucusque nullum responsum habere potuerim, denuo iisdem repetitis, una cum aliis de novo exortis, Illmam Cels. Suam molestari compulsus sum, quas gratioso et paterno amore suscipere non dedignetur. Harum autem prima est:

1. Quod multoties necessaria ad peragenda divina petita minime obtinere potuerim, nec hucusque possim.

2. Quod vineae Ecclesiae intempestive excolebantur, quam ob causam damnum ab eis, quorum curae commissae fuerant, exigitur.

3. Quod nullus aedituus, qui curam Ecclesiae haberet, fuerit, necdum sit substitutus.

4. Quod filiales Ecclesiae, Hospitalis nempe et Limpacensis, una cum suis foundationibus, ad easdem pertinentibus, parochiali Ecclesiae, tanquam matri, non sint restitutaе, vineaeque Hospitalis dono aliorum sint alienatae.

5. Quod Congregationis Corporis Christi et b. Elisabethae una cum foundationibus, proventibusque suis mentio nulla facta fuerit.

6. Quod quorsum sacellum s. Ladislai cum suis foundationibus devenit, perquirendum, ante rogaverim et modo rogem.

7. Quod monstrantia pro processione Corporis Christi, una cum casula, unionibus, margaritis et auro intexta, cum, calice aureo judaeis Viennae oppignorata, vel vendita Ecclesiae Baziniensi restituatur.

8. Quod annuum censum ex pago Limpacensi filialis Ecclesiae meae 12 R., ex Saila 12 R., et ex Svainbach 12 R., a subditis S. R. Majestatis, ita ut praedecessores

mei olim habuerunt, ego minime habere potuerim, qui dum ab eis exigitur, tali responso reticentur, nimium se Ecclesiam minime frequentare, perconsequens eos, qui eandem frequentant ad hunc pensum teneri, et licet S. R. Majestas juberet, se nullo modo dare velle.

9. Quod aditus Ecclesiae obstetricibus una cum infantibus pro s. baptismatis sacramento suscipiendo, et caeteris fidelibus venientibus, ab adversariis intercludatur, pulsus, sepultura, conductus meus, et infirmorum accessus interdicator, sicut cuidam catholico pro festo Paschatis, ac deinde recenter alteri nomine Vincentio Mercatori accidit.

10. Quod conversi ad orthodoxam catholicam fidem non saltem odio vatiniiano prosequantur, sed ultra; nam etiam iidem una mecum convitiis et falsissimis diffamationibus proscinduntur, insuper et minis, sub poena confiscationis omnium bonorum ad haeresim retrahuntur, sicut 27 maji orphanæ cuidam puellæ accidit, cujus suppellectilem dum scrutabantur, unus eorum, qui mostrantiam Vienne oppignoraverat, eidem impudicis verbis objicere est ausus, me singulis noctibus domum ejus frequentare, atque hac de causa eam omnia sua perdidisse, cum ego (Deo teste) mea vita in domum ejus ne pedem quidem intulerim; insuper ea ipsa die ego ratione concionis de ss. Trinitate habitæ, quæ singulis diebus ubique locorum monstrari poterit, a filio et suis asseclis, viduæ balneatricis, evaginatæ gladibus e regione Parochiæ meæ pessimis convitiis, detractionibus, oblocutionibusque fui affectus, insuper ab eisdem in Parochiam incursu facto, clamoribus et minis contusionis capitis mei fui proscissus.

11. Quod Parochia tam intra, quam extra pro honesta sacerdotis habitatione (uti mihi promissum fuerat) non restauretur.

12. Quod vineæ parochiales, cum adjacentibus pratis, et census plateolæ, una cum domo organistæ mihi hucusque non sunt traditæ.

13. Quod salarium ducentorum florenorum mihi in præsentia Rmi D. D. Pauli Almasy a S. R. M. Camerariis promissum, sit immutatum.

14. Quod pecunia, hinc inde salarium meum sellici-

tando, expensa, et pro cantoribus exposita, mihi nullo modo sit restituta.

15. Quod schola catholicis, nimirum cantore, rectore, organista et campanatore careat, interimque haeticibus officiis gaudeant, meque in dies molestent et inquietent.

16. Quod Bazinienses me, violato jure parochiali, a malorum hominum incursionibus, clamoribus, percussionibus, et ictibus lapidum, ad depositas illis inprimis, deinde S. R. M. Camerariis querelas nunquam vindicarint; ideo etiam perversi homines in dies in pejus ruunt, adeo, ut me et meos non solum lapidibus, sed etiam bombardis scholis fenestris junctis trucidare (ut his diebus contigit) conantur, meque auditu et sensu naturali privent.

17. Denique, quod prata et farina ex molendino ad Parochiam spectantia, cum honesto salario non assignentur.

Hae sunt querelae, ob quas antea Parochiam meam resignarim, et modo resignem (salvo tamen jure in posterum foundationibus, proventibus ad Ecclesiam, scholamque spectantibus a me et successoribus indagandi et inquirendi) nullum enim modum invenio, quo ulterius in Parochia subsistere possim. Ideo Illmam Cels. Suam precibus humilibus, iis quibus possum, rogatam velim, ut eandem Parochiam, quam mihi gratioso benevoleque animo contulit, iterum ad venerabiles manus suas recipere, meque (indignum licet) tamen ad obsequia Illmae Cels. Suae paratissimum clientulum, pro mea exiguitate, alia cemmiodiori et quietiori conditione sublevare benigne et paterne non dedignetur.

Kivülról: Supplex libellus ad Illmum D. D. Petrum Pázmány . . . Dominum, Patronumque meum clementissimum Joannis Rot Parochi Baziniensis.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CLXXXII.

1620. február 7.

Pázmány Péter a m. tanácsosok nevében a bécsi cs. udvari kamarához.

Illustrissimi, Spectabiles ac Magnifici Domini.

Intellexit Consilium Hungaricum scriptum Inclitae Camerae Aulicae heri Illmo D. Archiepiscopo Strigoniensi exhibitum, in quo ab eodem informari desiderat de pagis illis, quos D. Palatinus a Sua Majestate sibi conferri petit.

Primo itaque scimus oppidum Maros ad Coronam spectare, et decimas ejusdem ad Praeposituram majorem Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis pertinere, quam quidem decimam jure obtinuit Praepositus major dictae Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis.

Secundo constat etiam, quod praediales Nagy- et Kis-Oroszi olim ad Archiepiscopatum Strigoniensem pertinuerint.

De reliquis pagis, sive bonis, scripto illo Inclitae Camerae Aulicae comprehensis, nullam plane habemus notitiam.

Servet Deus Illmas, Spect., ac Mag. D. V. diu salvas ac incolumes.

Viennae 7 februarii 1620.

Aláírás nélkül. Eredetije, mely Pázmány titkárának írása, a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában.

CLXXXIII.

1620. február 21.

Pázmány Péter az esztergomi főkáptalanhoz.

Admodum Reverendi Domini, fratres in Christo observandissimi.

Salutem . . . Quandoquidem ob praesentis temporis con-

ditionem nec nos, nec Vicarius Generalis noster, Rmus D. Vaciensis praesentes, rebus ecclesiasticis invigilare possimus et tamen omnino necessarium sit, ut tam pro divini cultus ordinatione, quam etiam pro personarum ecclesiasticarum directione ac fraterna correctione, aliquis interim substituat, donec Deo volente vel nos ipsi, vel Vicarius noster Generalis, praesentes rebus officii nostri attendere possimus idcirco Admodum Reverendum D. Emericum Lósi Lectorem Ecclesiae nostrae Metropolitanae Strigoniensis, substitutum interea Vicarium constituimus. De reliquo . . . Viennae 21 februarii 1620.

Admodum Reverendarum D.V. frater addictissimus
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye az esztergomi főkáptalan magán levéltárában.

CLXXXIV.

1620. február 24.

Pázmány Péter V. Pál pápához.

Beatissime Pater.

Breve Apostolicum Sanctitatis Vestrae 26. aprilis 1619. datum initio mensis augusti Posonii accepi, quo Sanctitas V. mihi injungit, ut Ordinem s. Pauli primi Eremitae in Regnis Hungariae et Croatiae existentem visitem ac reformem, Thomam Francicum, prout juris fuerit, in pristinum statum restituam, Capitulo generali pro futura electione Generalis congregando, ipse praesiderem.

Eo ipso tempore, quo Sanctitatis V. mandatum accepi, turbulenta, et in hosce, quos ingenti animi moerore conspiciamus, motus eruptura Comititia Regni Posonii celebrabantur, itaque ad finem Comitiorum totum hoc visitationis ac reformationis negotium differre constitui. Interea vero, ne vagus hinc inde oberraret Thomas Francicus, in Monasterio Franciscanorum Tyrnaviae locum illi assignavi. Ne quid autem inconsulto inchoarem, sub fine Comitiorum, die 12. augusti

per Illmum Banum Croatiae litteras in Croatiam misi ad P. Joannem Zaicz Ordinis Eremitarum Generalem, monens ipsum, ut quamprimum ad me veniret; volebam siquidem ipsius quoque informationem accipere. Verum cum ipse nec venisset, nec litteris respondisset, die 29. augusti ad Monasterium Paulinorum Talense veni, deque statu Ordinis et administratione Generalis informationem, partim a Vicario, partim ab aliis accepi, ac Breve quoque Apostolicum Sanctitatis V. illis exhibui. Et quidem reformationem in quamplurimis opus esse, liquide satis comperi; verum absque generalis Capituli celebratione, vix aut ne vix quidem posse negotium reformationis succedere, intellexi. Capitulum autem generale a me indici non poterat; non solum, quia specifica ac expressa mentio de indicendo per me generali Capitulo in Breve Apostolico non habebatur, verum etiam, quia ad solum Regnum Hungariae et Croatiae restricta est in Brevis Sanctitatis V. mea auctoritas, Capitulum vero generale non ex solis Hungariae et Croatiae, verum etiam Poloniae, Sveviae, Austriae ac aliorum locorum religiosis constare debet. Et quamvis haec ita se haberent, statueram tamen tantisper omnia differre, donec cum Generali Ordinis coram agere ipsemet possem. Interim initio septembris Principis Transylvaniae in Hungariam irruptio non solum Monasteria Paulinorum, quae in Hungaria habebantur, occupavit, ac bona preventusque distraxit, verum etiam Praelatos ac universum statum ecclesiasticum caedibus, exilio, bonorum confiscatione attrivit. Atque haec causae fuerant Beatissime Pater, quod juxta mandatum Sanctitatis V. impositam mihi provinciam exequi non potuerim; sed nec jam possem.

Erit in arbitrio Sanctitatis V., quid porro deinceps fieri velit; mihi sane consultum videretur, si Illmo D. Nuntio Apostolico hic Viennae commoranti Sanctitas V. injungeret ut Neostadium Austriae (quod medii diei itinere abest Vienna) quos posset ex Croatia, et aliis locis vicinis convocaret Vicarios, una cum Generali Ordinis, atque ibi tantisper ordinaret, quae collabescere penitus Ordinem ne patientur; donec sedatis bellorum motibus, generale Capitulum celebrari posset. Nunc enim, ut ex Polonia aliisque locis convo-

centur, qui Capitulo generali interesse deberent, plane est impossibile.

Atque haec sunt Pater Beatissime, quae Sanctitati V. demisse referenda erant, cujus paternam benedictionem ex-peto; Deum orans, ut Sanctitatem V. Ecclesiae suae periculo-se laboranti salvam florentemque conservet. Viennae 24 februarii 1620.

Eredeti fogalmazata, mely egészen Pázmány saját írása, a primási egyházi levéltárban.

CLXXXXV.

1620. február 24.

Pázmány Péter a bécsujhelyi pálos szerzetesekhez.

Reverendi nobis honorandi...

Sanctissimus Dominus noster Paulus Papa V. speciali mandato nobis injunxit, ut non tantum negotia Reverendi Thomae Francii, verum etiam alia nonnulla Ordinis s. Pauli primi Eremitae, auctoritate Suae Sanctitatis ordinaremus. Verum quia intestini bellorum motus impedimenta hucusque fuerunt, ne omnia, prout optabamus, ex ordinatione Sanctitatis Suae peragere possemus; et nihilominus animadvertentes, nec honori Ordinis, nec aedificationi proximorum, nec salutis dicti Francii conducere, ut vagus hinc inde oberret: ideo auctoritate nobis a Sede Apostolica specialiter concessa, tibi Vicario Monasterii Neostadiensis, vel Vicarii locum obtinenti, caeterisque fratribus Ordinis s. Pauli primi Eremitae in Conventu Neostadiensis existentibus, injungimus, ut dictum Thomam Francium in Conventum recipiatis, ac tantisper sub regularis disciplinae observantia, ac obedientia inter vos manere sinatis; donec aliter a Sanctissimo Domino nostro fuerit ordinatum. Injuximus autem eidem Thomae Francio, ut sese in omnibus quietum, obedientem, ac regularis disciplinae

observantem exhibeat. Me precibus, ac devotis orationibus vestris impense commendo.

Viennae 24 februarii 1620.

Eredeti fogalmazata, Pázmány saját kezével írva, a primási egyházi levéltárban.

CLXXXXVI.

1620. martzius 15 körül.

Zalcz János, a Pálos rend főnöke Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Humillima commonitione adhuc interpello Illmam D. V. tam de Suae Majestatis litteris, quam de propriis Illmae D. V., ad D. Comites Zrinius expediendis, quia et ante subolfeci ego, ex compositione quadam haeretica eosdem illi nostro Monasterio insidiari. Dicerem, consideratione moderna, quod istius Monasterii subversio religionis catholicae majori ruinae fieret, quam unius Capituli submotio, quia tota illa Muraköziana insula calviniana Anglia fieret, ubi nullus catholicorum consistere posset; cum jam fere tota et insula, et ipsamet Comitum aula catholica existat, et hoc diabolica invidia subvertere fraudulatissime nititur. Et obsecro Illmam D. V. si Comes Georgius Zrini jam praesumptiosius quid moliretur, archiepiscopali suo verbo, non cesset de ejus corde evelere, forte jam praesumptum et male interpretatum suum verbum et nunc et in futurum, quia etiam supra bona nostra temporalia solum proprium jus regium et pontificium existit, quem respectum de privilegiali nostro jure considerare eos Illma D. V. edoceret.

Et de hoc, nomine totius meae Religionis, Illmam V. D. humillime rogo, ut per confusam divagationem illius Francic fratris quondam, statui et personis Religionis nostrae, quacumque transit, non ita impudenti scandalo derogetur, et grandi ss. canonum piaculo infami ejus ore saltem calumniosè detrahatur, quem per locorum Ordinarios cogemus arestare,

multo magis ob abusionem Brevis Apostolici, non ad confusionem ullius, sed ad aedificationem extradati, licet falsissime et dolosissime impetrati; nam etiam in foro Ecclesiae tutiori, criminoso judicatio, neminem licet accusare, nisi se a priori convictione purget, et si illi similis notorius et ita semper incorrigibilis et inemendabilis religiosus invenietur, in toto hoc Regno ego luam publicae confusionis poenas. Sane in consueto externorum hominum iudicio, a tali quidem privato, et semper scandaloso homine, praepostere moto, contra universalem unius Ordinis auctoritatem et statum omnium religiosorum, nunquam auditum modum; sed quia ego ipse iam consentiens, ab Illma V. D. expetii contra majora pericula meae miserulae Religionis, et contra contingentes quorundam insolentias, vere ut a Domino Deo optimum datum modum iam volo habere, et meis congregandis fratribus ad conventum proponere. Et precor Dei misericordiam, ut brevi temporis etiam det nobis bonam commoditatem. His Illmam V. D. optata valetudine et pacis consolatione repleti precor. Datum Neostadio — martii A. D. 1620.

V. Illmae D.

obligatissimus ad Deum orator

F. Joannes Zaicz

P. Generalis Ordinis S. Pauli p. E.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CLXXXVII.

1620. marcius 18.

Zaicz János, a Pálos rend főnöke Pázmány Péterhez.

Illustrissime...

Ut appuli hac die hesterna ex partibus Sclavoniae, perceptis litteris Rmae D. V., et relatis hic fratrum meorum, statim adire properassem Eandem Illmam D. V., nisi statutum diem proximo jovis die, urgentissimo tractatu Ordinis bonorum cum Dominis Hagymasiis ac Vice-Comitibus eorum

dem bonorum Sopronii cogere expectare, ac deinde ire Nitriam versus ad similes tractatus, licet pro tempore periculorum negotiorum; sed iis Deo volente percursum absolutis, gratiosum conspectum Illmae D. V. omnino convenire satago, et ante quidem diuturna intentione mea.

Quantum vero attinet ad fratris Thomae Franich jam et mei Ordinis a longanimi in eum charitate, paterna quoque Illmae D. V. consulto ejus salutem, sicut prius, ita et nunc a nobis libenter provideretur, modo ille patientem et poenitentem religiosam vitam libenter aliquando amplexus fuisset, quam nunquam sustinere potuit, quod et jam sola suspitio poenitentiae, insalutato me profugum fecit.

Nam licet ob majorem confusionem totius status Ordinis nostri, nullo conscientiarum nostrarum consulto hic retineri forte potuisset, et propter scandalosam famae ipsius notitiam, et quendam horrorem, quem conceperunt hic homines de frequentia caduci ipsius morbi, una publica notitia miserabilioris cujusdam infirmitatis, in qua etiam per platearum cursum blasphemias miser vexationibus spectaculo hominum concitabat, visu etiam mei honoris, propter quas aliquando Ordini erubescens miserias lege quoque sacrorum canonum inhibitus fuit in Capitulo nostro generali a majoribus ecclesiasticis officiis, et eo consilio ordinatus, ut non in tam publicis, sed privatoribus locis intertenderetur et arceretur tam a notabilibus suis defectuositatibus, potissimum ebriositatis, hujusque morbi confusionibus.

Quod cum rationabiliter majori rerum nostrarum notitia, regulari auctoritate et obedientia ita consultum sit utilitati Ordinis, credo, quod licet praesens exerceret quamcumque delegatam auctoritatem Illma D. V., nullius privata commiseratione in publicum nostrum incommodum id statueret, ut aut legitime congregata regularia de eo judicia et constitutiones despectae haberentur, aut ordinariorum superiorum obedientia cum confusione eorundem infringeretur, unde sequeretur infinita insolentia, et irremediabilis ruina omnis monasticae disciplinae, quorum vagorum infeliciter obtento favore utinam non magis nutaret in his temporum et locorum miseriis ad salutem regens sancta obedientia et regularis correctio.

Hinc ego et in meo statu nullus sincerius Illmae D. V., non sicuti hominis, sed sicut angeli consolantem, status nostri visitationem sicut et antea scripsi, expectabam; dummodo horum major seditio et perfidia, quasi totius perfidorum, nos non inturbaret, quia non in particulari Monasteriorum nostrorum privata dispositione, quae potius aliquorum malitiam acuere potest in abiectione visitationis, et mei et V. Illmae D. Sed ego per communem capitularem congregationem omnes difficultates apertius et conscientiosius consulendo retulissem, ad communem et particularem status nostri charissimi profectum, postposita Franichii proditoria nostri delatione, et sine dubio fraudulenter et injusta informatione, extorto Brevi, de quo quidem nobis in communi praesentato, et intellecto prius operae praetium fuisset ex consilio etiam Illmorum Nuntiorum Suam Sanctitatem contra nostri delatoris falsitatem informasse, et sane justissime postulasse V. Illmam D. ad status nostri perfectionem et salutarem provisionem. Et ut sapiens iudicium Illmae D. V. melius de his omnibus informetur, ecce misi et diffamatorias istorum nostrorum delatorum querelas D. Episcopo Zagrabienensi et Capitulo porrectas, et contra eos brevem processum nostrum, apud nos in specie subsigillatum et subscriptum capitulari auctoritate. Privatae autem vitae hujus rationem de saepefato, si Illma D. V. ita ut nos intelligeret, et jam hic tam cito, quam speciem confusionis incipiebat agere, non absolutionem, sed salutarem poenitentiam convitiorem ejus odio Illma D. V. ei postularet. His Illmam D. V. in gratia Dei quam optime valere quam diutissime desidero. Ex Monasterio s. Pauli primi Eremitae Neostadii in Austria. Anno 1620 18 martii.

V. Illmae D.

devinctus ad Deum orator

Fr. Joannes Zaicz

Generalis Ordinis s. Pauli pr. Eremitae.

(Tartalma jó részben érthetlen.) Eredetiye a primási világi levéltárban.

CLXXXVIII.

1620. marcius 19.

Pázmány Péter a Pálos-rend főnökéhez.

Admodum Reverende Pater . . .

Litteras Vestrae Paternitatis accepimus, una cum annexis. Nihil nobis in votis est magis, quam ut pro divinae gratiae nobis concessae mensura, et religioni catholicae universim, et Ordini vestro consulamus. Et quidem visum est Suae Sanctitati, ut mihi demandaret curam accomodandi differentias P. Thomae Franich, quae illi cum V. Paternitate intercedunt, simul ut Ordinem quoque totum visitarem, et quidem adeo ampla auctoritate, ut pro hac vice omnibus Pontificum privilegiis et Ordinis ipsius statutis derogatum voluerit. Nos quidem hanc provinciam multis rationibus apud Suam Sanctitatem deprecati sumus, ut in aliquem Illmorum Nuntiorum Apostolicorum transferre dignetur. Interim tamen, quia Sanctitas Sua nos constituit iudices in causa P. Thomae, sciat Paternitas V., nos non passuros, ut vel a Paternitate V., vel ab alio quovis auctoritati Sedis Apostolicae hac in parte derogetur, et iudicium de dicto Patre ab alio exerceatur.

Quia vero et infirmitas ipsius, quam ego antea ignoravi, honor Ordinis, et scandalorum periculum, et denique, ut iudicio examinari facta P. Thomae possint, id necessario exigunt, ne vagus oberret; nos vero bonis omnibus per rebelles spoliati, modum non habeamus, quo ipsum sustentemus: idcirco necessarium omnino est, ut in aliquo sui Ordinis Monasterio victum interim habeat, donec ejus causa revideatur. Per nos mora nulla erit; quando Paternitas V. volet, cusam ipsius cognoscemus, et juxta meritum ipsius, secundum justitiam, sententiam dicemus. Quamobrem nos dictum P. Thomam Neostadium ad sui Ordinis Monasterium remittimus, ut ibi interim, saltem ut hospes, victum habeat; regulari tamen obedientiae subsit in omnibus. Paternitatem V. fraterne monemus, imo auctoritate nobis a sacra

Sede Apostolica concessa, eidem serio ac firmiter injungimus, ne illum Monasterio arcere, vel ullo modo molestare praesumat, antequam nos causam ipsius dijudicemus. Diem certum hujus causae cognitioni praefigere noluimus, ut Paternitati V. occupationibus, quas litteris recenset, tempus suppetat. Volumus tamen, ut quamprimum Paternitas V. significet diem, quem huic iudicio idoneum fore existimat; quem si significare noluerit, cum non expediat hasce in Religione vigere animorum dissensiones, nos intra paucos dies certum diem nominabimus, et Paternitati V. intimabimus, quo causam hanc determinaremus.

Circa alia, a Sua Sanctitate nobis injuncta, quae ad totius Ordinis statum spectant, agemus cum V. Paternitate, ubi conveniemus. Sciatur autem Paternitas V., nos nihil magis in votis habere, quam bonum publicum ac quietem sancti illius Ordinis. Cujus nos precibus impense commendamus. Viennae 19 martii 1620.

Eredeti fogalmazata, mely egészen Pázmány saját írása, a primási egyházi levéltárban.

CLXXXIX.

1620. október 29.

Csiki István erdélyi püspök Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Patrone clementissime.

Mint hogy Nagyságod azt kívánja én tőlem, hogy az mit Bethlen Gábor felől tudok, írásba foglalván, Nagyságodnak tudtára adgyam; kit annyival inkább örömesben megcselkedem, mennyivel igen szükségesnek értettem lenni Nagyságotul. Hogy pediglen ifjuságától fogva való marczomságról ne emlékezzem és elé ne számláljam, emlékezem rá Székely Mózes (pünkösdi) erdélyi fejedelemsége előtt, Erdélyben az mi kevés atyjától maradott maga részére való (mert azt kettővel Istvánnal megosztották vala) jószágocskája

vala, elvesztegetvén, tékozolván, lator szolgálkat kezdé tartani, és sok tolvajságokat, nemes emberek házak felverését és egyéb törvénytelen húzás vonásokat kezdé exerceálni. Azonban egy kis békesség kezdé lenni Erdélyben és az törvények szolgáltatni, kezdék a gonosztevéket kergetni s törvény szerint büntetni, ötet is, tanquam publicum malefactorem, abban az időben megbüntetik vala, kit eszébo vévén, Törökországba szöke be, oda lappanga sokáig. Azután az Bocskay támadáskor, mind velek forgolódott, postálkodtatta a török közé. Hogy pediglen Rákóczi Sigmond erdélyi fejedelem lön, az ország megesküvék neki; ő is Bethlen akkor ott ben volt és alattomban kezdett Báthori Gáborral Ecsedbe practikálni szolgálkat által, Rákóczi fejedelem ellen, kit Rákóczi megértvén, megfogatja és vasba vereti, érdeme szerént meg is büntette volna, ha főemberek el nem szerzették volna dolgát; de az sok főemberek törekedésére olyan conditióval bocsátja el, hogy ő hozzája minden hívséggel légyen, meg sem emlékezzék fogságáruul; megesküszék neki, de meg nem állá, mint szintén az első hütét; mert kevés vártára Báthori Gáborhoz kiszökék Ecsedbe és addig practikála több pártosokkal, hogy Rákóczit kiszinlék Erdélyből és Báthorit bevívék a fejedelemségbe. Kezde hízkelkedni és kedveskedni szegény Báthorinak, ki amaz régi nemzetes és értékes urakat megvetvén érette (kinek csak egy talpalatnyi jószága sem lévén Erdélyben) nagy urrá tevé, Déva várát, sok egyéb jószágokkal neki adá, Nagyságos titulust ada neki, Generálissá tevé, komájává lön, egy gyermekét keresztelvén nekie; azaz minden nálánál érdemesbeknél és jámborbaknál felemelé ex stercore atque pulvere, bizván, hogy amint nekie magát mutatta, igen nagy hívséggel leszen mindezekért. És ezokon ötet küldé be az portára botért és zászlóért, és akkor ígérte Bethlen Lippát, Jenőt és Váradot az Feketetőig az töröknek, hogy addig legyen a határ. Ki midőn megjött volna az bottal, zászlóval és Báthori megértette vala az ő ígértét, igen neheztelett reá, néha néha részeg korában (b)es-telélék komának hallottam, hogy szidta légyen érette. Azonban azért oda ben a töröknél azon practikált alattomban, hogy Báthorit kiszénelhesse Erdélyből. Emlékezem arra is, midőn Forgács uram Erdélyre ment vala Báthori ellen, ak-

kor Báthori beküldötte vala Törökországba Bethlent segítségért, s akkor is tractálta az maga dolgát és promótióját; mindazáltal törökkel, tatárral kijöve Erdélyből. Az törökkel elkezdett practikáit nem hagyhatván, Déváról kezdi megént Temesvárra török barátihoz bejáratni, és ura s fejedelme ellen practikálni, s egy szolgát Temesvárról jöttében az lip-pai kapitány (Vajda István karanszebesi főember és jó ka-tholikus, ki Bethlennek sok tökéletlenségét vette vala észé-be) fogja meg szolgáját, róla való leveleket az fejedelemnek felküldi; mely dolgát Bethlennek egy ott Lippán való czin-kosa nagy hamarsággal (minekelötte Báthori fejedelemhez feljuttanak vala, szolgájánál talált török levelekkel) értésére adgya, mely dolgon elrémülvén Bethlen, úgy szokik be Tö-rökországba és ugy jöve osztán törökvel, tatárval jó tött ura ellen, s ugy szinli ki a fejedelemségből, s e világból. Ezt is igen szava meghitt emberektől értettem, hogy Ladánit, Szi-lasit, Rédeit, Géczit, Kamóthi Farkast, Bethlen Gábor subor-dinálta lött legyen Báthori Gábornak elvesztésére; még pe-dig (nem tudom jól) Ladáninak-e, vagy Szilasinak, egyik-nek 200 ház jobbágyot, másiknak Szamosujvárat ígérte volt ugy értettem; s azért mentenek volt Medgyesre, hogy szol-gálatoknak, ígérete szerént, jutalmát megadgya. Ő pedig mint ravasz, cigány róka, ugy rácitálta alattomban az Báthori régi szolgálit ellenek, ő is ölette azokat is meg. Azt is tudom, hogy az szegény Erdélyben kereskedő erményeket, kik Moldvából kijöttek, maguktól hallottam erményektől, ezeket nyomorgatta uri rend korában, ahol rájok talált, vagy maga, vagy szolgálái, mindenféle vad bőröket, ugy mint róka, nest, vidra, farkas és hiúsz bőröket elvett erővel tölök; ha az árát kérték, ostráanggal és akasztással fenyegette őket. Azt is, hogy oly tolvaj szolgálakat tartott, kik csak egy nest-tel, avagy rókabőrrel bélett süveget találtak a szászok fejé-ben, kivették fejükből, (b)öste szász! — mondván — nem neked való süveg ez; ugyannyira, hogy még csak jó süve-get sem mertenek Erdélyben az szászok viselni generálissá-gában. Azt is mondhatom, hogy az ő tanácsából foglalta el Báthori Gábor Szebent, és maga Bethlen fosztotta és tolvaj-lotta szegényeket, és ott kapott volt sok pénzt és azzal keзде ura ellen practikálni, kit mind szászoktul és egyéb főem-

berektől értettem. Azt is nyilván tudom, hogy az ő esztelen persvásiójából küldött vala be Báthori Gábor Lengyelországba háromezer hajdút Török Istvánnal, kit mi az szegény Kendi István urammal Szmolnizska alatt Muszkaországban az primislai tömlöczből nyeriünk vala ki az lengyel királytul, (most is nálam vagyon egy szolgám, ki által a Török István, a nyelvet nem tudván, meggyütt vala) katolikussá lőtt vala akkor; de most Bethlennek párnán ülő (?) fél szeme, magához hasonló. Akkor oly nagyot töttenek vala Lengyelországban azok az hajdúk, csak Janusiusnak is, amint maga mondotta, 80,000 forint kárnál többet töttenek volt. Annakfelette sok nemes embereket, udvarházakat felvervén, nagy dülást, fosztást, emberöléseket töttenek volt; ugy csak azért is megkellene a lengyeleknek haragudniok. Az is bizonyos, Radul vajdát ő tanácsából üzi ki Báthori Havasalföldről. Azt is nyilván tudom, hogy Bethlen miatt esék Alexander Mogila moldvai vajda 1615 esztendőben, az öccsével együtt Bogdán vajdával, és az édes anyjával, Jeremiás Mogila moldvai vajda meghagyott özvegyével, rabságba; kiket erővel törökké töttenek. Ugyanazon időben Samuel dux de Korcez (?) feleségével együtt azon Jeremias vajda leányával esett vala rabságba. Ezeket innen tudom, mert midőn az Istenben elnyugodt Mátyás császár beküldött volna engemet Lengyelországba az Homonnai uram dolgában az királyhoz, ugyanazon utamban voltam annál az Alexander vajdánál és Korcezkí herczegnél Moldvában követségben. Azonban Bethlen Lippát megveszi, és onnan ira egy igen szép hizelkedő levelet Alexander vajdának és Korcezkinek, Pécsi Simon azonképen; igen ajánlá Bethlen levelében magát az vajdának, benne megnyugodgyék, mert tiszta szívvél való jóakarója és minthogy az atyja is jóakarója s barátja volt nekie, mind az atyja s mind a maga tekintetéért, maga főkövetével küldi be bojérit (kiket oda commendált volt az vajda Bethlennek, hogy az portára mennének az botért és zászlóért) az portára, és azzal mutatja hozzájuk való jóakaróját, hogy az zászlót és botot megnyeri nekie, kibe ne is kételkedgyék; mert noha azelőtt is kedves volt az portán mindenkor, de most mivelhogy Lippát megvette és az török kezében att, sokkal nagyobb tekintet lesz rá a fényes portán; assecurál-

ván őket, hogy ő felőle semmi idegen vélekedésben ne lönne se a vajda, se Korcezki. Levelének ez vala continentiaja, noha non iisdem verbis, melyet énnekem az vajda lengyel secretariusától küldött vala Korcezki herczeg szállásomra pro opinione etc. Vajha az én szómat fogatták volna! Most keresztyének között, és keresztyének volnának az szegény vajda fiak; Korcezki nem esett volna rabságba. Ilyen szép levelével, ígéréttel és esküvésével veszté el azokat; kit bona conscientia irhatok, olyan levelére, nem keresztyének, mint az vala a levél, hanem töröknek, tatárnak is kellett volna hinni; de minthogy én régulta fogva esmértem és tuttam hűtetlen hűtével való kereskedését, nem javallottam, hogy neki higyenek. Abban is részes volt, úgy értettem, Bethlen tanácsával, hogy annak az Alexander vajdának az bátyja Constantinus Mogila, ugyanazon Heremia Mogila moldvai vajda öregbik fia, ki atyjának succedált vala az vajdaságban, elveszett vala Potoczky Istvánval együtt; imez az vízbe holt vala, Potoczky pedig rabságba esett vala. Tudom azt is, hogy Báthori Gábort mindenkor arra kisztette, hogy Lengyelországba menyjen és az királyságot occupálja; sokat practikáltak vala némelyekkel Lengyelországban bemenetelők felől, amint érthette is Nagyságod. Ezek juttanak eszembe, melyet Nagyságod kívánsága szerént, írásban foglalván Nagyságodnak küldöttem. És ezeket raptim, egynehányszor interrumpálva is irtam. Tarcsa meg Isten Nagyságodat sokáig jó egészségben.

Viennae ex hospitio 29 octobris 1620.

Illmae ac Rmae D. V.

addictissimus sacellanus
Stephanus Csiki
Episcopus Transylvaniensis.

Egykorú másolata a Nemzeti Muzeumban. Kiadta, jegyzetekkel ellátva, Podhraczký József. »Magyar Történelmi Tár.« VI. 246—253 ll.

CC.

1620. november 6.

*Pázmány Péter és a Bécsbe menekült magyar főpapok
II. Ferdinand királyhoz.*

Sacratissima . . .

Quam immerentes patria et residentibus nostris exactissimus ab illis, qui posthabito Dei timore, et omni legum reverentia S. Majestati V., pessimo in perpetuitatem exemplo, rebellarunt, satis constat Majestati V. Et quanto magis subitanea accidit haec funesta insurrectio, tanto fortuna nostra, et jam totius anni exilium calamitosius; nam et exili suppellectili nostra, et omni re frumentaria, et quae quotidiano victui adjumento esse possent, interceptis, et bonis ac possessionibus nostris inter rebelles divisis, in magnam victus et amictus indigentiam venimus. Et cum Majestatem V. ingentibus sumptibus, quos dietim in tam magna et necessaria bella infundit, gravatam intelligamus, neque Eidem, quantum per necessitatem licet, oneri esse velimus, eam nostri juvandi rationem Majestati Vestrae quam humillime proponendam existimavimus, quam et possibilem et facilem putavimus.

Emericus Thurzó, apertus et instar plurimorum rebellium, imo ante omnes unus ipse, audax, procax et nocens rebellis est, qui nihil eorum intermittit, imo excogitat et invenit, urget, sollicitat, procurat, efficit, quae in praejudicium Majestatis V. et ad exterminandam ex Hungaria fidem catholicam, et dignitatem domus Austriacae imminuendam faciunt. Quam humillime igitur supplicamus Majestati V. S., ut pro sua erga Deum pietate et plane paternam in statum nostrum affectione, domum hic Viennae dicti Emerici Thurzonis nobis conferre clementer dignetur, ut illa dividita, praetium inter nos, juxta proportionem personarum ad quotidianas necessitates partiri possimus. Aut si illius domus nobis conferendae occasio non esset, cum cives Posonienses Sopronienses, Cassovienses, Eperjesienses et Leuchovienses apertos, et isti multisque modis nocentissimos se rebelles

gerant, et hic multi illorum in domo Provinciali vel apud alios hac ipsa in civitate, sed et in Pruk Austriae depositas pecuniarum summas habere dicantur, ex quibus nominantur Joannes Slemzer Poseniensis, Melchior Literatus Soproniensis, quamvis sint et alii. Fertur Tyrnaviensis quoque Casparus Szegedi, famosus et olim BoesKayano, et moderno tempore rebellis; sed et Joannes Szercezer annonae Papensis Praefectus, qui his dibus factae deditiois ejusdem loci non postremus auctor ex multis argumentis certissimo habetur, pecunias vel hic Viennae, vel in civitate Prukensi habere. De quibus in domo Provinciali apud Perceptorem, et tam hic, quam in Pruk apud cives, interposito juramento, inquisitione habita, Majestas V. certior reddi posset, et nobis ex illis benignissime providere; praesertim cum de bonis fidelium Majestatis V., et praesertium nostris idem fecerint rebelles, tam Posenii et Sopronii, quam Tyrnaviae et alibi; imo ita inquisiverunt ab initio rebellionis et exegerunt etiam restantias proventuum Majestatis V. Ita etiam in rebellionem BoesKayana Viennensium Augustissimae domus Austriae fidelium debita et bona ab iis, a quibus quos habebantur, jurata quaestione extorserunt, attribueruntque rebellionis complicibus. Quam S. Majestatis V. elementiam et fuis ad Deum pro felicitate ejusdem precibus, ac omnibus fidelitatis obsequiis demereri satagemus. Bonignum a Majestate V. expectantes responsum.

Ejusdem Majestatis V. S.

humillimi servitores ac capellani
 Archiepiscopus Strigoniensis
 Episcopus Varadiensis
 Episcopus Nitriensis
 Episcopus Quinqueecclesiensis
 Episcopus Bosnensis
 Episcopus Tininiensis
 Episcopus Transylvaniensis
 Archiaabbas S. Martini
 Cantor E. M. Strigoniensis
 Volfgangus Praepositus Tituliensis.

CCI.

1621. elején.

Pázmány Péter a szent szék bécsi nuntiusához.

Illustrissime ac Reverendissime, Domine observandissime.

Circa dispensationem D. Emerici Czobor ad contrahendum matrimonium cum D. Barbara Thurzó intellexi, quid Illmus Cardinalis Barberinus Vestrae Illmae D. responderit. Itaque advocato seorsim utroque, diligenter egi, ut catholicae religionis veritatem amplecterentur. Et quidem D. Czobor alienus non est; imo affirmat, se jam diu cogitationem habuisse de amplectenda fide catholica, et omnino eam amplecti paratum esse. Caeterum Domina, in altissima Lutheranismi caritate educata, nullo modo adduci potuit, ut de religione mutanda cogitationem susciperet.

Certum est, magna multorum millium animarum conversio speranda foret, si D. Czobor sese catholicum declararet. Nam et gener ipsius, filius defuncti Palatini Thurzó, et alii plures redibunt ad catholicam religionem, si ipse catholicum se profiteatur. Sed et nunc, in signum sincerioris sui affectus, filium fratris sui, amplissimorum bonorum haeredem, sed in haeresi hucusque educatum, mihi concredidit, ut in scholis Jesuitarum instituendum curem. Et licet Domina flecti tam cito non possit, confido tamen, quod ubi D. Czobor nupserit, sensim convertetur. Quod amplius est, ipsa Domina ex priori marito, Comite Christophoro Erdődi duos filios habet in haeresi educatos, quos idem D. Czobor ad scholas catholicas mittet, ut catholice instituantur. Id quod ego summo opere considerandum censeo. Nam caeteri filii Comitis Thomae Erdődi defuncti steriles sunt, et ad hos duos pueros amplissima haereditas, Principatu par, devolvetur; ut proinde, ex ipsorum catholica institutione incredibile emolumentum spirituale in quamplurimos sit redundaturum.

In hac igitur tanta catholicorum in Hungaria paucitate, ob has tam evidentes ac necessarias promovendae catholicae religionis rationes, non tantum fieri posse, sed

(salvo meliori iudicio) quodammodo fieri debere censeo hanc dispensationem, etiam si conversio Dominae nunc non fiat; dummodo ipse D. Czobor redeat.

Est vero aliud quiddam in suae Sanctitatis dispensatione magni momenti. Nam dispensatio pro tertio gradu concessa est, quum tamen in secundo gradu sint. Nam Emericus Czobor genuit Martinum et Elisabetham; Martinus hunc Emericum, Elisabetha hanc Barbaram, inter quos dispensatio concessa. Et nisi tam publicum, et moraliter evidens emolumentum catholicae religionis hic verteretur, verbum ego nullum facerem. Caeterum, quia meae obligationis est, ut quidquid sine peccato fieri potest, ad religionis promotionem, non negligam: idcirco Illmae ac Rmae D. V. suggero, e bono publico fore, si hoc negotium rursus Sanctitati Suae efficaciter repaesentetur.

Haec ego fusius et clare Illmae D. V. communicare volui, ut pro suo zelo ac prudentia faciat, quod rei magnitudo postulat.

Eredeti fogalmazata (datum nélkül), egészen Pázmány saját írása, a m. k. egyetemi könyvtárban, a Pray-gyűjteményben.

CCII.

1621. május 24.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus II.

Reverendissime in Christo Pater, fidelis nobis sincere dilecte. Posteaquam quondam S. C. R. Majestas, Rudolphus Imperator, et Rex Hungariae, patruelis et praedecessor noster observandissimus, piae reminiscendae, pro pio et zeloso affectu, qua erga nationem quoque Hungaricam ferebatur, cupiens etiam pacis temporibus Regni statum efflorescere, et nationis famam eatenus quoque celebrem reddi, bonarum artium studia, et disciplinarum scholasticarum

rum exercitia, juventutis erudiendae causa, erigenda esse constituerat; ad quam quidem provinciam peragendam religiosos viros Patres Societatis Jesu, utpote quorum peculiare hoc institutum est, adhibuerat; quorum labores, ac in cultu divino, et liberalibus disciplinis promovendis, sollicitudinem atque diligentiam, fructu non caruisse, palam est. Et quidem, pro sustentatione eorum, quo instituto ipsorum tanto expeditius invigilare, incumbereque valerent, Praeposituram Thurocziensem contulerat; in cujus quieta ac pacifica possessione compluribus annis permanserunt, donec superioribus annis, in disturbii Boeskayanis, per factiosos ipsa Praepositura et bonis ad eam pertinentibus exuerentur, legeque statuta cautum fuisset, ut Societas, praefata bona stabilia in Hungaria (prout in Viennensibus constitutionibus exstat) haberet. Ne tamen per hujusmodi constitutiones ea in parte praedictum praefatis religiosis Patribus fieri annueret eadem Sua Majestas, juribus suis nihilominus sese insistere declaraverat. Nos proinde antiquis nostrorum praedecessorum foundationibus et concessionibus nihil derogari permittentes, quum et alioquin bona desolatorum Monasteriorum, ad usus erigendarum scholarum, ex constitutionibus Regni, Regibus convertere, integrum sit; eandem foundationem, tanquam legitimam, salvam, integram, et suis juribus restitutam esse volentes, etiam apprehensioni, usui, et possessioni praefatae Praepositurae, quin universorum bonorum ad eam spectantium, praefatae Societati licentiam et facultatem facimus. Quoniam autem eadem Praepositura hactenus prae manibus Fidelitatis Vestrae, ex annuentia, et concessionem quondam Matthiae Romanorum itidem Imperatoris et Regis Hungariae, praedecessoris nostri, immediate habeatur: benigne Vos requisitos et monitos esse volumus, ut, quum dictam Praeposituram ad Residentiam Tyrnaviensem reverti debere, benigne ordinaverimus, et simul juribus suis restitutam velimus, praedictam Praeposituram e manibus Vestris emittere, ac manibus Commissariorum nostrorum specialium, quibus id commisimus, pleno cum jure tradere, et consignare velitis et debeatis. Benignae et omnimodae voluntati nostrae eatenus satisfacturi. Cui in reliquo gratia et clementia nostra caesarea et regia benigne

propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die
24 mensis maji anno 1621.

Ferdinandus.

Valentinus Lepes
electus Archiepiscopus Colocensis.
Laurentius Ferenczffy.

Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 35 l.

CCIII.

1621. augusztus 9.

Pázmány Péter II: Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Magnificus D. Emericus Czobor, ob vicinitatem Emerici Thurzó rursus tumultuantis, in magno periculo versatur; quocirca uxorem ac liberos, securitatis causa, huc Viennam cogitur transferre. Demisse rogat Majestatem V., dignetur injungere, ut quartiorum aliquod ipsi assignetur, cum reperire domum, etiam persoluto censu, non possit.

Et quoniam tantam semper fidelitatem Majestati V. exhibuit, dignum judicavi, ut angustiis ipsius propositis, rogarem Majestatem V. pro ipso.

Proponit et hoc D. Czobor, se quidem pecunia exhaustum esse, frumenti tamen copiam aliquam habere. Quod si Majestas V. domum aliquam hic Viennae confiscatam ipsi dare vellet, annonam militi in Skalica, Strasnica, Vesele, Ostro et Broda, extrema inopia laboranti, pro practio domus suppeditaturum. Stabit in benigno Majestatis V., quid fieri voluerit. Servet Deus Majestatem V. felicissime.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Srigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a bécsi m. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCIV.

1621. augusztus 23.

Pázmány Péter a bécsi cs. udvari kamarához.

Illustrissimi, Generosi, Nobiles Domini colendissimi.

Quandoquidem praesens rerum Poseniensium status merito exigit, ut Archivum Camerae Poseniensis huc transferatur, Dominationes Vestras diligenter rogatas volui, ut una cum caeteris scripturis, privilegia quoque ac litteralia instrumenta Archiepiscopatus, quae apud Cameram Poseniensem pro fideli custodia ego reliqui, huc transferantur, eaque de re mandatum ad Cameram Poseniensem quamprimum expedire, ac ad manus meas assignare velint. Quam Dominationum V. benevolentiam ego quoque omnibus officiis demereri contendam.

Mutuum ac celerrimum responsum a Dominationibus V. expeto. Servet Deus Dominationes V. felicissime.

Illmarum, Generosarum D. V.

servitor paratissimus.

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCV.

1621. augusztus 23.

Pázmány Péter gróf Thurzó Imréhez.

Spectabilis ac Magnifice Domine, amice observande.

Salute ac servitiorum meorum commendatione praemissa.

Az kegyelmed levelét ez estve későn vettem, melyből megértettem az kegyelmed jó igyekezeteit szegény megromlott hazánknak békességre hozása felől. Adta volna az Úr

Isten, hogy ennek előtte is mindnyájan az szép csendes és békeességes állapotot megböcsülvén, ezt az nagy tüzet ne görjesztik vala, mely immár is már sok ezer hazánkfiait megemésztette, és ha idején elejét nem veszik azok, az kiken áll, félő, hogy utolsó veszedelemre ne hozza édes hazánkat, kit az Ur Isten kegyelmesen eltávoztasson. Az kegyelmednek magam felől bizonyosan ajánlhatom, hogy az szent békeességnek véghezvitelében örömet minden értékemet és tehetségemet buzgó szívvél foglalom; csakhogy kegyelmeitek is onnan az más részről képes és illendő mediumokat, proponáljon, és olyan nagy közönséges dolgokban aprólékos akadémokkal ne gondoljon. Hogy pedig az kegyelmed levelelének minden részeire megfeleljek, legelőször a *salvus conductus illis clausulis ac verbis*, az mint kegyelmed kívánta, expediáltatik, és ezen holnap Cardinal urunkhoz küldöm, hogy kegyelmed kezéhez jusson, és az terminust, melyre kegyelmednek Szakolczára kelletik menni, determinálja. Mert noha nagy akadék vagyon az Szakolczán való conventusban, *propter nimiam distántiam a principalibus*, ad quos subinde forsitan *per litteras recurrendum erit*; mindazonáltal az eddig való *discursusok* szerént, bár ugyan ott kezdődjék az colloquium. Másodszor, az hol kegyelmed azt kívánja, hogy zálogot küldjenek kegyelmed helyett, arra kegyelmednek csak azt irhatom, hogy bizony kegyelmednek oka nincs efféle *diffidentiára*; mert az az ő felsége *assecuratoriája* oly erős *clausulákkal* vagyon, hogy minden zálognál nagyobb *securitást* adhat. És ha az magyarországi Palatinus Péchy urammal együtt az ő felsége *assecuratoriájára* bátorságosan Hamburgban jöttek, kegyelmed is bizvást jöhet Szakolczára. Azért ne kívánjon kegyelmed oly dolgot, a mely császár urunk ő felségének méltósága ellen való volna; hanem minden *diffidentiát* seponálván, *assecuratoria* mellett menjen Szakolczára. Hogy pedig ugyan valóságosan megismertessem kegyelmeddel, hogy a békeesség megszerzésben én minden tehetséggel törekedem, magam is (ha Isten egészségemet adja) Cardinal urammal együtt az hagyott napra Szakolczára megyek; és azon legyünk uram, hogy az iszonyu vérontások megszünjenek. Harmadszor azt kívánom kegyelmedtől, hogy kegyelmed is viszontag az erdélyi fejedelemtől

ő felségétől egy assecuratoriát, ugyan olyan clausulákkal, az minemöket kegyelmed innét kívánt, szerezzon, hogy Cardinál uram és én, minden velünk levőkkel egyetemben, mind Szakolezára mentünkben, ott létünkben és onnét visszajövetelünkben, senkitől semminemű invasiókn, molestatiókn nem leszen, sőt hogy az posták bátorságosan jár hassanak Szakolezától fogva Bécsig, az uton semminemű hostilitás ne admittáltassék. Ezt podig az levelet ide Bécsben kegyelmed én kezemhez juttassa a pozsonyi kapitány által. Végezetre, ad tollendas omnes suspiciones kívántatik, hogy kegyelmed haddal ne jöjjön Szakolezában, hanem az kegyelmed állapotjához illő tisztességes comitiával. Kegyelmed azért édes Thurzó uram, fölötte igen kérem, hogy ha hazájának megmaradását kegyelmed igazán szereti, törje arra az erdélyi fejedelmet ő felségét, az mi legalkalmatosb leszen az békeségnek véghez vitelére, és jöjjön oly készüllettel kegyelmed, hogy sine longis dilationibus mindjárt megérthessük, mi legyen az kegyelmelek mediumja az állandó békességnek megszerzésére. Isten is megáldja kegyelmedet, ha ebben az dologban sincere munkálkodik. Tartsa meg Isten kegyelmedet és vezérelje minden jóra. Viennae 23 augusti 1621.

Kegyelmednek szeretettel szógál
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.

CCVI.

1621. augusztus 30.

Pázmány Péter gróf Thurzó Imréhez.

Spectabilis ac Magnifice Domine.

Szógálásom ajánlása után Isten Nagyságodat minden jóval megáldja. Az Nagyságod levelére választ irtam vala ezek az holnapnak 23 napján és küldtem vala az pozsonyi kapitánynak; de nem tudom mint esett, hogy az levelet elvesztették. Minekokáért im Nagyságodnak includáltam az

akkoe irt levélnek mását; az Nagyságod jóakarata rajta, ha akar-e engedni az jó tanácsnak. Bizony uram, elvesztitek magatokat, ha a békességhez nem nyultok, az mint Nagyságtok csak néhány nap mulva is eszébe veszen.

Cardinál uram két dologért difficultálja az Szakolczára menést; egyik a messze létel a principalibus, kiket gyakran meg kell találni. Másik, mert attul tart, hogy fortély ne essék rajta, olyan messze levő öröten helyen. Vegye Nagyságod Thurzó uram az én tanácsomat és mutasson confidentiát. Az császár levelére oly bizvást jöhetne Nagyságod szinte Bécsbe is, mely bizvást én itt vagyok. Ne tegyen semmiben akadé-
kot Nagyságod. Ha Nagyságod én velem akar tractálni, talán Isten adja, nem fáradunk hiában. Az fejedelem titulusán se mulassunk; elég, ha Nagyságod említvén ő felségét, kegyelmes urának mondja. Mindazáltal lássa Nagyságod, mit talál rajta, ha ugyan csak rontani akarja Nagyságod szegény hazánkat, annak Nagyságtok szerét teheti; de bizony megveri az Úr Isten azokat, kik koczára teszik mi nemes országunkat. Az Úr Isten vezérelje az Nagyságod elméjét minden jóra.

Irtam Bécsbe 30 augusti 1621.

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije, mely egészen Pázmány sáját írása, a m. k. kamarai levéltárban.

CCVII.

1621. szeptember 30.

Pázmány Péter Thurzó Imre grófhoz.

Spectabilis ac Magnifice Domine Comes, mihi observandissime.

Salute ac officiorum addictissima commendatione praemissa. Isten minden jókkal álgya meg kegyelmedet. Ezen órában ada meg Pap János uram az kegyelmed levelét. Mi, legyen Istennek hála, ide Nikelspurgban az Comissari-

us urakkal jó egészségben érkezénk, az Cardinal uramat is itt találtuk. Egymáshoz immár közel lévén, csak azt várjuk, hogy kegyelmed Ravenspurgban érkezzék, mi is minden késedelem nélkül által megyünk. Adgya Isten, találjuk kegyelmedet jó egészségben. Datum in Nikelspurg 30 die septembris anno 1621.

Spectabilis ac Magnificae D. V

addictissimus ad serviendum paratus.

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CCVIII.

1621. szeptember 30.

Pázmány Péter Thurzó Imre grófhhoz.

Szolgálók kegyelmednek. Isten sok jókkal megálgya kegyelmedet. Tegnap Bécsből megindultunk az ő felsége Commissariusi, hogy az hagyott napra, úgymint mára Ravenspurgra mennénk. És immar, Istennek hála, ide Miselbachra jutottunk, mely csak három kicsin mértföld Rávenspurghoz. De hogy Cardinál urammal együtt mehessünk Ravenspurgba, úgy találók, hogy alkalmasb betérnünk Nikelspurgba, és onnan kegyelmetekhez sietünk. Azért akartam ezt kegyelmednek tuttára adni, hogy értse kegyelmed is, miben legyen az dolog. De caetero Istentül kegyelmednek mindon jókat kívánok.

Miselbachii ultima septembris 1621.

kegyelmednek szeretettel szolgál

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

CCIX.

1621. október 2.

Pázmány Péter gróf Thurzó Imréhez.

Szolgálok kegyelmednek. Isten sok jóval álgya meg kegyelmedet. Az Pap János késedelme oly gondolkodást ejte elménkben, hogy az kegyelmed betegsége nevededett, ki miatt mégis itt megtartozánk. Cardinál uram bizony csak alig vagyon, nem tudom, ha el jöhet Rávenspurgba. Collalto pedig az ágyba fekszik. Ha lehetséges dolog, kegyelmed ne szegje kedvét Cardinál uramnak, mutasson confidentiát és elhigye kegyelmed, hogy meg nem bányá. Itt kegyelmed szinte mint maga házánál bátorságosan lesz. Tudom Isten okossággal szerette kegyelmedet és az igaz okoknak helyt ad. Adgya Isten lássam egészségben kegyelmedet. Az kegyelmed collegáinak szolgálatomat ajánlom.

Nikelspurgba 2 octobris 1621.

kegyelmednek szeretettel szolgál
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije, mely egészen Pázmány saját írása, a Thurzó nemzetség
 árvai levéltárában.

CCX.

1622. január 12.

Pázmány Péter Bethlen Gábor fejedelemhez.

Serenissime Princeps ac Domine Domine colendissime.

Isten Fölségednek kívánsága szerint való sok jókat adjon. Mihelyt az nikelspurgi tractából ide érkezém az én kegyelmes uramhoz, és ő felséginek relátiót adtam az elvégzett dolgokról, azon voltam, hogy az végezés szerént az commissáriusok az hagyott napra elinduljanak. Azért ez leve.

lem által akarám Fölségednek tudására adnom, hogy Császár urunk ő felsége az commissáriusokat meg is indítja.

Az Kassa felé menendő commissáriusok ezek lesznek: Piber uram, Ostrosith uram, Czobor Imre, Personalis, Lyptay Imre, Bakith Péter, Móricz Márton és egy Secretárius velek. Ezek ad 22 diem praesentis mensis Pozsonban lesznek és die 23 Szombatban mennek. Kévantatik, hogy a Fölséged commissáriusi is fogyatkozás nélkül akkorra ott legyenek.

Az Dunán innen való földre commissáriusok lesznek: Eszterház uram, Sennyey István, Bánffy Kristóf, Szombat-hely György. Az Fölséged commissáriusi ad 23 praesentis mensis Győrrre mehetnek és onnan osztán, az hová alkalmasb leszén.

Tudom, hogy Fölségednek ezekre szorgalmas gondja volt; de minthogy úgy volt az végzés, hogy Fölséged idején certificáltassék mindenekről, szükség lön ezeket Fölségednek megírnom. Tartsa meg Isten Fölségedet minden jókkal. Datum Viennae 12 januarii 1622.

Fölségednek örömet szolgál
Pázmány Péter
esztergomi érsek.

P. S. Fölségedet igen kérem, hogy Fölséged commissáriusainak igéreti szerént a rabokat bocsássa el Fölséged, nem várván az mi kegyelmes urunk commissáriusinak oda menetelit. Nagy confidentiát szerez Fölséged ezzel, mint szintén azzal is, hogy az mi olyas szükséges dolgokat itél Fölséged, hogy Császár urunknak méltó tudni, azokat idején megérteti Fölséged. Tudom, hogy ezekre Fölségednek magától is gondja vagyon, de akarám ezzel is jelenteni az szent békességnek és egységnek megtartására való igyekezetemet, hogy Fölségednek tudására adjam az mivel itelem, hogy gyarapodhatik az jó correspondentia.

Eredetije az Erdélyi Muzeum kéziratgyűjteményében.

CCXI.

1622. január 14.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel Dei gratia S. R. I. et Transylvaniae Princeps...

Illustrissime ac Reverendissime Domine, amice nobis benevole.

Salutem et benevolentiam nostram. Az kegyelmed nekünk jámbor szolgája által irt levelét vöttük, melyből írásának minden részeit megértettük. És elsőben, hogy kegyelmed az szent békességnek jó végeért az Ur Istennek hálaát adván, arról nekünk is örvendez, abbeli jóindulatját kegyelmednek kedvesen és szeretettel vesszük, kívánjuk is Istentől, hogy ez sok veszedelmek és romlások után, immár az megmutatott szent békességet tegye állandóvá és szerencsésé, az egész keresztyénségnek javára és szegény községnek megmaradására s épületire. Hogy penig kegyelmed hozzánk való jó indulatját is levelében jelenti, kegyelmedtől jó szívvvel vöttük és mi is, az mint hogy eddig is minden üdőben azon voltunk, hogy keresztyén jó indulatunkat mindenekhez megmutassuk, úgy immár, Isten ez felháborodott állapotokat köztünk lecsendesítvén, ügyekezünk azon, hogy minden illendő és méltó dolgokban kegyelmedhez is jóakarunkat kijelentsük, melyet kegyelmednek minden üdőben ajánlunk. Eandem de caetero bene valere exoptamus. Datum in libera regiaque civitate Tyrnaviensi 14 die januarii A. D. 1622.

Ejusdem Illmae et Rmae D. V.

amicus benevolus
Gabriel.

Kegyelmed is engemet ennekutánna tartson jóakarójának, valamiből az én barátságom is kívántatik, meg nem akarunk fogytakozni, hanem kedveskedni akarunk és igyekezünk.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta, de az utóirat nélkül, Miller »Epistolae P. Pázmány« I. 38 l.

CCXII.

1622. január 17.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel Dei gratia...

Illustrissime...

Az kegyelmed levelét ez mai napon utunkban szolgája által vöttük, melyből irásának minden részeit megértettük. Az mi azért illeti az kegyelmed Nikelspurgból visszamene- teli után Császár ő felségének való relatióját és az végzés szerint, az commissáriusoknak az ő felsége részéről való de- nominációját, az mi is hozzánk megérkezett commissárius- inktól bőségesen értettük, és az ő felségével való végezéshez akarván tartani magunkot, minekelőtte Nagyszombatból megindultunk volna, az mi részünkről való commissariusok denominálására nem kevés gondunk volt; melyet el is vé- gezvé, és azoknak teljes instructiót adván, mihez tartsák magukat, akaratunkat nekik intimáltuk is; az kik, el is hittük, hogy annak idején az nekik adott instructiónk sze- rint, hivataljokban fogyatozás nélkül eljárnak. Csakhogy kívántatik, amint az végzést az mi commissáriusink nekünk referálták, hogy a személyeknek denominációja egyenlőké- pen legyen mind az két részről, és így azt kérje kegyelmed; az ő felsége részéről főképen a Dunán innét nevezettek meghaladják számmal az mi részünkről valókat; sőt azok közül kegyelmed olyat is nevez, az kit mi denomináltunk mi részünkről való commissáriusnak; holott a Dunán innét csak Forgách Pétert, Liptai Imrét és Litassi Istvánt deno- mináltuk; az Dunán túl penig Nádasdi Pált, Széchi Mihált, Sennyei Gáspárt és Szepsi Jánost. Elhittük azért, hogy ő felsége Császár is, értvén ezt, az végezés szerint cselekeszik ez dologból is, mivel in pluralitate personarum az dolognak mivolta nem áll; elég az, hogy mi sincere aka- runk az ő felségével való végezés szerint mindenben pro- cedálni. Ezek azért az mi commissáriusink annak idein Nagyszombatba gyülekeznek és mi arról Generalis urunk- nak adván bizonyos tanuságot, csak az ő felsége részéről legyenek készen és veygonok értelmet ő kegyelmétől, annak

idein megindulhatnak és az dolgot exequálhatják. Az Dunán túl is instructiónk szerint tudósítják az mi commissáriusink az ő felsége részéről valókat, és egymás értelmeit vévén, hivataljokban eljárnak annak módja szerint. Kegyelmed azért ez szerint értheti ez dolog felől az mi akaratunkot is és ő felségét tudosithatja mind ezekről. Eandem feliciter valere desiderantes. Datum in possessione Belus die 17 januarii A. D. 1622.

A commissáriusok száma ő felsége részéről heten vadenek, az mienkről három, kinek nem szükség lenni, hanem legyen egyenlő az numérus az végzés szerént; az napot is kegyelmed előbb hozni akarván, 23 diem írja, hogy Szombatban lesznek, az végzés szerént pedig 24 die kelletik az mi commissáriusinknak Szombatban menni, s másnap tudósítják az ő felsége commissáriusit és 26 kelletik azoknak Pozsonyból megindulni; mi így instruáltuk commissáriusinkat és külömben sem cselekedének, kívántatik azért, hogy az ő felsége commissáriusi is ehez accomodálják magokat, várjanak az mi commissáriusinktól hivatalt, ne induljanak meg addig, hogy valami incommoditás ne legyen az dologban, és háromnál több se legyen, negyedik az Secretárius. Bakith és Móricz ott nem szükség uram.

Az raboknak módgyával való elbocsátásokra nekünk gondunk leszen, ígéletünkhöz akarván magunkat abból is tartani; de ilyen igen hertelenkedni nem kell vala az commissáriusok megindításokkal, mert csak haza sem mehetek Kassára az resignátiónak elkezdéséig, kiről én Kassaitól izentem vala kegyelmeteknek és csak 1 diem februarii kívántam az elkezdését, azért csak hogy érkezhessen residentiamban addig, de én nem tudom, mint jártak el benne, kit nagy gyalázatnak tartok; de én ebből is ő felségének akartam kedveskedni, nem contrariálkodom.

Illmae et Rmae D. V.

amicus benevolus

Gabriel.

Eredetije, melynek utóirata Bethlen saját írása, gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. A levél kiadva Miller »Epistolae P. Pázmány«

I. 39. l. Az utóirat a »Hazai Okmánytárban« III. 456 l.

CCXIII.

1622. január 25.

Pázmány Péter IV. Fülöp spanyol királyhoz.

Serenissime ac potentissime Rex, Domine observantissime.

Ea fuit semper Catholicorum Regum Hispaniae munificentissima magnitudo, ut non tam meritis petentium, quam granditate sua beneficentiae terminos metirentur. Quae ipsa res audere me fecit, ut ad Regiae Majestatis Vestrae thronum accedere non vererer.

Majestatis Vestrae parens, cujus anima sit in gloria, praedecessori meo, Archiepiscopo Strigoniensi, Francisco Forgách, annuam pensionem trium millium aureorum ordinarat, ut in hac inculta et haeresibus oppressa Hungaria, munificentia Regis Catholici, catholica Religio sublevaretur.

Quocirca, cum per hosce ultimos calvinistarum rebellium motus, status catholicae Religionis vehementer in Hungaria sit attritus, sacerdotes plures occisi, bona ecclesiastica penitus eversa, ego autem triennio jam exul, omnibus redditibus spoliatus, subsidiis promovendae Religionis catholicae destituar: recurro supplex ad Regiae Majestatis Vestrae clementiam, ac demisse rogo, dignetur pensionem, antecessori meo, Archiepiscopo Strigoniensi datam, mihi quoque concedere, ac Excellentissimo Domino Oratori Majestatis Vestrae in aula caesarea residenti, injungere, ut quotannis ex regio aerario eam pensionem mihi reddat.

Erit id et Deo gratum, cujus cultui promovendo deserviet, et apud nationes septentrionales Majestatis Vestrae, ac Coronae Hispanicae gloriosum, mihi quoque honorificum, et percibus ad Deum fuis, obsequiisque omnibus celebrandum.

Servet Deus Majestatem Vestram felicissime imperantem.
Viennae Austriae, 25 januarii 1622.

Sacratissimae Majestatis Vestrae.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije Spanyolország állami levéltárában, Simancasban.

CCXIV.

1622. február 4.

Pázmány Péter az esztergomi főkáptalanhoz.

Reverendissimi atque Admodum Reverendi . .

Nihil magis in votis nobis est, quam ut D. V. primo quoque tempore videre, ac ex eorum praesentia diu desiderata consolari, stragemque ac ruinam illius Ecclesiae, in quantum divina gratia aspirante fas est, totis viribus resarcire possim. Caeterum quia Sua Majestas clementer voluit, ut ad suum usque reditum, pro negotiis occurrentibus expediendis, hic subsisterem, cogor aliquantulum desiderato conspectu D. V. carere. Interim vero hisce litteris easdem diligenter, ac magno paterni amoris affectu, monendas existimavimus, ut quantum per temporum iniquitatem licet, veterem divini cultus ac ecclesiasticarum functionum ordinem restituere non intermittant, atque ita omnes suas actiones instituant, ut praeteritae castigationes divinae, sanctoris vitae incitamenta fuisse animadvertantur. Et quamvis hoc tempore, bonos ob respectus, Vicarium nominare non possimus, ne tamen interea capite destitui videamini, R. Emericum Losy Lectorem ac Canonicum, substitutum Vicarii declaramus, cui proinde juxta muneris ac officii exigentiam V. D. debitum honorem ac obsequium impendere non intermittant. Servet Deus Fraternitates Vestras. Datum Viennae 4 februarii 1622.

Rmarum, A. Rdarum D. V.

frater addictissimus
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye az esztergomi főkáptalan magánlevéltárában.

CCXV.

1622. február 8.

Thurzó György nádor özvegye Pázmány Péterhez.

Reverendissime ac Illustrissime Domine, Domine Patrone mihi benevolentissime.

Az én keseredett állapotombeli Istenhez való áhitatos imádságimnak ajánlása után, kívánok kegyelmednek az Úr Istentől lelki és testi minden jókat megadatni.

Közönséges jóban s az körösztényesség között való egyenetlenségnek csendesítésében, és az mindeneknek kedves szent békességnek megszerzésében, hogy kegyelmed az mi kegyelmes Császár urunk részéről commissióban Nikolspurgban volt, az én bécsi házam felől (melyet igen jól tud kegyelmed is, hogy egész Bécs ország az én jó emlékezetű kegyelmes uramnak minemő kiváltképen való sok faradságának jutalmáért emlékezetől adott volt) találtam meg az Magyarország commisáriusit, kérvén azon, ne feledkeznének meg az tractatusban emlékezni az én megjelentett házam felől is, hogy tölem el ne idegnittetnék, holott az én Istenben nyugvó szerelmes uram annak bizonyos uraságában volt és csak építésére is nem keveset költött; testamentomában pedig üdvözölt szerelmes uram nekem hagyta, s egynehány esztendőig mint sajátomat én is birván, szabad uraságában voltam, hanem csak a mostani lecsillapodott háboruban foglalták el tölem. Megfelelvén levelemre ő kegyelme Thurzó Szaniszló uram, azt irta vala, hogy kegyelmetek Császár urunk részéről való commissarius urak azzal ajánlották volna magokat, hogy az én megmondott bécsi házamat ő felségetől Császár urunktól nekem viszont visszaszerezne. Mely kegyes igyekezésért áldja meg Isten kegyelmeteket egészséges hosszú étellel és minden kívánatos jóval, s előmenetellel. Minthogy pedig a régen kívánt szent békeséget Isten már megadta, s ő felségét is Császár urunkot, amint értem, ő felsége Bécsbe jó egészségben hozta, előttem viselvén az kegyelmed jóakarattját, melyet mindenkor megtartott bontakozatlanul az én üdvözölt szerelmes uramhoz

is, alázatos suplicatiómmal jámbor szolgálmat az mi kegyelmes urunkhoz, Császár ő felségéhez im fölküldöttem. Mely én szolgálím, hogy annál hamarébb, kedves válaszszaal megterhessenek, kegyelmedet mint becsületes és bizodalmas Patronus uramat kérem, indíttatván kegyelmed az keresztyén kegyességtől, s az nyomorult özvegyeknek, árváknak gyámoltalanságoktól, és az én dicsőült kegyelmes uramnak kegyelmedhez való igaz jóakarattjától s kész szolgáló kedvétől, fölküldött szolgálímhoz legyen kegyelmed nemcsak minden jóakarattal és segítséggel, de sőt az kegyelmed maga ajánlása szerint promoveálja is úgy az dolgot Császár urunknál ő felségénél, hogy az megjelentett bécsi ház tölem el ne idegeníttessék, hanem inkább mindjárást adassék kezemhez, hogy az szép békességnek hasznával én is részesülhessek abból is. Ily gyámoltalan ügyemben ebbeli kegyességeért Isten kegyelmednek életit hosszabbítsa és minden javaival megáldja. Bicsé 8 februarii 1622.

Rmam et Illmam D. V. reverenter colens Illmi quondam Comitissae Georgii Thurzó, alias Regni Hungariae Palatini, relictae viduae, nec non de Árva, ejusdemque Comitatus suprema ac perpetua Comitissa etc.

Czobor Erzsébet.

Eredetije a primási világi levéltárban. — Közölte Szontagh Dániel a »Györi Történelmi és Régészeti füzetekben« III. 110 l.

CCXVI.

1622. február 14.

Czobor Imre Pázmány Péterhez.

Nagyságodnak mint uramnak, patronusomnak ajánlom szeretettel való szolgálatomat, jó egészséggel s hosszú élettel áldja meg Isten Nagyságodat. Bethlen felül Nagyságodat azt irhatom, asztala fölött elgondolkodván, Jagendorf megszólítja, hogy mirül gondolkodik? Így felel neki: „Bizony csak arrul gondolkodtam, nagy dolog az, hogy az mikor az

tracta elvégeződött, utolsó szavában is megtréfált és csufolt az érsek, azt mondta: „elmehetsz Bethlen az királysággal, itt hagyád az titulust.“ Elhigye minden ember, hogy bizony inkább akarom, hogy az testemet koporsóban tegyék, hogy nem mint gyalázatosan letegyem. Elhigyék, hogy bizony az kezemet Magyarországon tartom és az szemem bizony az bécsi kapura néz!“ Jagendorf felel: „Fölséged fogadja szómat, a mit mondtam; bizony mindenben még módja vagyon Fölségednek.“ Erre azt felelte: „Im bemegyek Erdélyben, ott egy kevés ideig megnyugszom, és helyén hagyom az országot, az egész székelységet és egyéb renden levő vitézlő népet megmustrálom és ismét kijövök.“ Ez beszédit akarám Nagyságodnak tudtára adnom. 13 februarii vettönk kezönkhöz Lévát. Im most Drégelypalánkban akarunk mindjárt indulni. Ezután is amit értek, Nagyságodnak tudtára adom. Tartsa Isten sok esztendeig egészsésgben Nagyságodat. Irtam Léván 14 februarii 1622.

Szolgál igaz szívvvel Nagyságodnak, míg él

Czobor Imre.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta, de hibásan, Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 41 l.

CCXVII.

1622. február 18.

Pongrácz György vácsi püspök Pázmány Péterhez.

Kegyelmes Uram.

Megtérvén Posombul ma harmad napja, magamhoz hivattam volt bíró uramat, jelentvén ő kegyelmének a Frater Misericordiánusok állapotját, magokat is plebános urammal fölküldöttem a tanácsházhoz, honnan oly válaszom jött, ezen dologban a nemes tanács a község nélkül semmit nem cselekedhetvén, mai napon együtt lesznek; mi választ adnak, azonnal Nagyságodnak alázatosan irtására adom. Ugy veszem eszemben, abban tesznek difficultást, minthogy másrendbeli

mendicans barátok is vadnak itt, s ezek is mendicációból élvén, azoknak károkra ne legyen itt való residentiáik, kiről annakutána is meglehetnek a dispositiók.

A pozsonyi függőben levő dolgoknak állapotjában, az itt való catholicus tanács nem kevésbé ütközött meg, úgy annyira videntur titubare; annyival is inkább, megérkezvén nagy örömmel a kalvinisták és lutheránusoknak követei, parancsolatot hoztanak ő felségétül, a kik magok között sürüven hirdetik, hogy aminimü gyalázatot kiadtunk a prédikátorokon, rövid üdö mulván, annyival böcsületesebben kéntelenítettünk visszahoznunk, és mivel én voltam abban fáradozó, magam kénszerittetem őket reducálnom. Itten mi kegyelmes Uram, keményen viseljük magunkat, aminthogy az ő fölsége parancsolatjára való válaszádsban is mai napon magamhoz hivatván Vály és Benyovszki (?) uraimékat, azon kívül város notáriusát is, úgy consummálják a dolgot, mentül rendesebben és helyesebben ő fölségének rescribálhassunk. Egyébiránt vadnak elégséges rátióink, mivel itten is voltak az ő fölségek inhibitiói, a templomok épületiben, azon kívül a bíró is tanácssal együtt, tanquam post Suam Majestatem, Domini terrestres, inhibeálták őket, amellet annak ellötte birták is a templomokat prédikátorok kiüzésével, akik annak utánna az erdélyi háborúságnak alkalmatosságával visszaadtanak. Minthogy pedig annak még eddig bizonyosan végére nem mehettem, melyik esztendőben történetek; Nagyságodat alázatosan kérem, méltóztassék egy compulsoriumot kiadatni, mely mellett inquiráltatván, azok ellen is, a kik tempore occupationis káromkodtanak ő fölsége ellen is. Aminemő követek voltak Bécsben mostanában, olyakat beszélnek itten, hogy midőn szemben voltak ő fölségével, könyves szemmel szólott velek, és amikor eljöttek ő felségétül, mindeniket megésókolta; az ilyenekkel csak a szegény községet ámitják. Igy lévén azért a dolog, nem szükséges jóllehet Nagyságodnak csak emlékezetet is tennem, tudván, minemü nagy zélussal legyen Nagyságod a catholica religiónak promoveálásában; de mivel az itt való dolgok is minden circumstantiáiban a pozsoni állapattal dependiálnak, Nagyságodat az élő Istenért kérem, méltóztassék úgy alkalmaztatni az ott való állapotokat ő

fölségénél, hogy ezekben is jó módjával subsistálhassunk. Ha Nagyságod méltóságos jóakarátja járul hozzá, talán jó volna, ha a nemes káptalan nevel is iratnánk ő fölségének, s ezen alkalmatossággal amidőn a város fölküldi a választ, az is praesentáltatnék ő fölségének.

Emellett noha érdemetlen voltomra nézve ismerem méltatlanságomat, hogy Nagyságodat merészelve terhelnem instantiámmal; mindazonáltal az Nagyságod kegyelmes grátiájában való mindenkori bizodalman s reménségemtül viseltetvén, alázatosan instálok Nagyságodnál. Minthogy mostanában itt a nemes káptalanban Nagyságodnak két Archidiaconatusa vacál, kik közül egyikének semmi jövedelme nincsen, a másikának is igen kevés: Nagyságodnál alázatosan instálok, méltóztassék azaránt Szegedi Mihály és Sleger uramékhoz kegyelmes grátiáját nyujtani. Megvallom kegyelmes Uram Nagyságodnak conscientiose, egyikis ő kegyelmek közül énnekem semmit nem szólott ezen dologrul, de magam látván az ő kegyelmének jó magaviselését és érdemes qualitását, vagyon annyi ismeretségem ő kegyelmeknél, hogy mind a kettő Nagyságodnak igen alázatos szolgálai, engedelmes kápláni. Továbbá az Nagyságod kegyelmes grátiáiba ajánlván szolgálai engedelmességemet. Kivánom Isten sok esztendeig éltesse Nagyságodat jó egészségben. Tyrnaviae 18 februarii A. 1622.

Nagyságodnak

alázatos szolgálai, engedelmes káplánja

Pongrácz György

váczi püspök.

P. S. Mit irtam legyen P. Miller uramnak, im volanter küldöm Nagyságodnak, melyet biztam Nagyságodnak méltóságos grátiájára; ha itéli helyesnek irásomat, méltóztassék kézhez juttatni; holott penig nem szükség, abban is submittálom Nagyságod kegyelmességében.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCXVIII.

1622. február 21.

Pázmány Péter Czobor Erzsébethez, Thurzó György gróf özvegyéhez.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek. Álgya meg Isten kegyelmedet minden kívánta jókkal.

Tudgya kegyelmed aszt, hogy az elmúlt esztendőben való árendáját Árva vármegyének gyertyaszentelő Boldogasszony napjára szokták megadni. Azért akkor immár az szent békesség meglévén, engemet illetett minden törvény szerént. Kérem kegyelmedet, hogy ez mostani sok szükségemet tekintvén, külgye meg azt az kevés penzt, kit igen jó néven veszek kegyelmedtül. Hogy ha pedig kegyelmednek alkalmasbnak teczik, megelégedném azon is, hogy mind az árvai, mind az rajeczi dézmákért öreg szálakat bocsáttatna alá az én falumra Szerdahelben és az szálakon deszkát, sindelt és léczet, mert az sok megégett pusztá házaimra igen nagy szükségem volna.

Kérem is kegyelmedet, mutassa ebben hozzám jó akaratját és külgjön oly felesen az fellyül megnevezett fákban, nemcsak az dézmák árából, hanem az maga jó akaratyából is, hogy én is köszönhessem és szolgálhassam meg kegyelmednek. Kegyelmedtül ugyanezen levélvivő ember által jó választ várok.

Tarcsa meg Isten kegyelmedet minden jókkal. Bécsben 21 februarii 1622.

kegyelmednek örömet szolgál
Pázmány Péter.

P. S. Mikor az kegyelmed jámbor szolgálja érkezék és az kegyelmed levelét meghozá, akkor immár ezt a levelet megirattam volt. Kegyelmednek nem kell abban kételkedni, hogy mind az ház s mind az tokai dologban ő felsége Császár urunk az kegyelmed igazságot megtartya. Én is pedig igaz igyében kegyelmednek jó szüvel munkálkodom.

- Eredetije a Thurzó nemzetség árvai levéltárában.

CCXIX.

1622. február 25.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Binas Majestatis Vestrae S. litteras, primas quidem die 17 labentis mensis februarii ex civitate Rottenman, alteras vero 23 die itidem nunc currentis mensis in Merzuschlogh datas, die hesterna hoc est 24 februarii simul accepi, quibus partim negotium interceptae in Sclavonia arcis Greben, partim copia libelli supplicis viduae Petri Drascouith inclusa fuerunt. Accurate itaque utrumque negotium Consilium Hungaricum expendit, ac demissam opinionem suam Majestati V. S. transmittit.

Quantum itaque ad interceptam arcem Greben attinet, licet ad auctoritatem spectare videtur, ut absque cunctatione, vis vi statim repelleretur, eo potissimum respectu, quod publicata jam in Regno pace invasio illa attentata et peracta fuerit; ad evitanda tamen alia incommoda, quae ex armorum strepitu emergerent, praesertim cum pax nuper conclusa necdum consolidata sit, et Commissarii Majestatis V. in potestate Battyany versentur, armis agendum non videtur, praesertim cum ex litteris Commissariorum in Sclavonia existentium liquido non constet, cujus naminstinctu, Turkouich ille, qui per servitores D. Bani lacessitus esse scribitur, interceptionem illam perpetraverit. Unde expediens videretur, si Majestas V. S. Dominis Commissariis nunc in Sclavonia constitutis, hanc rem ulterius indagandam demandaverit. Turkouich autem ille, tamquam persona privata, juxta leges Regni pro demerito puniri poterit, atque ut ea de re Commissarii consultationem instituunt cum primariis viris Sclavoniae, injungendum. Proinde satius videretur, ut Majestas V. S. alias rationes ineat contentationis D. Bani, quam armis recipere arcem, quae ex vi capitulationum Battyanyio restitui debuisset, etiam absque hac interceptione. Ut autem haec interceptio arcis, post pacem initam facta, jure mediante cas-

tigetur, omnino consultum erit. Ideoque injungendum et illud Commissariis, ut modos ac rationes, quibus id fieri deberet, accurata consultatione praemissa, Majestati V. perscribant. Rustici porro ipsi in Greben praesidiariis juramento obstricti, habita cum D. Commissariis mutua intelligentia, per D. Generales Capitaneos placide sopiendi erunt.

Praeterea ad D. Eszterhazy Majestas V. S. scribere dignabitur, quatenus ipse suo nomine Battyanyio factum hoc exprobrat, quod contra pacis capitulationes arcis interceptionem admiserit. Et nisi violatarum conditionum pacis castrique intercepti culpam ad se trahere velit, ut omnia rite et ordinate fiant, arcem illam remittat, et per manus eorundem Commissariorum resignationem ac restitutionem sibi fiendam expectet. Aut si ad hoc induci non posset, ut saltem per litteras ad Majestatem V. S. dandas sese excusaret, semetipsumque humiliando, super commissis veniam peteret. Et hoc quidem ipse D. Eszterhazy, ex auctoritate commissionis sibi impositae, facere poterit.

Supplicationem porro relictæ Dominae viduae Magnifici quondam Petri Draskouith quod concernit, siquidem ad unius partis instantiam executio admitti non solet, nisi audita quoque parte adversa; injungendum igitur a Majestate V. videretur Supremo Comiti Varasdiensi, ut juxta brevissimum processum, de violentiis editum, juris ordine, justitiam supplicanti impendi faciat. Et haec ad benignum Majestatis V. S. mandatum ex Consilio Hungarico submittens, de reliquo me gratiae Ejusdem demisse commendo. Datum Viennae die 25 mensis februarii A. D. 1622.

Majestatis V. S.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Erodetije, az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCXX.

1622. marcius 22.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel Dei gratia . . .

Illustrissime . . .

Csiászár ő felsége commissáriusi 13 martii érkezvén ide hozzánk, mikor általok egyéb szükséges dolgoknak rendit megértettük volna, ez elmúlt pénteken, ugymint 18 martii, az diplomának continentiaja szerint, az ő felsége gyűlés felől nekünk irt certifikátoria levelét elvöttük, az ő felsége akaratát értvén, hogy ad diem 3 aprilis Sopronban az országnak generalis gyűlés celebrálatni indicált volna, mind az napnak igen rövid és alkalmatlan volta, mind penig egyéb ehez való akadályok felől gondolkodván, és itt ezekből az mi részünkről való vármegyékből jelen lévő uraktól és főemberektől megtalálatván, kívántatott, hogy ő felségét levélünk által mindjárást ez dolog felől requiráljunk és az előttünk álló méltó okokat ő felségének mind magunk, mind penig az vármegyék, értésére adjuk. Kegyelmedet is akarván azért ezek felől tudósítani, maga jól megértheti, ilyen rövid napra, és alkalmatlan utakon, szörnyű nagy vizeken miképen lehessen, hogy onnét mind az vármegyék, mind penig urak követi, arra az napra felérkezessenek; holott az az élésnek is szörnyű szűk volta minemű akadály legyen az uton járásra, mostani üdőben, mindeneknél nyilván vagyon. Kegyelmedet azért szeretettel kérjük, ő felségének eleiben adván ezeket az nagy méltó akadályokat, instáljon azon, hogy mind az napnak üdejét alkalmatosb üdőre, ugymint ad 1 junii halasztván, az gyűlésnek helye felől is provideáljon úgy ő felsége, hogy az országnak erről az részéről is érkezhessenek oda in tempore. Mivel azt kegyelmed maga is jól megítélheti, hogy ha ezek az vármegyék az gyűlésre semmiképen reá nem érkezhetvén, jelen ott nem lehetnének, minemű mance lenne az gyűlésnek minden állapotja, és így nem is lehetne az országnak egész és igaz gyűlése. Mind

ezeokról azért ő felségétől és kegyelmedtől is mentől hamarabb választ várunk. Datum Cassoviae die 22 martii A. D. 1622.

Illmæ, Rmae D. V.

amicus benevolus
Gabriel.

Kegyelmed irását, melyet postámtól küldött volt, megolvastam és kedvesen vöttem, kire én is kegyelmednek választ írok és Hermannustól megküldöm. Az kegyelmed tettségére szerint követimet küldöm én is fel, ő fölsége méltóságát azzal is az én részemről illendőképen akarám megadni, az én sinceritásomban talán fogyatkozás nem leszen. Budáról és az portáról is igen új dolgok jöttek, Hermannustól tudósítom.

Eredetiye, melynek utóirata Bethlen saját írása. gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. A levelet kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány« I 42 l. Az utóiratot a »Hazai Okmánytár« I. 432 l.

CCXXI.

1622. ápril 12.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine, amice observandissime.

Kegyelmed leveleit egymásután diversis vicibus háromat vöttem el, melyekre mostan én is egyszersmind akarván megfelelni ez occasióval. Először Bécsben holmi medicamentumok vásárlásáért felküldött szolgálom által kegyelmednek írott levelemre való resolútióját az mi illeti, hogy kegyelmed láttatik örvendezni az elvégzett szent békességnek minden részeiben megtartására való jó igyekezetemnek, kegyelmedtől kedvesen veszem; ezt én is hasonlóképen javallom abbeli kegyelmed jóindulatját, hogy az ő felsége részéről kegyelmed is őrizője akar lenni. Ha sokat irni akarnék is, de egyebet én ennél nem irhatnék, hogy én minden

erőmmel az ő fölségivel való végezésimet inviolabiliter akarom megtartani és soha studio annak legkisebbik részének is ellene véteni nem akarok; noha csak immár is látom és hallom egynehány felől bontogatására minemű hamis hireket költeni némely nem jámborok nem általják, amint kegyelmednek én felőlem néminémű levelet irtanak, mintha én számból hallották volna, az szerént kegyelmed nevével minémű levelet formáltanak volt, melyeknek párját hogy nekem küldte, kegyelmedtől igen jó néven vettem és én elhittem, hogy az kegyelmed nevével irott levél merő hamiság, mert az stílusból is kitetszik, hogy nem kegyelmed írása volt; multo magis, hogy ilyen állapotban olyan levelet nem írna senkinek, holott az szent békesség megcsinálásának egyik főszköze kegyelmed volt ő felsége után; tudom, maga jó híret nevét aprólékos dologgal meg nem jegyezteti. Kegyelmed is eliheti én felőlem azt, hogy nem szintén lehetek oly elfutó bolond, hogy asztalomnál oly dolgokat csacsognék, holott ez 1622 esztendőben részeg nem voltam, melyre vehetném okul bolondul való beszélgetésimet; hanem a váradi püspökkel iddogattunk volt in die palmarum az korona resignálásakor kellett felett, de akkor sem voltam igen eszem elfelejtettül.

Kévántatik igen az köztünk való szép corespondentiának lenni s megtartatni, és ha mi efféle hamis hir költések fognak előnkbe jönni, azokat egymástól el nem titkolnunk; hanem azontul certificálnunk. Ha menthetem én magamat igaz rátiókkal és az dolgok meghamisittatnak, büntetessék meg az hamis hir csiráló latrok, mindeneknek példájokra, szünjenek meg valaha az háborúság csinálásának gyönyörködésektől. Im most is egy rosz deák Besenyey János nevű, az ő felsége commissáriusinak detincáltatások felől Szécsynek minemű hamis hirt irt volt, hasonlóképen az commissáriusoknak Szécsy énfelőlem minemű gyalázatos levelet irt, ex inclusis paribus megolvashatja, kiknek irások mely hamis legyen, az ő felsége commissáriusi recognoscálhatják; az olyak az békesség bontogatók, kik az hazug hireket hintegetik, melyet hogy ő felsége el ne szenvedjen, hanem törvény szerint megbüntesse és nekem satisfactiom legyen, kegyelmed által is ő felségénél instálok és felküldendő követim

által is ő felségét megtalálom, mert ha satisfactio nem leszen, az békesség helyén maradjon, de Széchy házánál is megkeresem érette.

Második levelében kegyelmed tudósít három dologról. Első, hogy az gyűlésnek napját ő felsége ad 1 maji differálta, melyet ő felsége bölcsen és kegyelmesen cselekedett; mert az első terminusra semmiképen az vármegyék innét alá nem érkezhettek volna, de így immár elérkezhetnek és abból nem lehet semmi panaszuk. Második, hogy mi mégis az magyarországi titulussal, czimerrel és pecséttel élünk, melyeken az emberek igen megütköztenek s a t. Kiben, hogy megütköztenek, semmi méltó rátióját nem látom; mert annak semmi oka egyéb annál nem volt, hanem az pecsétnek el nem készítése és meg nem küldése, melyet Kőrömczön hattam volt ezelőtt 8, avagy 9 egész héttel megmetszeni, melylyel tegnapelőtt fogtak Kassára érkezni és tegnap küldtem postán érette, hogy ez mostani leveleimet azzal pecsételhessek meg, kivel ha el nem érkeznek, mivel jó reggel által költözöm az vizen, ezt az előbbi pecséttel kelletik megpecsételni; most is az leveleket se ő felsége, se kegyelmed egyébnek ne ítélje, de ezután szokott és usurpált czimerrel s titulussal élek; abból nem szükség senkinek megbotrázkodni, mert az titulus és czimer nekem absque vitulo nem kell, nem szoktam haszontalan tituluban gyönyörködni.

Az harmadik dolog tudniillik, hogy ő fölségének irott leveletem én nem illendőképen subscribáltam, ezt az elector fejedelmeknél, királyoknál, s maga atyafiainál is sokkal felyebb subscribálok s a t. Kegyelmednek arra azt irhatom, hogy az levelemnek subscribálásakor ugyan discouráltunk egynehányan affélét, mint irjam, hogy az ő felsége méltósága szerént eshessék; ki mondta és javallotta a „studiosissimumst“, ki „devotust.“ Én az „obsequentissimumst“ akartam irni, de az „addictissimumst,“ találák jobbnak lenni; ebből, és nem semmi idegen indulatból történt. Én most is nem tudom, melyikével kellenék élnem, hanem az „obsequentissimumst“ irtam én ő fölségének; nem difficultálok, hanem szeretettel akarom méltóságához alkalmaztatni mind irásimat, izenetimet, magam viselésit; kegyelmedtől kívánom érteni hac in parte az maga censúráját, minemű subscribálást svadeál, én örömost, a mi illendő

azt cselekszem, noha ő felsége nekem csak úgy subscribál, mint egy subditusának, holott csak főember szolgálóimnak is én különben subscribálok, az közönséges emberektől megválasztom az urakat és főembereket, tudván, hogy azzal az én auctoritásom meg nem kicsinyítettetik. Ezekről én is kegyelmednek, mint kedves barátomnak és atyámfiának, igen confidenter irtam.

Ő felsége követétől pedig kegyelmed harmadik levelében nekem két dolgról izent; de privato et secreto az első, kiről az én vékony itélettel való censúrámat megizentem oly sincere, mintha én volnék magyarországi király, úgy discurrálván arról, sőt az ő felsége kérdésre úgy igyekeztem magamot resolválnom s oly sinceritással bizony, mintha az ő felsége tanácsában ülnék; valamit azért én azokban hasznosnak ő felsége méltóságának megtartására, birodalmának békességének megmaradására gondolhattam, vékony opiniómat, censúrámat declaráltam, kikben ha mi véték találtatik, ő felsége s kegyelmedek abból meg ne itiljen, és semminek egyébnek ne itilje, hanem csak elmémnek csekélységének, mert studio semmi illetlent mondani nem akartam. Hígye kegyelmed bizonynyal, hogy az mostani állapotot ha ő felsége nem reformálja, felette igen félek attól, hogy ezzel az occasióval élni fog az szomszéd, melyről mikor mód volna és lehetne az kegyelmeddel való szembeletünkben, igen kívántatnék; úgy tetszik, hasznos dolgok felől conferálhatnánk, melyhez ha kedve leszen, én az fáradságot nem restellem, Munkácsig avagy Kassáig is kijövök, csak értsem errül való akaratját ő felségének, mert tiszta szivből kívánnám, hogy ő felségének egész birodalma csendes és békességes allapattal virágzanék, kire segítse az Úr Isten ő felségét. Végezetre, mely 3 rab felől kegyelmed engedmet requirált, az káplán régen megholt, az ketteit im az 3000 magyar forintért kegyelmed kívánsága szerint elbocsáttattam, noha 16000 magyar forint volt az háromnak sarcza még Szombathban, anno 1621 in mense februaryi; de az kegyelmed tekintetiért az egész summát csak az három ezerben condonáltam nekik, azt az keveset, ha kegyelmed megküldeni akarja, csak Kassára ott való praefectusunknak parancsolja adatni, avagy Bécsben is eldeputálom ott való

áros embernek, csak az megadásában fogyatkozás ne legyen. Im én elbocsátottam együtt Men . . dással őket. Kegyelmed minket jóakarójának tartson, szeretettel való jóakaratumkat mi kegyelmedhez megmutatni nem difficultáljuk. Ist n kegyelmedet éltesse jó egészségben. Ex Tokaj die 22 aprilis 1622.

Kegyelmed jóakarója
Gabriel.

Eredetije, mely egészen Bethlen saját írása, gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Közrebocsátva a »Hazai Okmánytárban« I. 433 kk. ll.

CCXXII.

1622. ápril 15.

Koháry Péter újvári főkapitány Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Szintén tegnap hogy hazaérkeztem, találám itt Császár Gall leveleit, kinek continentiája mostan is csak az, hogy az új kajmakamja igen biztatja, hogy onnéd megállja az török velünk az békessiget és reméni, hogy az keresztyén rabokat is elbocsájtják, kit adna az Úr Isten, hogy löne igaz. Továbbá, én, látja az Úr Isten, hogy Nagyságodnak nem lennék importunus, és azt akarnám, hogy soha egy szóban se vétenék Nagyságodnak, egy szóval se busulna meg Nagyságod miattam. De nem tehetek róla, mert az vitézlő nép rejám fut, mivel az lovakot nincsen mivel tartaniok és mind kivezetik az mezőre. Ók magok is megtalálták Nagyságodat levelek által, könyörögnek azon Nagyságodnak, nagy alázatosan, mint kegyelmes uroknak, hogy mutatná meg Nagyságod atyai gondviselésit hozzájuk, és az pascuátiót rendeltetné meg Nagyságod nekik, akiért ők is igyekeznek Nagyságodnak szolgálni. Ezt is pedig nem az végre cselekszik, hogy Nagyságodat obligálnák arra, hancm könyörgésképen instálnak Nagyságodnak mostan mivel nincsen f-jeket hova hajtani, hogy Nagyságod kegyelmesen csele-

kedné meg. Ezzel Nagyságodnak szolgálatomat ajánlom és
kevánom, hogy az Úr Isten Nagyságodat minden jovaival
megáldgya. Datum Ujvár die 15 aprilis 1622. Illmae D. V.

servitor paratissimus

Koháry Péter.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCXXIII.

1622. april 16.

Az érsekujvári örség Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Hogy Nagyságod az közönséges jóban és édes hazánk
csendességes megmaradásában és az szent békesség dolgá-
ban kiváltképen fáradott s nyugtalankodott, az nagyhatalmú
Istentől kívánatos jókat és boldog hosszú életet kívánunk
Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak. Ez mellett erről
kölleték Nagyságodat megtalálnunk, mint kegyelmes urun-
kat, hogy csak az Úr Isten tudgya, minemő nagy fogyatko-
zással és sok sanyarúsággal, telettettük ki lovainkot az
hosszú télből. És immár ugyan tovább nem tudgyuk mivel
bentartani; hanem kérjük azon Nagyságodat mint kegyel-
mes urunkat, hogy ne tarcsón Nagyságod ellent benne, az
előbbeni szokás szerint az környülünk való Nagyságod
puszta telekire bocsáthassuk ki lovainkot, hogy mégis mind
az ellenség ellen és mind magunk marhája oltalmájért együtt
lehetnénk. És ha kívántatnék, hogy ha az ellenség valamit
inditana és ártani igyekeznék, annál inkább közelben való
létünkkel ő felségének, országunknak és Nagyságtoknak
szolgálhassunk. Nagyságodtól mint kegyelmes urunktól
minden jó választot várunk. Ezzel Istennek ajánljuk Nagy-
ságodat. Datum in Ujvár die 16 aprilis A. 1622.

Nagyságodnak fejenként alázatos szolgálói

Az egész ujvári lovas vitéztlő sereg.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCXXIV.

1622. június 3.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Decimae Comitatum Thúrócz et Zólyom superiorum annorum decursu in usum ac necessitatem Camerae Novisoliensis annuatim a me arendari consueverant. Et licet decimas illas hoc quoque anno majori longe praetio, quam Camera arendare solebat, aliis elocare possem, ut tamen debitis obsequii mei nominibus satisfacerem, mature praemonui Inclitae Majestatis V. Cameras, Aulicam et Austriacam, ab eisque mihi insinuatum est, velle se dictas decimas pro praesenti quoque anno arendare; licetque solitum arendationis tempus, festum nimirum s. Georgii, decretis Regni sancitum, jam dudum elapsum sit, mihi tamen Camerae Majestatis V. nec locum, nec tempus pro arenda dictarum decimarum deponenda hactenus assignarunt. Demisse itaque Majestatem V. oro, dignetur Inclitae Camerae Aulicae et Austriacae serio injungere, ut vel praetium memoratarum decimarum mihi numerari faciant, vel si illis decimis non indigent, me absque ulteriori mora faciant certiores, ut et ego de illis decimis providere possim. Deus Majestatem V. diutissime salvam ac feliciter imperantem tueatur. Benignum a Majestate V. expectans responsum.

S. Majestatis V.

humillimus servitor ac capellanus
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCXXV.

1622. június 3.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Benigne recordari potest Majestas V. S., domum Haholczerianam pro Alumnatu, ex benigna Majestatis V. annuentia, Viennae a me non ita pridem emptam esse. Cujus quidem domus praetio totaliter exsoluto, meque superinde quietato, ac ejusdem domus possessione apprehensa, litterae venditionales in Excelso Majestatis V. Regimine, nescio ob quas considerationes, retinentur.

Quamobrem supplico demisse Majestati V. S., dignetur benigno ad Inclitam Cameram Austriacam, Excelsumque Regimen decreto expedito, litteras venditionales de dicta domo, absque ulteriori mora, solita forma et modo expediti, mihiq; consignari facere. Quam Majestatis V. S. gratiam fidelibus meis servitiis demereri conabor. Benignum a Majestate V. exspectans responsum.

S. Majestatis V.

humillimus servitor ac capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCXXVI.

1622. június 18.

Végh Ferencz sz. Ferenczrendű atya Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Ez levél mutató Nagy János az városnak pöcsétős levele alatt való signatura szerint mindennemű vasszerszámokat praesentált, csakhogy nagy defectusok vadnak az ablakra való rostélokban és az kemenczékben való rosté-

lokban is, mindenik igen rövid; egyik sincs aszerént a mensura szerént, az mint én fölsignáltam volt. Az öreg ablakra való vas rostélok egy egész lábbal rövidebbek és keskönyebbek, a többi azonképen, noha szintén (nem) annyira; de azoknak is egyik sem éri a mensurát; a kemenczében való vasak azonképen, de azok mégis türethőbbek. Az öreg szarufa szögeknek köllött volna lenni 500, de csak 300; az sindel szögnek köllött volna lenni 100,000, de csak 35,000; az lécz szögnek köllött volna lenni 30,000, de csak 5300; de az mit ez illet, mind helére hozatják még addig, mig ez szükségös leszen. Az több szerszámok megvadnak, de az ablakhoz való eszközön kívül, ahoz az pénzhez igen simpliciter vadnak csinálva; az mint hallom, hogy ott az munka is jár és majd itt is Pozsonyban véghez tuttuk volna vidni annyiban az munkáját; igaz, hogy a vasat nem találtuk volna oly ócsón meg, de az mit illet az dolog mind jól vagyon, én contentus vagyok mindenikkel, mert az miben micsoda defectus leszen is, talállok módot az megjobbitásában, banem Nagyságodnak csak úgy akarám tuttára adni, hogy tudja Nagyságod miben legyen az vas eszközöknek állapotja. Ezzel Istennek ajánlom Nagyságodat, boldogságos hosszú életet kívánván Nagyságodnak. Datum Ujvarini die 12 junii A. 1622.

Illmae Cels. V.

humilis sacellanus
Fr. Franciscus Végh.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CCXXVII.

1622. július 13.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

In oppido Körmend, quod Domino Battyanyio venditum fuerat, ante plures annos, Moniales quaedam resi-

dentiam habebant cum templo, sine Patre spirituali, quae ad unum omnes mortuae sunt, novitia duntaxat una alterave residua. Bona vero non contemnenda sunt, quae ad illas spectant.

Quocirca nos Catholici Consilarii utriusque Ordinis, Majestati V. demisse supplicamus, ut praedicta bona ad promotionem Religionis Catholicae applicare dignetur, ac in Gins domo aliqua pro Patribus Jesuitis applicata, proventus illorum bonorum pro sustentatione Patrum administrari demandet.

Camera igitur Majestatis V. deberet bona illa occupare ac postmodum personae alicui ecclesiasticae ea conditione consignare, ut reditus bonorum Ginsensi Collegio administrarentur. Factura hac in re Majestas V. rem Deo gratam ac salutarem. Servet Deus Majestatem V. felicissime.

S. Majestatis V.

humillimi capellani et servitores
Consilarii Catholici Majestatis V.

Eredetiye, mely egészen Pázmány írása, a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCXXVIII.

1622. augusztus 22.

Pázmány Péter Nagyszombat sz. k. város tanácsához.

Prudentes ac Circumspecti Domini, amici observandissimi.

Salute et nostri commendatione praemissa. Találának meg bennünket ez itt való sellyei szijártó mesteremberek, jelentvén, hogy az régi jó szokást akarván követni, mint-hogy felesen is kezdettek lenni, magok között való jó rendtartásnak okáért is örömet czéhet és czéhlevelet akarnának magoknak szerzeni. Melynek, minthogy az kegyelmelek városbeli szijártó mesterembereknek és az ott való czéhnek engedelméből és consensusából kell meglenni, könyör-

gének azon, hogy kegyelmeteknél törekednénk mellett. Minekokáért kérünk kegyelmeteket, hogy mireánk való tekintetből is efficiálja kegyelmetek az kegyelmetek városabeli szijártó czéhnél, hogy ez itt való sellei szijártók kéreése legyen helyes ő kegyelmeknél, és nem hogy impediálnák, de sőt inkább promoveálja ő kegyelmek ilyen jó intantumokban őket. Mely kegyelmetek jóakarattját ők is minnyáyan az szomszédságban megszolgálják kegyelme-teknek. És mi is nagyobb dologban akarunk kegyelme-teknek kedveskedni. Ezzel Isten sokáig éltesse kegyelme-teket jó egészségben. Datum Sellyae 22 augusti 1622.

Prudentium ac Circumspectarum D. V.

addictissimus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije Nagyszombat sz. k. város levéltárában.

CCXXIX.

1622. szeptember 2.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Gliscentibus rumoribus, qui de tumultibus et novis seditiosis moliminibus in Transylvania et vicinis Hungariae ditionibus concitandis ad Majestatem nostram perferuntur, necessarium esse duximus, ut tempestive de idoneis rationibus prospiciamus, habitaque cum fidelibus Consiliariis Hungaris matura deliberatione, quod rei, temporisque ratio ostenderit, ordinemus; ne videlicet aliquid Regno ingruat periculi, et sopita motuum intestinorum flamma denuo in perniciem Regni suscitetur. Quocirca Fidelitatem Vestram benigne requirendam esse duximus, mandantes, ut acceptis praesentibus litteris nostris, negotiis quibuscumque omissis et dilatis, quantocius Vos itineri committere, et hic in aula Majestatis nostrae comparere debeatis;

ulteriorem benignam nostram voluntatem Fidelitas Vestra hic loci intellectura. Quam non secus facere volumus.

Gratia nostra Eidem in reliquo propensi manentes. Datum in civitate nostra Vienna die 2 mensis septembris A. D. 1622.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCXXX.

1622 szeptember 2.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Probe nosse Fidelitatem V. non dubitamus, quantopere penuria rei annonariae cum in aliis Regni confiniis, tum vero potissimum Ujvarini laboretur, quibus necessitatibus tametsi Status et Ordinis articulo condito prospectum esse voluerunt, nihilominus tamen cum ob severitatem temporis, tum alios defectus, hactenus provisio in effectum deduci haudquaquam potuit. Jam vero cum videamus periculi gravitatem ex rumoribus, qui de concitatione novorum in Regno seditionum sparguntur, crescere, necessarium rati sumus, quamprimum et commodioribus modis praedictae necessitati occurrere, et praesidium ipsum, utpote maximi momenti, a periculo (casu sic ferente) hostili vindicare. Benigne proinde Fidelitatem Vestram requirimus, id quod pro rebus quoque Vestris assecurandis tutius futurum est, quatenus frumentum decimale, quod in vicinioribus dicto praesidio adjacentibus locis ad rationem Vestram haberetur, excuti, et in praesidium ad asservandum convehi faceretis. Benigne contenti existentes, ut si ob ingruentiam in usus militum ad rationem nostram converteretur, cum Fidelitate Tua hic de praetio transigatur, et solutio praestetur, aut certe postmodum, rebus extra periculum positis, rursus illuc, quo maueritis, revehi faciatis. Id quod Fidelitati Vestrae diligenter pro commendato ha-



bendo proponimus, declarationemque Vestram intelligere volumus. Gratia nostra c. et r. Vobis in reliquo propensi manentes. Datum in civitate nostra Vienna die 2 mensis septembris A. D. 1622.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCXXXI.

1622. szeptember 28.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Siquidem Illma et Rma D. V. nos requisivit, ac idem S. C. R. Majestas Dominus n. cl. perbenigne intimavit, ut litteras privilegiales super bonis suis Archiepiscopatus Strigoniensis, juxta ejusdem propriam nobis delatam signaturam, perquirere in Registratura faceremus: eorum hactenus nihil omisimus, quin et inventarum copiam Illmae et Rmae D. V. hisce praesentibus annexam, notitiae uberioris causa transmittimus.

In eo tamen est aliqua difficultas, siquidem capsae illae duplices, sub litteris BB et litteris DD, in quibus nobis litteras privilegiales esse scribit Illma et Rma D. V., nondum potuerunt repetiri. Nihilominus, si Illma et Rma D. V. determinaverit illa, qualia sint, singillatim, non est dubium in aliis capsis, ubi plurimae litterae Archiepiscopatus Strigoniensis contineri refert Registrator, reperientur. Id autem stabit in benevola voluntate Illmae et Rmae D. V., cui nos servitiaeque nostra parata deferimus. In reliquo. Posenii 28. septembris 1622.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCXXXII.

1622. október 7.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Redditae sunt nobis litterae Illmae et Rmae D. V., quibus significat, se antea nostras, super negotia litterarum archiepiscopalium ipsi extradandarum accepisse, subinde tamen mirari, quod non omnes, saltem vigore signatarum aliquot, etiam praeter mandatum Suae Majestatis extradandas velimus.

Mirari Illma et Rma D. V. non debet, quod tunc tantum signaturae potissimum mentionem fecerimus; nec enim ideo saepefatam signaturam allegavimus, quasi caetera instrumenta deneganda cogitaverimus. Sed eo duntaxat fine, ut magis investigemus, an omnia, vel saltem principaliora sibi velit assignari.

Quapropter jam cognita intentione Illmae et Rmae D. V. et quidem clarius, quam antea, nos volentes, tum mandato Suae Majestatis, uti tenemur, humiliter obtemperare, simul etiam Illmae et Rmae D. V. gratificari: Registratori demandavimus, ut omnes et singulas litteras dicti sui Archiepiscopatus Strigoniensis diligenter lustret et perquirat. Quod cum is haud dubie sedulo sit facturus, etiam Illma ac Rma D. V. velit aliquo dierum certum suum hominem mittere, cui illas tuto assignare possemus. Id quod facturi sumus libentissime. In reliquo. Posonii 7 octobris 1622.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCXXXIII.

1622. október 27.

A bécsi cs. k. udvari kamara Pázmány Péterhez.

Reverendissime et Illustrissime Archiepiscopo.

Sacrae Caesareae nec non Hungariae, Bohemiae-
que Regiae Majestati, Domino nostro clementissimo humil-

lime relatum est, qualiter, et quas ob causas Rma D. V. pro restitutione officii pisetarii demisse institerit.

Cum vero Inclita Camera Austriaca in suis Archivis scripta repererit, quae testantur, quod Archiepiscopo Strigoniensi loco officii pisetarii, commutatione facta, bona S. Crucis tradita sunt:

Idcirco Rma D. V., quo titulo praetacta S. Crucis bona ad Archiepiscopatum Strigoniensem pervenerint, et quonam modo eadem bona cum praetenso officio permutari contigerit, momentis ac documentis, quibus potest, elucidare et perspicuum reddere non gravabitur. Id quod Rmae D. V. pro directione sua, significare oportuit. Quam de reliquo salvam et incolumem in seros annos vivere exoptamus. Dabantur Viennae 27 octobris 1622.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCXXXIV.

1622. október 31.

Pázmány Péter az esztergomi főkáptalanhoz.

Reverendissimi, Admodum Reverendi Domini fratres in Christo observandissimi.

Az szegény idvözült Homonnay György uram maradékinak vagyon valami féltő marhájok Csejte várában, kit nagyobb bátorságának okáért más helyre akarnának vitetetni. Az dologról azért gondolkodván nem találtunk jobb helyet és bátorságosat a kegyelmetek conservatóriumánál. Mivel azért szegény Homonnay uram de Ecclesia catholica benemerita persona volt, mind azért és mind pedig hogy maradékja is hasonló affectussal lehessen, kérem kegyelme-
teket, ne tarcsón ellent ebben az dologban, hanem valamikor Jeremiás deák uram oda viszi, kegyelmetek engegye is be-
tenni és mig más helybe vihetik, sub certis sigillis hadd álljon ott. Kegyelmetektül én is jó néven veszem, és az ár-

vák is megszolgálják. Isten sokáig éltesse kegyelmeteket.
Datum Sellyae 31 octobris 1622.

Reverendissimarum, Admodum Reverendarum D. V.
frater addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az esztergomi főkáptalan magán levéltárában.

CCXXXVI.

1622. november 3.

Az esztergomi főkáptalan Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Domine ac
Patrone nobis gratiosissime.

Orationum nostrarum in Domino devotarum addic-
tissima commendatione praemissa.

Habet Illma ac Rma D. V. abunde perspectum, quam
sint scholae nostrae derelictae, et quos difficultates patiamur,
cum in choro, tum in processionibus, dum funus aliquorum
extra Civitatem comitari debemus, ex defectu puerorum ac
scholarium. Cum autem hae difficultates occasione scholarum
Patrum Societatis Jesu provenerint, eosdem requisiverat
Senatus Civitatis, oraveratque, ut saltem minorum scholarum
pueros ad nostras dimitterent scholas, sicque cum chori, tum
vero processionum funeralium necessitatibus provideretur;
quandoque enim ita se res habet, ut vix qui crucem proces-
sioni praeferat, haberi possit; quod tamen Patres, sine Pro-
vincialis scitu, negarunt se facturos. Proinde rogamus Illmam
D. V., ut auctoritate sua interposita, huic necessitati pros-
piciat, quod nisi assequamur, timendum, ne cum summo
populi scandalo incipiant res progredi. Speramus Illmam
D. V. decorem suae Ecclesiae Metropolitanae, aedificatio-
nemque populi toto conatu promoturam. Patribus Societatis
Jesu nihil decedet, si minorum scholarum pueros ad nos
transmiserint; imo hac ratione praesciderent viam multarum
oblocutionum. Responsum optatum ab Illma D. V. expec-

tamus. Eandem felicissime ac diutissime valere optamus.
Tyrnaviae 3 novembris 1622.

Illmae D. V.

capellani
Capitulum Ecclesiae Metropolitanae
Strigoniensis.

Egykorú másolata a m. k. egyetemi könyvtárban, a Pray-féle kézirat-
gyűjteményben.

CCXXXVII.

1622. november 4.

A nagyszombati tanács Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Patrone nobis
colendissime.

Salute ac servitiorum nostrorum paratissima commen-
datione praemissa.

Significare cogimur Illmae ac Rmae D. V. nonnullos
enormes defectus et abusus in hac civitate nostra, contra
optimam ac laudabilem hactenus observatam consvetudi-
nem et dispositionem, providentiamque praedecessorum
nostrorum, gravi cum dedecore et ignominia catholici no-
minis jam emergere incoepisse; quando plerique concives,
fratres et consanguinei nostri in articulo mortis constituti,
partim absque solatio viatici e vivis decedere coguntur, par-
tim vero per aliquot dies insepulti manent, quum ob caren-
tiam puerorum, in schola civitatis studentium, crucemque
ac aquam benedictam ad aegrotos, aut sepeliendos mortuos
pro more deportare selentium, capellani Ecclesiae cum sae-
ra synaxi ad aegrotos ire, et munia sua obire, vel autem
mortuos sepelire, cum ea solemnitate et processione, quae
hactenus observata fuit, soli et absque comitiva puerorum
non possint. Qui quidem graves et scandalosi defectus non
aliunde irrepererunt, quam quod scholae Patrum Societatis,
discipulorum multitudine et frequentia, praesertim in infe-

rioribus classibus, affatim exuberant, civitatis autem schola discipulis ac studiosis prorsus exhausta, infelicitatem suam ac solitudinem gemebunda lugeat. Quorum defectuum tollendorum causa, cum nonnullis Societatis Patrum nos quidem jam verba contulimus, ex nostrarque parte hoc medii adinvenimus, quippe ut minores, seu inferiores classes, principistarum ac elementariorum, scholis civitatis instruendae permittantur. Sed conveniri inter nos nondum potuit. Causabantur enim praedicti Patres, se id sine praescitu et consensu Patris eorum Provincialis permittere haud posse. Ne igitur civitas nostra his inconvenientiis, cum scandalo multorum, et subversione consvetudinis antiquae, tanto contemptui et irrisioni adversae religionis hominum exponatur, fratrumque nostrorum et concivium catholicorum sepulturae, prout antea, cum decenti solemnitate peragi possint, atque tam ipsi Patres Societatis in suo statu permanent, quam vero nos in nostra, ab antiquo observata consvetudine et decore illaese conservemur: enixe rogamus Illmam ac Rmam D. V., dignetur his inconvenientiis et maximis defectibus ad finem congruum deducendis, auctoritatem suam interponere, et tam apud praefatos Patres Societatis, quam apud eorundem Superiorem, seu Provincialem efficere, ut praedictorum Patrum feliciter jacta fundamenta ea prosperitate ac successu exsurgant, ne nostrae quoque res, in antiquis consvetudinibus pessumdandis collabantur; sed ut potius utriusque partis decorum et solemnitas, mutua correspondentia habita, majoribus in dies incrementis adolescat, et promoveatur. Qua in re maxime necessaria Illma ac Rma D. V., ambarum partium decori suo congruo, auctoritate sua et paterna providentia, plurimum adjumenti adferre poterit; prout ipsam gratiose facturam confidimus. Quam in reliquo ad multos annos plurima felicitate florentem et incolumem valere precamur. Datum Tyrnaviae 4 novembris 1622.

Illmae ac Rmae D. V. servitores addictissimi
 Judex et Jurati cives regiae ac
 liberae Civitatis Tyrnaviensis.

Egykorú másolata a m. k. egyetemi könyvtárban, a Pray-féle kéziratgyűjteményben.

CCXXXVIII.

1622. november 8.

*Pázmány Péter a nagyszombati jezsuita collegium
kormányzójához.*

Reverende in Christo Pater. Pax Christi.

Confidenter mitto ad Reverentiam V. litteras, quas ad me et Capitulum et Civitas scribit, eas vero secreto apud Reverentiam V. haberi cupio, ac mihi remitti. Certum est, graves sunt causae, quae suadent, ut infima schola ad triviale locum remandetur. Nam et aliis locis plurimae Societas scholas illas non admittit, cum exiguus admodum fructus ex illa hauriatur; ac statim, ac doctrinae et pietatis capaces fiunt pueri, principiisque apti, transituri sint ad scholas Patrum. Et revera in deducendo funere, et comitiva venerabilis Sacramenti ad aegros, maximus est defectus, et scandalum, non sine murmure contra Patres. Cum igitur sine ullo scholarum, ac fructus, qui ex scholis speratur, detrimento, minima schola remitti possit ad Parochiam, et hoc modo invidiosis oblocutionibus via praecludetur: Reverentiam V. rogo, ne faciat difficultatem, sed scholas illas prompte remittat. Certus sum, Reverendos Patres Visitatorem ac Provinciale boni consulturos; ac culpam ego praestabo, si quae hic admittitur. Bonum nomen Societatis, et amor erga illam, me hic vocant. Valeat, pro me oret Reverentia V. Sellyae 6 novembris 1622.

Reverentiae V.

frater addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Egykorú másolata a m. k. egyetemi könyvtárban, a Pray-féle kéziratgyűjteményben.

CCXXXIX.

1622. november 9.

Pázmány Péter Bethlen Gábor fejedelemhez.

Serenissime Princeps ac Domine Domine colendissime.
 Salute et servitiorum commendatione praemissa.

Isten Felségedet kívánsága szerint való sok jókkal megáldgya.

Emlékezhetik Felséged reá, hogy az nikelspurgi tractákor ugyan alkalmas disputációk után, Kassai István uram által Felséged úgy resolválta és ajánlotta vala magát, hogy az lizskai processusnak dézmáit, melyeket én magam saját pénzén, úgymint hat ezer talléron váltottam vala meg az szegény Forgách Zsigmond uramtúl, minden okvetetlen megeresztí Felséged. Azonképen mikor Felséged Kassárúl Erdélyben indult, Somogyit is az én szolgám kezében bocsátotta, mivel hogy azt vigore pacificationis meg kellett ereszteni, mert senkinek inscribálva nem volt. De mihelt Felséged elment Kassárúl, az Felséged ott való gondviselői szolgámat kiküldvén, ez mai napig is birják és minden provenusit percipiálják. Végezetre Szegi és Kisfalud, a mennyiben Chernel Györgynek inscribálva voltak Felségedtúl, barátságosan én nekem remittálta, de ezt is mai napig mások birják. Azért ez levél vivő jámbor főember szolgámat Gál Istvánt kellették Felségedhez expediálnom. Felségedet igen kérem, tekintse meg Felséged mind az maga ajánlását Kassai uram által, mind az nikelspurgi pacificatiót, melynek ereje által bona, quae donata et inscripta non fuerunt, meg kellett ereszteni; mind az közönséges igazságot és az én továbbá való szolgálatomat, kikre nézve az lizskai processusnak bor, buza és egyéb désmáját, és az Somodi, Szegi és Kisfalud possessióját és percipiáltatott hasznát adassa vissza ezen jámbor szolgám kezéhez, kiért én is lehessek hálaadó Felségednek. És ne kellessek vagy az mi kegyelmes urunkot érette búsitanom, vagy az én káromnak megtérítésében más utakat kö-

vetnem ; mert én Felségednek nem igyekszem véteni, sőt az miben hozzám fér, inkább kedveskedném Felségednek.

Az itt való állapotok felől tudom Felségednek eleiben sok külömb külömbféle dolgok vitetnek, mint szinte, hogy az Felséged állapotjáról is az emberek itt eleget beszélnek. De Felséged abban bizonyos legyen, hogy az elvégzett dolgok ellen, erről az részről semmi sem történik. Reméllem, hogy Felséged is mindenben az szent békességnek végezéséhez alkalmaztatja magát, kiért az Úr Isten is jót ad Felségednek. Ezzel az Úr Isten Felségedet minden jóval megálgya.

Sellyae 9 novembris 1622.

Egykorú másolata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCXXX.

1622. november 9.

Pázmány Péter Nagyszombat sz. k. város tanácsához.

Prudentes ac Circumspecti Domini, amici nobis observandi.

Salute et officii nostri commendatione praemissa.

Redditae sunt nobis litterae D. V., ex quibus magno cum dolore intelleximus incommoditates et defectus illos, de quibus V. D. graviter conqueruntur. Libenter equidem ex eo affectu, quo erga V. D., tam quoad spiritualem, quam temporalem necessitatem sublevandam ducimur, singulari, his quoque incommodis hactenus subvenissemus, si V. D. tempestive nos de iis fecissent certiores. Dabimusque operam, ut etiam si in persona ob itinerum incommoditatem, voto ac proposito nostro tardius isthuc venire possimus, datis tamen ad eos, quorum intererit litteris, negotium ita ordinemus, ut huic malo, quo fieri poterit citius, succurratur. Et his Pru-

dentis ac Circumspectas D. V. diu feliciter valere optamus.
Datum Sellyae 9 novembris 1622.

Prudentium ac Circumspectarum D. V.
addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije Nagyszombat sz. k. város levéltárában.

CCXXXI.

1622. november 13.

*A nagyszombati jezsuita collegium kormányzója
Pázmány Péterhez.*

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Domine Patrone in Christo observandissime.

Pax Christi.

Cum ea, qua par est, submissione animi ac reverentia, litteras Illmae ac Rmae Celsitudinis V. accepi et legi, una cum litteris Venerabilis Capituli et Senatus Tyrnaviensis; libenterque et ex animo, si non ipse coram, saltem per P. Georgium Káldi Illmae Celsitudini V. respondi; etiam in procinctu erat P. Káldi, verum impeditus a coepto itinere desistere coactus est. Illme Domine, quod ad scholae infimae dimissionem attinet, contuli cum meis Patribus, eorumque rationes de ea non dimittenda, raptim et breviter in charta congestas, Illmae Celsitudini V. transmittito. Imo tam Venerabile Capitulum, tam Senatum, hoc eodem in negotio, per P. Káldi requisivi, qui auditis nostris rationibus, resolutionem totius rei, et optimam compositionem ad adventum Illmae Celsitudinis V. rejecerunt, quam his diebus hic affuturam speramus. Illmam Celsitudinem V., cui bonum Societatis nostrae cordi esse certe scio, nobis in hoc negotio, patrocinatorum confidimus. Et ego Illmae Celsitudinis V. favori ac benevolentiae, cum omni resignatiene me commendo; Illmam

Celsitudinem V. diu feliciter valere optando. Tyrnaviae
13 novembris 1622.

Illmae Celsitudinis V.

servus in Christo
Paulus Ferenczffi.

Eregetije az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCXXXII.

1622 november 15.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Illmus D. Comes Nicolaus Eszterhazy de Galanta, qui hodie ad me venit, significavit mihi, Principem Bethlenium per litteras ipsi indicare, voluisse se quidem legatos suos ad Majestatem V. expedire, eam tamen ob causam non expedivisse, quod ex me intellexerit, Majestatem V. certos ad ipsum legatos mittere, et expedire velle. Cum igitur de legatione a Majestate V. ad ipsum ordinanda, ne quaestio quidem unquam fuerit, nec mihi vel in mentem venerit tale quidquam scribere, nescio, unde motus Bethlen, ista scripserit. Ego certe a tempore Comitiorum Edenburgensium nec verbum unquam scripsi ad Bethlenium, nisi primum ante triduum de rebus privatis, quarum copiam ad Majestatem V. transmittito.

Diversi hinc inde allati rumores, clementissime Domine, variaeque non sine fundamentis conceptae suspiciones indicant, Bethlenium periculosas et occultas cum Turcis fovere machinationes, quae antequam in universum totius Christianitatis damnum erumpant, iterum, atque iterum, de opportunis remediis mature adhibendis, supplico demisse Majestati V. Servet Deus Majestatem V. diutissime salvam ac florentem. Datum Sellyae 15 novembris 1622.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eregetije az egykori bécsi, m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCXXXIII.

1622. deczember 27.

Khlesl Menyhért bíbornok Pázmány Péterhez.

Illustrissime Reverendissime, fili mihi charissime.

Quas ad me litteras exaravit, Romae 3 decembris primum a D. Verospio accepi, animum meum mirifice exhilararunt; putabam enim me ab omnibus esse derelictum, nullumque extare, qui meorum beneficiorum aliquam memoriam haberet*) . . .

De mea, quam hucusque sustinui, tribulatione nullo modo est discurrendum, cum judicia Dei sunt incomprehensibilia; hoc tamen dico, quod Deus me tamquam speculum constituere volebat, in quo omnes cognoscerent, quid in Principibus, quid in filiis hominum sperandum. Sed missa haec facio. Romae sum ex laicorum manibus ereptus. Caetera copiosius ex Officiali Viennensi, si solatio erit, intelliget. His me Illmae D. V. commendo. 17 septembris 1622.

Tuus ex animo, pater et frater.

Cardinalis Kleselius.

Eredetiye gróf Viczay Héder kéziratgyűjteményében.

CCXXXIV.

1623. január 5.

Pázmány Péter Betklen Gábor fejedelemhez.

Serenissime Princeps ac Domine Domine colendissime.
Salute ac servitiorum commendatione praemissa.

Az Felséged levelét, melyet 3 decembris Segesvárrúl irt, tegnap úgy mint 4 januárii meg ada Gaway uram. Bel-

*) A következő mondat olvashatlan.

lawari dolgát ami illeti, meggondolhatja Felséged, menyi akadékim legyenek az ő számadatlanságáért, minthogy különbömbkülömbféle dolgokért naponként busitnak, melyekben el nem tudok igazodni. Azért legfőképpen az reám futóknak unalmas sollicitációinak eligazítására igen kívántatik, hogy Bellawari feljöjjön. Eddig is az Felséged tekintetét viseltem szemem előtt, mert nekem módomból lett volna az pacificatiót és az ország végezését követvén, dolgaim eligazításában. Mivel azért immár az proventusok perceptiói meglettek, alkalmasb idő nincs az ő feljövételére, mint most a tavaszi gazdálkodás előtt. Felséged ne tartson ellent, jöjjön fel, itt késedelme nem leszen, az szükséges dolgokat eligazítván és jó utra hozván dolgaimat, bár siessen az Felséged szolgálatjára.

Emlékeztet Felséged arra, hogy az elmúlt tavasszal egy papnak és két Vallonnak váltáságáért ígertem volt Felségednek háromezer forintot és kívánja, hogy azt megadgyam. Ugy vagyom, hogy az három személyért három ezer forintot ígertem volt, de Felséged azt jól tudja, hogy Felséged az én kezességemre csak az ketteit bocsátta el, kiket én az pap nélkül ki sem hozattam volna. Azért az Felséged hozzám mutatott jóakaróját megbecsülvén, hogy kérésemre elbocsátotta Felséged az kettőt, igen nagy néven veszem és az kétezer forintot az két emberért Gawai uramnak adattam; ha az harmadikat elbocsátotta volna Felséged azért is megadnám, az mit ígertem.

Felségedet én is kérem, emlékezzék meg Felséged, hogy Cassay István által Nikelspurgba az lizskai dézmát visszaigérte vala. És az pacificatió szerént is, minthogy sem impignorálva, sem inscribálva az nem volt, még tavaly februáriusban vissza kellett volna cieszteni, mint szinte Somogyit is.

Azért az minemű hasznait ezeknek percipiálták az Felséged emberi, adassa Felséged vissza. Tekintse Felséged az közönséges igazságot, fejedelmi szavát és az ország végezését. Ne legyen énnekem is okom az Felséged ellen való panaszkodásra, melyet örömet eltávoztatok. Isten minüen

jóval álgya meg Felségedet. Datum Sellyae 5 die januarii
A. 1623.

Serenitatis Vestrae.

ad serviendum paratus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a kolozsvári Erdélyi Múzeum kéziratgyűjteményében.

CCXXXXV.

1623. január 14.

Pázmány Péter Kowachóczy István erdélyi cancellárhoz.

Magnifice Domine, et amice observande.

Salute ac servitorum commendatione praemissa. A mely levelet kegyelmed énnekem Megyesről 26 novembris irt, azt énnekem Gávai uram januáriusnak 5 napján megadta, melyből a kegyelmed discursusát értem.

Elsőben. Irja kegyelmed, hogy a somogyi jószágnak visszaeresztése se azon mult el, hogy én olyan kicsiny dolgot vagy elfelejtettem, vagy nem felettéb urgeáltam. Mely dologban veszem eszemben, hogy kegyelmed kárvallásom után tréfálni is akar. De Uram, én a kegyelmed levelét káptalanbeli személytől küldöttem volt Béllavárynak, ki mine-mű választ adott, mástól értse kegyelmed.

Másodszor. Sajnálja kegyelmed, hogy ő felségének hittel tett fogadását említettem. De azt kegyelmed tudhatja, hogy a szent irásban számtalan helyen a könyörgő emberek Istent fogadására, és juramentumára emlékeztetik. Ha azért az isteni méltóságnak ez az emlékeztetés nem derogál, meg nem tudom itélni, mi vétek legyen abban, hogy a mely jószágot juxta pacificationem vissza kellett bocsátani; azt én is vigore eiusdem pacificationis fide christiana confirmatae visszakivántam.

Harmadszor. Irja kegyelmed, hogy a lizskai dézsmát az elmúlt esztendőben ő felsége én számomra hagyta és én számomra percipiálták. Ez ha ugy vagyon, ő felségétől igen jó néven veszem; kérem is kegyelmedet, hogy ezt reipsa praestálják az ő felsége emberi, és a mely embert rendel-

tem ad percipiendos proventus decimales, annak kezébe adják. Nem is szükség abban kegyelmednek megütközni, hogy én lizskai processust említettem. Mert én semmit többet nem kívánok, hanem csak amit a szegény Forgách Zsigmondtól megváltottam vala és in pacifico dominio voltam ante praesentes motus. Az pedig nemcsak az egy Liszka dézsmája volt, hanem a kívül is egynehány falué.

Negyedszer. Irja kegyelmed, hogy Csernel György Szeghit remittálhatta és nem Kisfaludot, mivelhogy ő Kisfaludot nem bírta. Ebben is uram én egyebet nem mondhatok, hanem amit Csernel György uram nem birt, azt én vi-gore resignationis ab ipso factae nem kívánhatom.

Ezzel az Úr Istentől kegyelmednek minden jót kívánok.

Datum Sellyae 14 die januarii. Anno 1623.

Magnificae Dominationis Vestrae.

ad serviendum paratus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az Erdélyi Muzeum kéziratgyűjteményében.

CCXXXVI.

1623. január 16.

Pázmány Péter Nagyszombat sz. k. város tanácsának.

Prudentes ac Circumspecti Domini, amici nobis observandi.

Salute ac nostri commendatione praemissa.

Jöve hozzánk Balog Miklós nevű hosszúfalvi jobbágyunk, jelentvén, hogy az kegyelmetek városbeli Fodor Tamás és Fodor Lőrinczcel együtt kereskedvén, ők az ő pénzeket felvevén, maradott ennek két záz forintja közöttök, kit ők, egymásra mutogatván meg nem akarnának adni. Kelletik azért kegyelmedet ez levelünkkel megtalálnunk és kérnünk, hogy kegyelmed igazitassa el közöttök az dolgot és contentáltassa az megnevezett jobbágyunkot. Kiért kegyel-

med hasonló barátságunkat várja. Isten sokáig éltesse kegyelmedet. Datum Sellyae die 16 januarii 1623.

Prudentium ac Circumspectarum D. V.
 addictissimus
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije Nagyszombat sz. k. város levéltárában.

CCXXXXVII.

1623. január 20.

*Pázmány Péter Nagyszombat sz. k. város bírájához,
 Wéber Vitushoz.*

Egregie Domine, amice honorande.

Salute et nostri commendatione praemissa.

Megérti kegyelmed ez levelünk mutató Marcus nevű jámbor főembertől minemő dolga és kára miatt kellett Szombatban alá fáradni, kegyelmetek várasabeli áros ember tudós az dologban. Kegyelmedet azért kérjük, mireánk való tekintetből is, mutassa kegyelmed minden jóakarátját hozzá és legyen segítséggel neki. Jámbor főember és ő felségének az mi kegyelmes urunknak hiv szolgája. Az kegyelmed hozzá való jóakarátjéért mi is, ha miből kevántatik, hasonló barátsággal leszünk kegyelmednek. Ezzel Isten sokáig éltesse kegyelmedet jó egészségben. Datum Posonii 20 die januarii anno 1623.

Egregiae D. V.

addictissimus
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije Nagyszombat sz. k. város levéltárában.

CCXXXVIII.

1623. marcius 6.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima

Quae Majestas V. S. clementer mihi significata voluit per Rmum D. Sennyey, ea ego intellexi universa, ac in eam quam debebam, accuratam deliberationem sumsi. Deo igitur O. M., quas possum gratias ago, quod Majestati V. S. piam hanc ac paternam religionis catholicae in Ungaria promovendae curam cogitationemque inspiraverit, ac ut in dies pium hunc Majestatis V. zelum adaugeat, instantissime rogo. Quae vero mea sit tenuis opinio de toto hoc promovendae religionis negotio, per eundem Rmum D. Sennyey Majestati V. humillime repraesento, nihil dubitans, quin omnia sincere, ac fideliter Maiestati V. sit relaturus.

Meminisse porro clementer Maiestas V. dignabitur, qualiter ante suum in Imperium discessum, speciali decreto demandaverat, ut per denominatum a Maiestate V. Commissarium, D. Menoldum Pisetarius Archiepiscopalis ad officium, exercendum absque ulla mora introduceretur. Verum quia Lympacherus praetendebat bona oppidi S. Crucis in cambium piseti Archiepiscopi data fuisse, tantisper introductio Pisetarii dilata fuit, donec certis et authenticis documentis vanitas huius diverticuli Lympacheriani elucesceret. Constat enim clementissime Caesar, ex originalibus dicti oppidi privilegiis, ab⁵ annis sexcentis, hoc est a prima ipsa Archiepiscopatus erectione, oppidum illud juris archiepiscopalis fuisse, prout ea de re authenticum documentum duos ante menses ad D. Sennyey miseram.

Nunc vero rursus Camera Austriaca novas, nec tamen mihi indicatas dilationum causas nectens, benignam ac omnimodam Maiestatis V. resolutionem extrahit, et nisi Maiestas V. S., juxta semel factam benignae voluntatis suae resolutionem, procrastinationes hujusmodi serio mandato resciderit, quid sperare possim, non video. Quoirca Maiestatem V. de-

misse rogo, dignetur iterum serio demandare, ut quod semel Maiestati V. placuit, in effectum deducatur. Servet Deus Maiestatem V., una cum Augustissima Imperatrice diutissime felicem ac florentem, et contra inimicos omnes triumphantem.

Posonii die 6 martii a. 1623.

S. Maiestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a M. T. Akademia kéziratgyűjteményében.

CCXXXIX.

1623. marcius 13.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Imperator Matthias divae memoriae Abbatiam Szent Gothardensem Reverendo D. Michaeli Ramoczaházy benigne contulerat. Cujus bonum intentum tum ex Rmo D. Stephano Sennyey Episcopo Bosnensi, tum ab ipsomet D. Ramoczaházy Majestas V. clementer intelligere dignabitur. Quam ejusdem bonam et Ecclesiae utilem intentionem ut Majestas Vestra benigno suo favore prosequatur ac promoveat, demisse et ego Majestati Vestrae supplico. Deus Majestatem V. S. diutissime salvam ac feliciter imperantem tueatur. Datum Posonii 13 martii. A. 1623.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye az egykori bécsi m. k. udvari cancellária levéltárában

CCL.

1623. marcius 22.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Quae nobis ex occasione obitus Reverendi quondam Thomae Balásffy Episcopi Quinqueecclesiensis et Consiliarii nostri percipseratis, de eo videlicet, qualiter bona mobilia vita functorum Praelatorum tractentur, ex litteris Vestris clementer intelleximus; circa quam rem nolentes nos indebite cum scandalo populi, multo minus ecclesiasticorum immunitatum injuria, quippiam committi, quin potius errores ex indebitis processibus, quibus forte superioribus temporibus laboratum fuisset, tolli; quatenus superinde ulterius deliberari, demumque nos benigne resolvere queamus; benigne volumus, ut ex parte Cleri de hacce materia Majestati nostrae, id quod ad eam rem pertinere per ipsum censeretur, suggeratur. Quod ut per Fidelitatem Vestram apud eundem Clerum effectui detur, clementer volumus, negotiumque ejusmodi a Vobis expectaturi sumus. Cui nos in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 22 mensis martii A. D. 1625.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCLI.

1623. marcius 22.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Reverendissime ac Illustrissime Domine.

Ez levelünk megadó főembert Horvát Györgyöt expediáltuk Császárhoz ő felségéhez, ki által levelünket küldvén ő felségének, instálunk demisse az köztünk való végezések-

ben történt difficultásoknak helyére való állatásiért, kiket mivel kegyelmed jól tud, és minthogy az békességnek megcsinálója is az fejedelmek után egyik főeszköze kegyelmed volt, szeretettel kérjük, legyen azon, álljon fen és tartassék meg az egyszer köztünk sok munkával véghezvitetett szent békesség; ő felsége és kegyelmetek ne igyekezzenek minket jó hírünkben így meggyaláznai, amint az sopronyi gyűlésben elkezdette, mert Isten és az szent angyalok az mi bizonságink, hogy soha ingyen sem gondoltuk azt az hamis magyarázatot, melyet akkori commissáriusokkal mondattanak az ország előtt, mely alatt hogysem heverjünk, örömsben meghalunk megsértetett tisztességünk mellett; jobb uram aperto marte egymáshoz magunkat viselnünk, hogy sem ilyen praktikák alatt fettegással élünk és az felölünk naponként kikoholt gyalázatos hamis hir költsékeket szenvedünk; mert ez nem békesség, hanem halálos gyalázat, amint az emberek magokat hozzánk kezdték viselni, ha kik szolgálatunkra akarnának jönni, sub amissione honoris et bonorum tiltják el őket. Sléziából praefectusunkat hivattuk vala ki, mivel semmi instructiója, conventiója nem volt, Carolus herczeg utjában megfogatta és elvitette, kin mennyit búsulunk, meg nem irhatjuk; az rettenetes gyalázatot minden marhánkknak elveszésénél is nagyobbnak tartjuk, hogy mi ily suspectusok vagyunk és csak szolgálkkkal sem szabad beszéllenünk; miért is adta ő felsége azt az rosz ducátust nekünk. Bizonyosságul hijuk az Istent, semmit vele ő felsége ellen nem tractáltunk, ki mint neki adott instructiónkból és minden nála talált irásokból világosan megtetszik. Ha ő felsége minket így akart gyaláznai és az földhöz verni, meg sem kellett volna békélleni velünk; eddig tudjuk, alkalmasint elválasztotta volna az fegyver köztünk az dolgot. Erről ő felségének nem is irtunk, mert még bizonyosok nem vagyunk benne, hova vitték és miért fogatta meg az herczeg, de az megfogása bizonyos. Kegyelmed irasson ő felségének, parancsoljon elbocsátani praefectusunkat és ne infestáltassunk így, mert el nem állhatjuk immár. Bizonyosan nem tudjuk, magunk sem hihetjük, 15 tanuló deákat küldtünk el Kassáról oda fel tanulni; Vittebergában mentenek volna-e, avagy hova, az mostani ott fen való veszekedésben nem

tudjuk, Rákóczy uram izené, úgy hallotta, hogy azokat mind levágatta ő felsége Carolus herczeg, kiknek tizét magunk költségén akartunk taníttatni; elküldtünk nyomokra, megláttatni őket, mely dolog ha igaz leszen, kegyelmed bizonyosan eliheti, hogy így valóban felbomol az békeség köztünk, mert ehhez hasonló dolgot senki nem hallott. Ezekről akaránk kegyelmednek írunk, mégis szeretettel kérvén kegyelmedet, legyen azon, álljon meg az szent békesség, kinck megtartására mi igen készek volnánk, csak ne kényszergetnének így bennünket. Ezek után Isten kegyelmedet éltesse jó egészségben. Ex Tokaj 22 martii 1622.

Dominationis V. Illmae.

amicus benevolus
Gabriel.

Eredetiye, mely egészen Bethlen saját írása, gróf Viczay Hédér hédervári kéziratgyűjteményében. — Kiadva a »Hazai Okmánytár« ban II. 465 l.

CCLII.

1623. marczius 27.

Pázmány Péter Bethlen Gábor fejedelemhez.

Szolgálatom ajánlása után Istentől Felségednek minden jókat kívánok.

Az Felséged levelét ma adá meg nekem a Felséged főember szolgálja, melyből és a Horváth György uram szavából bőségesen megértettem nem csak a Felséged jó igyekezetit a szent békességnek megtartására, hanem azon kívül is minemű fájdalomi és neheztelési legyenek Felségednek. Az Isten is úgy áldja meg Felségedet, ha az szent békességnek megőrzésével ezt a mi kicsin fogyatéek hazánkat és nemzetünket [takargatja inkább és nelőzteti (?), hogysesem a számtalan viszátkodások és egyéb Isten csapások között megpedett állapotját kardra és szerencsére veti. El is hittem hogy Felséged ennyi sok dolgokban forgolódván, eszében

vehette, mely veszedelmes léssen az gyakor zendülés az országokban.

A mi illeti a Felséged neheztelését. Elsőben abban Felséged bizonyos legyen, hogy az én kegyelmes uramnak és utánna való becsületes gondviselőknék nemhogy akaratja, de hire sem volt abban, hogy a szent bekesség után valaki Felséged ellen legkisebb dolgot cselekedjék, melylyel a Felséged becsülete megsértődnek. El is higye Felséged, hogy ha valaki efféle dologban megesnék, büntetés nélkül nem szenvedik. De Felséged okos fejedelem lévén meggondolhatja, hogy ily nagyon elterjedett sok tartományokban nehéz mindenek kezét vagy nyelvét kötve tartani. Nem is gondol az orosz lány az eb ugatással. Sőt a nagy fejedelmek soha nagy szólás nélkül nem lehetnek. Elhigye azért bizonyosan Felséged, hogy vigyázás vagyon, és ha kit megérnek, példa leszen egyebeknek. Nem is kétlem, hogy Felséged a magában érzett fejedelmi indulatokból megítélheti, hogy afféle pasquillusokban nagy emberek nem vétkesek.

A több dolgok is, melyek Felségednek sérelmére vannak, tudniillik a szileziai tisztviselő és a tanuló deákok állapotja miben legyenek, nem tudom; de Császár urunknak ő felségének diligenter irtam felölök, el is hiszem, hogy ő felsége mindeneknek remedeál. De soha Felséged a Károly herczeg ő felségéről el ne higye, hogy az uton járó deákokat megbolygattatta volna. Mert uti tolvajokról nem felelek, de arról bizvást felelhetek, hogy ő felségek akaratjából bizony csak hajok szála sem esett el.

Ezen kívül való dolgok is olyak, hogy könnyen complanáltathatnak és a ki azokért háborúságot kívánna, méltó volna feddésre. Mert száz és kátszáz ezer forintban járó dolgot a fejedelmek között könnyű eligazítani.

Azért Felséged az elkezdett jó békességnek nyomdokit követvén, elméjét csendesitse és bizonyos el legyen, hogy a mi kegyelmes urunk a Felségeddel való kötésekben meg nem fogyatkozik. Én pedig elsőben Istenemet kérem hogy a Felséged elméjét és szándékát vezérelje az Istennek tisztességére és hazánk megmaradására. Azután pedig azzal ajánlom Felségednek magamat, hogy Felségednek igaz jó akarattal igyekezem kedveskedni, valamig Felséged az én

kegyelmes urammal kötött és szentül megerősödött confederatiót követi. Kivánom én is Felségedtől, hogy minden ember szavának helyt ne adjon, hanem az én sinceritásomat vegye kedvesen. Áldja meg Isten Felségedet minden jókkal.

Pozsonyban 27. martii 1623.

Felségednek örömet szolgál

Archiepiscopus Strigoniensis

Eredetije, mely egészen Pázmány saját írása, az Erdélyi Múzeum kézirat-gyűjteményében.

CCLIII.

1623. april 2.

Károly főherczeg Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine, amice charissime.

Optime recordamur, qualiter Illma et Rma D. V. in proximis suis ad nos, per servitores nostros datis litteris, sese erga nos familiariter obtulerit, nimirum ad placitum nostrum, cum vinis bonis hungaricis nobis gratificari; quam spontaneam Illmae D. V. oblationem sane grati animi affectione libenter suscepimus. Cum vero jam ad degustanda, et postmodum emenda ejusmodi vina, pro aulae nostrae necessitate, praesentium exhibitorem, Consiliarium et culinae praefectum nostrum, fidelem nobis dilectum Joannem Mikusch de et in Buchberg, qui alias Illmae et Rmae D. V. non incognitus est, ad Eandem clementissime ablegaverimus, eique in mandatis dederimus, hanc nostram intentionem Illmae et Rmae D. V. oretenus exponendi; ideo ab Illma et Rma D. V. peramanter requirimus, dicto nostro ablegato non solum plenam, ac nobis ipsis fidem pro hac vice adhibere, verum etiam taliter erga nos in venditione praedictorum vinorum demonstrare velit, quatenus ad aliquid boni ejusmodi vini hungarici, et decenti valore ac praetio pro nostra propria persona et aulae nostrae cohorte pervenire

et habere possemus. In hoc factura Illma D. V. rem nobis perquam gratam, aliove officiorum et servitiorum genere compensandam. Quam de caetero optime et diu salvam et incolumem valere cupimus. Datae Nissae in residentiae nostrae civitate. 2 aprilis 1623.

Carolus Dei gratia Archidux Austriae, Dux Burgundiae Administrator magni Generalatus Prussiae, Magister Teutonici Ordinis per Germaniam et Italiam, Episcopus Brixinensis et Vratislaviensis, Comes Tirolis. Illmae et Rmae D. V.

sincerus amicus
Carolus.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CCLIV.

1623. april 20.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Quandoquidem intra terminum versamur, Camerae quoque Suae Majestatis curae est, ut arendam decimarum Comitatum Gömör et Torna, sicut dominiorum S. Georgii et Baziniensis more solito ab Illma et Rma D. V. arendet, super qua jam antea medio Generosi D. Casparis Partinger Consiliarii sui Eandem requisiverit.

Commisimus igitur Camerae hujus Perceptori, ut termino arendationis jam prae foribus existente, pecuniam pro illa, quantocius fieri potest, appromptet, Illustrissimaeque D. V. deponat. Quare Eandem rogamus diligenter, velit arendam dictarum decimarum ad rationem Suae Majestatis, cum eas prae via ad confinium usus deputarit, conservare, atque exigui temporis moram patienter ferre. Dabimus operam, ut intra quindecim dies, si non prius, de consuetudine arenda ipsa deponatur. Quam Illmam et Rmam D. V. in gratiam

dictae Suae Majestatis haud gravatim laturum non dubitamus. Eandem in reliquo. Posonii 20 aprilis 1623.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCLV.

1623. april 21.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Intelleximus ex suggestione officialium nostrorum bellicorum, arcis Simegh, maxime pro ratione moderni temporis, diligentiore curam habendam esse, cum et locus munitus sit natura, et plurimum situm sit in eo pro partibus Regni infra Rabam positus, et vel ab hostibus externis, vel etiam in motibus intestinis a factiosis impeti (?) ipsum vero Episcopum, quendam Georgium Hoszototi pro Colonello praesidiariorum isthuc destinatum intrmittere recusare. Cum itaque intersit publico statui, ut praedictus locus securus reddatur, is autem juris ecclesiastici sit, ne forte per successionem Episcopi in aliqua perturbatione, vel alias, ob non debitam et necessariam curam adhibitam, periculi alicujus causa emergat: Fidelitati Vestrae benigne committendum esse duximus, ut apud ipsum Episcopum de securitate et necessaria custodia arcis ab eo habenda, diligentius agatis, et nobis opinionem et votum Vestrum de ratione praedictae arcis rescribatis, quatenus demum nos, pro Regni tuta ratione et arcis ipsius securitate resolvere valeamus. Vobis vero in reliquo gratia et clementia nostra c. et r. benigne propensi manemus. Datum in arce nostra regia Pragensi die 21 mensis aprilis A. D. 1623.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCLVI.

1623. april 21.

Az érsekujvári örség Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Nyilván vagyon Nagyságodnál, minemő szorgalmatos szolgálatunknak és vigyázásunknak kölletik lenni, hogy ha Palatinus urunk ő nagysága füvelő helt rendelne is, mi az végháztól messze nem távozhatunk, hanem könyörgünk azon Nagyságodnak, mint kegyelmes Patronus urunknak, hogy az mostani gonosz hírekhez képest, mutassa ki az füvelő heleket; kiki osztén viseljen gondot az magáéra, akit minnyáján mind urunknak ő fölségének és Nagyságodnak is, vérünk ontásával is, megigyekezünk Nagyságodnak szolgálni. Amellett im szóval is izentünk Nagyságodnak Tattay Benedek által. Ezzel Nagyságodnak alázatos szolgálatunkat ajánljuk és minden jó választ várunk Nagyságodtól. Datum in Ujvár die 21 aprilis A. 1623.

Illmae ac Rmae D. V.

servitores paratissimi
Universorum certorum equitum
Capitanei praesidii Ujvariensis
S. C. R. Majestatis.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCLVII.

1623. april 22.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima

Ex benigno Majestatis V. mandato, ego unacum D. Comite Nicolao Eszterházy, non solum personas sed et bona pupillorum Comitis Georgii Homonnai, quanta maxima fieri

potuit diligentia, curavimus. Et filiolum quidem Dominae Comitissae Susannae Erdödy, relictæ viduæ quondam Christophori Thurzo educandam dedimus; bonorum etiam administrationem, quantum ratio temporis ferebat, ordinavimus. Caeterum Princeps Bethlen bona omnia quondam Comitæ Georgii Homonnai in iis Comitibus existentia, quos Majestas V. ipsi concessit, curanda ipse suscepit, remotis iis, qui per nos fuerant rerum administrationi adhibiti, prætendens se quoque tutorem nominatum per viduam Comitæ Homonnai nuper defunctam.

Cum igitur prædicta vidua contra voluntatem ac dispositionem testamentariam Comitæ ordinare haud quaquam potuerit, et præterea maximum præiudicium ex eo oritur, si Majestas V. jure suo supremi tutoratus non utatur: idcirco Majestatem V. demisse ac instanter rogo, dignetur per suos Internuntios diligenter hoc negotium cum Principe tractari facere.

Caeterum, quia eodem prætenso tutoris titulo minacibus literis D. Comitissam Erdödyanam cogit, ut puellulam Homonnaianam cuidam — *) educandam tradat — *) dictam puellulam abduci ac Magnificæ relictæ Nicolai Pálffy viduæ educandam tradi curavimus, ne quo pacto cum aperto salutis discrimine in potestatem Bethlenii deveniat. Factura est Majestas V. R. sua benignitate dignam clementiam, si dictæ D. Pálffyanae per litteras educationem orphanulae commendaret. Servet Deus Maiestatem V. diutissime salvam ac feliciter imperantem. Datum Tyrnaviae 22 aprilis a. 1623.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a M. T. Akademia kéziratgyűjteményében.

*) Néhány szó olvashatlan.

CCLVIII.

1623. april 22.

Pázmány Péter a bécsi cs. udvari kamarához.

Illustrissimi Domini

Litteras Illmarum D. V. 30 die mensis martii datas hodie accepi. Et quamvis exiguum admodum supersit mihi frumentum, eo quod et annus admodum sterilis fuerit, et ad benignam Suae Majestatis requisitionem exiguum illud, quod provenerat, partim in milites Ujvarienses, partim in Camera Cremniciensem ac Novisoliensem erogaverim; nihilominus, ut Vestrae Illmae D. intelligant, me et Suae Majestati et Vestris Illmis D. libentissime inservire velle, diligenter per officiales meos investigari curabo, et quantumcumque ab omnino necessariis usibus meis superfuerit, id totum juxta dispositionem Domini Eszterházyi usibus confiniariorum applicabo.

Caeterum, quandoquidem ad festum s. Georgii soleant decimarum arendationes fieri, ego quoque decimas Comitatum Thuróc et Zólyom hoc tempore arendare debeo. Quod si itaque Vestrae Illmae D. pro Camera Novisoliensi eas decimas habere nollent, quaeso id quamprimum mihi significare velint; si enim intra duas septimanas post festum s. Georgii certus non fuero, quod Illmae D. V. decimas illas habere velint, arendator meus aliis distrahet. Si autem Illmae D. V. dictas decimas habere voluerint, commissionem unam mittant ad Camera Cremniciensem, ut intra spatium duorum mensium consuetam illarum decimarum arendam in moneta hungarica persolvant; siquidem moneta germanica vix jam in uno Comitatu acceptatur, in reliquis omnibus totaliter rejicitur.

Circa praetium autem frumenti confiniariis dandi, illud Illmis D. V. significandum venit, quod licet frumenti praetium in immensum excreverit, adeo ut septem florenis hungaricis mensura una vendatur; ego tamen ultra duos florenos et medium non cupio. Atque haec erant, quae Illmis D. V.

significare debui. Quibus de caetero a Deo felicitatem omnem precor.

Datum Tyrnaviae 22 aprilis 1623.

Illmarum D. V.

servitor addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCLIX.

1623. april 27.

Széchy György Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime, et fautor observantissime.

Servitiorum meorum paratissimam commendationem. Minden kívánsága szerint sok jókkal áldja Isten kegyelmedet. Tudom, hogy másoktól is megérthette kegyelmed eléggé, minemű zürzavaros állapotok legyenek erre a földre; kiről sokszor mind a Császár urunk ő felsége hadakozó tanácsinak, mind Palatinus ur ő kegyelmének irtam, de mind ez ideig is semmi bizonyos resolútiom nem lévén, mihez kellessék tartanom magamat, s kegyelmednek ez levelem vivő Jakossi Ferencztől, jámbor, vitézülő szolgámtól, bővségesen izentem az ide való állapot felől; szeretettel azért kérem kegyelmedet, elhívén mindenekben szavát, engem mind levelével, mind pedig szóval Jakossi Ferencz által tudósítson mindeokról; nagy bizvást üzenhet tőle kegyelmed és világosan adja értésemre, mihez tartsam magamat. Isten sokáig jó egészségben éltesse kegyelmedet. Datum ex arce Lypoviensi, die 27 aprilis 1623.

Illmae et Rmae D. V.

servitor paratissimus.
Georgius Széchi.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány« I. 46 l.

CCLX.

1623. april 28.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Ut mortalia omnia interitui obnoxia sunt, Auguste Caesar, ita Deo disponente Rmus D. Episcopus Jauriensis Vice Cancellarius Majestatis V. diem suum, hesterna die obiit Jaurini. Cum autem non sim nescius, futuros, qui hoc munus episcopale sollicitaturi sunt, pro debito officii mei, volui Majestatem V. demisse informare, Ecclesiae illi, tanquam Suffraganeum Archiepiscopi Strigoniensis, ejusmodi virum praeficiendum esse, qui pietate in Deum, zelo religionis, maturitate judicii, fidelitate in Majestatem V. et augustam domum Austriacam, sit insignis; nec tam ambiendo, quam laudabiliter se gerendo, ad hoc onus promoveatur.

Quia vero ex officii mei rationibus incumbit mihi, ut habita ratione cura animarum ac promotione religionis, demisse Majestatem V. informarem de iis, quae utilissima censeo ad Dei gloriam; ideo nemine rogante, nemine apud me verbo ullo instante, quod coram Deo et Ecclesia, et obsequio Majestatis V. utilissimum existimo, humillime suggero, obnixè Majestatem V. rogando, ne extortis commendationibus locum dare dignetur, sed eum Ecclesiae Jauriensi praeficere velit, qui id, quod Episcopi est, naviter agat.

Itaque dignetur Majestas V. ad Jauriensem Episcopatum promovere Rmum D. Nicolaum Dallos Episcopum Vaciensem. Ad Episcopatum vero Vaciensem Rmum D. Sennyei.

Ad Vice Cancellariae officium autem quod spectat, D. Sennyei aptissimus ad illud munus obtinendum videtur, et accedente Episcopatu Vacienti, aliqui etiam proventus duorum, triumve millium florenorum accedent. Ne tamen D. Palatinus ac alii occasionem querelae habeant, quod sine Consilii Ungarici opinione Vice Cancellariatus sit collatus, Majestas V. post factam nominationem Episcoporum, dig-

netur ad Consiliarios scribere, ut nominent personas aptas ad Vice Cancellariatum. Nam Consiliarii plures nominare debent, ex quibus Majestas V. ipsa eligere potest. Quod ad Episcopos autem attinet, nihil necesse est opinionem de iis nominandis exquirere; siquidem in pacificatione Viennensi, quam aliae constitutiones roborant, Regiae Majestati integrum relinquitur, ut pro suo arbitratu Episcopos nominet.

Expedivi cum his litteris Secretarium meum Egregium Joannem Törös, cui alia quoque privata negotia mea commisi, quem ut Majestas V. clementer exaudire dignetur, humillime rogo.

Servet Deus Majestatem V. felicissime imperantem.

Posonii 29 aprilis 1623.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus

Archiepiscopus Strigoniensis.

(Hátirat:) Sua Majestas gratiose sese resolvit, ut juxta petitionem et consilium Illmi et Rmi D. Archiepiscopi, ad Episcopatum Jauriensem Rmus D. Nicolaus Dallos, et ad Vaciensem Rmus D. Sennyei promoveantur; ideoque in hunc effectum expedientur in Cancellaria Hungarica solitae praesentationes et reliqua necessaria.

Quod vero ad Vicecancellariatum attinet, scribatur Illmo D. Palatino et Hungaricis Consiliariis, ut quamprimum nominent personas aptas ad hoc Vicecancellariatus officium obeundum

Per Imperatorem.

4 maji 1623 Pragae.

J Bapt. Verda lib. Baro

de Verdenberg.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a M. T. Akademia kéziratgyűjteményében.

CCLXI.

1623. május 9.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Non sine displicentia intelleximus de casu illo, qui inter Fidelitatem Vestram et fidelem nostrum Spect. ac Magnif. Comitē Nicolaum Eszterházi etc. accidit, admonuimusque illum, ne in posterum per praecipitantiam aut inconsiderationem officialium suorum tale quid committi permittat, ut et offendiculi ansa apud alios tollatur, et confidentiae nexus inter vos, non sine profectu publici bono, hoc potissimum perturbato rerum statu, conservetur et augetur. Commonitam voluimus non minus etiam Fidelitatem Vestram, ne quid ex hoc accidenti privato, in derogamen et defectum promotionis rei publicae remissum esse velit, verum in omnibus, prouti hactenus, ita in posterum etiam, mutua studia et conamina pro dignitate et auctoritate Majestatis nostrae, patriacque defensione ac conservatione consilia et propositum vestrum, invicem conservare. Qua in re Majestati nostrae non minus acceptam rem praestituri estis, quam bono patriae publico cumprimis consulturi. Cui in reliquo gratia et clementia nostra c. et r. benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 9 mensis maji A. D. 1623.

Erdeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria leveltárában.

CCLXII.

1623. május 9.

Pázmány Péter Nagyszombat sz. k. város tanácsához.

Prudentes ac Circumspecti Domini, amici observandi.

Salute ac nostri paratissima commendatione praemissa.

Álgya meg Isten kegyelmedet minden jókkal. Minemű dolog felől talált meg legyen kegyelmetek bennünket, az ke-

gyelmekek levelét megolvastván, értjük. Azokáért mind az kegyelmekek kérésére, s mind penig az közönséges igasságra tekintetünk lévén, megparancsoltuk Zalai Tamásnak, mostani ujevári tisztviselónknek, hogy törvény napot praefigálván, a mi az egy igasság, azt cselekedgye, valamikor ez parancsolatunkat veszi tisztviselónk úgy cselekszik, hogy egy félnek sem leszen semmi praedudiciumja. Isten éltesse sokáig kegyelmekek. Sellyae 9 maji anno 1623.

Prudentium ac Circumspectarum D. V.

addictissimus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije Nagyszombat sz. k. város levéltárában.

CCLXIII.

1623. május 10.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Demisse antea quoque supplicaveram Majestati V. S., ut ex bonis ad Majestatem V. devolutis pro Alumnatu Clericorum Hungarorum Viennae fundando aliqua, valoris centum et amplius millium florenorum hungaricorum, mihi benigne faceret venalia, ea quidem conditione, ut in praetium eorundem, inprimis quadraginta millia florenorum, vel etiam aliquanto plus, et postea residuum persolverem. Cum itaque tantam in Hungaria sacerdotum penuriam videam, ut plurimae in dies animae absque cura et solatio spirituali pereant: humillime iterum, atque iterum supplico Majestati V., dignetur pro memorato Alumnatu, in provincia Majestatis V. fundando ac erigendo, in Ecclesiae commodum ac emolumentum, certa bona in Austria superiori, eodem praetio, quo aliis, facere venalia, vel certe, cum non pauca in Austria bona pignoris titulo elocata habeat Majestas V., dignetur aliqua ex illis, pignore a me deponendo, redimi et dicto Alumnatui benigne applicari facere. Quam Majestatis V.

benignitatem devotae meae, nec non futurorum alumnorum, ac eorum omnium, in quorum animae salutem, res ista caedet, preces apud Deum promerebuntur. Benignum a Majestate V. expectans responsum.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus

- Archiepiscopus Strigoniensis.

Egykorú másolata a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában.

CCLXIV.

1623. május 15.

Prainer János győri főkepitány Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Cum post obitum Rmi D. quondam Valentini Lepes Episcopi Jauriensis, omnes ejus res et pecuniae ad neminem alium, quam ad S. C. R. Majestatem, Dominum nostrum clementissimum, devoluta esse cognoscerem, admonitus per Venerabile Capitulum, ne more antiquo res ejusdem Rmi quondam D. Episcopi distraherem, permitteremque: curiam episcopalem illico adivi, omnemque ejus substantiam, licet major pars per clientes Episcopi fuerat distracta, ex officio in rationem Suae Majestatis occupavi, et omnem seriem processus mei Secreto Suae Majestatis, Vientnaeque relicto Consilio perscripsi. Interim autem adfertur mihi mandatum nomine Suae Majestatis ab eodem Secreto Consilio, ut omnes res et pecunias quascumque dicti Rmi D. Episcopi ad manus meas reciperem, eas conscribi facerem, et ne distraherentur, ad ulteriorem Suae Majestatis resolutionem, earum inventarium dicto Consilio Secreto Viennam mitterem. Id quod omnino fecissem, obtemperassemque mandato Consilii Suae Majestatis Secreti; sed quia major pars summae pecuniarum demortui Rmi D. Episcopi apud manus Admodum Reverendi Thomae Feoley Abbatis Pilisiensis fuerat deposita, efficere ad frequentes meas requisitiones non potui, ut eam ab eodem

rehabere, inventariumque redigere potuissem. Adveniunt demum D. Commissarii Camerae Poseniensis, et dum illi, dumque ego ab eodem Abbate dictam summam pecuniariam repeto, Venerabile Capitulum Jauriense immiscet se in rem, et nescio quo praetextu, summam illam, tam me, quam vero Commissariis insciis, e domo Abbatis jam dicti ad manus suas occulte accipit, in sacristiamque Ecclesiae collocat. Quod cum animadvertissem, negotium cum dictis D. Commistariis communicavi, ostendique illis mandatum Suae Majestatis Consilii Secreti, penes cujus contenta expedivi plurimis vicibus nuntios meos ad Venerabiles Capitulares amicabiliter eos admonens, ut habito respectu mandati Suae Majestatis Consilii Secreti, considerarent bene, ad quem essent eae res et pecuniae devolutae, et assignarent eas manibus meis, ut quo facilius Suae Majestatis Secreti Consilii mandato satisfacere, inventariumque conscribere possem. Sed tantum abfuit, quominus eas obtinere potuissem, ut nuntios etiam meos, alias catholicos, et Suae Majestatis fideles praesidarios, irriserunt simul et illuserunt, eosque ad me absque ullo condigno responso remiserunt, imo plerique eorum, ne adventum quidem in Consistorium nuntiorum meorum expectarunt, sed in sacristiam clam se receperunt. Commovit me ea res non mediocriter, et hodie nequaquam potui intermittere, quin eosdem Dominos Capitulares, denuo ex superabundanti, medio Generosi D. Pauli Zichy Praesidii S. C. R. Majestatis Vesprimiensis Capitanei et alterius Pauli Nagy de Vys(?) Judicis civium hungarorum Jauriensium, requirerem, et admonerem, ut quod non esset eorum, id apud se diutius, in praejudicium Suae Majestatis C. R., despectumque Consilii Secreti ne detinerent; sed resignarent ea manibus meis, et prius ex conclavi, sive consistorio eorum more supradicto, ne dispergerentur; quare ea pecuniarum summa rursus in pristinum locum, domum nempe jam dicti D. Abbatis reportaretur, ad futuram Suae Majestatis dispositionem, prouti ex paribus istis Illma ac Rma D. V. intelligere poterit; ne modo praedicto, non expectatis nuntiis meis dilaberentur, aliquot milites germanos applicui ante portam utramque Ecclesiae, non ut offendi eos voluissem, sed ut consideratius mihi responderent. Verum nec sic effeci aliquid, quin eos

multo obstinatioribus, vehementioribusque reperi, cum tamen post tantas eorum reluctationes jam summam illam pecuniarum apud illos relinquere, ad ulteriorem Suae Majestatis resolutionem, renuntiaveram, ea conditione, ut me de ea vel similiter assecurarent, uti praedictum D. Abbatem, vel vero medio duorum eorum Concapitularium coram me sponderent, quod si per Suae Majestatis Secretum Consilium ratione ad manus non receptionis summae illius pecuniarum impetitus fuero, me apud eos expeditum redderent; sed frustra omnia, quin imo certificatus per praedictos meos nuntios de minis excommunicationis meae, scilicet quod Ecclesiam profanari fecerim, et amplius nec sacra in templo audire, nec alia divina officia mecum peragere vellent, ob quas minas spero me apud Illmam ac Rmam D. V. per eosdem me magis accusatum iri, cum tamen nemo militum intra portas templi fuisset ingressus. Quorum minae cogerunt, Illmam ac Rmam D. V. hisce meis requirere, cum sim catholicae fidei filius et in nullo conscientiam meam aggravatam fore sentiam, rogans Eandem, quatenus cum in nullo rebus ecclesiasticis me immiscuerim, sed bona temporalia solummodo ad Suam Majestatem devoluta, requisiverim, dignetur non audita parte etiam mea, me excusatum habere, si secus quam res se habet, Illma ac Rma D. V. a quopiam informata fuerit. Quam Ejusdem in me gratiam et benevolentiam Illmae ac Rmae D. V. servitiis meis promereri conabor. In reliquo Eandem diu et feliciter valere cordicitus cupio. Jaurini 15 die maji 1623.

servitor devotus

Joannes Prainer.

Illmo Signore, io chiamo in testimonio a Dio et alla Vergine Madre, che il Venerabile Capitolo ha tutti li torti di mondo, ma per coprire li loro fatti, vogliono fare della mosca elefante; ma non dubito, che il brazo spirituale et temporale, reconoscendo la verita, non me negaria la ragione, et dara il castigo, á chi lo merita.

Eredetiye a Pray-féle kéziratgyűjteményben, a m. k. egyetemi könyvtárban.

CCLXV.

1623. május 16.

Prainer János györi főkapitány Pázmány Péterhez.

Illustrissimo et Reverendissimo Signore mio colendissimo.

Non dubito, che V. S. Illma haverà ricevuto la mia lettera, dandoli debita parte del successo d'ieri, causato con diversi modi i manieri, dal Venerando Capitulo, o per dir meglio, d'alcuni loro, inquieti et subornatori, contra ogni mio ben dire e fare, et contrarii ad ogni bon ordine in administrare il mio officio, ma tutto questo resti al suo tempo. Solo dirò, che questa nova mia molestatione, ch' io do a V. S. Illma (della quale ne domando perdono) me move una resolutione per bocca del Rev. Padre Guardiano di questo novo Monasterio del Ordine de San Francesco, ch'io deva haver patientia d'esser escluso della ch'ésa et ogni santo officio, sino ad altro orden de V. S. Illma, il che io resento tanto magiormente, quanto io inclino piu con la mia povera devotione a questo Monasterio et ch'ésa, come il minimo et indegno nominato fondatore et benefattore de quello; ne io lo voglio disputare, se degnamente io sia privato del santissimo sacrificio della messa, ma solo dico, ch'iddio perdoni, a chi nè la causa, ben posso dire con pura consciencia, che la mia intentione non é stata mala, et se oltre cio havesse peccato, non recuso il castigo della s. chiesa, anzi lo domando et lo soportaro con summissione et vero cordoglio, ma se li autori de questo inconveniente dovessero trionfare, et non ricevere insieme meco il debito castigo, restarei scontento, et de piu dico, se in altre, et piu parte, li poveri secolari dovessero essere procacciati, tentati, et instigati dalli spirituali, à precipitarle, come io hora, senza dubbio nascerebbo irreparabil scandalo. Ma accio questa chiesa non resti non essere officiata per causa mia, et ch'io non dia segno d'incurarme poco del'interdetto, mando a V. S. Illma al Signor Paulo Syzi, al quale ho persvaso à'esser mediatore, che questa differenza se

componesse, il quale referira in consciencia sua, se è stato pur un mal pensiero in me de offensione; al incontra dirà quello, che ha visto et udito, come li Signori Capitulari si sono governati in detti et fatti, al quale, prego a V. S. Illma degni dar piena credenza de tutto quello, che produirà in nome mio, et remandarlo con benigno ordine a relassaro quello che li parerà essere utile et profitevole alla salute delle anime nostre; et per fine a V. S. Illma bacio le venerande mani, pregando, ch'Iddio prosperi ogni suo intento. De Giavarino li 16. de magio A. 1623.

Di V. S. Illma et Rma

devotissimo servitore
Giovani Prainer.

Eredetije a Prayféle kéziratgyűjteményben, a m. k. egyetemi.
könyvtárban.

CCLXVI.

1623. június 11.

*Ditrichstein Ferencz olmüczzi bibor-nok-püspök
Pázmány Péterhez.*

Illustrissime . . .

Michael Starsicius, Dioecesis, ut asserit, Strigoniensis Presbyter, cupit in Dioecesi nostra vineam Domini excolere, et nobis operam suam ecclesiasticam locare, prout etiam de facto conditionem nactus est. Cum autem jura vicinitatis non patiantur, ut eum absque licentia Illmae et Rmae D. V., utpote loci Ordinarii, recipiamus: rogamus Eandem amice, ut communicato nobiscum vitae testimonio, illum dimittere, ac ut extra Dioecésim manere possit, veniam dare velit. Et nec in simili occasione promptitudinem nostram erga Illmam et Rmam D. V. contestari studebimus. Cui et amicissima servitia nostra offerimus, et omnem felicitatem a praepotente

Deo exoptamus. Datum in arce nostra haereditaria Nikolspurgensi 18 junii 1623.

Illmae ac Rmae D. V.

addictissimus servitor et obsequentissimus fra er
F. Cardinalis a Ditrichstain.

Eredetiije a primási egyházi levéltárban.

CCLXVII.

1623. június 20.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Non sine displicentia intelleximus, cum magno animarum dispendio et periculo templa Sancti Georgii et Bazin, per ejus loci oppidanos hucusque de facto, nullum jus in ea habentes, catholicis necdum restituta esse.

Cum vero jus patronatus illorum, vigore litterarum authenticarum Capituli et Comitatus Poseniensis, adeo etiam tractatus Nikolspurgensis, penes nos esse plane dignoscatur; atque ideo Camerae nostrae Hungaricae praecipimus, ut dicta templa nomine nostro repetat, potestatique nostrae restituat: Devotionem Vestram hisce clementer requirimus, ut praedicto loco ac templis sacerdotes catholicos, viros ab integritate vitae, morumque non minus commendatos, quam doctrina praeditos, ad curam animarum periclitantium, quanto citius praesentare velit. Factura in eo rem Deo et nobis pergratam, gratia nostra caesarea et regia benigne recognoscendam. Dabantur in civitate nostra Vienna 20 junii 1623.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetiije a m. k. egyetemi könyvtárban, a Pray-féle kéziratgyűjteményben.

CCLXVIII.

1623. június 26.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus.

Praeter expectationem nostram, et quidem cum displicentia quadam ex hesternae relatione Menoldi Hillebrandes, Camerae nostrae Hungaricae Consiliarii intelleximus, officinam pro eudenda moneta hungarica Posonii recens erigendam adhuc ita constitutam esse, ut exinde solutio militi nostro confiniario destinata, in spatio trium hebdomadarum vix desumi queat. Quare cum res haec nos imprimis non parum sollicitos teneat, cum praesertim solutio talis citra grave dispendium, praesentissimumque rei Hungariae conservandae periculum, dilationem ullam ferre nequeat: Fidelitatem Vestram perbenigne requirimus, ut fide, auctoritateque interposita, summam quindecim millium florenorum pro praesenti necessitate, ac usu praetacto, vel ab aliis mutuo petitam, vel ex aerario Tuo proprio sumptam, nobis numerari jubeat, atque interim nos ab hac singulari cura nostra protinus eximat. Atque certificamus Eandem praesentibus nostris, omnino securam reddentes, dictam summam 15 millium florenorum Fidelitati Vestrae vel sibi, vel alio cuivis creditori nostro ex dicta officina monetaria Posoniensi quamprimum, ac infallibiliter refusam iri. Quam de caetero gratia nostra caesarea ac regia perbenigne prosequimur Dabantur Viennae 26. junii 1623.

Eredetije a bécsi es. k. közös pénzügyminisztorium levéltárában.

CCLXIX.

1623. június 30.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel . . .

Illustrissime . . .

Az kegyelmed Sellyéről 21 maji nekünk irt levelét Csiászár ő felsége hozzánk bocsátott egyik Commissáriusa Izdenczy András nekünk megadván, abbeli irását megolvastuk, és az mit az elvégezett szent békességnek megtartása felől nekünk levelében ír, azt bőségesen megértettük. Az miképen ezért ezelőtt mindenkor, úgy most is, semmit inkább előttünk viselni nem akarunk, mint annak minden résziben fogyatkozás nélkül való megtartását, melyben semmit hátra sem hadtunk; ezután is azon jó igyekezetünket continualni akarjuk, csiak lássuk az ő felsége részéről is annak módgya szerint való effectuálását. Melyekről Csiászárnak ő felségének mind bőségesen irtunk, mind penig nuntiusi által izentünk; el is hittük, hogy kegyelmed azokat megérti. Kévántatik azért, hogy ő felsége is, úgy mint az egész keresztyénségnek csiendes békessége oltalmazójához illik, úgy viselje mind ezekben magát, az mint az ő felsége csiászári méltósága és alatta valóinak atyai kegyes gondviselése kívánja. Melyben ő felsége után kegyelmeteknek is ő felsége bölcs tanácsinak fáradni méltán szükség; ne kellessék az Istenek ítélő széke előtt az sok keresztyén vér ontásért kegyelmeteknek méltó számot adni. Ezekkel kegyelmedet az Úr Istennek gondviselése alá ajánlván, Istentől minden jókat kívánunk. Datum in civitate nostra Kolosvár die 30 junii A. D. 1623.

Illmae ac Rmae D. V.

amicus
Gabriel.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Közli
Miller »Epistolae P. Pázmány« I. 47 l.

CCLXX.

1623. július 24.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Qualiternam iterato Senatus Civitatis istius nostrae Poseniensis assignationem rerum Ecclesiae Budensis ad manus Tuas injungamus, ex praesentibus annexis paribus litterarum intellecturi estis. Ne itaque per ejusmodi incuriam, aut ob difficultatem et renitentiam praefati Senatus usibus inepta reddantur, putredineque penitus absumerentur dictae res, juxta benignam priorem resolutionem nostram recipere, et in usus nonisi Ecclesiae sacros, prout optimum fuerit, convertere debebitis. Cum etiam alioquin ipsum Senatum ab omni obligatione liberos faciamus, et de indemnitate tam ipsos, quam successores ipsorum assecuratos reddamus. Cui benignae nostrae jam antea factae declarationi Vos debite accomodare scietis. Vobisque in reliquo gratia nostra propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 24 mensis julii A. D. 1623.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCLXXI.

1623. július 31.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Ad requisitionem Excelsi Deputati Consilii Intimi Majestatis V., et instantiam Illmi D. Comitis Nicolai Eszterházy in usum confinariarum concessi mille centum triginta metretas tritici, singulas metretas pro uno floreno hungarico ac denariis quinquaginta. Demisse itaque Majestatem V.

progo: dignetur data ad Cameram Cremnicziensem benigna commissione praetactum frumenti praetium in moneta hungarica juxta contractum et oblationem memorati Excelsi Deputati Consilii Intimi, ad quietantiam dicti D. Eszterhazy persolvi facere. Benignum Majestatis V. expectans responsum.

S. Majestatis V.

humillimus ac fidelis servitor ac capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában,

CCLXXII.

1623. augusztus 1.

- *Pázmány Péter Eszterházy Miklós országbíróhoz.*

Illustrissime Domine Comes.

Post mea servitia. Hesterna die magnis doloribus et cruciatibus ex cholica passione, vel vero ex arena subortis, aliquantulum sublevatus, cum Domino Sennyey ad Szencz (sive Warpergh), hodie vero huc pervenimus. Post prandium expedivi Dominum Sennyey, qui tribus ante adventum servitoris Illmae D. V. horis discesserat. Ideoque Domino Izdenczy, qui hic apud me existens, hodie per Danubium trajiciendo, tota nocte proficiscetur, litteras commisi. Mihi quidem Vienna perscriptum non est, sed certo nuntio hodie mihi allatum, cum Halberstatensi generali pugna certatum ac totum ipsius exercitum deletum esse. Narratur quinque vel sex viros principes in pugna periisse, et ipsum quoque Halberstatensem non inveniri. Quae si ita sunt, V. D. certo credat, quod Transylvania quoque sentiet saporem. Utinam res ista verificetur. Expecto confirmationem. Valeat V. D. feliciter. Posenii 1. augusti a. 1623.

Illmae D. V.

ad serviendum paratus
Archiepiscopus Strigoniensis.

A magyar levélnek egykoru, Pázmány irodájában készült, latin fordítása,
a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.

CCLXXIII.

1623. augusztus 6.

Pázmány Péter Thurzó Szaniszló nádorhoz.

Illustrissime Domine Comes, amice observandissime.

Salute ac servitiorum commendatione praemissa. Az kegyelmed levelét, melyet 31 juli Semptérül énnekem irt, most estve késő hozá meg az posta. Mint esett ez az kése-delem, nem tudom. És jóllehet talám immár kegyelmed az több Consiliarius urak tanácsát vevén, választ irt ő felsé-gének, mindazonáltal az én vékony tetszésemet megakarám én is kegyelmednek írnia.

Fundamentomul azért azt vetem. 1. Hogy immár az principalis orátornak instructiója vagyon és hogy Izdenczy uramnak úgy mint principálisátul az fő orátortul kell várn és azzal együtt érteni, annakutánna azon kell lenni, hogy az békesség az törökkel megmaradjon. Effelől tudván mind Magyarországnak s mind Erdélynek állapotját Izdenczy uram, hogy minden falsas persuasiones et impressiones, melyekkel az törököt frigybontásra ingerlik az békételen emberek, diluálja, az magyar nemzetnek Császár és koronás királyunkhoz való hűségét elhitesse, és hogy valamit a ma-gyar nemzetség ez elmúlt háborúban az Bethlen Gábor fel-emelésére cselkedett, azt mind coacte cselkedte, mivel hogy Császár urunknak a több rebe'lisi ellen messze voltak hadai, és az Bethlen Gábor hittel kötött ígéretihez bizván, Magyar-orzágbul minden hadait kivitte volt ő felsége; végezetre az végbeli kapitányoktól és az hódolt vármegyéktől jegyzésben kellene venni minden difficultásokat, melyek az végbeli tö-rököktül vadnak és azoknak rectificációjában kellene fára-dozni. Ezzel Isten kegyelmedet tartsa meg.

Posonii 6 augusti 1623.

Illmae D. V.

servitor et amicus paratissimus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredeti jeaz egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCLXXIV.

1623. augusztus 7.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime. . . . In quibus periculis versentur Regni res, et quae pertimescenda sint mala ob gliscentes undiquè motus hostiles, palam esse nemo non videt, in confessoque sit hosti crescere et addi animum, dum defensionis et obsistentiae praesidia praesto non esse animadvertit. Hoc itaque respectu, ne Regno aliquid ingruat adversi, admittentibus hoc etiam in casu necessitatis et hostilis ingruentiae Regni legibus, aliquas copias militum germanorum pedestris ordinis in certa praesidia et confinia Regni collocanda ordinavimus, qui quidem intra paucos dies Comaromium versus appulsuri sunt; qui quidem ut tanto facilius et citra remoram ad stativa sua pertingant, ad subvehendas sarcinas et impedimenta ipsorum, vectura indigebunt, et quoniam in circumvicinis locis bona Archiepiscopatus Strigoniensis adjacent, commode iis providere potest. Proinde Fidelitatem V. benigne requirimus, quatenus officialibus Vestris demandetur, ut dum Praefecti militum, vel Commissarii nostri pro deductione praefectorum militum deputati, interpellaverint, currus necessarios subministrent, qui quidem mature praemonendi erunt, ut in promptu et parati sint, ne mora profectioni ipsorum militum causetur. Publico bono et patriae defensionis eatenus consulturi. Cui nos in reliquo et gratia et clementia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 7 augusti 1623.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCLXXV.

1623. augusztus 9.

II. Ferdinánd király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus.

Ad Fidelitatem Vestram Consiliarium Camerae nostrae Hungaricae Menoldum Hillebrandes de negotiis aliquibus, commune bonum concernentibus tractaturum, quemadmodum Fidelitas Vestra ex ejusdem propositione uberius intelliget, mittimus.

Requirimus itaque Fidelitatem Vestram, ut dicto Consiliario nostro plenam ac indubiam fidem, quasi nobismet ipsis adhibere et, se ita erga nos declarare velit, qualiter hoc ipsum rei ipsius necessitas exigit et nos facturam omnino confidimus. In quo nobis rem gratissimam faciet. Dabantur Viennae 9 augusti 1623.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium
levéltárában.

CCLXXVI.

1623. augusztus 17.

Pázmány Péter a bécsi udvari kamara elnökéhez.

Illustrissime Domine. Servitia mea commendo.

In absentia Suae Majestatis S., Domini deputati in forma patenti me assecurarant, quod si frumentum aliquod pro usibus confiniorum dedero, intra spatium duorum, vel trium mensium practium solvi curabunt, moneta hungarica.

Lapsi jam sunt quinque menses; necdum solutum est.

Practerea de practio frumenti ita conventum fuit, ut pro mensura solverentur duo floreni hungarici et medius.

Ego autem viso praesenti statu, libenter condono unum

florenum ex quavis mensura, et contentus sum, ut florenus cum dimidio solvatur.

Apparet vero ex quietantia Domini Eszterházy perceptas esse mensuras mille centum quinquaginta, quarum praetium per florenum et medium, facit 1725 florenos.

Rogo itaque Vestram Illmam D., velit de hac quoque summa commissionem ad Cameram Cremmicziensem expedire. Deus Illmam D. V. salvam velit.

Illmae D. V.

addictissimus servitor
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije, mely egészen Pázmány saját írása, a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCLXXVII.

1623. augusztus 19.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus.

Meminerit haud dubie Fidelitas Vestra, quod ratione annonae confiniis nostris pro rei exigentia quanto citius subministrandae, inter Eandem et (tit.) Muschingerum, brevi ante discessum hinc suum, tractatum fuerit.

Siquidem ergo nos ad relationem dicti nostrae Camerae Directoris perbenigne resolverimus, necnon posteriores jam ideo ordinationes fecerimus, ut pro assecuratione Fidelitatis Vestrae bona in Moravia fisco nostro vel applicita jam, vel adhuc certo applicanda assignentur, et cognito praetio et haereditario jure vendantur.

Idcirco officialibus rei nostrae annonariae commissionem dedimus, ut cum Fidelitate Vestra de quantitate et praetio frumenti et tritici, sine dilatione, cum in mora periculum versetur, agant et conveniant; nobisque, quid utrinque conventum, conclusumque sit, demisse referant. Fidelitatem Vestram praesentibus interea perbenigne assecurantes, quod

bona ad solutionem annonae talis deputanda quamprimum denominentur, et praevia convenienti tractatione realiter consignentur.

Quae Fidelitati Vestrae significanda ducentes, Eandem gratia ac benevolentia nostra benigne prosequimur. Dabantur Viennae 19 augusti 1623.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCLXXVIII.

1623. szeptember 1.

Széchy Gergely Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, fautor mihi observandissime.

Servitiorum meorum addictissima commendatione praemissa. Istentől sok jókat, jó egészséget kívánok kegyelmednek. Még akkoron sem kívántam, látja Isten, ennek a Generálisságnak tisztit, amikor Császár urunk ő felsége kegyelmeitek által énnekem adá. Az ide való állapot felől tudom, hogy kegyelmed nyilván ért mindeneket. Az erdélyi fejedelem azért immár az Tiszán költözéti által hadait, jobb részét Szikszóhoz szállítja, és maga egy része hadával Kaszára megyen; ott az ő ditióiban levő vármegyéket behivatván, gyűlést tétet. Nyilván constál kegyelmed előtt, hogy én mind ez ideig is, csak mintegy privátus ember úgy voltam, noha bizonyára elég nagy szívem fájdalmával szenvedtem. De most, amint hal'om, némely jóakaróim, mind kegyelmed előtt, mind több német és magyar tanács urak, sőt még Császár urunk ő felsége előtt is, engemet vádoltanak hamisan, kit bizony nagy méltat'án szenvedek. Én azért oly jóakaró urannak tartottam lenni kegyelmedet, holott én is jóakaró szolgálja voltam kegyelmednek, bizony azt vártam volna kegyelmedtől, hogy kik légyenek efféle nem jóakaróim, igéreti szerént tudtomra adgya kegyelmed; mivelhogy tisztességem-

ben, életemben, s böcsületemben jár, mind ő felsége, mind kegyelmed előtt tudtam volna menteni magamat; noha mind Isten, mind ez világ tudgya, hogy az mi kegyelmes Császár urunknak ebben az állapotjában is minemü hűséggel szolgáltam én, és mint szolgáltanak egyebek. Látván azért, hogy semmi bitelem nincsen, im ő felségének irtam, ettől a tisztől valedicálni akarok. Azért kegyelmedet, mint uramat kérem, legyen minden jóakarattal ebben, több jóakaró uraimmal együtt, ő felségének irjon mellettem és intimálja kegyelmed, hogy ő felsége adgya másnak ezt a tisztet; én ő felségének azontúl is igaz engedelmességgel akarok szolgálni, sőt ha kivántatik, akármely időben, valamikor ő felsége bandériumja kiszáll, én is, senkit ki nem vévén, nemcsak száz vagy kétszáz magammal, hanem ezerezzel magammal is kiszállok, s kész leszek ő felségének vérem hullásával is szolgálni. Kegyelmedet fölötte igen kérem, az kik hamisan vádoltanak, adgya neveket; had keressem törvénnyel böcsületemet s tisztességemet; mert ha végére mehetek, ne talánt nem várom az törvénynék végét, úgy nézzen reám, valaki léssen, mint ellenségre; megbizonyítom, hogy az mi kegyelmes urunknak, koronás királyunknak, igaz szolgálója vagyok.

Hogy az árenda pénzt eddig kegyelmednek meg nem küldöttem, ne vélje kegyelmed idegenségnek; mert az minemü idő forog, Isten tudgya, az magamét is mint percipiálhatom; ha Isten csöndességre fordítja az időt, hasznát bevehetem, abból meg nem fogyatkozik kegyelmed; ige is pénzzel megelégitem kegyelmedet. Datum in arce Murány die 1 septembris anno 1623.

Illnae ac Rmae D. V.

servitor addictissimus

G. Széchy.

Én, uram, mindenektől excludáltattam, jönnek mennek az erdélyi fejedlemhez a pósták, az mint hallom, mind Palatinus uramé, mind Eszterházy uramé. Maga tudgya kegyelmed, ha mi lenne, én rajtam köllene megfordulni az dolognak; énnekem semmit nem ad tudtomra senki; mint az régi Generálisoknak énnekem is köllene valamit tudnom benne. Ehezképezt kegyelmedet még is szeretettel kérem, in-

stáljon ő felségénél kegyelmed, ő felsége én rólam vegye el ezt az tisztet és kegyelmesen adgya ő felsége és bizza másra. Ha ezzel vétettem valamit, hogy nagy károssal kicsiny jószágocskámát kiváltottam az erdélyi fejedelemtől, ítélje meg mind Isten, mind ez világ, mit vétettem azzal. Lám ő felsége Császár urunk is egynehányszor irt mellettem; de semmit nem használt.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Közli Miller
»Epistolae P. Pázmány« I. 49—51 ll.

CCLXXIX.

1632. szeptember 10.

Széchy György Pázmány Péterhez.

Illustrissime

Minden kívánta jókat kívánok az Úr Istentől kegyelmednek. Továbbá az kegyelmed levelét 10 septembris adák meg. Irja kegyelmed, hogy sem ő felsége előtt, sem az tanács urak előtt, nem ítéli kegyelmed, hogy valaki engemet vádolt volna. Nem tudom ugyan, de énnekem Bosnyák uram ugyan in scriptis küldötte, emellett több jóakaróimtól is értettem. Tudom uram nyilván, hogy ily állapotban nem kellene búcsúznom ő felségétől; de mint azelőtt, most sem irhatok egyebet, hogy mint az régi Generálisok tudhatnék én valamit; vagy parancsolna, vagy informálna valaki, mihez tartanám magamat, avagy mi mellett szolgálhatnék, abban semmi nincsen. Kegyelmed emberemet megtartóztatván, attól akarja ugyan valóban megérteni, ha búcsúzom-e ő felségétől, avagy nem, az mint kegyelmednek is megírtam azelőtt. Én uram, nem úgy búcsúzom ő felségétől, hogy ugyan el akarnék szakadni, avagy ő felségéhez való kötelességemet meg akarnám változtatni. Lám uram, az kegyelmed levelében is jóval ajánlottam magamat; azon szerént mondom most is, nem csak úgy, mint egy magyarországi úr, de különben, sőt ezerevel magammal is kiszállok; kész leszek ő

felségének mindenkor szolgálni, vérem hullásával is; valamikor az ő felsége bandériumja kiszáll, hidgye kegyelmed nem akarok utolsó lenni, ha látom az állapotot; de így mint, egy privatus ember lévén, méltán mind Isten, mind az világ sőt ő felsége előtt is protestálhatok. Látja Isten, ha módot mutatnának, jó szívvvel szolgálnék, az én erőm s tehetségem szerént; mert azt nyilván írhatom kegyelmednek, hogy már az ő felsége ditióiban is beszállott az fejedelem hada; az egész földrésze megfutamodott érre az földre régen, az zsákmánt éjjel nappal úzik; kegyelmednek bölcs ítélete rajta, ha méltó dolgot nem kívánok.

Az mi az árenda pénzét illeti, magam tudom, hogy igen elvonyódott; oka nem egyéb, hanem a sok számtalan eleitől fogva való zűrzavaros hadi hírek, kit ide majd szemünkkel látunk; tudtam, hogy az magamét sem percipiálhatom haszonnal be; félek, hogy úgy kezd lenni; mindezáltal az kegyelmedé el nem vész; én az kegyelmedét megküldöm az kegyelmed tisztartójának. Ezzel Isten éltesse kegyelmedet. Datum ex arce Murány dio 10 septembris 1623.

Illmae ac Rmae D. V.

servitor paratissimus

G. Széchy.

Nyilván elhidgye kegyelmed, hogy ha valami jót nem végezhetnek csak tizednap alatt is, megindul kegyelmedek felé sokad magával; mondják, hogy csak Erdélyből székely, oláh és magyar vagyon 30,000 emberrel ovas és gyalog, az hajdúság azon kívül; amelltt mennyi sok lator támad mellé, ha megindul. Kegyelmedet kérem, az én leveleimet felküldvén ő felségének, ugyan az ott levő emberemtől írjon kegyelmed énnem, mivel tudgyam biztatni ide az ő felsége hieit; minden állapotokról írjon kegyelmed.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller, Epistolae P. Pázmány I. 52—54 l.

CCLXXX.

1623. szeptember 27.

Pázmány Péter II. Ferdinánd királyhoz?

Sacratissima

Benignum Majestatis V. mandatum D. Christoforus Eckstein hodierna die mihi exhibuit, quo Majestas V. clementer insinuat, ut vini ac frumenti copiam annonariis Majestatis V. dem. Clementer novcrit Majestas V., ab uno jam mense obtulisse me bonam frumenti ac vini copiam Dominis annonariis, et ne vectura duplicata difficultates adferret, frumentum et vinum, quod habebam, hinc inde sparsim in diversis locis reliqui, ut ubi naves in locis destinatis praeparatas per Dominos annonarios intellexissem, e vestigio illuc convelli annonam curassem. Nunc vero repentim isti Hungariae motus ita miseram plebem in locis hinc remotioribus metu ac trepidatione repleverunt, ut omnes fugae, ac rerum suarum ad loca tutiora comportationi intenti, vix ullum dominis terrestribus servitum praestare velint. Quia tamen ex animo cupio Majestati Vestrae servire, ac communi necessitati succurrere, quam potui commodissime, cum D. Eckstein transegi. Posonii 23 septembris 1623.

Tractatus et finalis conclusio cum D. Eckstein.

Quod si res Hungariae adeo turbatae non essent et vini et frumenti major copia a me praestari potuisset. Cacterum in hoc rerum statu, quod possum, libenter praesto; nihil mihi reservando, nisi quod familiae alendae et pauperibus necessarium est.

Dabo igitur metretas tyrnavienses tritici duodecies mille, duas mensuras pro uno floreno hungarico, parvae pecuniae hungaricae, vel pro imperialibus talleris in valore nostro.

Item dabo mille urnas vini, urnam pro florenis quinque hungaricis, parvae monetae, vel in imperialibus talleris, in valore nostro.

Vecturam ad Danubium promittere non possum, quia rustici, in hoc rerum motu ex locis remotis advocari non possunt, bona autem mea remotius sita sunt. Itaque cogor propriis meis equis proprias quoque vecturas facere, prout vidit D. Eckstein. Sed his quoque meis equis Tyrnavienses moniales debeo in Novam Civitatem mittere. Ex dominio Sancti-Georgii, quod est valde vicinum, facile Sua Majestas poterit habere vecturas. Juvabo tamen et ego, quantum potero.

Circa solutionem ita actum, ut praetium frumenti statim initio exsolvatur totaliter. De praetio vini seria et certa fiat ordinatio ad Judaeos Posenienses, quod singulis mensibus ex monetaria Poseniensi hungaricae pecuniae parvae mille floreni solvantur ad primum diem mensis; incipiendo inde ab octobri, donec totum praetium solutum fuerit.

Exspectarem certe diutius hanc ipsam solutionem, nisi solutio militum, pro servitio Suae Majestatis meo aere conductorum, ad aliquot millia singulis mensibus excresceret. Ego vero, quidquid habui, pro fundatione Alumnatus dedi. Unde cogor etiam oeconomiam totam distrahere, ut militari solutioni respondere possim.

Haec sunt, quae D. Eckstein Suae Majestati meo nomine referat, cum humili oblatione meorum obsequiorum.

Egykorú másolata a primási világi levéltárban.

CCLXXXI.

1623. október 2.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus

Reverendissime Retulit nobis demisse supremus rei nostrae annonariae officialis, Egregius nobis dilectus Christophorus Eggstain ab Ernegg, Fidelitatem Vestram duodecies mille metretas tyrnavienses tritici, duas mensuras pro floreno hungarico, minuta hungarica moneta, similiter mille

urnas vini, quamlibet urnam pro florenis quinque hungaricis in usum militis nostri praesidiarii, ad elementem nostram requisitionem suppeditasse. Quam animi promptitudinem non modo gratia caesarea ac regia recognoscimus, verum etiam ut ex officina nostra monetaria Posoniensi praetium, sive solutionem petito modo accipere valeat, benigne jam ordinavimus.

Quia vero hanc annonae copiam pro tanto milite haud diu suffecturam arbitramur, praeterquam etiam quod pro equitatu nostro avenae aliqua quantitate indigeamus: idcirco Fidelitatem Vestram hisce perbenigne requirimus, quatenus nobis praeter praedictam summam, majorem frumenti, simul etiam avenae quantitatem pro praetio tolerabili, aut in pecunia parata numerando, aut loco hujus certo assecurationis medio denominando, ad alendum dictum nostrum militem confniarium subministrare velit. In quo praestitura Fidelitas Vestra rem nobis gratam, cui alias gratia nostra caesarea regiaque propensi manemus. Dabantur in civitate nostra Vienna secunda die mensis octobris A. 1623.

Ferdinandus.

Ad mandatum Electi Domini
Imperatoris proprium
V. Muschinger lib. baro.

Eredetije a primási egyházi levéltárban.

CCLXXXII.

1623. október 19.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Importunissime apud me urget D. Kollonits, ut pars dimidia frumenti per Majestatem V. Jaurinum destinati, militi Posoniensi detur, quum hic nullum frumentum habeatur. Quia vero Majestas V. aliquoties hac ipsa de re interpellata, nullam resolutionem priori contrariam fecit, nec ego in me

recipere possim, hoc tam periculoso tempore culpam, siquid vel Jaurini, vel hic incommodi accidat: ad benignam Majestatis V. resolutionem rem totam rejeci. Id certum est, militem hic vivere non posse, nisi iis de annona prospiciatur. Dignetur itaque Majestas V. clementer sese resolvere, quid factum velit. Servet Deus Majestatem V. felicissime.

Posonii 19 octobris 1623.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCLXXXIII.

1623. október 22.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Non sine magna animi mei displicentia, demisse significato Majestati V., quod propter tam repentinam hostis invasionem, maxima pars frumenti mei, in locis etiam vicinissimis collocati in manus hostium devenerit. Ex quo fit, ut tantam frumenti copiam, quantam in usus confiniorum libenter destinaveram, nullo modo praestare possim. Collocatae sunt jam quidem circiter septuaginta mutones frumenti in naves, vini vero urnae mille ducentae septemdecim jam aVectae sunt, et quidquid praeterea ab omnimoda necessitate mea domestica superfuerit, libenter impendam; sed quantum animo destinaram, ob inopinatam hanc calamitatem, praestare nullo modo possum. Confido autem Majestatem V. defectum hunc non voluntate, sed necessitate exortum, pro innata sua clementia boni consulturam, et in tempore aliunde necessitatibus confiniorum prospecturam.

Postquam Majestati V. Domini Consilii una mecum scripserunt, supervenit quidam Tyrnavia, qui oculis vidit Bethlenium totis castris album montem transire coepisse, ut

exercitum Majestatis V., ubi ubi fuerit, adoriatur. Atque utinam Moraviam et Silesiam non pervadat. Servet Deus Majestatem V. diutissime salvam ac felicem. Datum Posonii 22 octobris 1623.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárban.

CCLXXXIV.

1623. október 25.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Insulam Csallóköz, aliter Schitt appellatam, a radicibus montium ad Posoniensem Civitatem in decursu Danubii usque ad confinia ditionum Turcarum protendi constat. Ea cum Regnum in cis- et ultradanubianam partem dividat, non parum in eo positum esse animadvertimus, ne in hac quoque revolutione et turbis denuo concitatis, ad defectionem inducatur, et per hoc occasio adversariis detur liberius caeteras quoque Regni partes pervagandi, et praesidio receptaculi ad hostilia et Regno nociva licentiosius iuferendi, curam ejus rei peculiarem habendam esse censemus, ut in devotione et fidelitate nobis et Regno debita constanter perseverantes conservarentur. Fidelitati Vestrae autem una cum fidelibus nostris Magnificis Stephano Palfi de Erdeod etc., tanquam Comite Comitatus Posoniensis et Caspare Horwath de Veglia hocce negotium deferendum esse duximus, quatenus habita invicem superinde deliberatione, quonam pacto utiliter res ipsa instituenda foret, ut ipsi insularii in devotione et constantia conserventur, diligenter operam Vestram huc conferatis, adlaboretisque, ut hortatu nostro benignitatem nostram et gratiam amplectantur, quam ad instigationes quorumvis exorbitantias ejusmodi admittant

ob quas animadvers'onem nostram et simul Regni, cum damno ipsorum proprio merito incurrere debeant. Ne vero aliquid adversi concipiant ex eo, quod sub his initiis violentiae et damnificationes aliquae per eos jam illatae fuerint, bonis modis persuadendum erit, nihil ex factis talibus secuturum, neque insulanicis ipsis communiter illud adscribendum, sed solummodo gentibus liberis et vagabundis, praedisque agendis assuetis. Quibus insulanicis ejusmodi benignam nostram oblationem et hortamenta per Vos invicem repraesentanda et declaranda si acceptaverint, seseque ad devotionem nostram et Regni declaraverint, bene quidem; alias namque facti gravitas et interesse conservatiōis Regni id omnino exigit, ut renitentibus ipsis, etiam aliter ad devotionis obligamina cogantur, id quod etiam ipsis insinuandum erit. Vos vero scire volumus, casu quo monita et hortatus capessere nollent, extunc in mandatis habere Ujvariensem, Jauriensem et Comaromiensem Supremos Capitaneos, ut etiam armorum praesidia et vim ipsos insulanos in officio et fidelitate continendi adhibeant. Proindeque Fidelitatibus Vestris de secuto effectu et successu admonitionis et requisitionis Vestrae, tam Majestatem nostram quantocius informare debebitis, cumque dictis Supremis Capitaneis desuper correspondentiam habeatis. Porro requirimus etiam fidelem nostrum Egregium Leopoldum Peck, uti ad requisitionem Vestram Vos adeat, et in eo munere, quod illi pro necessitate occasionis et negotiorum nomine nostro in Regni publicum bonum deferetis, sese accomodet. Ejus itaque opera, prout commoditas exegerit, uti poteritis. Ac vobis in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 25 mensis octobris A. D. 1623.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria
leveltárában.

CCLXXXV.

1623. október 30.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Commotum et pertubatum modernum Regni istius nostri Hungariae statum considerantes, opportunum et necessarium rati sumus, ut ad aliquod temporis intervallum Fidelitas Vestra penes Majestatem nostram commoretur; benigne proinde Vos requirimus, ut cum praesentiam Vestram, ob interesse boni publici, praesto esse cupiamus, primo quoque tempore debitas rationes et consilia ineatis, ut tuto huc commigrare valeatis. Sed et, si commodum censueritis, aliquem ex Consiliariis non minus tute et opportune, advenire posse, pro eo quoque cum praesentibus accepturi estis in albis benigni nostri mandati litteras, illas apposita suprascriptione, prout commodum et magis e re judicaveritis, eidem perferri faciatis; in omnibus tamen tutam et securam rationem protectionis habendo. Gratia et clementia nostra caesarea et regia Vobis in reliquo benigne propensi manentes. Datum in civitate nostra Vienna die 30 mensis octobris anno 1623.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 54 l.

CCLXXXVI.

1619. april 27.

Khlesl Menyhért bibornok Pázmány Péterhez.

Illustrissimo et Reverendissimo Signore.

Io dovea risponder con questa posta a tre lettere di Vossignoria Illma, la prima delle quali e delli 28 di set-

tembre, e le altre due sono de 1 et 14 di ottobre; ma non potendo dirli d'haver sodisfatto, a quanto mi richiede in esse, di dover trattare con Nostro Signore, non mi stenderó ad altro, che ad avvisarle la ricevuta delle due scritte, cioè la stampata e la manuscripta, mandatomi con le suddette lettere, e le soggiungero, che con la prima commodità cercaró a rappresentar a Sua Santità, quanto ella mi scrive, e avisaró poi, di quanto mi accaderá a dirle.

Intanto mi condoglio grandemente delle miserie, nelle quali si trovano cotesti Stati, perli nuovi e furiosi moti del Gabor, e voglio sperare, che Dio benedetto non abbandonerá affatto la causa sua, ma dará lume e forza da poter resistere a questo acerrimo inimico della sua chiesa, per il che mentre io attendo a farne orationi psrticolari, prego Vossignoria Illma ad andarmi tenendo avisato di tutto, quello seque di punto in punto. E con questo resto desiderandole ogni felicità e contento. Di Roma li 11 di novembre 1623.

Di Vossignoria Illma ac Rma

affetionatissimo servitore

Il Cardinale Kleselio.

Consilium Illustritatis V. vehementer commendatur, et magni fit. Vindiciae Ecclesiasticae non minus placebunt. Tractat Sua Majestas hoc negotium per illos hic, qui nullam prorsus rerum hungaricarum cognitionem habent, quod dissimulo; nihilominus officium boni austriaci ad partem, ubicumque potero, praestabo. Tuus ex animo pater et frater

M. K.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében.

CCLXXXVII.

1623. november 14.

VIII. Orbán pápa Pázmány Péterhez.

Urbanus Papa VIII.

Venerabilis Frater. Salutem et apostolicam benedictionem. Religioni arcem, atque impietati ruinam struit Fraternitas Tua, cum Vienensis Collegii extructionem meditatatur. Sane et totius Ecclesiae laudes et pontificiam voluntatem mirifice Tibi comparasti iis beneficiis, quibus illud locupletasti. Religiosa Fraternalitatis Tuae munificentia docuit Germaniam, quinam usus debeat esse auri, quod Ecclesia possidet. Collegium Viennense erit non solum turris fortitudinis et dominicae istius vineae propugnaculum, sed etiam sacerdotalis liberalitatis monumentum, cum caesarea magnanimitate certantis. Tanti beneficii memor hungarica nobilitas, Archiepiscopi Strigoniensis pietatem, tanquam coeli munus istud praedicabit. Hoc tantum decus Fraternalitati Tuae gratulantes, Collegium istud apostolica auctoritate munimus, ut ex pontificio diplomate patebit. Deum misericordiarum oramus, ut super haereticorum ruinas jaceat istius sancti operis fundamenta, et coelestibus praemiis remuneretur liberalitatem Fraternalitatis Tuae, cui apostolicam benedictionem peramanter impertimur. Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub annulo piscatoris, die 14 novembris 1623.

Kiadta Rimely: Historia Collegii Pázmaniani (Bécs 1865) 52 l.

CCLXXXVIII.

1623. november 14.

Pázmány Péter Bethlen Gábor fejedelemhez.

Serenissime Princeps . . .

Ez mostani felhaborodott időnek állapotjára nézvé, nem akartam eddig Felségedet irásommal lántani. De ez

elmúlt napokban a sok nyomorultak könyörgésére irtam vala Szombatba Bornemissza János uramnak a szegény nemes rabok mellett, ő kegyelme pedig igen alkalmasnak írja, ha Felségedet is levelem által megtalálnám, biztatván azzal, hogy Felségednél kedvetlen nem leszen irásom. Sokat gondolkodván a dologrul és mind szegény hazánknak és nemzetünknek szörnyű romlását megtekéntvén, mind a Felséged előbbi hozzám mutatott jóakarátját (melynek változására okot tudva nem adtam) szemem előtt viselvén, mind pedig, egyházi hivatalomhoz illendő békességes gondolatokat elmémben forgatván, ez kis irásommal akarám Felségedet megtalálnom. Kérem Felségedet, gonosz néven ne vegye, ha ez közönséges veszedelemnek szörnyűsége, mely sokkal nagyobbra megyen idején elejét nem vévén, kimondatja velem a mi elmémben forog.

Tudom Felséged mind históriákból tudja, s mind maga bölcs okosságával által látja, mely veszedelmes dolog a török erejével a keresztyénséget rontani, pusztítani, és mely bátortalan Felségednek is azokra biznia magát, kik bizony más keblében eperjet nem szednek, csakhogy üdöt és alkalmatosságot várnak. A mit Horátiusról az oroszányok mondanak, bizony Felséged is azt mondhatja: „Ista vestigia cernunt omnia in adversum spectantia, nulla retrorsum.“ Ennek felette viselje Felséged szeme előtt, mivel ad számot az Istennek igaz ítélő széke előtt ennyi sok ezer ártatlan keresztyénségnek testébe, lelkébe való rabságáért. Látja az Úr Isten, hogy ha tehetem, életemmel is megváltanám ennyi sok ártatlannak utolsó veszedelmét. Nem kétlem, hogy az Felséged lelki ismereti gyakran nyughatatlankodik ezekért. Nem tudom azt is, ha Felségednek hasznos mindenkor beretva élin hordozni szerencsáját. Én elégséges nem vagyok, hogy ily nagy tüzet megolthassak, de ha lehetne, tudja Isten, véremmel is eloltanám. Értém, hogy Felséged az jó békességrül gyakran fohászokodva emlékezik, azt is tudom, mit irt Felséged Palatinus uramnak, tudni illik, hogy ha suspensio armorum lenne, út adatnék a békesség tractálására; kibben Császár urunk ő felsége sem tartott ellent. Az Ur Isten szálja meg szívet Felségednek és vezérelje az istenes békességre; ha mibe én az dolognak elő vitelibe érkezem,

bizony igaz jó szüvel megcselekedem. És ha Felségednek kedve legyen hozzá, én ő felségénél azon leszek, hogy az Generális Marchio Montenegrónak ő felsége plenipotentiát adjon, hogy Felségeddel végezzen indúciát és az üdő alatt confidenter tractálván, az Felséged akarattját is értenők; azon leszek én is tehetségem szerint, hogy az sok pusztulások, romlások és következő veszedelmek eltávoztatnának. Nagy szerencsének tartanám, ha ebben az dologban hasznosan fáradozhatnék, mert hogy a mi szívemen nagyon, Felségednek világosan megjelentssem, igen félek attól, hogy ha békeségre nem megyen a dolog, nemcsak az ő Felsége erős hadai elérkeznek, kik immár is Csehországban jutottak; de az egész keresztység felindul és az töröknek ellene áll, kiből csak az jó ki, hogy az német és török Magyarországra fognak Magyarorszáért hadakozni, mely dolog mily veszedelmére legyen hazánknak és nemzetségünknek, akár ki megítélheti. Most még könnyebb volna tractálni, minekelőtte az ő felsége hadai elérkeznek. Ha Felségednek tetszik, küldjön maga emberétől bizonyos választ ez írásomra és keressünk valami által utat, mely Felségednek is tisztességes legyen, ennek az dolognak lecsendesítésibe. Mert bizony az Úr Isten ezt a sok ártatlanok romlását büntetés nélkül nem szenved. Az Úr Isten Felségedet szent lelkével minden jóra vezérelje.

Viennae 14 novembris 1623.

Eredeti fogalmazata, mely egészen Pázmány saját írása, gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Közrebocsátva a »Hazai Okmánytárban«, III. 457—459 ll.

CCLXXXIX.

1623. november 25.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Augustissime Imperator . . .

Libenter habeo, quod non apud alium, sed apud Majestatem V. me accuset D. Palatinus his ipsis verbis, quod in conspectu Majestatis V., contra honorem et dignitatem

palatinalem egerim. Nam Majestati V. evidenter notum est, me ne verbulo quidem egisse quidquam contra honorem et dignitatem palatinalem. Nec dubito, hanc gravem injuriam, quam mihi D. Palatinus irrogat, Majestatem V. pro sua clementia, digna reprehensione affecturam

Ad litteras quod spectat, quas Bethlenio scripsi, Majestas V. optime novit, me non aliter, quam jussu Majestatis V. scripsisse, easque de verbo ad verbum coram Majestate V. lectas et correctas esse, antequam mitterentur.

Deinde, sine ullo fundamento praetendit D. Palatinus me non potuisse scribere Bethlenio, vel Majestatem V. non, potuisse alteri, quam ipsi committere tractationem induciarum cum Bethlenio. Nam in legibus Regni totum officium Palatini expressum legitur, illud nusquam legimus: hoste in patriam irruente, neminem praeter Palatinum posse agere, ut pax concilietur. Imo vero semper liberum Regiae Majestati fuit, per quos volebat, negotia pacis et belli tractare. Tempore D. Palatini demortui, cum eodem Bethlenio tractatum est in Hungaria superiori non per Palatinum; sicut et nuper Novisolii, nec non medio D. Eszterhazyi cum Domino Károlyi. Denique cum Turcis Viennae tractatum est, tempore Matthiae Caesaris, absque Palatino. Mirandum vero, et nunc a D. Palatino proponi, ut per Principem tractetur pax turcica, nec in eo auctoritatem palatinalem laedi putat; tum vero solum laeditur, quum a me aliquid de pace scribitur.

Ad extremum, licet D. Palatinus querelas suas in me exoneret, revera Majestatem V. tangit, cum scribit, me apud Majestatem V. derogasse auctoritati palatinali; cum plenipotenciales non solum ad Palatinum, sed etiam ad Marchionem de Montenegro fuerint datae. His verbis D. Palatinus dolet, ad Marchionem per Majestatem V. datas litteras. Quasi vero vel ego id effecerim apud Majestatem V., vel dignum non fuerit, ut supremus dux militiae Majestatis V. ageret in negotio, quod conservationem militum et Regnorum Majestatis V. concernit.

Sed licet a me aliquid factum fuisset aliquanto liberius tanta tamen verborum acerbitate rem tantam exaggerare coram Majestate V. non debebat D. Palatinus. Ex eo tamen Majestas V. clementer advertat, quantum alienae religionis

ominibus de ecclesiasticis loquentibus, aures sint prae-
bendae. Servet Deus Majestatem V. felicissime.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az egykori m. k. udvari cancellaria leveltárában.

CCLXXXX.

1623. november 29.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime nobis honorande.

Kegyelmed levelét az mult kedden hozták vala én kez-
zemben, kire hogy mindjárt választ ne irhattam, nem idegen-
ségnek, hanem azóltatól fogva való sok occupációknak, s
kiváltképen az törökkel való veszekedésnek tulajdonitsa.
Ez mostani ujabb háborúságnak okairól, eredetiről talán
jobb, hogy semmit se irják, hogy sem elkezdjem s félben
hagyjam, avagy igaz rátióinak megírásával sokakat meg-
bántásák. Egyszóval uram, erről csak ezt irhatom, hogy nem
én akaratomból, annálinkább kívánságomból, hanem az
nagy kéntelenségből kellett vala az fegyverhez nyúlnom,
kin mennyit búsultam és kesergettem magamban, arról sem
szükség irnom, mert tudom el sem hinné senki. Mindezeknek
igen könnyen obviálhat vala kegyelmetek, mert elég ideje
volt hozzá; de látni való dolog, hogy az Úr Isten tovább
akart mégis bűneinkért mindnyájunkat sujtolni; de ezt is
ebben hagyom, hanem térek az dologra. Hogy ez mostani
fegyverfogáshoz kedvem nem volt, arra semmi rátiókkal
való bizonyság nem szükség; mert res ipsa docet, noha elég
módom volt volna az hadakozás continuálásában, melyet
azok mondhatnak meg, akik szemekkel láttak, ha igaz
relátiót akarnak ő felsége előtt tenni; de hogy iszonyodtam
az keresztyén vér ontástól, azzal bizonyítottam meg, hogy
mihelyt az ő felsége kegyelmes resolútióját Palatinus uram

internuntiusi által vöttem, azon órában supersedeáltam minden hostilitástól, noha az ő felsége armádáját akkor hetfőn hajnalban kellett volna ex ultima resolutione invadálnunk, kiért az törököktől nem kevés búsulást szenvedtem, azt kiáltván, hogy Nagyszombat mellett való ellenseget is kezekből kivöttem, ezeket is im kiveszem, mely jelekből az némettel való megegyezésemet bizonyosan colligálják; sok egyéb szók is löttének és azolta nagy boszuval voltak mert akárki mit beszéljen, de ez az bizony is, hogy resolutus' volt igen az egész had az sáncznak megostromlésa felől, melyet az megéhezett vitézlő nép, mint tarthatott volna meg, akár ki megitélhette, magok is megmondták. Az induciának concludálásához is noha nekem semmi kedvem nem volt, amint akkor eleget mondtam akkor, hanem az békeség tractálásához és végezéséhez lött volna kedvem; de látván az országoknak rettenetes pusztulását, nem az magam hasznát, hanem az keresztyénség javát néztem, consideráltam és im az induciákat is így concludáltam, melyből ő felsége és kegyelmegek eszében veheti, hogy ante omnia az ő felsége császári méltóságára volt szemem függesztve, magam hasznát kegyelmegek injúriájával és kárával nem futot'am. Ezekből elhiheti kegyelmed, hogy az békességet szeretem, kívánom, nem az veszekedést. Ezen dolgoknak végbenvitelére az kegyelmed fáradságát örömet vettem volna, de immár concludáltatott volt akkor, amikor csak érkezett is kegyelmed levele. Ilyen jó és szent igyekezetiben az Úr Isten vigye kegyelmedet előbb, melyben ha kegyelmed hasznosan akar fáradozni, im én kegyelmednek arra szép utat nyitok; mert ő felségéhez belső tanácsomat Kamuti Farkast akarom ugyan innét expediálnom, ki által magamot ő felségének declarálnom végeztem. Az állandó örökös békességnek most vethetni derék fundamentumot, kegyelmeddel Kamuti uram az én commissiómból fog beszélgetni leszen kegyelmednek módja és utja, hogy az maga fáradsága, okos tanácsadása, intercessiója által szerezhethet nemzetének csendes állapotot, magának ezáltal halhatatlan jó nevet. En uram ő felségével nemcsak békességet akarok tartanom, hanem sincero corde kívánok ő felségének szolgálnom, csak ne rejiciálja ő felsége és kegyelmegek. Ezekről akarám ke-

gyelmedet tudósitanom. És az Úr Isten legyen kegyelmeddel. Ex Tyrnavia die 29 novembris 1623.

Kegyelmed jóakarója
Gabriel.

Eredetiye gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében.

CCLXXXI.

1623. december 1.

Pázmány Péter Bethlen Gábor erdélyi fejedelemhez.

Serenissime Princeps . . .

Isten Felségedet kívánta sok jókkal megáldja. Az Felséged levelét illendő böcsülettel vettem és megértettem. Buzgó szívvel kérem Istenemet, hogy aminémű békességes indulatoknak szikráját látok a Felséged levelének folyásában, azoknak állandó gyümölcsét örömmel lássa a keresztység. Felségeddel azt én nem vitatom, minemű okokkal viseltetett Felséged az mostani indulatokban. Isten az, az ki előtt az fejedelmek számot adnak cselekedeteikről, és abban az ítéletben semmi fedezve és szinelve nem lehet, mint az emberek ítéletiben.

Felséged azt én felőlem minden kétség nélkül higye, hogy szegény hazánknek és nemzetünknek romlott állapotját nézvén, semmit az világi dologban inkább nem kívánok, mint hogy teljességgel fogyását ne lássam e fogyatéék Magyarországnak, mely bizony sokáig nem tart, ha idején Felséged az jó békességről nem gondoskodik. Az induciák arra valók, hogy azalatt békesség tractáltassék és végződjék. Nem is hasznos egy félnek is, hogy bizonytalan állapotban inter spem et metum legyen; mert valamig a félelem fenleszen, mind az gyanuság és diffidentia, sőt az készüllet és arra néző dolgok fenmaradnak. Nem kétlem, hogy amint Felséged maga declarálja, igaz és állandó békességet kíván Felséged és arra nézvén, az tractát nem halasztja, holott a mi kegyelmes urunk kész mennél hamarőbb hozzákezeni.

Ezekről én Felségednek bővebben nem írok. Felségednek Győri uram által bővebben izentem; kérem Felségedet gonosz néven ne vegye, amit bizony idegen szándékból nem izentem. És azzal hitesse el Felséged az békesség tractálásához való kedvét, hogy az induciális articulásokban, ha valami nehézséget találna is, nem teszen akadékos. Ezzel az Úr Istentől Felségednek lelki és testi jókat kívánok.

Bécsben 1 decembris 1623.

Eredeti fogalmazata, mely Pázmány saját írása, gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében.

CCLXXXII.

1623. deczember 6.

IV. Fülöp spanyol király Pázmány Péterhez.

Philippus . . .

Illustrissime et Reverendissime in Christo Pater, Domine Archiepiscopo Strigoniense, Sacri Imperii Princeps, amice noster charissime. Quod Comiti de Ognate redeundi ad nos potestatem fecimus, in locum ejus Ossonae Comitem delegavimus, cum ejusdem industria, fides, atque prudentia nobis maxime probaretur. Adhuc illum misimus, sperantes, oppido fore, ut in omnibus, quae ad nos pertinere cernantur, mutuam illam refracti amoris benevolentiam in Vestra Dilectione reperiet, quam illius experti sumus, et amor noster suo jure postulare videtur. Dilectio V. fiduciam hanc nostram quam maxime certam efficaciat, et his, quae nostro nomine Comes dixerit, aut scripserit, fidem omnem adhibeat. Deus O. M. Dilectionem V. servet incolumem. Matrity 6 decembris 1623.

Philippus.

Joannes de Cirica.

Eredetiye a primási egyházi levéltárban.

CCLXXXIII.

1623. őszén.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Tametsi certo persuasum habeam Majestatem V. S., pro sua singulari sapientia, facile animadvertere, longe majores ac graviores fuisse causas, quae Principem Bethlen ad hoc praesentis belli discrimen traxere, quam leves aliquae suspitiones haustae ex litteris familiaribus ad amicum confidenter ac privatim scriptis. Quia tamen meae quoque litterae odiose apud ignorantem producuntur, demisse rogo Majestatem V., dignetur tenorem illarum fideliter latine expressum, et hic annexum, perlegere.

Imprimis ergo, litterae hae scriptae sunt prima augusti, hoc est longe postquam D. Szentkereszti et Izdenczi ex Transylvania redierunt. Jam tunc Princeps, et per Comitem Turianum in Porta Ottomannica negotium subsidiorum turcicorum concluderat, et militem hungarum collegerat, et per dictos D. Szentkereszti et Izdenczi, ac alios saepe denuntiaverat, se armis velle agere, nisi praetensionibus suis satisfaceret. Inter quas praetensiones litterae meae esse non poterant, quae nondum scriptae erant. Et res ipsa docuit, apparatus omnem Principis jam tunc instructum fuisse, quum meae litterae scriberentur, siquidem paulo post, totis castris ex Transylvania movit. Nec ulla alia occasio fuit, cur ego in litteris meis mentionem Transylvaniae fecerim, post famam de Halberstadio sparsam, quam quod jam tunc certis rumoribus ferebatur, Principem hostiliter invadere velle Hungariam.

Deinde, quid in eo mali est, si spem meam amico aperui? Et quidem et ipse speravi, et prudentum judicio approbari censeo, nihil utilius esse, quam si Bethlenio bellum moventi, obviam eatur, et qui sedem belli Hungariam facere volebat, bellum in Transylvaniam transferat. Transylvaniam quidem, sicut et omnes provincias christianas, ego

pacatas cuperem; si tamen ex duobus malis alterum eligendum, malim in hostili solo, quam domi bellum geri.

Sed esto malum fuerit, non consulendo, nec minando, (quis enim minas putet, quod privatim amico scriptum fuit) sed praesagiendo, quid sequuturum existimarem, si Princeps moveret, amico scribere. Ergo an litterae hujusmodi, et unius conjecturae significatio, belli causam, et tam funesti belli, tot milium innocentum vita ac libertate constaturi, sufficientem causam dedit? Ne pueris id Princeps persuadebit, nedum viris cordatis. Et si persuaserit, persuadebit simul, nullum unquam minus aequi ac justii amantem ipso reperiri posse, qui ob tantillam rem, tantam stragem dedit. Nec unquam Principibus deessent belli causae, si privati alicujus, non solum conjecturae, sed etiam convitia, justum titulum darent bello inferendo.

Videt igitur Majestas V., longe ante litteras meas scriptas, bellum a Bethlenio paratum esse, et iis litteris nihil contineri, quo colorem praetensionibus aliis obducat, ob quas bellum movit.

Quid igitur? Artificium est Bethlenianum. Videt, me et D. Eszterházy fidelissimos esse Majestatis V. servitores, nec sperat ad ullam factionem, ejus comminatione nos adducere posse. Itaque in eo laborat, ut exosos nos reddat apud populares, ideoque causam suae temeritatis in nos transferre satagit.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az egykori bécsi. m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCLXXXIII.

1624. február 22.

A bécsi cs. udvari kamara Pázmány Péterhez.

S. C. R. Majestatis Domini nostri clementissimi nomine (tit.) D. Archiepiscopo Strigoniensi hisce perbenigne significandum, quod Eadem Sua Majestas Ujvarini certo aliquo loco, in quo ea, quae ad annonarias functiones requiruntur, peragi et officiales, utpote pistores et similes, ad id muneris exequendi constitutae personae commode et cum Suae Majestatis utilitate degere possent, simulque molendino ad molendum frumentum, apprime indigeat.

Postquam vero idem benememoratus D. Archiepiscopus ibidem non tantum ejusmodi domum, ad praefatum usum aptam, verum etiam molendinum ex duodecim rotis molaribus exstans habere, eorundem que nonnihil ad tempus, sine peculiari incommodo carere posse refertur: idcirco praelibata S. Majestas C. R. Eundem praesentibus clementer requirit, ut hac in parte prompto animo ac debita devotione succurrere, et attactam domum in usum officium, caeterorumque negotiorum annonariorum haud gravatim concedere, nec non iisdem de dicto molendino suo, binas rotas molares impertiri velit. Et sicuti per hoc res annonaria, communis boni causa, singulariter promovebitur: ita D. Archiepiscopum sese hac in parte benevole accomodaturum minime dubitatur. Cui in reliquo saepememorata Sua Majestas S. gratia caesarea propensa manet. Signatum Viennae 22 februarii 1624.

Ere deti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCLXXXIV.

1624. marcius 22.

Pázmány Péter Babóty Ferencz esztergomi kanonokhoz.

Reverende Domine, frater in Christo nobis honorande-Salute et nostri commendatione praemissa.

Megértettük az kegyelmed leveléből, az mit kegyelmed prépost urammal való dolgáról ir. Igen caute kellett volna kegyelmednek abban procedálni és nem kellett volna addig magát az esztergami káptalanban installáltatni, az mig Pósonban dolgait helyesen el nem végezte és igazetotta. Az dolog azért így lévén, kegyelmed is úgy accomodálja magát, hogy tovább való veszekedésre ok ne adassék. Ezzel Isten sokáig éltesse kegyelmedet. Datum Viennae 22 martii anno 1624.

Reverentiae V.

addictissimus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az esztergomi főkáptalan levéltárában.

CCLXXXV.

1624. marcius 23.

Pázmány Péter IV. Fülöp spanyol királyhoz.

Sacra Catholica Regia Majestas, Domine clementissime.

Majestas Coronae Hispanicae longe lateque patentium regnorum amplitudine circumscribi magnitudinem suam non patitur; sed in omnes orbis christiani partes magnificentiae suae fontes derivando, ubi catholicae Religionis promovendae necessitas exigit, uberes clementiae suae fructus spargit. Hinc factum, quod felicis memoriae Philippus III, pater Majestatis Vestrae, praedecessori meo Archiepiscopo Strigoniensi, trium millium aureorum annua pensione assig-

nata, Religioni in Hungaria laboranti succurrat. Sed et Majestas Vestra Regia ad humilem meam instantiam, de eadem pensione mihi exsolvenda clementem suam intentionem per Don Baldasar Zuniga anno 1622 benigne declararat.

Cum igitur et honorificum mihi sit tanti Monarchae protectione uti, et tot domesticis cladibus catholica Religio accisa sit in Hungaria, Archiepiscopatusque, quem ego indignus administro, ob fidelitatem Austriacae domui a me constanter servatam, sextum jam annum ab haereticis vastatus sit, et exhaustus: Majestatem Vestram suppliciter oro, velit juxta priorem suam benignam intentionem, reipsa et cum effectu dictae pensionis exsolutionem, per Oratorem Majestatis Vestrae pro tempore in Germania existentem, fieri demandare. Quidquid in me industriae, ac diligentiae fuerit, id totum eo dirigam, ne hac Majestatis Vestrae gratia indignus fuisse existimer. Clemens Vestrae Majestatis responsum expectans, Deum oro, ut Majestatem Vestram diu fortunatam tueatur.

Viennae Austriae 13 martii 1624.

Sacrae Catholicae Majestatis Vestrae

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye Spanyolország állami levéltárában, Simancasban.

CCLXXXVI.

1624. april 18.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Praesentium exhibitori Egregio Camerae nostrae Hungaricae Consiliario et fideli nostro Menoldo Hildebrandes tractationem cum Fidelitate Vestra, super arendatione decimarum suarum in usum militum confiniariorum applicandarum clementer injunximus; requirentes Fidelitatem Vestram perbenigne, quatenus eidem in

hoc negotio debitam fidem adhibere, bonique publici commodum, quod hac in parte unice quaerimus, ac privatae utilitati praeponimus, promovere velit. Cui caeterum gratia nostra caesarea regiaque propensi manemus. Dabantur in civitate nostra Vienna 18 aprilis A. 1624.

Ferdinandus.

Ad mandatum electi Domini
Imperatoris proprium
Weber.

Eredetiye a primási világi levéltárban.

CCLXXXXVII.

1624. april 21.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel . . .

Illustrissime . . .

Megérkezvén hozzánk Bécsből, Császárhoz ő felségéhez az békességnek tractálására bocsájtott commissáriusink, az kegyelmed által nekünk irt levelét vöttük és írásait is megolvastván, bőségesen megértjük; melyekre noha igen méltó és igaz rátiókkal meg is felelhetnénk, mind azáltal az üdöt mostan avval nem akarván eltölteni, azon voltunk, hogy mindeneknek előtte, az ő felségével való tractátusnak minden eddig való processusát megérthessük; melyet minden részeiben értvén, szükségesnek is itéljük, hogy ő felségéhez viszont bizonyos főember követünket felbocsássuk. Ez dologra azért böcsületes hivünket Cancellariusunkat választván, csak póstaképen lóháton egynehányat magával ő felségéhez felküldöttük, ki által kegyelmednek szóval minden dolgok felől bőségesen izenvén, hogy szavának mindenbül teljes hitelt adgyon, szeretettel requiráljuk és kegyelmednek minden üdöbéli jó akaratunkat

ajánlván. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi die
21. aprilis anno D. 1624.

D. V. Illmae

amicus benevolus
Gabriel.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta
Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 59 l.

CCLXXXVIII.

1624. april 23.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Siquidem turmas illas equitum
cataphractorum, sub ductu et capitaneatu fidelis nostri Mag-
nifici Pauli Pálffy de Erdeod etc militantes in oppidum
Fidelitatis Vestrae Sellye tantisper collocanda esse, ex
benigna ordinatione nostra, Praefecti et officiales bellici man-
data acceperunt; promotioque earum copiarum ex condes-
ensione et quarteriis modernis omnino suscipienda erat,
Fidelitatem Vestram benigne requirendam duximus, ut asse-
curationis Regni et tranquillioris permansionis Regnicolarum
commodo, eatenus consultum esse queat, quatenus commo-
ditates sustentationis non solum per officiales et ministros
Praefecturae bonorum vestrorum ibi habitorum, verum etiam
pro facilitanda et adjuvanda intertentione illorum, vicinos reg-
nicolas territoria et bona adjacentes habentes, subminis-
trentur pro convehendo militum et pabu'o jumentorum,
opportune requirere velitis. Cui in reliquo gratia et clemen-
tia nostra c. et r. benigne propensi manemus. Datum in civi-
tate nostra Vienna die 23 mensis aprilis A. D. 1624.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria
levéltárában.

CCLXXXIX.

1624. april 26.

Pázmány Péter Lamormain Henrik jezsuita atyához.

Reverende in Christo Pater. Pax Christi.

Litteras Reverentiae V., cum incunctis accepi. Promissos florenos sexcentos D. Menoldo consignabo, ubi Posonium rediero. Caeterum Reverentia V. laboret, ut circiter pro tredecim personis domus adornetur; nam juxta conventionem missurus sum juvenes ad festum Pentecostes.

Meis fratribus Canonicis Strigoniensibus, aequae ac mihi, color violaceus in vestitu alumnorum displicet. Itaque color, quem ego elegi, curandus. Vestiendi tamen initio non sunt, sed ubi attriverunt, quas ferent vestes.

Saluto R. P. Rectorem, meque precibus commendo.

Pater mi, inter occupationes scribarum, non potuit describi, pro libro Alumnatus, quod volebam. Reverentiae V. non deerit modus describendi.

Regulas conficiat Reverentia V. ante Pentecosten, sed et liber in quo nomina scribant, ante confici deberet. Ex illis fl. 600, quos mittam, poterit tantum accipere, dummodo interim liber sit paratus.

In regulas R. V. ponat, quod pro me et mea Dioecesi qualibet hebdomada dicent unam coronam, qui sacerdotes non sunt; sacerdos vero qualibet hebdomada unam missam de Spiritu sancto, quam diu vivam; post mortem vero pro defunctis; idque continuetur pro me et Diocesis meae mortuis in perpetuum. Praeterea quilibet sacerdos, post primas tres missas ab Episcopo tempore consecrationis injunctas, tres missas pro me et mea Dioecesi dicet, primam de Spiritu sancto, secundam de passione, tertiam de b. Virgine.

Haec mi Pater, quaeso, inserat regulis.

Iterum me precibus Reverentiae V. commendo.
 Tyrnaviae 26 aprilis 1624.
 Reversentiae V.

addictissimus frater
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiije, mely egészen Pázmány saját írása, a Pray-féle kéziratgyűjteményben, a m. k. egyetemi könyvtárban.

CCC.

1624. april 4.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus.

Qualiter nobis Fidelitas Vestra certas aliquas decimas suorum bonorum jam statim et de facto, aliquas vero primo intra duas hebdomadas post festum s. Georgii nuper praeteriti, nisi Domini terrestres illas arendaverint, in arendam dare sese humiliter obtulerit, illud ex relatione (tit.) Menoldi Hillebrandes, quem in hunc finem ablegaveramus, fusius benigne intelleximus.

Quod igitur inprimis ad decimas in specie nobis oblatas attinet, reperimus Holiczienses, Sassinienses, Éleskövienses et Berencienses ita esse constitutas, ut illas ob distantiam loci, ad usum nempe confniariorum nostrorum, in quam arendationem istam applicare clementer cogitamus, utiliter acceptare non possimus; quapropter easdem Fidelitas Vestra aliis dividere, et in emolumentum suum pro libitu convertere noverit.

Quantum vero ad illas, quarum arendationem pro certis Dominis terrestribus reservandam esse putat, cernit, benigne existimamus, prout in omnibus, sic etiam in hoc genere Majestatem nostram Regiam debito modo considerari, et privatis, cum in his procul dubio tanquam supremus terrestris Dominus simus, merito anteferri debere; maxime, cum hac

in parte boni publici commodum, quod semper privato praeponendum est, quaeratur.

Quamobrem Fidelitatem Vestram hisce clementer requirimus, quatenus et personam nostram regiam, et finem, in quem has arendationes desideramus, spectare; ideoque dictas decimas nobis, praesertim quod nos tantum, quantum alii, pro illis solvamus, postpositis omnibus, in arendam dare velit. Caeterum de exsolvendo praetio pro iisdem constituto jam ordinavimus, ut petito modo Fidelitati Vestrae satisfiat. In hoc satisfiet voluntati nostrae omnimode, manentes. Eidem in reliquo gratia nostra caesarea regiaque benigne propensi. Viennae 4 maji 1624.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCCL.

1624. május 8.

Pázmány Péter a bécsi cs. udvari kamara elnökéhez.

Reverendissime Domine.

Id quod de negotio decimarum hodierna die cum Rma D. V. tractavi, receperam me in scriptis hoc vespere transmissurum; id, quod nunc facio.

Decimae igitur, quas arendare possum, sunt istae. Totus Comitatus Tornensis florenis quingentis hungaricis. Medietas Comitatus Gömöriensis florenis quingentis hungaricis. Medietas bonorum Levensium florenis trecentis. Medietas bonorum S. Georgii et Pösing florenis mille hungaricis. Totales decimae castrorum Holics, Sassin, Éleskö florenis mille septingentis hungaricis. Bona arcis Berencs florenis quadringentis. Districtus Comarom intra aquas florenis ducentis hungaricis. Comitatus Neogradiensis, exceptis decimis pro usu et necessitatibus meis reservatis, florenis mille ducentis hungaricis.

Has omnes decimas ea conditione arendabo, ut prae-

tium illarum per Rmam D. V. meo homini, ad id deputato, et syngrapham Rmae D. V. repraesentanti, in talleris exsolvatur, tallerum pro uno floreno et medio hungarico computando. Solutio autem fiat successive, ita ut ultima die mensis maji mille talleri dentur. Ultima die junii alia mille; et sic deinceps donec summa expleatur, ultima die cujusvis mensis mille talleri certo et infallibiliter exsolvantur. His Vestram Rmam D. feliciter valere cupio. Ex hospitio 8 maji 1624.

Quod si autem contractus iste Vestrae Rmae D. non placeret, infra duos subsequentes dies me certiore faciat; alias enim, cum tempus arendationis nunc sit, aliis emptoribus cogor decimas locare.

Rmae D. V.

servitor et frater addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCCII.

1624. május 14.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime et Reverendissime Domine.

Ex inclusis Inclitae Camerae Aulicae litteris, ad nos 9 maji datis D. V. Illma et Rma fusius intellectura est, qualiter negotium decimarum, ulterioris tractationis causa ad nos directum sit.

Cum autem in contextu antelatarum litterarum prae-libatae Camerae Aulicae intellexerimus, jam antea cum D. V. Illma et Rma super modo solutionis arendae earundem decimarum superficialiter tractatum, in eamque rationem mille quoque talleres imperiales, in singulos menses numerandos eidem promissos esse; deinde illarum quoque decimarum, quae Capituli sunt, solutionem D. V. Illmam et Rmam in se assumere velle eidem Camerae Aulicae inuisse. Quibus ita constitutis non satis perspectum habemus, cur

necessum sit iterato cum D. V. Illma et Rma tractare: nisi prius resciverimus, quidnam illud sit, quod D. V. Illma et Rma ex parte Capituli in se assumpserit, et an illi conclusioni insistere velit. Ideo D. V. Illma et Rma praeclare factura est, si nos superinde quam citissime edocuerit. Cum vero intelligamus districtus bonorum Ludán et Pásztó, alias ad arcem Levenssem spectantes velle D. V. Illmam et Rmam saltem medietatem pro Sua Majestate relinquere, de eo quaeque informari cupimus, cur id fieri debeat, quando quidem in iis bonis Sua Majestas est nunc Dominus terrestris, et decimae illae confiniis circumvicinis nobisque sint vicinae. In reliquo.

Posonii 14 maji 1624.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCCIV.

1622. marcius 22.

Pázmány Péter a pozsonyi kamarához.

Magnifici, Generosi . . .

Litteras Dominationum V. 14-a exaratas hodie accipi. Circa negotium decimarum res ita se habet. Dominus Menoldus ante plures dies Tyrnaviam venerat, mecumque ac cum Capitulo Strigoniensi de decimis ad rationes Suae Majestatis coemendis diligenter tractavit, duabus hisce conditionibus per D. Menoldum acceptatis. Prima est, ut quoniam Camera Suae Majestatis etiam ratione arendae anni praesentis adhuc debeat, nihil negotii circa solutionem praetii decimarum cum Camera habeamus, sed immediate D. Menoldus praetium deponat, in tali moneta, quam nos velimus. Secunda conditio fuit, ut intra quindecim dies, a festo s. Georgii praetium exsolvatur. Haec fuit tota tractatio cum D. Menoldo.

Viennae vero Rmus D. Camerae Aulicae Praeses, hac ipsa de re mecum tractavit, rogando, ut solutionem per partes

successive acceptare velim. Ego eidem Rmo Domino in scripto respondi, quod si in scripto consignatas decimas a me habere velit, contentum me fore, si ipsemet D. Praefectus promittat se certo et infallibiliter mensibus singulis mille talleros imperiales, quales nunc Viennae cuduntur, meo homini soluturum; ita, ut nihil a Camera, sed a solo D. Praefecto expectem. Addito tamen hac conditione, quod istam oblationem ea ratione ratam volo, si intra tres quatuorve dies sufficienter me D. Praefectus de contractu assecuret. Receperam etiam, me Capitulum quoque Strigoniense contentum redditurum, ut illi quoque mille quingenti floreni, vel circiter, eodem modo exsolvantur, quam meae decimae.

Haec est tota tractatio Viennae habita, prout ex scripto meo Rmo D. Praesidi transmissio apparet. Caeterum nullum ab eo tempore verbum mihi D. Praeses significavit, atque ita nihil omnino mecum transegit. Itaque ego decimas meas retinebo. Nec in hujusmodi decimarum emptione ulla alia tractatio esse solet, quam praetii depositio.

Districtum Ludán et Pásztó totum pro me reservaram; ut tamen Suae Majestati gratificarer, medietatem cedere volebam, si contractus ad finem perductus fuisset. Jam vero contractu annullato, totum districtum pro me retinebo.

Hodie accepi Rmi D. Vicarii Strigoniensis litteras, in quibus praecise haec verba scribit:

„Sua Majestas benigne requisiverat V. Capitulum ratione decimarum, sed cum nos quindecim dies praefixeramus, nec aliquid hactenus actum sit, cum tamen dudum ii dies evoluti sint, integrum esse censemus, ut decimas iis, qui emere voluerint, divendamus. Nos enim praetio decimarum victitamus.“

His Dominationes V. bene valeant.

Sellyae 16 maji 1624.

Archiepiscopus Strigoniensis.

Nescio cogitare, unde sit, quod Dominationibus V. scribant, quod mecum transegerint; quia mecum nulla transactio facta est finaliter, sed tantum discursus. Scribunt mihi quoque ex aula, quod transegerint mecum, ut ego dem sumptus legatis ad Principem Bethlen profecturis, quamvis nemo mecum quicquam transegerit. Neque credo, ut pecunia

posoniensi quisquam ad illas partes superiores venire possit. Ego autem exiguos proventus, quos habeo, in moneta posoniensi percipio.

Egykorú másolata a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCCV.

1624. május 24.

A bécsi cs. udvari kamara Pázmány Péterhez.

Reverendissime . . .

Ad praevidiam cum Rma ac Illma D. V. per Generosum D. Menoldum Hillebrandes penes Cameram Hungaricam Consiliarium, ex benigno S. C. ac R. Majestatis Domini nostri clementissimi mandato, tractationem habitam, simulque superinde sub dato quarta hujus emanatam C. R. resolutionem, nil certius nobis persvaeramus, quin Rma ac Illma D. V. certas decimas tunc temporis oblatas et per praelibatam Suam Majestatem acceptatas, pro praetio jam specificato in arendam dare debuisset. Reperientes vero nunc quodammodo contrarium, quod nimirum aut omnino nullas, aut saltem pauculas ex iis, quae sunt confiniis proxima, ad usum Suae Majestatis dare velit, quantumvis Majestas Sua S. arendationem hanc in nullum alium finem, quam confiniariorum fame quasi enecatorum, applicare benigne cogitet. Idecirco Rmam ac Illmam D. V. commodum publicum privato antelaturam omnino confidimus, ac superinde Eandem peramanter requirimus, quatenus ad ulteriorem Camerae Hungaricae tractationem dictas decimas, confiniis proximiores, Suae Majestati commodiores, et nuper oblatas, pro praetio tunc specificato citra ulteriorem tergiversationem in arendam concedere velit; promittentes Eidem fide nostra hisce interposita, quod exsolutionem singulis mensibus in mille talleris imperialibus a quolibet acceptabilibus, infallibiliter curare velimus, ut nihil a Camera, sed a nobis solis in specie obligatis, dictam solutionem exspectare possit.

Quam oblationem, uti aequitati plane consonam arbitramur, ita Rmam ac Illmam D. V. promissioni nuper quodammodo factae satisfacturam, et commodum confiniariorum promotionem certo confidimus. Quam in reliquo una nobiscum prospere valere cupimus. Dabantur Viennae 24 maji 1624.*)

Eredeti fogalmazata a bécsi es. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCCVI.

1624. május 29.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Reverendissime et Illustrissime . . .

Allatae sunt nobis Inclitae Suae Majestatis Camerae Aulicae Illmae et Rmae D. V. sonantes litterae, quas D. V. Rmae et Illmae hisce transmittere voluimus. Intelligimus quidem dictas litteras causa arendationis decimarum ad rationem praefatae Suae Majestatis coemendarum esse expeditas. Quae si ita se habent, et D. V. cum Rma et Illma hac in parte certi quid concluderunt, nos superinde informare, quove in statu negotium dictum decimarum sit, edocere ne grave- tur, Eandem diligenter requirimus, cum nos informemur negotium hoc cum D. V. Rma et Illma superius jam omnino esse conclusum, nec ulterius nobis superinde tractandum esse. In reliquo valere optamus. Posonii 29 maji 1624.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

Eredetije a primási világi levéltárban.

*) Jegyzet: Litterae subsignabuntur et subscribentur per Rmam D. Praesidem et reliquos duos Consiliarios.

CCCVII.

1624. május 31.

Pázmány Péter a bécsi cs. udvari kamara elnökéhez.

Reverendissime Domine, frater et amice observantissime.

Salute et servitorum meorum commendatione praemissa.

Litteras Rmae D. V. et aliorum 24 maji exaratas hodie accepi, quibus non sine gravi sugillatione mea, scribit cum D. Menoldo tractatione habita, certas decimas pro Sua Majestate me obtulisse, nunc vero quodammodo contrarium facere, cum nullas, vel paucas decimas confiniis vicinas dare velim. Addunt Dominationes V., ut citra ulteriorem tergiversationem, ad ulteriorem Camerae Hungaricae tractationem, decimas arendare velim.

Tergiversari, et promissis contrarium agere, non est honesti viri; nec ea in me agnosco. Quin potius omnibus palam ac aperte demonstrare paratus sum, errorem omnem ex parte Ministrorum Suae Majestatis admissum esse.

D. Menoldus recognoscet, et ego id testibus comprobare paratus sum, quod in festo s. Georgii accepta consignatione, decimarum quae arendari per me poterant, obtulerit, intra duas hebdomadas praetium numerandum in talleris, si ita placeat, absque ulla cum Camera Hungarica tractatione. Postmodum V. D. Rma Viennae mecum egit. Quid ego promiserim, scripto ad Rmam D. V. transmisi, et si intra quartum vel quintum diem resolutionem accepero, me praestitutum, quae obtuleram, recepi. Sed usque in diem praesentem nullum a V. D. Rma responsum de punctis assignatis habueram.

Quod autem ad ulteriorem tractationem Camerae Hungaricae me dirigant, et decimas tum D. Menoldo, quam V. Rmae D. scriptotenus specificatas fastidire videntur (?); in eo, an ego contrarium agam tractationibus praemissis, et tergiverser, vel alii, judicium sit penes cordatos viros.

In reliquo D. V. Rmam feliciter valere cupio. Sellyae
31 maji 1624.

paratissimus.

Eredeti fogalmazata, mely Pázmány saját írása, a primási világi
levéltárban.

CCCVIII.

1624. június 15.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Quenam fidelis noster nobis
sincere dilectus Spect. ac Magnif. Regni nostri Hungariae
Palatinus circa negotia transactionis, in materia conclusae
pacis perscribat, ex praesentibus annexis copiis litterarum
uberius intellecturi estis. Et licet jam rescripta superinde de-
derimus, nihilominus Fidelitatis Vestrae opinionem et sen-
tentiam uti nobis e vestigio transmittatis, benigne Vos re-
quirimus. Cui in reliquo gratia et clementia nostra benigne
propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 15
mensis junii A. D. 1624.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria
levéltárában.

CCCIX.

1624. június 18.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel . . .

Reverendissime nobis benevole.

Minthogy Császárral ő felségével való végezésünk
szerint, az mely magva szakadt jószágok az mi birodal-
munkban való hét vármegyében az szent koronára szállnak,

azoknak collációja nekünk incumbál és ő felsége is azokat confirmálni kegyelmesen ígérte. Ezokon ez elmúlt esztendőben az Matuznai familia teljességgel deficiálván és jószágok az szent koronára szállván, az végezéseknek tartása szerint, azokat bene meritis conferáltuk, melyekben valami portiókat nemzetes Rhédei Péter hívünknek is kiadván, tudjuk, hogy maga azokról kegyelmedet bővebben informálni fogja. Mivelhogy pedig elegendő személynek itéltük, az kihez mind mi grátiánkot, mind pedig ő felsége kegyelmességét mutassa; ezokon ő felségénél is intercedáltunk levelünkben érte. Kegyelmedet is requiráljuk szeretettel, hogy mellette való jó törekedésével legyen azon, hogy collatióinkat ő felsége confirmálni méltóztassék; melyet, az mint illik is, ő felsége meg cselekedvén, az közönséges végezésnek is megfelel, nekünk is vele kedves dolgot cselekeszik. És ebbeli requisitióinkra, az megnevezett hívünk mellett való törekedését kegyelmedtül mi is jó néven és kedvesen vesszük. Eandem bene valere cupientes. Datum in oppido Banffy-Hunyad die 18 junii A. D. 1624.

Rmae D. V.

benevolus
Gabriel.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCCIX.

1624. június 18.

Pázmány Péter II. Ferdinánd királyhoz.

Sacratissima . . .

Debitae fidelitatis obsequium exigit, ut quod avertendis incommodis utile animadverto, id Majestati Vestrae demisse insinuem. Stabit in benigno arbitrio Majestatis V., quid acceptare, quid abnuere dignabitur. Graves valde querelas, et quidem a viris primariis audivi, quod cum tractatus Turcicus apparetur, nemo ex primoribus hungaris ad eam

tractationem adhibeatur. Fideles Majestatis V. proponunt, nullum antea similem tractatum susceptum, absque inter-ventu hungarorum; et derogari tam sibi, quam nationi etiam apud Turcas hoc facto existimant.

Dignam ego consideratione hanc rem censui; ideoque Majestati V. demisse indicare debui. Servet Deus Majestem V. diu feliciter imperantem Tyrnaviae 18 junii 1624.

Sacratissimae Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Ereletije az egykori m. udvari cancellaria levéltárában.

CCCX.

1624. június 25.

Dávid Pál tinini püspök Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

In litteris proxime datis nihil ad Illmam D. V. certi scribere potui, quo in statu nostrae Comissionis effectus et executio versetur, eo quod nullum adhuc certum responsum a Commissariis Bethlenianis de praesenti executione Comissionis acceperamus. Cum autem jam responsum Cassovia sit allatum, Illmae D. V. significare volui, illos (prout ex litteris eorum apparet) nimis frigide rem aggredi. Scripsimus nos illis, ubi et quando volunt inchoare et effectuare resignationem bonorum? Illi autem nihil aliud respondent, quam quod Suae Imperatoriae Majestatis intimationem, simul cum nostris postulatis Bethlenio transmisserint, et ubi ad ea relationem acceperint, nos confestim de tempore et loco certificabunt. Intimant nonnulli amici, Principem ejus esse animi, quomodo messem istius anni pro se usurpet. Et illud quoque intelligo, scripsisse eum ad Urbanum Róthy, quod si etiam Commissarii ejusdem advenierint, confinia tamen ille non resignet, donec litteras ipsius proprias viderit. Quinimo et illud narratur, dixisse

Principem, se nihil interea remissurum, antequam pax cum Turca fuerit conclusa. Commissarii ipsius erunt Joannes Bornemissza et Nicolaus Monoky. Conventum Transylvani nunc celebrant Clausenburgi, et post duas septimanas Cassoviam expectantur. Praeter haec, nulla hic pro tempore ad motus aliquos ciendos apparent indicia. Fuit hic quidem antea italus quidam de Nave, qui pedites germanos in Eperjes, Késmárk, Leicsoviae, et Scepusii conscribere volebat; sed civitates illae non permiserunt. Et jam nullum simile negotium auditur. Scripsimus ad certos quosdam nostros homines, ut, si quid illic animadverterint, ad nos perscribant, sed nulla hactenus motuum aliquorum indicia fuerant animadversa. Princeps quoque Bethlenius, nullos ab hac parte Tibisci habet exercitus. D. Hofmann scribit Tartaros in Poloniam cum magna praeda impetum fecisse. Quod etiam Bethlenio tribuitur. Faciam et in posterum Illmam D. V. de processu itineris nostri certiozem. Quam de caetero diu feliciter valere opto. Datum Novisolii 25 junii 1624.

Illmae Celsitudinis V.

ad servitia paratissimus
Paulus David.

A magyar levélnek egykorú latin fordítása az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCXI.

1624. június 27.

Pázmány Péter II. Ferdnand királyhoz.

Sacratissima . . .

Commissarii Majestatis V. S. etiamnum Novisolii haerent, nec ulla fit confiniorum et Comitatum resignatio. Et quamvis non dubitem Majestatem V. diligenter informari per D. Commissarios, tamen pro fidelitate Majestati V.

debita, quid ad me scribat D. Paulus David fideliter in latinum transferri curavi et Majestati V. mitti.

Mihi sane videtur elementissime Domine, affectatam hanc moram tacite praeteriri non debere; sed per Majestatem V., cursorem aliquem, virum intelligentem ad Bethlenium mittendum, qui inprimis effectuationem conclusionis urgeat. Deinde, cum certum sit Bethlenium militem conscribere, et quidem in Comitatus, qui Majestati V. parere debent, adeoque in Civitatibus Eperjes, Leuchovia, et aliis; indagare idem cursor posset a Bethlenio, quid haec militum conscriptio sibi velit, et quod variis rumoribus ansam praebeat, item quod juxta compactata, militem non possit ipse conscribere, ne quidem in Comitatus ipsi concessis, absque Majestatis V. concessu.

Haec, et si quae alia Majestati V. videbuntur, proponi possent Bethlenio; simul etiam cursor ille advertere posset conatus et studia hominum.

Stabit in benigno Majestatis V. arbitrio, quid fieri velit. Deum oro, ut Majestatem V. felicissime diu tueatur. Tyrnaviae 27 junii 1624.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije, mely egészen Pázmány saját írása, a bécsi cs. titkos levéltárban.

CCCXII.

1624. június 28.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Siquidem repraesentatum Majestati nostrae sit, conditiones et statum negotiorum pupillorum Homonnai, quae habentur ratione bonorum in Regno Poloniae habitorum, omnino exigere, ut fidelis noster Venerabilis Michael Maurovitijs Abbas trium fontium de Beel, utpote rerum constitutionis eorundem bonorum gnarus et

versatus, ad curanda ea proficiscatur; ne pupillis detri-
menti quid accidat, requisitas ad hoc expeditiones procu-
rari fecimus, eas autem ad Fidelitatem Vestram direximus,
ut cum negotia ipsorum pupillorum perspecta habeatis, quod
commodum, et e re ipsorum censueritis, praedicto Abbati
Vos quoque perscribatis. Pro notitia autem habenda paria
singulorum annexavimus. Ac Vobis in reliquo gratia nostra
benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna
die 28 mensis junii A. D. 1624.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria
levéltárában.

CCCXV.

1624. július 3.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Ex occasione diversorum rumorum,
qui passim vulgantur, iique etiam ad aures Majestatis
nostrae perferuntur, cum negotia statum publicum con-
cernant, omnino non abs re futurum existimavimus, ut
versus illas Regni partes superiores, peculiarem hominem,
Egregium nempe Stephanum Keöreszturi, etiam ad ipsum
Principem Transylvaniae expediremus. Id, quod Fidelitati
Vestrae communicandum esse duximus. Quidnam eidem
in mandatis agendum et exequendum dederimus, ex praesen-
tibus annexis scriptis, utpote instructione, et simul litteris
ad ipsum Principem datis, intellecturi estis uberius. Ac
Vobis in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus.
Datum in civitate nostra Vienna die 3 mensis julii A. D. 1624.

Ferdinandus.

Stephanus Sennyey
electus Episcopus Vaciensis.
Laurentius Ferenczffy.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta
Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 60 l.

CCCXVI.

1624. július 3.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Quid nobis Inclita Suae Majestatis Camera Aulica super certorum decimarum per Illmam et Rmam D. V. arendatione, pro usibus Suae Majestatis et confiniorum necessitatibus, ad diligentem sollicitationem rescribat, ex annexis litterarum paribus, pluribus Illma et Rma D. V. cognitura est.

Cum autem praefata Aulica Camera nomine Suae Majestatis in condiciones per Illmam et Rmam D. V. (kimaradt: propositas) condescenderit, summamque 1840 tallerorum imperialium manibus Rmi D. Aulae Cancellarii deponere parata sit, non dubitamus Illmam et Rmam D. V., oblato per Eandem antea modo, et acceptatis conditionibus, dictas decimas Suae Majestati concessuram; qua de re Illma ac Rma D. V. mentem superinde suam nobis perscribere ne gravetur, quo et nos, cum jam tempus messis sit, ad decimationem mature idoneas personas constituere possimus. Quam in reliquo. Posonii 3 julii 1624.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCCXVII.

1624. július 4.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Transmittimus Fidelitati Vestrae praesentibus inclusum scriptum in decreti forma a Camera nostra Aulica Majestati nostrae porrectum, ex quo uberius intellecturi estis, quidnam censeat in negotio auctionis sum-

mae 15 millium florenorum super arce Vegles, informationem videlicet et opinionem nobis de eo habendam esse. Quoniam itaque intelligimus bona illa ecclesiastica esse, Fidelitas autem Vestra in ecclesiastica vocatione officio Metropolitanus fungatur, necessarium censuimus, Vestram prius superinde intelligere sententiam et opinionem, quam nobis una cum remisso praemisso decreto tanto citius remittere non intermittetis, ut de supplicantis instantia nos ocius resolvere et declarare valeamus. Vobisque in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 4 mensis julii A. D. 1624.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltáráhan.

CCCXVIII.

1624. július 11.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Benignas Majestatis V. littèras, una cum inclusis paribus supplicationis filiarum Comitissae quondam Thomae Erdeody, demisse accepi. Ad benignum Majestatis V. mandatum tenuem meam opinionem demisse expono.

Certum est, clementissime Domine, bona arcium Szomolyan et Jokö, aequè Dominas Comitissas supplicantes, ac masculinum sexum concernere. Quocirca in publicis Regni Comitissae statutum fuit, ut D. Comes Thomas Erdeody, tamquam pater, totam hanc nepotum ac filiarum controversiam dirimat, et quod ipse statuerit, id ratum maneat. Declaravit vero dictus D. Comes, filias quoque suas in illis bonis aequalem portionem habere debere, atque ad hujus suae sententiae executionem, Protonotarium, aliosque suos homines miserat. Caeterum vidua Christophori Erdeody armata manu obstitit, quominus lata sententia patris, executioni demandaretur. Vestra porro Majestas, juribus Regni ita exigentibus, brachii

regalis diplomate mediante, benigne injunxerat Domino Eszterházy, ut etiam armata manu executionem paternae sententiae perageret. Verum interim, supervenientibus Regni motibus, qua ratione suspenderit Majestas V. vigorem brachii regalis, mihi non liquet.

Mea igitur tenui opinione, cum justitiae et aequitatis administratione Regna soleant conservari, ac potissimum viduae et in capillis existentes orphanae in justa sua causa promoveri debeant, juri et justitiae congruum est, ut Majestas V. seriis ad D. Judicem Curiae litteris datis, brachii regalis aliquanto dilati, finalem executionem injungat. A Deo viduarum et orphanorum protectore, uberem acceptura est mercedem Majestas V. Atque haec erant ad benignas Majestatis V. litteras in praesenti negotio rescribenda. Deus Majestatem V. diutissime salvam ac felicem tueatur, Datum Sellyae 11 die julii 1624.

S. Majestatis V.

humillimus et fidelis servitor et capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije ez egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCXIX.

1624. július 11.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Ex benignis Majestatis V. litteris demisse intellexi, Stephanum Keresztúri ad Principem Bethlen expeditum esse; quod omnino consulto ac necessario factum existimo.

Caeterum Majestati V. humillime significo, certis nuntiis ad me perlatum, Magnificum Gasparum Horváth, Praefectum Camerae Posoniensis mortuum esse Túróczii, cujus sane mors, utpote fidelis ministri Majestatis V., et boni catholici, acerbè omnino mihi accidit. Verum par est, ut Dei voluntati nostra desideria accomodemus. Interim vero cum

Camerae Majestatis V. non undequaque bene prospectum sit, haud parvo cum damno Majestatis V.; necessario vir aliquis prudens, legum patriae ac cōsuetudinum peritus, et Majestati V. inprimis addictus, eligendus est, qui absque mora curam Camerae suscipiat, et quidem antequam tractatio cum Turcis inchoetur; multum enim pro fide Majestatis V. in illo tractatu utiliter effici poterit, si negotia dextre tractentur. Et certe cum omnes circumspicio, neminem reperio Domino Moyse Cziraki, ad hoc officium magis idoneum, cujus ego in Majestatem V. fidem ac fidelitatem non recenseo, siquidem Majestati V. satis clarere scio. Atque haec erant, quae Majestati V., pro mea fidelitate ac obsequendi promptitudine perscribere debui. Cui a Deo felicissimum ac diuturnum in terris, aeternum in coelis regnum precor.

Sellyae 11 julii 1624.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, egészen Pázmány saját írása, a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCCXX.

1624. július 11.

Pázmány Péter Lamormain Henrik jezsuita atyához.

Reverende in Christo Pater. Pax Christi.

Negotium praesentationis alumnorum, cum R. P. Provinciali concordavimus. Sciat Reverentia V., multas et graves esse causas, ob quas ego jus praesentandi reservavi, ad communes hujus Patriae necessitates respectum habendo. Et tam Reverentiae V., quam aliis Superioribus commodum est, si ab importunis commendatorum sollicitationibus se expediant. Itaque pro hac vice ita conclusimus, ut illi quidem duo juvenes jam recepti, maneant, sed quilibet tamen illorum ad me scribat, ac petat praesentari. In posterum autem ad

nullius praesentationem recipiatur ullus, nisi qui a nobis fuerit praesentatus, juxta litterarum foundationis tenorem, quem punctualiter volo observari, praesertim in his initiis; maxime cum nihil ibi sit positum, quod et a me ac meis, et a Patribus Societatis non sit diligenter consideratum, et summa ratione admissum.

De alio negotio et scriptum Reverentiae V. et Patris Provincialis relatio per omnia conformis, mihi satisfacit; acquiesco.

Frumentum nunc mitti, non est possibile. Nam et messis nunc primum peragitur, et licet aliquid frumenti habeam, per Posonium, ob insolentiam militum, impossibile est devehī.

Ea, quae de horto scripseram, Reverentia V. silentio praeteriit.

Scripsi ego Suae Majestati, Illmo Nuntio, Suae Sanctitati, et Cardinali Barberino; copiam litterarum, una cum litteris mitto Reverentiae V. Scripsi Domino Sennyey, ut commendatorias a Caesare impetret. Et quidem primum omnium hae commendatoriae debent esse in promptu, et tunc tradendae sunt reliquae litterae Illmo Nuntio, ita ut una cum meis mittat Illmus Nuntius etiam litteras Caesaris. Ego caetera privilegia alumnorum pontificiorum nescivi, ideoque duo tantum illa expressi, ut scilicet extra tempora et sine dimissionalibus ordinentur. Si quid praeterea Reverentia V. specificare vellet, faciat. Commendet Reverentia V. meo nomine Illmo D. Nuntio hoc negotium. Si opus est, poterit R. P. Rector Patri Procuratori Generali hoc negotium commendare.

Si quid bonorum novorum Reverentia V. accipiet, significet.

Quaeso laboret Reverentia V. in legibus ac regulis Alumnatus ordinandis. Et mihi gratum foret intelligere, ubi finaliter etiam a Superioribus approbabuntur, ut in codicem inscribantur. Rogo autem, id quod et aliis litteris antea rogavi, ut orationes pro me vivo ac mortuo, ac mea Dioecesi inferantur statutis, ad eum fere modum, quo antea perscripseram, vel etiam meliorem. Si quid in hac parte mihi gratum feceritis, ego quoque novum hunc foetum libentius lambam,

donec ad perfectum formetur. Valeat Reverentia V., pro meo
oret, ac R. P. Rectorem consalutet.

Sellyae 11 julii 1624.

Reverentiae V.

adictissimus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a Pray-féle kéziratgyűjteményben, a m. k. egyetemi könyvtárban.

CCCXXI.

1624. július 13.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima...

Gravissimis totius Christianitatis negotiis occupatam Majestatem Vestram illibenter privatis meis difficultatibus onero. Quia tamen amicorum sermonibus accepi, D. Palatinum querelas contra me apud Majestatem V. deposuisse, cogor rem ipsam Majestati V. aperire, rogando instanter Majestatem V., ut Palatino injungere dignetur, ne novitatum hujusmodi inventionibus statum ecclesiasticum premat, sed veterem usum ac consuetudinem observet.

Augustissime Imperator, in Comitatu Nitriensi (sicut et alibi) sub tribus jam Palatinis, quos in Archiepiscopatu meo novi, is usus fuit, ut in congregatione Comitatum (sicut et in Regni Comitibus) prima vox Archiepiscopi esset. Hic mos et tempore Domini Forgács, et etiam tempore moderni D. Palatini observatus fuit. Et licet praeterito anno imo et tertio, institerint homines D. Palatini, ut Vice Comes ordinem hunc mutaret, induci tamen non potuit prius, quam sub initio motuum anni praeteriti. Hanc novitatem ubi primum ego rescivi, ex consilio principaliorum ecclesiastici ordinis Praelatorum — — —*) litteras ad Vice Comitem,

*) A papir, nedvesség által megrongálva lévén, három sor olvashatlan.

imo etiam ad Supremū Comitem Nitriensem hac de re scripsi, quarum copias in latinum translatas, Majestati V. hic inclusas mitto. D. Vice Comes litteras meas cum D. Palatino communicavit, atque hinc illae querelae D. Palatini. Persvasum enim erat nonnullis, imo vulgo plurimis, per Majestatis V. decretum Sopronii declaratum esse, ut contra veterem usum, Palatinus in posterum praecederet; cum tamen Majestas V. S. disertim declaraverit, nihil mutare, nihil innovare Majestatem V. voluisse, aut velle.

Quocirca Majestatem V. iterum demisse rogo, dignetur serio injungere D. Palatino, ut ab hujusmodi novitatibus desinat, usum, qui sub aliis Palatinis fuit, observet. Honorem ego Suae Dominationi omnem deferre sum paratus, ferre tamen nec possum, nec debeo, ut ex usu ac possessione meae praerogativae deturber.

Haec erant, quae humillime Majestati V. perscribere volui, cui de caetero felicitatem omnem a Deo ex animo precor.

Tyrnaviae 13 julii 1624.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.

CCCXXII.

1624. július 22.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Reverendissime amice nobis dilecte.

Csiászár ő felsége internuntiusa és udvari szolgálja kegyelmed levelét nekem megadá, kiben tudósít kegyelmed az törökkel való tractának elkezdése felől való szándékról és jelenti, efelől való censúrámat ex sinceritate mea, hogy ő felsége kívánja talán érteni; kire kegyelmednek mostan nem irok hosszú választ, mert az minap mind bőven irtam, s mind

izentem ezen dologról Sennyey Sándortól, mihelt Tatay György hozzám érkezett. Egyebet írni sem tudok, sem akarok, hanem a mi szívemben vagyon elvégezve, melyet hogy ha veszi ő felsége valamire, valamire én elégséges lehetek, igaz sinceritással igyekezem ő felségének szolgálnom. Ezt tökéletes igazsággal írom, melyet ha ki nem hiszen, data occasione próbáljon meg bennem; csiak legyen az kívánság akkor jó fundamentumon építve, orca pirulástól nem félek, ha az Úr Isten eszemet el nem veszi, noha most is nem szűnnek az nyughatatlan elméjű emberek az hamis híreket koholni, a mint csiak eddig is annyi csinált híreket küldtek nekem nagy emberek, kikkel rakvák fileim, akarván affélékkel elvonni ő felségével való accordától, melyek közül az ő felsége internuntiusának is mutattam egynehányat. De én senki dolgát ezután igazgatni nem akarom, hanem az szent békesség conditióinak megőrzésekre és tartásokra kérek az Úr Istentől erőt. Az törökkel való tractát ő felsége ne haszsa kérem igen, mert periculum in mora. Ha elméjében szedte Kereszturi István erről való beszédemet censúrámmal együtt, valamit tudtam, ex mera sinceritate izentem, amit mint értettem az szerént izentem mindeneket. 21 junii fogtak az ő felsége követi a portáról megindulni; reménlem hamar Budán lesznek immár; minden dolgot az budai vezérre biztanak. Ugy vagyon, hogy kívánják az én fáradságomat is in hoc negotio, sőt nem keveset is biznak ebből, hogy fogom őket segiteni vékony censúrámmal.

Én bizonyosan úgy informáltatom, hogy az békességet elveszik, ha alkhatnak; de az conditiók kívánsági fognak nehezek lenni, ha azok kezdenek lenni, kiket az vezér emleget, melyekre tudom ő felsége nem mehet. De csak de loco, die, et personis végezzen ő felsége az Vezérrel, s érthessem én is, omnem lapidem movendo fáradok abban, hogy ő felsége méltósága szerént hasznosan concludáltassék ott is az dolog; sőt ha parancsolja ő felsége, magam fáradságát sem szánom ebben. Várom Sennyey Sándor megjövetelét; két belső szolgálmat expediálok azontól magam dolgaim végett ő felsége méltóságos személyéhez, kik által bővebben izenhetek mindenekről. Interim, ha mit ő felsége parancsol, elégségemig illendőképen akarom azt követni. Végezetre,

hogy kegyelmed az én levelemben irt aprólyékos dolgokra is gondot viselni igéri ő felségénél, igen kedvesen vöttem; hasonló jóakaratomat várhatja kegyelmed is nagyobb dolgaiban. Ezeknek utánna az Úr Isten kegyelmedet éltesse. Ex Alba die 22 julii 1624.

Benevolus
Gabriel.

Eredetije, mely egészen Bethlen saját írása, a primási világi levéltárban.

CCCXXIII.

1624. augusztus 10.

Pázmány Péter IV. Fülöp spanyol királyhoz.

Sacratissima . . .

Catholicae Majestatis V. litteras per Excellentissimum D. Comitem Osona mihi redditas, ea, qua par est, submissa veneratione accepi. Et quamvis ego minimus sim inter servitores Majestatis V., securam tamen Majestatem V. facio, sincero affectu obsequiis Majestatis V. me devotum esse, nec intermissurum, quin occasiones omnes avide arripiam, quibus Majestati V., ac Ministris ejusdem deserviam. Deum vero optimum assidue oro, ut Majestatem V. christiano orbi diu salvam, florentemque tueatur. Meque Majestatis V. gratiae impense commendo.

Posonii in Hungaria 10 augusti 1624.

S. Catholicae Regiae Majestatis

humillimus servitor et capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije Spanyolország állami levéltárában, Simancasban.

CCCXXIV.

1624. augusztus 31.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Meminisse poterit D. V. Illma, qualiter tam ad Inclitae Camerae Suae Majestatis Aulicae, quam requisitionem nostram, certas quasdam decimas ad rationem praefatae Suae Majestatis, signanter autem medietatem decimae arcis et bonorum Levensium in solita arenda se concessuram promiserit, quin etiam coram me Partingero, Secretario suo injunxerat, ut ad officialem litteras demandatorias expediret, quo decimatores pro parte Suae Majestatis in coemptis decimis ubique admitterent, siquidem D. V. Illma praetium arendae jam majori ex parte levarat. Cum autem ejusmodi Illmae D. V. promissionem nullus effectus est subsecutus, nec adhuc in decimis Levensibus (licet Provisor Illmae D. V. Ujvariensis per Rationistam Levensensem sit requisitus) decimatores Suae Majestatis sint admissi, non autem dubitamus Illmam D. V. praetium dictae arendae totaliter levasse. Ideo Illmam D. V. hisce diligenter requirendam duximus, velit praefato Provisori Ujvariensi, vel aliis ejusdem officialibus quantocius committere, quatenus ubi decima pro Sua Majestate arendata est, ad decimationem constitutos decimatores pro Sua Majestate, sine omni renitentia et difficultate admittant; ne alias Sua Majestas, consequenterque confinia, ad quae praefatarum decimarum proventus deputatae sunt, damnum defectumque pati cogantur, ad cujus aversionem quin Illma D. V. facile sit admissionem decimatorum Suae Majestatis concessura, nil dubitamus. Quam in reliquo.

Posonii 31 augusti 1624.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCCXXV.

1624. szeptember.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel Dei gratia S. R. I. et Transylvaniae Princeps . . .
 Illustrissime ac Reverendissime, nobis benevole.

Cum nihil magis nobis cordi, nihil in votis esset, quam ut sincerissimi animi nostri documenta, erga Suam Majestatem C., communemque totius christiani populi tranquillitatem, demonstranda possemus; in iisque etiam certissima voluntatis nostrae argumenta declaranda voluerimus, nihil dubitamus, tam Suam Majestatem C., tam etiam D. V. Illmam ac Rmam, ea omnia hactenus abunde perspecta habuisse. Sed quoniam ulterius etiam idem voluntatis nostrae statutum sit, praetermittendum nequaquam putavimus, quin hoc quoque tempore, pro contestanda ulteriori affectus nostri sinceritate, certos ex fidelium, intimorumque nostrorum numero, Generosos nimirum Stephanum Kovacsóczy de Körtvélyfája, Cancellarium et Consiliarium nostrum, ac Franciscum Mikó de Hidvége Supremum Cubicularium et Consiliarium, ac sedium Siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon Capitaneum ad Suam Majestatem C. ablegandos vellemus; per quos cum D. etiam V. Illmam ac Rmam hisce requirendam statuerimus, benevole rogatam volumus, ut quidquid nomine nostro Eidem retulerint, verbis eorum fidem omnimodam, et erga nos affectum suum singularem declarandum velit. Factura in eo rem, communi rerum statui necessariam, nobisque gratissimam, parique benevoli affectus nostri voluntate demerendam. Datum in arce nostra Fogaras die septembris A. D. 1624.

Illmae ac Rmae D. V.

benevolus
Gabriel.

Eredetiye gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Közrebocsátva a »Hazai Okmánytárban« III. 460 l.



CCCXXVI.

1624. szeptember 5.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Augustissime Imperator . . .

Officiales Camerae Cremnicziensis difficultatem quandam moverunt circa Pisetum Archiepiscopale. Qua de re nuper Majestati V. demissam supplicationem obtuleram. Camera Austriaca pro informatione Cremniczium dirigit meum Memoriale, cum tamen ea de re Camera Cremnicziensis sufficientem informationem dederit Commissariis Majestatis V., qui nuper fodinas lustrarunt.

Cum igitur antiqua et recentia Archiepiscopatus privilegia negotium hoc concernentia mecum attulerim, ex quibus liquida veritas et justitia constare potest: Majestatem V. demisse rogo, dignetur duos tresve Commissarios deputare, quibus privilegia et jus Archiepiscopatus commonstrarem. Et sic justitiae relinquatur locus. Quam Majestatis V. gratiam ego quoque humillimis obsequiis demereri contendam.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi es. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCCXXVII.

1624. szeptember 6.

VIII. Orbán pápa Pázmány Péterhez.

Urbanus Papa VIII.

Venerabilis frater salutem et apostolicam benedictionem. Feracem nacta est Fraternitas Tua campum sollicitudinis et gloriae; quanti apud Deum, Episcoporum electorem

et salutis custodem sit pietas et prudentia Tua, ex istarum regionum calamitatibus facile conjicere possumus; ubi enim gravius ab hoste periculum imminet, ibi fortiores duces ab imperatore collocantur. Circumdat autem impietas Ecclesiam istram felle et labore. Saepe finitima, Turcarum barbaries sacrilegis armis gregem istum circumtonat, assidue vero nutix seditionum, haeresis diabolicis armata facibus intra Hungariae Regni viscera furit. Quare cum habitatio Strigoniensis Archiepiscopi sit in medio doli, excubias agere pro domo Dei debes dies noctesque, nec deponere unquam loricae fidei et gladium charitatis. Id cum fieri acceperimus a Fraternitate Tua, existimamus locum a Te minime relinquere Pontificis hortationibus. Eas tamen non possumus in gravissimis negotiis non adhibere, ut saltem occasionem Tibi oblatam esse scias, non modo publicae causae curandae, sed etiam demerendae voluntatis nostrae. Cum isthic erectum sit nuper Collegium, ubi inter pasqua haereticis venenis infecta nutriatur ungarica juvenus angelorum pane, et armatura lucis muniatur: cupimus id tanquam christianae militae castrum communiri archiepiscopali patrocinio. Omnes nationis istius patrias et consequenter etiam aetates in eo Collegio juvare potest Fraternitas Tua. Nam et uberrimam illinc cito expectamus christianarum virtutum messem, et arbusta ejus speramus fore cedros Dei, fructibus virtutis et honestatis alteri etiam saeculo profuturos. Res ipsa satis superque conciliabit Fraternitati Tuae alumnos illos, quos pastoralis sollicitudini eorum omnium vota commendant, qui Religionem in Hungaria videre cupiunt de impietate triumphantem. Nos autem libenter occasionem hanc arripimus declarandae benevolentiae, et pollicendi patrocinii nostri Fraternitati Tuae, cui apostolicam benedictionem impartimur. Datum Romae apud s. Mariam Majorem sub annulo piscatoris die 6 septembris 1624. Pontificatus nostri anno primo.

Joannes Ciampolus.

Eredetiye a primási egyházi levéltárban.

CCCXXVIII.

1624. szeptember 8.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Ex incidenti occasione occurrunt majoris momenti negotia, quae secum Principis Transylvaniae cursor attulit. Quare summopere necessarium est, ut Fidelitas Vestra, acceptis praesentibus, omnibus aliis impedimentis sepositis, itineri se committat; et ita quidem, ut die crastina ad vesperam, si fieri potest, adesse possit. Cavendum tamen erit, ne quispiam vel suorum animadvertat se a Majestate nostra vocari; qua in re quomodo procedendum erit, Fidelitati Vestrae rite dirigendum committentes. Cui in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in castro nostro Ebersdorf 8 septembris 1624 hora noctis octava.

Ferdinandus.

Stephanus Sennyey
el. Episcopus Vaciensis.

Kivülről Pázmány saját kezével: „Accepi 9 septembris hora 8 vespertina.“

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCCXXIX.

1624. szeptember 27.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel . . .

Illustrissime . . .

Cum nihil magis nobis cordi, nihil in votis esset, quam ut sincerissimi animi nostri documenta erga Suam

Majestatem C., communemque totius christiani populi tranquillitatem, demonstrare possemus, in iisque etiam certissima voluntatis nostrae argumenta declarare voluerimus: nihil dubitamus, tam Suam Majestatem C., quam etiam D. V. Illmam ac Rmam, ea omnia haecenus perspecta habuisse.

Sed quoniam ulterius etiam idem voluntatis nostrae statutum sit, praetermittendum nequaquam putavimus, quin hoc quoque tempore pro contestanda ulterioris affectus nostri sinceritate, certos ex fidelium intimorumque nostrorum numero, Generosos animum Stephanum Kovacsóczy de Körtvélyfalva, Cancellarium et Consiliarium nostrum, ac Franciscum Mikó de Hidvég, Supremum Cubicularium et Consiliarium, ac Sedium Sicularum Csik, Gyergyó et Kászony Capitaneum, ad Suam Majestatem C. ablegandos vellemus, per quos cum D. etiam V. Illmam ac Rmam hisce requirendam statuerimus, benevole rogatam voluimus, ut quidquid nomine nostro Eidem retulerint, verbis eorum omnimodam fidem adhibero, et erga nos affectum sincerum declarare velit. Factura in eo rem, communi rerum statui necessariam, nobisque gratissimam, parique benevoli affectus nostri voluntate demerendam. Cui de caetero omnem etiam prosperitatem comprecamur. Datum in arce nostra Fogaras die 17 septembris A. D. 1624.

Illmae ac Rmae D. V.

benevolus
Gabriel.

Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány« I. 68 l.

CCCXXX.

1624. október 16.

Eszterházy Miklós gróf országbíró Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Irtam volt azelőtt Szilady urannak, nem akarván kegyelmedet levelemmel terhelnem, hogy az minemő borokat

az elmúlt télben Eszterházy Daniel öcsém uram adott volt Kismartonból az kegyelmed számára, arról emlékezett volna kegyelmednek, hogy ha az désmát, melyet abban kértem kegyelmedtől nem obtineálhattam, más borokból avagy gabonából adatta volna meg kegyelmed; kiről emlékezett-e avagy nem, még eddig választom nem jöve. Minthogy azért itt feles eseléddel lévén, sok bor is kél el, s az magam jószágából penig még most külön nem hozathatok, mivel még most kezdették ol az szüretet; annakokáért készeréttetem az szükségtől, hogy kegyelmedet magam is megtaláljam levelem által, s kérjem azon, hogy néhez néven nem lévén irásomat, adasson más bert is érette, s jóllehet hogy azok az borok jobbak voltak ez itt valóknál, s akkor árosabb is volt; de az kegyelmed discretiójára hadtam, ha kegyelmed most ezt itt megadatja, nem különben veszem, mintha aján-dékon adna, az mint Szilády uramnak is megirtam volt. Isten éltesse kegyelmedet. Datum ex Ujvár die 16 octobris 1624.

Illmac ac Rmac D. V.

servitor paratissimus
Comes N. Eszterházy
de Galantha.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCCXXXI.

1624. november 4.

Tassy Gáspár Pázmány Péterhez.

Reverendissime Domine et Patrone mihi colendissime.
Servitiorum meorum deditissimam commendationem.

Importunius forsitan interpello distentam altioribus curis Rmam D. V.; sed dabit veniam, spero, necessitati, quae me non sinit per alium rem meam usurpare. Nondum erant disturbia, cum Cassoviae, domi meae, Reverendus Casparus Levsay, tum Capellanus Venerabilis Capituli Agriensis, ex

libris meis, quem ob vetustatem prae reliquis in deliciis habui, „De iudicio ferri candentis Varadini“ Claudiopoli impressum, ejus origine, vetustate, ceremoniis, exercendique id iudicii genus ritu et exemplis, a primo adusque novissimum, qui tot saeculorum iudicio, ferro illo perlato, absoluti, excussi vero fuere fontes, poposcit a me mutuum, juramento interposito, usurum se arbitrio meo, per triduum. Indulsi, et jam sextus, septimus fere vertitur annus, quod eundem cum praedictio meo teneat; vellem, religiosius meminisset juramenti bonus sacerdos, virque verborum. Pacatis rebus, a me Pisonii, nisi fallor, interpellatus, promissam restitutionem porro distulit. Quocirca Rmam D. V., utpote ejus jurisdictioni is subest, vehementissime rogo, dignetur suo jussu comparatum librum per Admodum Reverendum Patrem Georgium Káldy mihi huc transmittere. Quod Rmam D. V., sicut posse et velle non ambigo, ita me sibi redditura est obnoxium magis, mandatisque suis libenter obsequentem. Quam de caetero divinae protectioni, et me ipsi diligentissime commendo. Datum Tyrnaviae die 4 novembris A. 1624.

Rmae D. V.

deditissimus servus
Casparus Tassy.

Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 70 l.

CCCXXXII.

1624. november 10.

Pázmány Péter II. Ferdinánd királyhoz.

Sacratissima . . .

Benignas Majestatis V. litteras 7 die praesentis mensis datas heri sub seram noctem accepi, quibus Majestas V. benigne injungit, ut tenuem meam opinionem de continuandis vel interpolandis iudiciis octavalibus otius perscribam.

Primum igitur Majestati V. demisse suggero, justitiae administrationem, ac iudiciorum celebrationem, velut nervum

quietis, publicae, mihi magnopere necessarium videri. Nam et multorum tenuioris fortunae hominum, praesertim pupillarum ac viduarum bona a violentis possessoribus detinentur, et potentioribus libera grassandi facultas permittitur, et fisco regio notabilia detrimenta generantur, quando solita judicia non administrantur. Praeterea magnam apud me considerationem merito habet, quod minori incommodo differri potuisse videatur haec judiciorum publicatio, quam ut interrumpatur, posteaquam et a Majestate V. publicatio prodiit, et a Judicibus Regni administrari justitia coepit. Itaque ob has considerationes maximopere mihi probaretur judiciorum continuatio.

Caeterum nosse dignetur Majestas Vestra, multa hoc tempore impedimenta — — — — — *) Regni, praesenti rerum constitutione hanc judiciorum celebrationem reddant prorsus impossibilem. Nam primo, Domini Palatini infirmitas periculosa non patietur, ut ipse intersit judiciis, sine cuius praesentia mancus est judicarius hic consessus; nec scio, an ulla unquam judicia octavalia absque Locumtenentis interventu celebrata fuerint. Unde in ea Comitiorum Regni libertate, quae hodie viget, facile sententiae Judicum praesentium in dubium revocarentur. Secundo lege ac consuetudine Hungariae cautum est, ut judicia huiusmodi quieto ac pacato Regni statu administrantur. Quocirca totis fere sedecim annis, quibus sub Rudolpho secundo b. m. bellum Turcicum continuatum fuit, administrata non fuere haec judicia, licet intra decursum vix tribus mensibus expeditio duraverit. Nunc vero vix a Bethleniano tumultu Regnum quievit, cum Turca in omnibus Regni partibus excursions ac depopulationes instituit, easque in hodiernum diem continuavit. Unde ex benigno Majestatis V. mandato, tam cis, quam ultra-danubiani Comitatus etiam nunc in expeditione castrensi versantur. Nobilitas etiam metu Turcicae vastitatis ad loca tuta hinc inde se recepit, ac ultro citroque commeantium militum condescensione ita de uxoribus, liberis ac rebus suis defendendis sollicita redditur, ut nullus suppetat

*) A papir nedveseég által megrongálva lévén, egy sor olvashatlan.

modus litibus attendendi. Tertio, Comitatus, qui in ditone Majestatis V. prope superiorem Ungariam remanserunt ad copiosum militem Principis Bethlenii — — — — *) qui in illis Comitatibus libere condescendunt, in tanta sunt rerum confusione, ut nulla ratione videantur posse judiciis attendere. Quarto, pacis Turcicae tractatio facit, ut ex benigno Majestatis V. mandato, praecipui ac primarii aliquot nobiles ex quolibet Comitatu sese ad Dominos Commissarios recipere debeant, caeteri vero et victualium administrationi attendere, et ne quam vastitatem Turca attentet, invigilare debent. Unde fieri non potest, ut judiciis, quae usque ad Natalem Domini protenderentur, intersint. Quinto, et D. Eszterhas, et reliqui Capitanei confiniorum, ac pene omnes primarii confiniorum milites lites suas habent. Qui si relictis confiniis, tali rerum statu judiciis invigilent, pericula haud levia emergunt. Quod si autem iis omnibus exemptio, seu prorogatio causae concedatur, et lites omnes, in quibus ipsi interessati sunt suspendantur, non valde multae causae in iudicium adduci poterunt. Et, quod caput est, variarum discordiarum, et novarum litium segetes hinc pullulabunt.

Quod si his rationibus non obstantibus judicia pergant, duo sunt pericula, quae nunc mediocriter pertimesco. Unum est, de quo hic jam palam permulti mussitant, ne protestatione aliqua facta, et praerecensitis causis in medium allatis, sese hinc causantes recipiant. Quod sane novo et pessimo exemplo, nec sine magno sedis judiciariae contemptu fieret. Alterum, ne in Comitibus proxime futuris, sententiae omnes per Iudices latae in hac octava, annullentur, quod nec nunquam ante in Ungaria auditi exempli esset.

Itaque omnibus ultro citroque, maxima qua potui diligentia consideratis, existimo consultissimum fore, si Majestas V. primo quoque tempore judicia haec octavalia, in aliud tempus differat, ac regiis suis litteris praedictarum rationum, eas quae videbuntur, breviter attingendo, ad pacatiora tempora iudiciorum celebrationem differat, idque Regiae Tabulae et D. Palatino intimare dignetur.

Atque haec sunt, quae Majestati V., demisse pro debito

*) Egy sor olvashatlan.

fidelitatis, rescribere debui, Deum orans, ut omnia Majestatis V. consilia ad publicum Christianitatis bonum dirigat, Majestatemque V. diu felicem florentemque tueatur. Posonii die 10 novembris A. 1624.

Sacratissimae Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a m. t. Akademia kéziratgyűjteményében.

CCCXXXIII.

1624. november 19.

A bécsi udvari kamara Pázmány Péterhez.

Reverendissime . . .

Optime haud dubie meminerit Rma ac Illma D. V., quatenus per Suam Majestatem de praestando residuo frumento, ratione cujus ex contractu obligata manet, ante annum cum Eadem inito, vigore cujus adhuc in 7,860 metretis tyrnaviensibus, sub dato 27 julii anni proxime elapsi perbenigne requisita fuerit, hactenus vero clementi Suae Majestatis desiderio optatam satisfactionem hac in parte non dederit. Cum autem Rmae ac Illmae D. V. perquam bene constat, quanta penuria circa annonam omnia fere confinia laborent, quanta praeterea ibi locatus miles fame prematur, et quae hinc pericula, singulis quodammodo diebus, excurrentibus Turcis, praesidia obnoxia sint: capropter Eandem hisce peramanter requirimus, quatenus haec omnia et plura alia penitus inspicere, et pro directione sua examinare, residuasque 7860 frumenti metretas tyrnavienses citra ulteriorem dilationem praestare, manibusque officialium annonariorum assignari facere velit; ad quam per se aequam praestationem Rmam et Illmam D. V. eo promptiorem confidimus, quod praetium pro tota quantitate et vini, et frumenti praestandi, constitutum in Camera Cremnicziensi assignatum, omnino exsolutum esse arbitramur. In hoc promovet Rma et Illma

D. V. confiniorum commoſum. Quam in reliquo divinae tutelae committimus. Viennae 19 novembris 1624.

S. C. R. Majestatis Praefectus,
caeterique Camerae Aulicae Consilarii.

Eredetiſje a primási világi levéltárban.

CCCXXXIV.

1624. deczember 2.

Pázmány Péter a bécsi udvari kamarához.

Reverendissimo, Illustrissime, Genèrosi, Reverendi. Salute, officiorumque oblatione praemissa. Litteras Dominationum Vestrarum 19 novembris exaratas hodie accepi, quibus ut absque mora responderem, mei officii esse existimavi. Scribunt Dominationes Vestrae, me ex contractu debitorem esse 7,860 matretarum tyrnaviensium frumenti, ac praetium ejus constitutum in Camera Cremniciensi mihi assignatum omnino, et exsolutum esse; proinde eam summam frumenti officialibus annonae ut assignem, requirunt.

Caeterum noverint Vestrae Dominationes, inprimis nullius frumenti praetium mihi vel Cremnicii, vel usquam alibi assignatum et exsolutum esse anticipato; sed si quid usquam exsolutum est, pro frumento a me praesitio exsolutum est, exhibitis a me debitorum syngraphis; ac proinde vehementer miror, qui Vestras Dominationes informavit, aliquid mihi uspiam solutum esse ratione frumenti in futurum pendendi. Quin potius sciant Dominationes Vestrae, mille et aliquot centenas mensuras frumenti, in usus confinarios erogatas, nondum exsolutas esse, et officialium annonae ea de re obligatorias apud me habere, solutionem vero idcirco non ursi, quod rei pecuniariae difficultates viderim. Sed et Camera Posoniensis mille ducentos florenos pro decimis praeterito anno emptis debet. Itaque erravit, quicumque Vestris Dominationibus suggessit, mihi aliquid exsolutum uspiam, ratione frumenti in futurum pendendi.

Secundo, sciant Dominationes Vestrae ob hanc summam annonae egestatem, quae in Hungaria hoc anno fuit, me vix tantum frumenti collegisse, quantum usibus familiarium et pauperum sufficiat; et hoc quoque ipsum majore ex parte a militibus Novae arcis*) ademptum est, ita ut ne granulum quidem in Nova arce residuum fuerit. Itaque nulla mihi ratio suppetit frumenti divendendi.

Tertio, verum est, superiori anno obtulisse me, certis sub conditionibus frumenti copiam pro annonaria Suae Majestatis Domini nostri clementissimi; sed cum nulla propositionum acceptata et observata fuerit ab officialibus (prout ex scripturis constat), et ego in dies expectando resolutionem officialium, nescirem, quò frumentum vehi deberet, hostis interim superveniens, longe maximam partem eripuit, maximo meo damno ex officialium irresolutione orto. Postea tamen, cum viderem necessitatem confinii Jauriensis, quidquid in hanc meam domum Poseniensem raptim convexeram, libenter erogavi; et ita quidem, ut quod pro usibus familiae meae reservaveram, ad pascha usque non suffecerit. Sed ipse postea triplo praetio frumentum coemere sum coactus. Omnium vero solutionum termini, ac modi omnes ita neglecti sunt, ut maximis cum detrimentis et expensis, ejusmodi moneta exiguam solutionem perceperim, quam expendere non possem.

Atque haec erant, quae Vestris Dominationibus rescribere debui, amice rogans, ut veram ac sinceram veritatis declarationem aequo animo accipiant. Quibus de caetero felicitatem omnem a Deo O. M. precor. Posonii 2 decembris 1624.

Eredeti fogalmazata a primási világi levéltárban.

*) Ujvár, Nyitramegyében.

CCCXXXV.

1624. deczember 8.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Benignum Majestatis V. mandatum 1 die decembris exaratum die 7 ejusdem mensis demisse accepi, quo Majestas V. tenuem meam opinionem perscribi jubet de negotio filiarum quondam Comitum Thomae Erdeody.

Visis igitur, ac diligenter perlectis scripturis omnibus ad hanc rem spectantibus, opiniones Consilii Hungarici pluribus jam vicibus Majestati V. in hac ipsa causa exhibitae mihi nunc etiam solidae ac meram justitiam continentes videntur.

Summarie autem duobus hisce punctis mea opinio continetur. Primum est, speciali articulo Regni, Comes Thomas Erdeody supremus iudex constitutus fuit in causa filiarum, quoad divisionem bonorum arcis Szomolyan et Jókő. Is vero Comes, dum adhuc in vivis esset, causam filiarum decedit, divisionem bonorum praedictorum ex aequo illis faciendam declaravit, Protonotarium, qui hanc declarationem exequeretur, secundum Regni consuetudinem ad praedicta bona misit, et cum is violenter repulsus fuisset ab adversa parte, ad ultimum refugium legibus Regni in tali casu praescriptum confugit, a Majestate V. brachii regalis opem imploravit, illudque juxta Regni jura, dum adhuc viveret, a Majestate V. obtinuit. Itaque parens omnes iudicis partes finaliter executus est, nec quicquam moriens aliud post se reliquit in hac causa, quam id solum, quod post omnium etiam aliorum iudicum finalem sententiam leges Regni regali brachio relinquant.

Cum igitur iudicium ac sententiam iudicis in aliqua causa supremi retractare fas non sit, et articulus quoque Regni in eo duntaxat casu D. Palatino iudicatum in hac causa concedat, si parens morte praeventus, iudicatu perfungi

non possit, existimo nihil aliud superesse, quam ut juxta sententiam a patre filiabus datam, executio fiat brachii regalis robore.

Secundum. Quod tametsi fieri possit, viduam Christophori quondam Erdeody vel ratione legati suae socrus, vel ratione aliarum praetensionum jus aliquod habere, tamen cum articulus Regni nihil de hujusmodi praetensionibus extraordinario jure a D. Palatino revidendis praescripserit, nec secundum jura Regni hujusmodi extraordinariae revisiones, praesertim ad unius partis duntaxat allegationem, absque praevia legitima citatione fieri possint: ideoque, mea quidem opinione, de hujusmodi praetensionibus, sine legitimo juris ordine, fieri non possunt decisiones.

Itaque juxta continentiam articuli Soproniensis et Comitum Thomae Erdeody decisionem, divisio bonorum peragenda esset; relicta interim libertate viduae Comitum Christophori Erdeody, ut si quas habet praetensiones, eas legitima juris via prosequatur.

Haec est clementissime Caesar tenuis mea opinio de re proposita. Deum oro, ut Majestatem V. diu felicem, florentemque tueatur. Datum Posonii 8 die decembris 1624. S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCXXXVI.

1624. deczember 23.

II. Ferdinánd király Pázmány Péterhez és Eszterházy Miklóshoz.

Ferdinandus . . .

Reverendissime in Christo Pater, ac Spectabilis et Magnifice, fideles nobis dileti. Transmittimus Fidelitatibus Vestris praesentibus inclusum supplicem libellum fidelis

nostri Egregii Nicolai Ztankay, ex quo uberius intellecturi estis, super quonam Majestati nostrae demisse supplicet, ratione nimirum restantiarum certae pecuniariae summae, et aliarum rerum in sortem salarii a quondam Comite Georgio Drugeth de Homonna emeriti. Quam quidem ipsius praetensionem Vobis transmittere voluimus; ut cum perspectum habeatis, qualiternam processum et actum sit in expediendis aliis servitoribus praefati Comitis salariatis, idem conveniat fieri cum praelibato supplicante. Quocirca curare debebitis, ut positis rationibus cum ipso Ztankay, et rectificatis liquidatisque ejusmodi restantiis, quod aequitatis fuerit, procuratis, designationemque pro contentatione, ubi liquidatio comperta fuerit, ordinetis. Quibus in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 23 mensis decembris A. D. 1624.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCXXXVII.

1625. január 21.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Qualiternam de moneta minuta Cremnicziensi acceptanda, per patentia edictalia mandata publicationem fecerimus, tametsi Fidelitati Vestrae hactenus innotuisse non dubitamus, nihilominus, ut tanto efficacius, Vos quoque, in quantum potestis, usum et cursum ejusdem per subditos bonorum Vestrorum imponatis, nonnulla exemplaria ejusmodi edicti transmittere Vobis voluimus, quae in convenientibus et opportunis locis publicare curetis; et in eos, qui contumaces et inobedientes forent, debito modo animadvertere noveritis. Quod communis et publici beneficii ergo erit, praestare non omittetis. Vobis in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 21 mensis januarii A. D. 1625.

Ferdinandus.

Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 74 l.

CCCXXXVIII.

1625. február 10.

Ossona gróf, a spanyol király bécsi követe, Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Recepi litteras Illmae D. V. affectus et benevolentiae testimonii plenissimas; fuerunt illae mihi pergratae ac jucundae, et non mediocre in me Illmae D. V. coram reciprocum affectum et observantis animi obsequia deferendi studium, accenderunt. Cum vero intervallum illud, quod Viennam Tyrnaviamque inter ab Illma D. V. me sejungit, impediatur, quominus desiderio meo satisfacere possim, supplebunt partes thae lincae, ac pro me Illmae D. V. pro tam ampla benevoli sui animi contestationae gratias referre conabuntur, vicem reddent, ac me Illmae D. V. assidue commendabunt, cui felicia omnia ex animo precor.

Viennae 10 februarii 1625.

Illustrissimo y Reverendisimo Senor.

su mayor servidor
El Conde de Ossona

Eredetije gf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Miller által (Epistolae »Petri Pázmány« I. 71 lap) hibásan január 10-ről keltezett és A y t o n a által írott gyanánt közölve.

CCCXXXIX.

1625. február 18.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel . . .

Illustrissime . . .

Csiászárnak ő felségének becsületes követe, Cancellarius úr ez napokban hozzánk érkezvén, az kegyelmed általa nekünk irt levelét vöttük, melyet megolvastván irását is megértettük. Mivelhogy azért tuggyuk azt, hogy ő kegyelme

által minden ide való állapotokat megérthet, ezokon bő szóval való irásunkkal kegyelmedet mostan terhelni nem akarván, az minthogy mind Csiászárhoz ő felségéhez, mind pedig az közönséges jóhoz való indulatunkat és igaz sinceritásunkat Cancellárius urnak kijelentettük; úgy ezután is minden igyekezetünket arra fordítván, azon leszünk, hogy ezekből semmi fogyatkozás az mi részünkről ne találtassék. Kegyelmed pedig, ha miben hozzája való jóakaratumk kívántatik, hogy avval bizvást éljen, szeretettel kívánjuk, melyet kegyelmednek minden alkalmatossággal is ajánlunk. Éltesse Isten jó egészségbe kegyelmedet sokáig. Datum in civitate nostra Alba Julia die 18 februarii A. D. 1625.

A mely dolgról kegyelmed nekem iratott, és intercedál is Sellymessiné asszonyom mellett, igazságot irunk kegyelmednek. Soha híret sem hallottuk, és nem is talált ez ideig senki minket meg erről, noha az aszonymnak veje udvarunkban száz lovasnak hadnagya; ha mi bántások volna, azt hiszem, el sem mulatták volna eddig; de ha valakitől háborgattatnak, vagy mi nevünk alatt, vagy privátusoktól, csak requiráljanak, kegyelmed atyafiságos tekintétiért, patrociniomot magunkra veszszük. Minket kegyelmed tartson és ismerjen immár ezután jóakaró atyafiának, melynél egyebet mi bennünk nem talál, bizonyosan elhiheti.

Kegyelmednek

jóakaró atyafia
Gabriel.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 73—75 ll.

CCCXXX.

1625. február 19.

Szalkay primási ügyész Pázmány Péterhez.

Illustrissime Domine et Domine gratiosissime.

Fidelis ac perpetuae servitutis meae humillimam subjectionem.

Az mely helen lakos személyeket az désmák meg nem adása felől citáltatott volt Nagyságod, azok nagyobb része Czobor Imre urammal Sassin tájáról és Zakolezáról ez elmúlt törvényszékkor ide be compareáltak volt. És mikor legelőször a solicitálásban Czobor uram prae akart lenni, az Nagyságod solicitátorinak akaratjok ellen, az ő ellene levő citátiót megolvassván, hogy a sassiniak és ő nagysága ott lakos subdi tusi ez elmúlt 1624 esztendőben désmát nem attanak volna, hanem ő nagysága vitette el etc. In primo responsionis termino legottan azt felele, hogy hitire hagyom érsek uramnak, esküdjék meg juxta Decretum Trip. parte 2 tit. 32, hogy ez az ellenem erigált citátió igaz. Mely dolgon kimenvén, találtatott általunk, hogy az érsek és Prior Auranae in persona nem tartoznak eskünni, hanem per suos officiales in causis violentiarum et aliarum, hanem hogy ő nagysága a dologhoz directius feleljen, aut neget, vel affirmet etc. Ezek után legottan appellálta és azután monta, hogy hozzá nem attanak désmát a sassiniak.

Mely szavaira Emeody uram felelt, hegy lehet annyiból, mivelhogy a földes urak solita arendája szerint szokták megvenniek. Azonban megint kimentenek, és a dolgot eléggé ruminálván, Bende uram megmonta, hogy mikor ő a Czobor urak szolgája volt, vitte még az érsekeknek Sassin tartományának árendáját, én is montam ahoz hasonlót etc. Az conclusioja csak az lön, hogy probavimus cum termino Nagyságod részéről, hogy adott désmát Sassin várasa és benne lakosak. Ezután mikor a több citátiokat elővötték volna, mivelhogy conjunctim egynehány nemes és talám nemtelen személnék nevei egybeirattatának volt, azokon

azoknak citátiói condescendátának pro nunc, mivelhogy singillatim kívántatott volna mindenik citátióját oxhibeálni, kiket ismég ujabban kelletik citáltatni.

Hogy pedig valamikor a sassini désmát el nem árendálták, tartoztak désmát fizetni, itélem Nagyságos uram Kutassi uram idejébeli ratiókból partialistákból, kik Ravasz uram birtoka alatt lehetnek, föltalálhatja Nagyságod. De minthogy a szombati házhoz szedetett, valóságosan nem tudhatok bizonyosat felöle. De ha Zakolcza, Nagyszombat, Poson és egyébfélek az Praelatusoknak désmát tartoznak adni, nem értem az a Sassin quo jure ne tartoznék. Én Nagyságodnak alázatos és mig élek szolgálni igyekezem minden hívsséggel. Tarcsa meg Isten Nagyságodat sok esztendeig jó egészségben szerencsésen.

Nitriæ 19 februarii 1625.

Nagyságodnak

alázatos és engedelmes szolgálja
Szalkay Lőrincz.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCCXXXI.

1625. marezius 1.

„*Cardinalis a Monte*“ Pázmány Péterhez.

Acceptis litteris Amplitudinis Vestrae, Illustrissimi Patres sacris ritibus praepositi, in eam devenire sententiam, ut nullo modo Colocensi Archiepiscopo, intra fines Strigoniensis Diocesis, crucem praeferre, nec minus pallio uti, sit licitum. Quam sententiam, unanimi eorundem Patrum voto, prolatam, ac insuper apostolico Sanctissimi Domini nostri assensu roboratam, jusserunt iidem, ut Amplitudini Vestrae per litteras significarem, simulque datas ab eadem Congregatione praedicto Archiepiscopo mitterem, quibus, ut omnino ab iisdem praecipientiis abstinere, de mandato ejusdem Sanctissimi benigne admonetur. Meminerit etiam atque

etiam Amplitudo Vestra, svaviter, in utroque negotio pertractando, et ea, qua decet ecclesiasticum virum, facilitate se gerere, aestimando, tanti non esse, ritus a Patribus, Ecclesiaque praescriptos, servare, si propterea dissensionum inter viros, Deo mancipatos, semina oriantur. Deus Amplitudinem Vestram gratiae suae praesidio custodiat. Romae die 1 martii 1625. Amplitudinis Vestrae

uti frater studiosissimus
Cardinalis a Monte.

Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 75 l.

CCCXXXII.

1625. marcius 12.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Quanto cum scandalo populi, quanto status ecclesiastici dedecore Praelatorum defunctorum cadavera habeantur et mobilia diripiantur cum alias semper, tum ex hac recenti morte Thomae Bálásfy constat. Triduum est, ex quo obiit; mobilia, quae per alios diripi non potuerunt, Camera ob-signat, vel distrahit. Interim jam triduo corpus demortui sine cista neglectum jacet.

Clementissime Domine, res ista conscientiae est, ac ideo Majestas V. per P. Becanum sese declaraverat ad humilem Cleri Hungarici instantiam: velle Majestatem V. viros doctos deputare, qui auditis rationibus Cleri, quid in conscientia fieri possit ac debeat, pervestigent. Nam quod a triginta circiter annis absque ullo jure, sola usurpatione factum dignoscitur, id in exemplum trahi non potest.

Quam ob rem Majestatem V. demisse rogo, dignetur juxta benignam hanc suam oblationem viros doctos nominare, diem ac locum praefigere, ut auditis et Cleri et Ca-

merae rationibus, quod justum est, declarent. Humillime autem Majestatem V. rogo, dignetur hac de re benignam mentem declarare.

Illud quoque Majestati V. humillime indico, me accepisse inter scripturas et lucubrationes defuncti Domini Balásfy quaedam ejusmodi esse, quae nullo modo expediat ad manus plurium devenire. Itaque caetera quidem mobilia ego non attingam, ejusmodi tamen proprias ipsius lucubrationes, salvo officio, non possum non ad me recipere. Majestati V., ubi incolumem, Deo dante, conspexero, oretenus referam, cur id fieri omnino necessarium fuerit; litteris committere non possum. Servet Deus Majestatem V. diu feliciter. Datum Posonii 12 martii 1625.

Sacratissimae Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye az egykori magyar udvari cancellaria levéltárában.

CCCXXXIII.

1625. martzius 12.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Nudius tertius, me absente, defunctus est hic Posonii Rmus Thomas Balásfy Praepositus Posoniensis. Idcirco officii mei duxi Majestatem V. demisse informare, Praeposituram hanc antiquis semper temporibus ab Archiepiscopis collatam fuisse, prout expresse constat ex statutis Capituli Strigoniensis antiquissimis, ad quas ab aliquot centenis annis, juramento sese adstringere consueverunt omnes Canonici. Cum vero vacaverit Archiepiscopatus, sensim obtinuit, ut Regia Majestas Praeposituram conferret. Absit, ut ego ulla in re, jus regale imminutum velim; quin potius ex animo cuperem collationem hanc ad Majestatem V. pertinere potius, quam ad me; hac enim ratione minor mihi apud Deum

ratio reddenda esset. Sed ut obligationi meae satisfaciam, jus apertum Archiepiscopi suggerere Majestati V. debui. Quod si tamen Majestas V., ad aliorum informationem, huic meo juri locum dare nollet, et conferre Majestas V. Praeposituram vellet, illud obnixissime rogo, dignetur Majestas V. gravi et probatae vitae personae conferre, quae hanc Ecclesiam pene totaliter collapsam erigere, ac recreare possit.

Quia vero adeo exiguos proventus habet haec Praepositura, ut sola sufficere viro idoneo non possit, neque pro hoc beneficio, etiam tenuem alibi provisionem relicturi videantur viri idonei: idcirco Majestas V. beneficium aliud, quod defunctus Praepositus obtinuit, Abbatiam nempe de Szalavár et Kapornak eidem conferre dignetur, qui hic Praepositus erit.

Haec pro evidenti hujus Ecclesiae necessitate Majestati V. demisse repraesentare debui. Servet Deus Majestatem V. felicissime.

Datum Posonii 12 martii 1625.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az egykori magyar udvari cancellaria levéltárában.

CCCXXXIV.

1625. martzius 14.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Ante triduum significavit nobis Illma et Rma D. V. per ejusdem Secretarium, quatenus mille florenos hungaricales Eadem pro decimis anni praeteriti in Comitibus Gömör et Torna pro Sua Majestate C. R. D. n. cl. arendatis, dependemus. In qua quidem re optaremus Suae D. Illmae animi nostri promptitudinem effective demonstrare; verum quantumvis admittamur, haud id ob sterilitatem proventuum Suae D. Illmae deferre, aut promittere possumus. Speramus potius,

quod Sua D. Illma, in respectu Suae Majestatis, et quia ex illis decimis ob ejus temporis belli tumultum nihil omnino perceptum est, neque etiam confiniis ulla ex parte succurrere potuimus, ac proinde pro aequitate rei non amplius illam summam petituram esse. In reliquo.

Posonii 14 martii 1625.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCCXXXXV.

1625. marczius 17.

Gróf Thurzó Szaniszló Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Isten kegyelmedet sok jókkal és kedves egészséggel álgya meg. Kegyelmedet mostan irásom által erről költék megtalálnom, az kegyelmed udvarbirája ment volt az én pinczémhez az váraasi dézmaszedővel egyött, kívánta azt hogy megnyissák az pinczét és meglássa, mennyi borom vagyon. Azért kegyelmednek azt irhatom, hogy az pinczét mingyárust megnyitván, megmérték az borokat és találtak negyvenöt akónak, kiből kegyelmednek tenne ötödfél akó bora. Kivánta azt az kegyelmed udvarbirája, hogy megadgyák; de minthogy az szőlő igen régtülfogvást való pusztá volt, úgymint közel tiz esztendőtil fogvást, azután munkálottattam és úgy épittetem meg; azért elsőben kegyelmedet megakartam találni felőle, és ha kegyelmed ugyan megkivánja azt az ötödfél akó bort, megadatam, ha penig kegyelmed megengedi, azt kegyelmednek megszólalom. Ezekután tartsa és éltesse az Úr Isten kegyelmedet

sokáig jó egészségben. Datum in arce nostra Sempthe die
17 martii A. 1625.

Illmae ac Rmae D. V.

servitor et amicus paratissimus

Comes Stanislaus Thurzó.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCCXXXVI.

1625. marczius 20.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel . . .

Illustrissime . . .

Csiászárhoz ő felségéhez kelletvén bizonyos internuntiusunkat, ez levelünk kegyelmedhez megadó kivünket és becsies' szolgánkat, Bornemissza Lászlót bocsiátanunk, Cancellárius uram által az minemü dolgok felől requiráltuk volt ő felségét, azokra való resolúciónak meghozásáért; mely szolgánk, mivel kegyelmednek is esméréiben vagyon, akartuk általa ez levelünkkel szeretettel látogatnunk, és köszöntenünk is. És mivelhogy az monéták miatt ezen az felföldön való felette igen nagy confusiónak és minden rendeknek az miatt ennél is tovább való becsiülhetetlen nagy károknak oltávoztatásáért, akartuk Csiászárt ő felségét ezen internuntiusunk által megtalálni; holott bizonyosabb és alkalmasabb orrosságot annak nem láthatjuk, mint ha itt Magyarországbán, mind az ő felsége birodalmiban, és mi ditiónkban is, az monéta egy ligára veretnék, és indiferenter annak elvétele publicáltatnék: ezokon kegyelmedet is kérjük, hogy az közönséges jóra nézendő dologban Csiászár ő felsége előtt mutassa minden jóakarattját; holott ebben minden rendeknek kàrok, és az miatt igen nehéz fogyatkozások is vagyon; és légyen is azon kegyelmed, hogy ugyan

ezen internuntiusunk által ő felsége resolválja ez dologból magát, mivel ennek halasztása nem is hasznos. Mely dologban elhittük, hogy kegyelmed maga nemzetéhez való szereteteért jó tanácsát kötelessége szerént ő felsége előtt meg nem vonza; mivel még tavál is értettük volt kegyelmednek ehez való kedvét, és nekünk Cancelláriusunk által ezen dolog felől ugyan izent is volt. Egyéb dolgok felől is kegyelmednek, ezen szolgánktól szóval izentünk, kinek szavának, hogy hitet adgyon, kérjük, és kegyelmednek minden időbéli jóakaratumkat szeretettel ajánljuk. Eandem bene valere exoptantes. Datum in arce nostra Fogarasiensi die 20 martii A. D. 1625.

Kegyelmednek

jóakaró atyafia
az erdélyi fejedelem
Gabriel.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 70 l.

CCCXXXVII.

1625. april 7.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Benignas Majestatis V. litteras, in quibus de rebus mobilibus defunctorum Praelatorum Cleri Hungarici informationem elementer desiderat Majestas V., cum debita humilitate accepi. Eten primis quidem, gratias Majestati V. refero immortales, pro hac singulari et innata ejusdem Majestatis V., erga statum ecclesiasticum benigne; quod nimirum vestigiis sanctorum Hungariae Regum insistentis, indebitos in Ecclesia processus, per absum introductos, benigne tollere ac jura ecclesiastica sarta tecta conservare velit.

Optassem ex animo benignis Majestatis V. litteris confestim respondere, et memoratam Cleri informationem sine mora transmittere; verum ob praesentia festa paschalia, quibus, maxime viri ecclesiastici, divinis intenti esse debent officiis Dominos Praelatos et Capitula, aliqua locorum distantia ab invicem dissita, congregare non potui. Peractis autem, Dei auxilio, diebus sanctis, quos pro tempore licuit, nunc Posonium convocavi, eisdemque benignam Majestatis V. voluntatem, cum ea, qua par est, veneratione, declaravi. Qui una mecum negotium a Majestate V. clementer commissum, in maturam sumentes considerationem, quod juris et justitiae consonum arbitrati sunt, humillime praesentant Majestati V.

Demisse rogo Majestatem V., ut negotium istud pio ac benigno erga Ecclesiam Dei zelo inchoatum, effectui mancipare non dedignetur. Quam Majestatis V. gratiam continuis ad Deum precibus ac sacrificiis, et perpetuis fidelibus servitiis, ego cum universo Clero conabor promereri. Benignam Majestatis V. exspectans resolutionem. Deus servet Majestatem V. diu feliciter imperantem.

Posonii 7 aprilis 1625.

S. Majestatis V.

humillimus ac fidelis servitor ac capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije az egykori magyar udvari cancellaria levéltárában

CCCXXXVIII.

1625. april 12.

Collalto gróf Pázmány Péterhez.

Illustrissimo et Reverendissimo Signore mio osservandissimo,

Bella cosa star sopra il gioco; se succede bene, dire: non poteva esser altrimenti; si succede male, scrivere: che te fa carezze piu et non sole ot'ha gabato, o gabar te vuole.(?) Il Signor Conte Eszterház et io siamo qui, et tenemo opinione ferma, che questo negotio non passera bene; ma se Vossignoria Illma se lasciasse vedere et sentire almeno, consultare del modo di prevenire, che non se dovessimo sempre rinchiuder in Landtsee et Vienna, et quando anco questo non potessimo trovare, almeno servirebbe per una chiacchierata, et per consolarsi l'uno l'altro. Vossignoria Illma ne faccia sapere la sua resolutione, et le baccio affettuosamente le mani. Di Comar li 12 aprile 1625.

Di Vossignoria Illma

affettuosatissimo servitore
Rambaldo Conte di Collalto.

Eredetiye gf. Viczay Héder hédervari kéziratgyűjteményében.

CCCXXXIX.

1625. april 18.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Quae nobis circa negotia ad modernum cum Turca susceptum tractatum pro beneficio Regni publico, bonoque progressu tractationis in considerationem et deliberationem sumenda videntur, ea ex consignatis punctis hisce inclusis Fidelitas Vestra quoque cognoscet, super quibus ut mature vestram opinionem et sententiam nobis suggeratis, benigne Vos requirimus, ita etiam si praeterea pro commodo tractatus Vobis occurreret, id quoque ut sciamus, clementer Vos hortamur. Vobisque in reliquo

gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 18 mensis aprilis. A. D. 1625.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCL.

1625. apríl 18.

Gróf Thurzó Szaniszló Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Nagyságodat ez mostani irásom által ilyen dologrul akarám megtalálnom. Mivel az bajmóczyi dézma Nagyságod úgymint esztergomi érsek proventusa, és azt mindeneknek előtte az földes urak szokták megvenni: Nagyságodat kérem, hogy Nagyságod az bajmóczyi districtusnak dézmáját ezideiglen megtartott mód szerint, énnekem egészlen arendálja. Mely Nagyságod jóakarátját megigyekezem szolgálni Nagyságodnak. Ezzel Isten sokáig éltesse Nagyságodat jó egészségben. Datum in oppido Galgoecz die 18 aprilis A. 1625.

Illmæ ac Rmæ D. V.

ad servitia paratissimus
Comes Stanislaus Thurzó junior.

Eredetije a primási világi levéltárban

CCCLI.

1625. apríl 20.

Pázmány Péter gróf Thurzó Szaniszlóhoz.

Spectabilis ac Magnifice Domine etc.

Meghozták az kegyelmed levelét, melyben kegyelmed ir az bajmóczyi dézma felől. És jóllehet arra az dézmára az szentkeresztii házamhoz magamnak is szükségem volna de

mindazáltal az szomszédságban akarván kegyelmednek kedveskedni, az megnevezett dézmának az felét szokott árenda szerént oda engedem kegyelmednek. Minthogy az kegyelmed jámbor szolgálója, az ki az levelet hozta, arra felel, hogy öreg pénzül adgya még kegyelmed az árendát, kire néminemő vásárlásokra Bécsben most nagy szükségem vagyon: Szilagy János uram az arendator, az ki most Nagyszombatban vagyon, kegyelmed talláltassa megfelelőe. Ezzel Isten etc.

Eredeti fogalmazata a primási világi levéltárban.

CCCLII.

1625. május 5.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Siquidem cum alias ob incidentes causas, quarum occasione fidelium nostrorum Consiliariorum Hungarorum praesentia pro tempore indigeamus, eosque huc in aulam convocare statuerimus, tum etiam quod fidelem nostrum nobis sincere dilectum Spect. ac Magnif. quondam Comitem Stanislauum Thurzó de Bethlemlfalva Regni nostri Hungariae Comitem Palatinum etc proximis hisce diebus e vita excessisse contigerit, interesse publicae rei et Regni commune bonum idipsum efflagitare animadvertamus: Fidelitatem Vestram benigne requirendam esse duximus, omnino volentes, quatenus sepositis quibuscumque aliis negotiis taliter iter adornare et ingredi valeatis, quo ad Dominicam ss. Trinitatis, hoc est diem 25 praesentis mensis, ad quem nimirum terminum caeteros quoque Consiliarios nostros Hungaros ad comparendum certificavimus, hic in aula nostra compareatis. Ulteriozem benignam nostram voluntatem coram intellecturi. Clementique nostrae voluntati et mandato satisfacturi, bonoque publico consulturi. Cui in reliquo gratia et

clementia nostra c. et r. benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 5 mensis maji A. D. 1625.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCLIII.

1625. május 13.

II. Ferdinánd király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Ex aliis nostris benignis litteris ad Fidelitatem Vestram datis intellexistis, qualiter post decessum fidelis nostri Spect. ac Magnif. quondam Comitis Stanislai Thurzo, Regni istius nostri Hungariae Palatini, fideles nostros Consiliarios Hungaros ad diem festum ss. Trinitatis huc Viennam ad comparendum requirimus, deliberationem de negotiis Regni publicis, quam occasione obitus dicti Palatini habendam omnino necessarium esse duximus, instituturi. Cum autem non dubitemus, quin Vestrae quoque Fidelitati suppetant nonnulla puncta, quae ad talem deliberationem comoda esse poterunt, clementer vos requirimus, ut ea, quae occurrerent, tum rem bellicam, quam alia negotia Regnum concernere valentia, nobis scripto comprehensa praemittatis, ut iis, quae nos repraesentanda habemus, ea quoque connectantur. Id quod a Fidelitate Vestra expectaturi sumus. Vobisque in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 13 mensis maji A. D. 1625.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCLIV.

1625. május 15.

A bécsi cs. udvari kamara elnöke Pázmány Péterhez.

Reverendissime . . .

Notificatum est mihi nuperis diebus, praeter decimas illas, quam Camera Suae Majestatis S. Hungarica a Rma ac Illma D. V. singulis quasi annis ad rationem jam libatae Majestatis S. C. R. arendare consuevit, etiam alias superesse, quas Eadem in arendam dare solet.

Et siquidem necessitas svadere videtur, ut maximo in praesenti diversorum rumorum strepitu, confiniis christianis de debita annona ac comteatu tempestive et effective provideatur, idque hocce tempore mei muneris ratio non-nihil exposcit: idcirco Rmam ac Illmam D. V. hisce, illa qua par est reverentia, requirendam duxi, quod si aliquas decimas arendari solitas adhuc prae manibus haberet, illis in praetio tolerabili ad usum famelicorum praesidiariorum memoratae Suae Majestati, Domino nostro clementissimo gratificari haud gravaretur. Et ne excusationem, ratione forsitan non satis securae solutionis praetegere opus sit, fidem et verbum meum hisce interpono, quod solutionem pro illis decimis constitutam intra sex hebdomadarum spatium, ex quo praetium inter nos conventum fuerit, ipse realiter ac effective in moneta currenti ac grata deponere atque praestare velim et debeam. Expectans superinde responsum optatum, interea Rmae ac Illmae D. V. me, nos autem cunctos divinae protectioni commendo. Dabantur Viennae 15 maji 1625.

Eredeti fogalmazata a bécsi cs. k. közös pénzügyminiszterium levéltárában. Eredetije a primási világi levéltárban.

CCCLV.

1625. május 18.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Benignas Majestatis V. litteras 13 maji exaratas, nunc primum accepi, quibus Majestas V. clementer injungit, ut si quae puncta mihi occurrant, quae in futuro Consiliariorum Hungarorum conventu ad deliberandum proponenda viderentur, Majestati V. perscribam.

Et quamvis pleraque deliberationum puncta maxime pendeant ex turcici tractatus progressu, ex relationibus a Principe Bethlenio reportatis, ac informationibus, quas Majestas V. circa negotia Hungariae superioris ab officialibus continue habet, quorum omnium nullam ego prope modum notitiam habeo, ac proinde vix aliquid utile ad deliberandum proponere possim; tamen ut benigno Majestatis V. mandato satisfaciam, quae mihi in praesentiarum occurrunt, demisse perscribam Majestati V.

Imprimis igitur, quoniam Majestas V. S. Comitii celebrandis triennium Statibus et Ordinibus Regni praefixit, atque itidem, ut a morte Palatini intra anni revolutionem Comitia celebrentur, et ita quidem, quod si Regia Majestas Comitia non publicaret, obligetur Judex Curiae ea publicare: censerem D. Consiliariis proponendum, quid de Diaetae celebratione faciendum videatur. Licet enim plurimae ac gravissimae difficultates sint in negotio Diaetae, quia tamen regia promissio aliis rebus praeferenda est, vix modum video, quo Comitiorum publicatio differri possit. Et forte multorum male intentionatorum cogitationes suspenderentur si in tempore Comitia publicenter ad primum diem septembris. Si postmodum opportunum videatur Majestati V., ad unum, vel alterum mensem prolongari Comitia poterunt.

Secundo. Proponi posset Consiliariis, qua ratione ea quae in proxime celebrata Diaeta ad complanandum remissa

fuerunt, effective complananda videantur, ut hac ratione Regnicolarum animi devincirentur. Facile autem erit ea puncta ex Cancellaria Hungarica habere, siquidem mortuus Palatinus saepius ea Majestati V. repraesentavit.

Tertio. Proponendum videretur, quid facto opus sit, si praeparationes Bethlenii in aliquam hostilitatem erumperent. In eo enim elaborandum videretur, ne, quod hucusque factum est, non solum intra viscera Hungariae, sed in vicinas quoque provincias, ab imparatis, hostis expectaretur, maximo Regnorum detrimento, ac centuplo sumptu.

Quarto. Cnm ditiones Majestatis V., quae in Hungaria superiori sunt, omni directione tam militari, quam civili destitutae sint, mature deliberandum, ut Generalis aliquis illis partibus praeficeretur. Et quemadmodum tempore Ferdinandi primi felicitis memoriae, licet Cassoviam Joannes Scepusius obtineret, Eperjesini tamen validum praesidium habebatur, ita nunc videretur necessarium, ut aliquis ibi Generalis constitueretur.

Quinto. Cum plerique ex Magnatibus primariis, in ditionibus Majestatis V. existentibus, etiam Consiliariorum et Baronatum titulis gaudentibus, totaliter se ab obsequiis Majestatis V. subducant, digna res esset deliberatione, quonam modo ad debitam obsequendi sinceritatem, placidiam, si fieri posset, modis, sin secus, etiam validis remediis, reducendi essent. Nihil enim in rebus publicis periculosius esse potest, quam si interiora membra dissident.

Sexto. De monetae quoque ratione deliberatio merito suscipienda videtur. Nam etsi certum sit, in proxime futuris Comitibus Regnicolas aliquid de negotio monetae statuturos, meo tamen tenui iudicio, videretur expediens, ut Majestas V. hac in re jus regium conservaret, ac immutatio, quae fieri deberet, Majestatis V. auctoritate fieret. Cum enim ultra Danubium numquam haec moderna moneta acceptetur, sicut nec in vicinis provinciis Austriae, Moraviae etc; et hic quoque pleraque genera monetae Cremnicziensis omnino non acceptentur, in emptione autem carni, et rerum similium, exiguus jam sit Cremnicziensis pecuniae usus; aliquando tandem confusio haec in Hungaria quoque tollenda videtur. Accedit. quod jam in Hungaria quoque vulgatum sit per

homines Principis Bethlenii, quod dictus Princeps Majestatem V. sollicitet, de pecuniae melioratione, quae si differatur, ex quotidiano populi clamore Bethlenio favor et benevolentia conciliatur. Si quid autem circa hanc immutationem Majestas V. statuere dignabitur, paucis et secreti tenacibus discutiendum committi debet, qua ratione id fieri debeat, tolerabili plebis incommodo.

Septimo. Nuntii et legati colligatorum assidue com-
meant ad Bethlenium per ditiones Majestatis V. in Trans-
sylvaniam. Remedium itaque adhibendum videretur, ut
hi interciperentur.

Ultimo loco demisse Majestati V. significo, a viro
primario mihi dictum fuisse, Petrum Gal bona sua omnia,
quae titulo pignoris a D. Comite Eszterházy habet, aliis
redimenda obtulisse, ut iis divenditis, ipse in Transylvaniam,
ad servitia Principis Bethlenii proficisceretur. Qui mihi hoc
retulit, eum ego Majestati V. nominabo, si jusserit. Id si
verum sit, caute ego cum homine isto agendum censerem.

Atque haec erant, quae demisse rescribere debui Ma-
jestati V., Deum orans, ut Majestatem V. diu felicem, flo-
rentemque tueatur. Datum Sellyae 18 maji 1625.

S. Majestatis V.

humillimus ac fidelis capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCLVI.

1625. június 4.

Az érsekújvári örség Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Tudgyuk és elhittük, hogy mindennemő fogyatkozott
állapotunk nilván vagyon Nagyságodnak, úgyannyira, hogy

az mostani nagy drága és szűk üdökhöz képest az szánkban falat sincsen, nem hogy még azt is pinzen vehetnénk. Könyörgünk azért Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak, megtekintvén Nagyságod az mi fogyatkozott állapotunkot és az vitézekhez való szeretetét is, Nagyságod adatna fűvellő helyt, parancsolná meg Nagyságod ittvaló udvarbirájának, hogy hadnagyság szerint limitálna közinkben. Kit Nagyságodnak teljes éltünkben meg igyekezünk szolgálni. Minden jó választot várunk Nagyságodtól. Áldgya meg Isten Nagyságodat minden jovaival. Datum in Ujvár die 4 junii anno 1625.

Illmae D. V.

servitores humillimi
Praesidarii Ujvarienses.

Eredetije a primási világi levéltárban.

CCCLVII.

1625. június 14.

Pázmány Péter Lóczy Imre csanádi püspök- és érseki helynökhöz.

Reverendissime . . .

Isten kegyelmednek sok jót adgyon. Im valami originális protestátiókat találtam fel, akik minthogy az egész Status Ecclesiasticust concernálja, kegyelmednek küldöttem, hogy a káptalannak több levelei közé tétessenek, mert jobb, hogy ott bizonyos helyben álljanak, hogysem mint másutt eltévedgyenek, méltó is penig, hogy pro futura cau-

tela megtartassanak. Tartsa Isten kegyelmedet sokáig jó egységben.

Selliae 14 junii 1625.

Rmae D. V.

frater addictissimus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a nagyszombati érseki helynökség levéltárában.

CCCLVIII.

1625. június 15.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Transmittimus Fidelitati Vestrae praesentibus inclusum supplicem libellum Generosarum et Magnificarum Susannae, Annae et Elisabethae, Spectabilis ac Magnifici quondam Comitis Thomae Erdeodi de Monyokerek etc filiarum, ex quo uberius intellecturi estis in negotio executionis brachii regalis ratione arcium Jokó et Szomolyan, bonorumque et pertinentiarum eorundem, quonam pacto denuo humiliter instantiam faciant. Qua in re quibusnam impedimentis et difficultatibus, quominus executio effectuari potuerit, laboratum sit, Fidelitatem Vestram minime latere existimamus. Quocirca, priusquam ulterius nos ipsis supplicantibus resolvamus, votum et opinionem Vestram expectaturi sumus, quam ut nobis tantocius perscribatis, Vos serie praesentium clementer requirendos esse volumus. Vobisque in reliquo gratia nostra propensi manemus. Datum in civitate Niklspurg die 15 junii A. D. 1625.

Erdeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCLIX.

1625. június 17.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Gabriel . . .

Illustrissime . . .

Az kegyelméd levelét Csiászár ő felsége mostan hozzánk bocsátott internuntiusa által vöttük, melyet megolvassván, mind magunkhoz, mind pedig az közönséges jóhoz való jóindulatját látjuk; melyet az minthogy az kegyelmed állapotjához illendőnek is itélünk lenni, úgy az magunk részéről tőle kedvesen és szeretettel veszük. Itt azért az ő felsége internuntiusát mi nem tartóztatván, azon voltunk, hogy ő felségéhez mentől hamarabb vissza is bocsíassuk, resolválván mind azokról ő felségének illendőképen magunkat. Az kegyelmed levelében hozzánk jelentett jóakarójában nekünk semmi kétsegünk nincsen, és kívánjuk az mi részünkről is azt az alkalmatosságot, melylyel kegyelmednek mi is mindenből szeretettel kedveskedhessünk és jóakarójának megfelelhessünk; melyet kegyelmednek minden alkalmatossággal ígérünk is.

Az kegyelmed írta híreket az mi illeti, noha mi is mindeneket értünk, mindazáltal nekünk azokra egyéb gondunkat lenni nem itéljük, hanem csak azt kívánjuk, hogy ez az sok üldözés és keresztyén nemzetségek között való szörnyű vérontás, immár valaha megszűnék, és mind ő felsége Csiászár, mind pedig egyéb keresztyén fejedelmek, találnák fel azokat az módokat, melyek ennyi keresztyén nemzetségeknek romlását távoztathatnák el. Mi az mi részünkről semmit el nem mulatunk, melyet az jó csendességnek és közönséges békességnek megtartására illendőnek itélünk lenni, melyben azon is leszünk, hogy ez részéről semmi fogyatkozás ne találtassék, azont remélvén az ő felségének részéről is. Ezzel azért kegyelmednek minden idő-

beli jóakarátunkat ajánlván. Datum in civitate nostra Alba
Julia die 17 junii A. 1625.

Illmae et Rmae D. V.

amicus et frater benevolus
Gabriel.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményben. Kiadta
Miller „Epistolae P. Pázmány.“ I. 78.

CCCLX.

1625. június 23.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Postquam pro more et officii nostri dictamine jam pridem Suae Majestati D. n. cl. demisse intimaverimus, quasnam decimas ab Illma D. V. ad rationem confiniorum et praesidiariorum militum (prout nobis serio praeceptum erat) arendavimus, et quod decimarum Pasztó et Ludán, item districtus Levensis habitas saltem medietatem D. V. Illma arendaverit: iterum aliud venit ex aula mandatum, ubi denuo nobis nomine Suae Majestatis committitur, ut non obstante priori D. V. Illmae resolutione, super medietate decimae Levensis adhuc cum Eadem tractare debeamus, quatenus alteram quoque medietatem Pasztó et Ludán ad praedictae Suae Majestatis rationem dare et promittere velit. Qua in re volentes benignae Suae Majestatis voluntati et mandato nos, ut tenemur, accomodare, obnixè requirendam duximus, ut habito respectu benignae intentionis Suae Majestatis, atque continuae necessitatis confiniorum, unde salus et permansio communis patriae et omnium nostrum quies et tranquillitas dependet, velit alteram quoque medietatem praedictarum decimarum Levensium in solitam arendam, quam, intellecta optata nobis D. V. Illmae resolutione, per Rationistam Levensem statim persoluturi sumus, haud gravatim concedere. Id quod D. V. Illmam ex praedictis respectibus facturam uti optime confidimus, ita quoque

ab Eadem Illmae D. V. desideratum responsum quantocius expectabimus. In reliquo. Posonii 23 junii 1625.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCCLXI.

1625. június 30.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Litteras Fidelitatis Vestrae die 24 mensis praesentis Sellyae datas, accepimus. Gratum nobis est, quod litterae nostrae in tempore Vobis exhibitae fuerint, et solemnitati nuptiarum persona nostra interfueritis. Quod ad honorarium destinatum spectat, cura habebitur, ut ad manus Vestras dirigatur, licet ob brevitatem temporis dilatio haec intercedere debuerit.

Si quos in posterum etiam rumores de motibus, aut aliis sinistris conatibus acceperitis, operae pretium feceritis, si nos de iis edocueritis, contententes, ut quam certiores illi esse possint. Nollemus siquidem, ut ad leves et vulgi fama suscitatos rumores, magnum et de importantia molimen, pro resistentia facienda, cum inani profusione impensarum, susciperetur. Benignam nihilominus nos interim curam habituri sumus, ut et de securitate confiniorum, et de requisitis stipendiis et alimentis, provideatur.

In partibus Belgicis, et Imperii, ab occupatione Bre-danae civitatis, nihil peculiare accidit. Mansfeldius cum novem millibus, copias rursus versus Rheni partes deduxit, eo forte consilio, ut Dano sese conjungat. Exercitus tamen uterque, tam Tillianus, quam Comitum Anholt, 30,000, ad obsistentiam in promptu est, in hoc intenti, ut ad angustias copias Mansfeldii cogant, et circumdent.

Sed et inter Danum et socios ligae, dissidium et differentiae exortae; id quod etiam conatum et propositum Dani perturbaturum est. Licet in omnem eventum, sat virium fu

turum sit, ut ipsi occurratur; quandoquidem praedicto exercitui copiae quoque nostrae, quas ex his partibus eo delegamus, et etiam ex belgicis locis educi facimus, ultra 30,000 constituent. Non deerit autem nobis commoditas, ut etiam in eventum, si Bethlenius hostilia facto ipso moliretur, ipsi resistatur. Non magno enim negotio, sufficientem exercitum secundo Danubio celeriter deduci facere poterimus. Praestaret vero ipsi Principi, ut consilia pacis et quietis sectaretur, quam ut hostilem mentem in omni levi occasione arreptaret. Vobis vero in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die ultima mensis junii A. D. 1625.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány,« I. 79—81 ll.

CCCLXII.

1625. július 4.

Pázmány Péter a pozsonyi kamarához.

Generosi Domini . . .

Redditae sunt nobis litterae Generosarum D. V. 23 die mensis junii Posonii exaratae, in quibus rogant decimas ad rationem Suae Majestatis, pro anno praesenti concessas, amplioribus cumulari decimis. Sciant vero Generosae D. V. domesticas res nostras, ob annorum superiorum intestinos tumultus, atque anni praeteriti nimiam sterilitatem in ea necessitate esse constitutas, ut praeter decimas hactenus arendatas, plures pro hoc anno concedere non possimus.

Caeterum, hac occasione illud quoque Generosis D. V. voluimus intimatum, ut octingentos illos talleros imperiales quos quidem intra spatium decimarum Comitatus Gömör et Torna, numerandos in se receperant, et necdum soluti sunt, primo quoque tempore numerari facere non graventur. Quo facto faciliores nos reddent, annis sequentibus ad ampliores

quoque decimas in rationem Suae Majestatis elocandas. His
Generosas D. V. diu feliciter valere cupimus ex animo.
Datum Sellyae 4 julii 1625.

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi cs. k. közös pénzügyminisztérium levéltárában.

CCCLXIII.

1625. július 8.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Ea, quae Egregius Valentinus
Rechey, nuper per Majestatem nostram ad Principem Tran-
sylvaniae expeditus, circa negotia, quae apud ipsum Prin-
cipem exequenda acceperat, retulit, ex annexis intellecturi
estis. Habitis itaque Principis ejusmodi declarationibus,
quidnam fieri conveniat, Fidelitatis Vestrae opinionem et
sententiam cognoscere cupimus, cum circa alia, tum vero
circa delectum, in ditionibus ipsius instituendum; siquidem
promptitudinem et annuentiam suam ea in parte declarat
et offert. Id, quod quantocius per Vos nobis suggerendum
esse volumus, ac in reliquo gratia nostra Vobis propensi
manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 8 mensis
julii A. 1625.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy.

Eredetiye gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta
Miller »Epistolae P. Pázmány« I. 82 l.

CCCLXIV.

1625. július 9.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Non dubito, quin ad Majestatem V. certiora undique perferantur, quae mihi per amicos communicantur. Fidelitatis tamen obligatio, ac periculi magnitudo, (si improvisi obruamur) facit, ut (interdum fortassis etiam importunius) ego quoque humillime Majestati V. perscribam, quae mihi nuntiantur.

Quae itaque hodierna die acceperim, in annexa scheda Majestati V. demisse transmittito.

Si negotium esset cum alio, quam cum eo, qui saepius fidem fregit, quive celeritate praevertere solet tempus praeparationis necessarium: ego quoque de hisce rebus longe aliter cogitarem. Sed ex tot jam iteratis motibus Bethlenii, illud saltem pro explorato habeo, contemnendas non esse hujusmodi praemonitiones.

Nullo unquam tempore res Hungariae magis confusas deprehendet Bethlenius, quam nunc. Nam in confiniis comitatus et apparatus bellicus vix ullus est. Ujvarinum, seu Neuhaus, capite ac supremo ductore absente laborat. Füleki abest Supremus, ac Vice Capitaneus, Nogradio similiter. Comitatus quoque, Palatino non existente, sine Magistratu sunt quodammodo.

Populus terrae admirabiliter exacerbatus est, propter monetam vilem; ita, ut passim maledicta et execrationes publice spargant.

Sapientissimo Majestatis V. iudicio ponderandum relinquo, quid ex his omnibus commodi sperari possit. Ego tenues meos discursus circa haec, jam saepius Majestati V. transmissi. Nunc, quod unum superest facio, ac Deum optimum ardentem oro, ut Majestati V. spiritu sapientiae suae assistat, et omnia negotia Majestatis V. ad optatum finem

dirigat, salvamque et incolumem Majestatem V., una cum Augustissima Imperatrice et dulcissima prole tueatur.

Tyrnaviae 9 julii 1625.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye, mely egészen Pázmány saját írása, a bécsi cs. titkos levéltárban.

CCCLXV.

1625. július 12.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Litteras Fidelitatis Vestrae de rumoribus, quos in partibus istis percrebescere inauditis, clementer intelleximus, ac licet ante biduum, negotium Principis Transylvaniae, habita ratione cursoris nostri Egregii Valentini Rechey, Fidelitati Vestrae pro opinione transmissimus: neque advertebatur ex serie relationis ipsius, de iis minimum, quae isthic andiverat, viderat, aut indagare potuerat, tam manifesta indicia de machinationibus hostilibus, de quibus Fidelitas Vestra informatur, assumendis; praesertim cum et hajdones summopere exacerbatos et disgustatos esse constet.

Ne tamen, ex insufficienti cura et indagatione, necessario errori locus sit, Vobis id clementer deferendum duximus, ut et opinionem expetitam tantocius transmittatis, et simul, non obstante eo, quod per alia quoque varia media et diversas vias, de ejusmodi moliminibus investigemus, nihilominus Vos quoque in posterum etiam eo majori sedulitate, quantum in Vobis erit, de similibus informationes habere possitis, de quibus nos postmodum informare valeatis. Ac Vobis in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus.

Datum in civitate nostra Vienna die 12 mensis julii A. D.
1625.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy

Cuperem suam sententiam intelligere, quisnam in casu
insurrectionis, eam Regnicolis intimare, ac eisdem praesse
deberet?

Eredetije, melynek utóirata a király sajátkezű írása, gróf Viczay Héder
hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller »Epistolte P. Pázmány»
I. 84 l.

CCCLXVI.

1625. július 14.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Reverendissime et Illustrissime Domine, uti frater ho-
norande.

Bercsényi Imrétől küldött kegyelmed levelét illendő
becsülettel vévén, szóval való izenetit is megértettem, az ke-
gyelmed jó intését, hozzám való jóakarátjának és az közön-
séges jónak bizonyos jelének agnoscálom és azokért semmit
nem neheztelek, sőt szeretettel vöttem; de nem tagadhatom
Uram, hogy magamban sokat búsulék, sőt ugyan kesergék,
hogy amikor legnagyobb szinbeli szeretettel akartam és
igyekeztem szolgálni ő felségének, akkor bontják el az ha-
mis informátorok minden jóindulatimat és ő felségét is tölem
elidegeníteni mesterkednek. Mi lehessen oka ennek, hogy ő
felségénél én confidentiát nem tudok eddig szerezni, eleget
csodálkoztam rajta; holott bizonyságom az Úr Isten és az
magam lelkiismereti ebben énnem, hogy miolta ő felsé-
gével megegyeztem, semmiben elmémet úgy nem fáraszt-
tottam, minthogy személyemnek confidentiát csinálhassak
ő felsége előtt, és valaminemű utakat erre feltalálhattam,
mert oly oblációkat töttem, mind maga ő felsége főkövete,
internuntiusa és magam emberi által, melyeket nem remél-

lettem, hogy nagyobbak ne lehessenek; és azokat suo tempore re ipsa, et non verbis kész voltam in rei veritate megbizonyítani; de ha nem kedvesek és nem hitelesek, avagy mivel némely punctoknak continuálásában arról az részről nem adatik az mostani rút confúsióban, nem én vétkem.

Ez egy dolog igen keserves és méreggel teljes, hogy akár mint igyekezzem jót cselekedni is, minden actáimat visszamagyarázzák az én barátim; amint ez nyilván való igazság, hogy 14 hólnaptól fogva csak Magyarország felé sem voltam különben, hanem Szilágyban harmad nap alatt Kapi András lakodalmakor, mégis azt hirdetik, hogy Váradon, Kassán, hol vagyok, hadaimat immár az ő felsége di-tióiban által szállítottam; maga bizony az 14 hólnaptól fogva 2000 emberemet együtt nem láttam, nem is mustráltam fizetett szolgálmat is derekasan, noha szokás volna.

Én Uram valami vagyok, mert semmivel nem dicsekedhetem, holott nec miles, nec sapiens, nec dives nem vagyok, minden elmécskémet arra fordítottam volt, hogy ő felségének igen sincerissime szolgáljak; de eddig az én tökéletes oblatióim megvettettek és az hamis delátoroknak nagyobb hitelek volt, melyekre nézve magamat nekem is nem volna illendő tovább kelletnem magam gyalázatjával; de hogy conscientiamat salválassam, az ő felsége kegyes intimatiója szerint, jámbor szolgálmat im ismét méltóságos személye eleiben indítottam, kik által az én kevés, de tökéletes és talám nem szintén haszontalan szolgálatomat ő felségének offerálok, melyet ha ő felsége vésszen, és engemet magáévé csinál s hihet nekem, megbizonyítom re ipsa, Isten életemet halasztván, hogy ő felségének erőm szerint szolgálni igyekezzem.

Kérem annakokáért kegyelmedet, ha miben méltónak itéli, ő felsége előtt való törekedésével dolgaimat promoveálja, elhívén bizonyosan, hogy meg nem fogyatkozik felölünk való ígéletiben, csak lehessen az hitel. Nekem az tetszenék, hogy nem kellene szintén ilyen jóakaró szolgálját ő felségének megvetni; de legyen és álljon minden az ő felsége szabados arbitriumában.

És egyet kívánám igen, hogy akár mi piaczon vén asszonyoktól hallott híreknek ne adnának hitelt; hanem

először láttatná meg az ő felsége tisztviselői, mert könnyű az én udvaromban minden titkoknak végére menni, holott akár honnét jött ember is szabadosan jár benne; más az, hogy annyi pápista szolgám vagyok nekem, hogy nem tudom számát is, nem utolsó pedig, mert én az religióért eddig senkit meg nem vettem; de ennél nagyobb, hogy a ki hadra készül, bizonyos ideinek kell annak lenni, kebelében hadat nem hordozhat senki; végére menvén az dolgoknak, ha mit igaznak találnának, informálnák úgy osztán ő felségét; mert gyalázat az jó barátomnak, hogy tiszteket viselnek Kassa tövében, s igaz híreket nem irnak udvarhoz. Bizonyosan elhiheti mind ő felsége s mind kegyelmeitek, hogy én az hadakozásról mostan kevesebbet gondolkodom, hanem az házasságra volna mostan nagyobb gondom; de vagy leszen az, vagy nem, valameddig az más részről ansa nem adatik az ústók vonásra, én mindaddig veszteg ülök, senkit nem háborgatok, senkivel nem vesződöm; és úgy is nem könnyen indulok az háborúságra, oltalmazzon Isten engemet attól, hogy énmiattam tebb keresztyén vér ontódjék. Kegyelmed engem tartson jóakaró atyafiának, szeretettel akarok kedveskednem, csak érthessem, miből lehetne afféle. Hosszú írásomról kegyelmed megbocsásson, mert bús elmével lévén, azt sem tudom, mit irok némely részből. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben szegény nemzetünk javára. In Vásárhely 14 julii 1625.

Kegyelmed jóakaró atyafia
Gabriel.

Becsületes követim, ha mit kegyelmednek szóval fog-nak mondani, szeretetből kívánom, adjon hitelt szavuknak, mert az kegyelmed írásira punctatim ő kegyelmek által izentem bővebben, nem akarván hosszabb írással moles-tálnom, magam is vékony egészséggel lévén mostan.

Eredetije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Közre-bocsátva a »Hazai Okmánytárban.« III. 469—471 ll.

CCCLXVII.

1625. július 14.

A pozsonyi kamara Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Accepimus litteras Illmae D: V. penes Reverendum D. Wolfgangum Érsekujvári Abbatem de Lekér, ratione praetensorum per eundem bonorum ad eandem Abbatiam spectantium, ad nos intercessionaliter expeditas. Quo quidem in negotio dicto D. Wolfgango, tum ob respectum intercessionis D. V. Illmae, tum etiam fidei catholicae promovendae causa, lubenter et statim nosmet resolvissimus. Verum siquidem sine speciali et benigna Suae Majestatis resolutione nobis id facere, praetensaque et controversa bona assignare non licet; nihilominus daturi sumus statim ad Suam Majestatem D. n. cl. desuper talem informationem, unde sperare possimus resolutionem non minus gratam D. Wolfgango, quam etiam pro intercessionalibus et commendatis D. V. Illmae fore ponderosam. (Sic.) In reliquo. Posenii 14 julii 1625.

Eredeti fogalmazata a m. k. kamarai levéltárban.

CCCLXVIII.

1625. július 19.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Litteras Majestatis V., die 13 julii datas, heri vesperi primum accepi, quibus clementer injungit Majestas V., meam opinionem ut perscriberem, quis, in casu necessitatis, insurrectionem Regnicolis intimare, et eisdem praeesse debeat? Circa praesentes rumores mea tenuis opinio hisce punctis continetur.

1. Cum adeo diversi in dies rumores afferantur, nec tamen certi aliquid constet, omnino necessarium judico, ut Majestas V. cursorem aliquem ad Bethlenium mittat, qui et de rebus Imperii ac italicis ipsum informet, et attendat, quid illic agatur.

2. Valde necessarium judico, ut confiniis provideatur de annona et munitione, ac Capitaneis injungatur, ut in suis residentiis maneant et vigilent.

3. Insurrectionem Regnicolis indici non aliter posse, quam si Majestas V., in casu necessitatis, minimum 6000 peditum germanorum, et 2000 equitum promoverit. Tum etiam insurrectio, penes banderium Majestatis V., hoc est penes exercitum, indici posset.

4. Itaque, imminente periculo, promotio banderio Majestatis V., publicatio insurrectionis per Majestatem V. fieri deberet, cum declaratione, ut Supremis Capitaneis Majestatis V. nominatis se adjungant, et qui nollent se adjungere ut illorum bona statim ad rationem fisci occupentur. Capitanei vero Supremi eos, qui insurgere nollent, pro ratione demeriti, puniant.

5. Ego judicarem Dominum Teuffenbach, unacum Eszterhazy huic expeditioni praeficiendos. D. Teuffenbach et linguam et mores nationis novit. Memoria parentis grata est, ipse in maxima apud hungaros existimatione.

6. Tempestive cognoscendi essent conatus hostium, neque exspectandum, donec ad fines Moraviae accederent, sed obviam illis eundum, vel Fülekinum, vel Eperjesinum.

Quia vero omnium resolutionum fundamentum ex eo pendet, ut certi aliquid et explorati cognoscat de hostium conatu; non solum cursorem mittendum censerem, verum etiam D. Georgio Hoffmann, Eperjesini residenti, serio injungendum, ne parcat tumptibus, sed ad oppida hajdonum, quae illinc non longe absunt, certum hominem mittat, ac Majestatem V. qualibet hebdomada ita informet, ut certa ab incertis rebus discernat.

Haec sunt clementissime Domine, quae ad benignum Majestatis V. mandatum humillime rescribenda occurrebant. Deum oro, ut omnia Majestatis V. consilia felici fine termi-

nentur, ac diutissimum felixque imperium ex animo voveo.
Tyrnaviae die 19 iulii 1625.

Petrus Pázmány.
Archiepiscopus Strigoniensis.

Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 86—87 ll.

CCCLXIX.

1625. augusztus 2.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Legati Principis Transylvaniae heri Tyrnaviae fuerunt, hodie hic erunt Posonii. Per eos, quos ad me praemiserunt, nihil de causa adventus mihi significant, solum generalibus verbis benevolentiam commendant.

Iter suum Viennam dirigere volebant, sed svasi illis, ut recta Neostadium irent, quo praemittunt duos nobiles viros, harum litterarum portatores. Majestatem V. demisse rogo, dignetur injungere, ut commodum hospitium habeant, ac honore aliquo afficiantur. Deus Majestatem V. felicissime tueatur diutissime.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus
Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetije, mely egészen Pázmány saját írása, a bécsi cs.k.titkos levéltárban.

CCCLXX.

1625. augusztus 7.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Occurunt siquidem nonnulla negotia, quae cum Fidelitate Vestra quoque communicare vo-

lumus. Requiritur itaque, ut postpositis aliis, quibusvis negotiis illico Vos itineri accingere, et huc Neostadium conferre debeatis. Benignam ulteriorem nostram voluntatem coram intellecturi. Cui in reliquo gratia nostra clementer propensi manemus. Datum in arce nostra Neostadiensi Austriae die 7 augusti A. D. 1625.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari oancellaria
levéltárában.

CCCLXXI.

1625. augusztus 30.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Appropinquante generalis Regni nostri Hungariae Diaetae termino, per Majestatem nostram promulgato, siquidem publicorum negotiorum ad Comitata pertinentium disponendorum ac dirigendorum causa praesentia fidelium nostrorum Consiliariorum opus habeamus, Fidelitatem Vestram commonendam duximus, quatenus tantocius comparere debeatis, ut ante ingressum nostrum et inchoationem Diaetae huc Neostadium Vos advocare possimus. Quae ulterius agenda velimus, hoc loci intellecturi. Gratia nostra Vobis in reliquo propensi manentes. Datum in arce nostra Neostadiensi Austriae die ultima mensis augusti A. D. 1625.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari oancellaria
levéltárában.

CCCLXXII.

1625. szeptember 4.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Requisiveramus superioribus temporibus Fidelitatem Vestram hinc Neostadio, quatenus tempestive vos Sopronium, locum videlicet pro publica generali Regni Diaeta designatum contulissetis, quatenus isthinc commodius ad requisitionem nostram adesse possetis. Quoniam itaque praesentia fidelium nostrorum Consiliariorum Hungarorum opus habeamus, quibuscum de nonnullis negotiis Regni Diaetam concernentibus, ante inchoationem ejusdem benigne consultandum esse duximus, elementer vos hortamur, quatenus ad ultimum diem praesentis mensis septembris, hic Neostadii comparere non omittatis, ad quem terminum reliqui quoque Consilarii nostri hic aderunt. Vobis vero in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in arce nostra archiducali Neostadiensi Austriae die 4 mensis septembris A. D. 1625.

Eredeti fogalmazata az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában.

CCCLXXIII.

1625. szeptember 12.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Expedivimus ad Fidelitatem V., fidelem nostrum, nobis dilectum Reverendum Stephanum Sennyey de Kis-Sennye Episcopum Vaciensem, Aulæ nostrae Cancellarium et Consiliarium nostrum, certa negotia Vobis communicanda eidem committentes, cui eatenus fidem adhibere, et simul in medium consulere velitis, benigne Vos

requirimus; reliqua uberius a praefato Vaciensi Episcopo intellecturi. Vobis vero in reliquo gratia nostra benigne propensi manemus. Datum in arce nostra Neostadiensi Austriae die 12 mensis septembris A. D. 1625.

Ferdinandus.

Laurentius Ferenczffy.

Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány.« I. 87 l.

CCCLXXIV.

1625. szeptember 14.

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Heri sub vesperam venit huc Rmus D. Sennyey, benignamque Majestatis V. voluntatem de Magistro Postarum ad Principem Bethlenium expediendo, intellexi, atque absque ulla mora statim accito Magistro Postarum, diligenter una cum Rmo D. Vaciensi hominem instruximus, et heri vesperi expedivimus; injungendo ipsi, ut Eperjesino diligenter scribat, et quanta maxime potest celeritate, iter hoc peragat, promittendo illi gratiam Majestatis V., si naviter hoc iter confecerit.

Caeterum clementissime Domine, pro fidelitate Majestati V. debita, antemittere non possum, quin submisise suggererem, mihi videri, quod propter praesentes Bethlenii apparatus, Comitiorum terminus differri, aut suspendi debeat. Nam imprimis adeo confusi et perturbati sunt Regnicolae ut vix conventuri videantur; essetque quodammodo contra reputationem Majestatis V., si absque regia dilatione Comitiae non celebrentur. Deinde illud quoque me vehementer movet, quod si Bethlenio sic animato Comitiae celebrentur, majori audacia urgebunt nonnulli difficiles suas propositiones. Vidi ego in aliquot Comitatum instructionibus mentionem fieri de germano milite in confiniis, de regionum preventuum erogatione, de bellis in Germania continuatis sopiendis, deque similibus rebus satis gravibus, quae omnia,

certum est, efficacius urgebuntur, si Bethlen armatus sentietur. Huc accedit, quod juxta veram politiam vicino ac suspecto Principe sese armante, Majestatem V. inermem esse non convenit. Statim autem, atque aliquis armorum strepitus audietur, Comitia interturbabuntur.

Quocirca ego demisse sentio, Majestatem V. ad Comitatus scribere posse, Majestatem V. nihil antiquius habuisse, quam ut stabilita pace cum Turcis, interior quoque Regni status in Comitibus ordinaretur. Caeterum ex inopinato novos ex vicinia armorum apparatus exaudiri, ob quos fideles Regnicolae ad praefixum Comitiorum terminum venire haud potuerunt. Itaque necessitate quadam Majestatem V. Comitiorum tempus differre debere, quae tamen rursus intimatura sit, ubi primum securitas affulserit. Interim tamen Majestatem V. fidelium suorum defensionem non neglecturam. Licet enim Majestas V. stabilitam pacem sancte et inviolabiliter servare intendat; si quid tamen hostilitatis emerserit, omni ope ac viribus eam propulsaturam, modo ipsi quoque Regnicolae sibi non desint, ac exigente necessitate ad justam defensionem sese comparent.

Hujusmodi leni scripto cum Regnicolis agendum mihi videretur. Stabit tamen in Majestatis V. arbitrio, quidnam fieri voluerit.

Servet Deus Majestatem V. diu, felicissime imperantem.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye a bécsi cs. titkos levéltárban.

CCCLXXV.

1625. szeptember 24.

Pázmány Péter Nagyszombat sz. k. város tanácsához.

Prudentes ac Circumspecti Domini, amici nobis observandi.

Salute et nostri commendatione praemissa. Isten ke-

gyelmekeket álgya meg minden kívánta jókkal. Az kegyel-
metek levelét minékünk megadták, kiből mit irjon kegyel-
metek megértettük. Az Stankovicz nyughatatlanságát igen
bánjuk és csudálljuk is. Ugyanezen dologrul Vicarius uram
által üzent minékünk, de mi meghattuk neki, hogy annak
az szándéknak békét hagyon. És minthogy ő az ő Praelá-
tusának engedelmességgel tartozik és Istennek szolgálni,
annakfelette annak resignátója az Praelatus akarattja
nélkül nem lehet, mert az az állapot nem oly mint valami
béresség, hogy mihent esztendeje eltelik mindgyárt bú-
csuzzon. Im irtunk Vicarius uramnak és remediomot talá-
lunk ez dologban. Kegyelmetek az ő bucsuzását semmi-
képen ne acceptálja, és hogy minket informált felöle, ke-
gyelmetek azt jól cselekette. Tarcsa Isten kegyelmekeket
jó egésségben.

Posonii 24 septembris 1625.

Prudentium ac Circumspectarum D. V.

amicus benevolus

Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiye Nagyszombat sz. k. város levéltárában.

C CCLXXVI.

1625. november 5.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Illustrissime . . .

Quod supremus ille rerum arbiter ab initio conditi
naturae universi, humanae naturae sapienter consultum vo-
luerat, ut ortus ejus causa, jucundissima haec vitae societas,
quae sanctissimae legis nostrae institutis definita est, fieri
posset; illud continuo christiani populi usu, mandatorumque
divinorum observatione, a tot retro saeculis receptum cum
sit, his institutis et clarissimus, maximaque gloria Princeps,
et etiam omnis hominum conditio usa, posteritati suae,
famaeque consulere, sibi maxime necessarium existimavit:

ea propter, cum nos etiam jam antea, fatis ita volentibus, conjuge orbat, posteritatis nostrae, famaeque desiderio tangeremur, hoc cumprimis faciendum nobis esse putavimus, ut familiae, domusque nostrae decori consulendo, Principum christianorum necessitudines, arctioresque conjunctiones, nobis comparandas judicarem. Et quoniam Deo, in cujus manu corda Principum posita sunt, ita visum sit, ut Serenissimum Electorem Brandenburgicum ea de causa requirendum susciperemus, Serenissimaeque sororis ejus, natu minimae, matrimonium expeteremus; in eo cum ulterius processum per legatus nostros fuerit, tandemque negotium id, Deo auspice, ita conclusum sit, ut Principem Serenissimam, Dominam Catharinam . . . , in legitimam thori sociam, juxta ritum almae matris Ecclesiae, susciperemus, ejusque deductionis ad nostrarum nuptiarum solemnitatem praesentes hic in civitate nostra Cassoviensi ad diem 22 februarii anni immediate venturi celebrarem: Eandem hisce benevole requirendam duximus, ut id voluntatis suae studium erga nos declarandum existimet, ac ad diem jam dictum solemnitati nuptiarum nostrarum adesse, eamque persona sua condecorare velit, rem nobis pergratam factura. Eandem de caetero bene valere cupientes. Datum in civitate nostra Cassoviensi die 5 novembris A. D. 1625.

Illmae ac Rmae D. V.

amicus benevolus
Gabriel.

Eredetiije gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Kiadta Miller »Epistolae P. Pázmány« I. 96 l.

CCCLXXVII.

1625. november 5.

Bethlen Gábor fejedelem Pázmány Péterhez.

Illustrissime ac Reverendissime Domine et uti frater honorande.

Az minemü állapotom elindított dolgomban immár concludáltatott, kegyelmedet jóakarómnak remélvén lenni, kegyelmednek magam Secretáriusomtól megízentem, és mivelhogy Császár ő felsége kegyes segítsége által ment minden dolgom végben eddig is, most is az ő felsége jóakarátja kívántatik hátramaradott részeinek is végbenmenetelire dolgaimnak, mert anélkül úgy reméllem sok fogyatkozások nélkül nehezen consummáltathatnék. Annakokáért ő felségét Secretáriusom által néminemü szükséges punctok felül kényszerítetem megtalálni, mely dolgok mivel késedelmet nem szenvednek, hogy kegyelmed ebből is, én hozzám ígéreti szerént jóakarátját mu assa és promoveálja ő felsége előtt alázatos intercessiója által méltó kívánságimra való kegyes resolútióját, szeretettel kérem kegyelmedet; igyekezem azon, hogy én is ő felségének hozzám megmutatott néhány rendbeli jóakarátjáté. t tökéletes sinceritással szolgálhassak. Ezeknek utána kegyelmednek ajánlom atyafiui barátságomat. Sokáig éltesse az Úr Isten kegyelmedet.

In Kassa 5 novembris 1625.

Amicus et uti frater benevolus
Gabriel.

Eredeti je gróf Viczay Héder hédervári kéziratgyűjteményében. Közrebocsátva a »Hazai Okmánytárban.« III. 461 l.

CCCLXXVIII.

1625. november 20.

II. Ferdinand király Pázmány Péterhez.

Ferdinandus . . .

Reverendissime . . . Laudabilibus et Deo gratis, divorum quondam Hungariae Regum praedecessorum nostrorum vestigiis et conatibus insistentes, prae oculis habentes eorundem zelum et pium studium in promovendis iis omnibus, quae non solum Regni ornamento essent, verum etiam utilitates et commoda non minus publica, quam necessaria secum proferrent, nos quoque consecraremur; hinc est, quod elementer nobis curae sumendum duximus, ut quantum temporum ratio ferret, Regnum quoque istud nostrum Hungariae certa et publica loca designaremus, ubi Regnicolarum liberi honestis et liberalibus disciplinis imbuti et eruditi patriae ornamento et utilitati esse valerent. Quoniam vero pro praesenti libera ista civitas nostra Poseniensis Majestati nostrae tanquam locus aptior et opportunior occurrit, benigne nos resolvimus, ut publicum et commune studium isthic erigatur. Proindeque pro maturando ejusmodi negotio certos quoque Commissarios nostros, fideles nempe nostros Magnificos Stephanum Palffi de Erdeod Comitatus Poseniensis Supremum Comitem, et Paulum similiter Palffi de dicta Erdeod, Camerae nostrae Hungaricae Praesidem et Consiliarios nostros, data eisdem certa instructione, designavimus. Cum autem Fidelitatis Suae Metropolitanae Dioecesi locus ille subsit, pro juvanda et promovenda ejusmodi commissione ope vestra tam apud Capitulum quam alias, ubi necessarium fuerit, superindeque requiremini, assistentiam facere velitis. Quod pro salutaris instituti nostri prosecutione, haudquaquam Vos gravatim facturos, non dubitamus. Vobisque in reliquo gratia nostra benigne proptensi manemus.

Datum in libera civitate nostra Soproniensi die 20 mensis novembris A. D. 1625.

Eredeti fogalmazata, melyet Pázmány javított, az egykori bécsi m. k. udvari cancellaria levéltárában

CCCLXXIX.

1625. november 27.

Pázmány Péter Ossona grófhoz, a spanyol király bécsi követéhez.

Excellentissime Domine, Patrone observandissime.

Aliquot jam anni sunt, ex quo Catholicus Rex Hispaniarum me quoque inter suos servitores annumerare, ac benignitatis suae fontibus rigandum suscipere voluit. Quid actum hucusque sit, ex annexis copiis litterarum, quas ad Maiestatem Suam ante biennium dederam, Vestra Excellentia intelliget. Responsum vero ad eas litteras nullum habui.

Equidem, testis mihi Vestra Excellentia esse poterit, per Dei gratiam, non esse me in iis angustiis, ut pro honesta sustentatione pensione egeam. Sed quia honorificum mihi, gloriosum genti hungaricae iudico, si ego quoque aliquo praetio, ac loco esse deprehendar apud tantum Monarcham; idecirco Excellentiam Vestram amanter rogo, velit hoc negotium promovere.

Dabo operam, ut Sua Majestas intelligat, non ingrato collatum beneficium. Ex nutu ac voluntate Caesareae Majestatis, D. Princeps Eggenbergius scripsit ante multos menses hac de re ad Dominum Khevenhiller; ut proinde aliud non supersit, quam ut ex nutu et favore Vestrae Excellentiae negotium hocce optatum finem sortiatur, quod ab Excellentia V. majorem in modum rogo.

Servet Deus Excellentiam V. felicissime.
 Ex hospitió 27 novembris 1625.
 Excellentiae V.

servitor addictissimus
 Archiepiscopus Strigoniensis.

Eredetiije, mely egészen Pázmány saját írása, Spanyolország állami levéltárában, Simancasban.

CCCLXXX.

1625. november 27.

Pázmány Péter IV. Fülöp spanyol királyhoz.

Sacra Majestas . . .

Pro singulari mea veneratione, ac desiderio serviendi Majestati V. committere haud potui, quin commune gaudium gentis nostrae hungaricae demisse perscriberem Majestati V. Hodierna siquidem die Serenissimum Principem Ferdinandum Ernestum, primogenitum Caesareae Majestatis, maximo omnium Reguicolarum assensu ac plausu, in futurum Regem, ac successorem Caesareae Majestatis delegimus, ipsumque, Deo volente, octava die decembris, sacra Regni Corona decorabimus. In id enim consilia nostra defiximus, ut inter tot Regni Hungariae competitores, regiam successionem angustissimae domus Austriacae in hoc Regno stabiliamus.

Quod reliquum est, Deum optimum affectu sincero precor, ut Majestatem V. felicissime tueatur, et contra hostes universos victorem reddat.

Me vero, ut Majestas V. devotissimis servitoribus annumerare velit, instantissime oro.

Sopronii 27 novembris 1625.
Sacrae Majestatis V.

servus humillimus
Archiepiscopus Strigoniensis.
Primas Hungariae

Eredetije, mely egészen Pázmány saját írása, Spanyolország állami levéltárában, Simancasban.

CCCLXXXI.

1625. -

Pázmány Péter II. Ferdinand királyhoz.

Sacratissima . . .

Et si religio catholica in Hungaria, ea qua alibi felicitate promoveri non possit, non tamen omnino negligi vel debet, vel potest. Quin ubi salvo jure juvari potest, viriliter est juvanda.

Demisse igitur suggero Majestati V. nonnulla, et factu facilia, et fructu, ac emolumento maxima.

Primo. Oppida S. Georgii et Bazin ea conditione libertatem impetrarunt, ut Parochum catholicum habeant, ac templum catholicis cedant. In usu hujus fuere catholici ante hos motus. Cum igitur et propria ipsorum obligatio, et capitula pacificationis Nikolspurgensis exigant, ut adempta per hos motus, prioribus possessoribus reddantur: Majestas V. serio injungat Camerae Poseniensi, ne in hac parte juribus Majestatis V. desint, et contrario abusu jus amittatur. Idem judicium est de Modoriensibus.

Secundo. Cives Posenienses promissioni suae de Senatorum ac dignitatum paritate non satisfecerunt. Huic quoque malo medeatur Majestas V.

Tertio. Saepius Majestati V. demisse significavi, in montanis Civitatibus loco officialium haereticorum decedentium, catholicos substitui debere. Et id Majestas V. jussit. Nihil tamen minus fit. Quin D. Cammergrafius insignes

occasiones aliquot, catholicorum promovendorum neglexit, et haereticos promovit. Obnixè rego Majestatem V., medeatur huic malo. Imo, si ita Majestati V. visum fuerit, significet Majestas V. Cammergratio, mihi injunxisse, ut attendam ne haeretici in officia Majestatis V. intrudantr.

Quarto. In confiniis moris fuit, pro necessitate militum externorum sacerdotem catholicum intertenere. Id in Neuhaus*) negligitur. Imo Czoikvarter (?) postillam haeticam in domo Majestatis V. praelegere solet concurrentibus. Et in sepulturis militum concionatur. Rogo, Majestas V. dignetur et huic incommodo mederi.

Quinto. In Comor**) caeperat D. Comes ab Althan missionem Patrum, nec sine ingenti fructu. Nunc illa missio est intermissa. Obsecro, Majestas V., pro salute tot animarum, missionem hanc a Patribus obtinere ac sustentari dignetur.

Sexto. Cum dies ac noctes cogitem, qua tandem ratione catholica religio serio promoveri possit, nulla commodior ac efficacior mihi occurrit ratio, quam ut juvenus erudiatur, ac succrescentibus catholicis, sensim catholici multiplicentur. Ut autem sine ullo Majestatis V. incommodo, ex benigna ipsius gratia, efficacius ac copiosius hoc tam salutare negotium succedat, occurrit mihi modus facilis, quo sensim multa effici possunt. Modus est iste. Plurima beneficia sunt in manibus haeticorum oppignorata per Cameras. Cogito ego convocare Praelatos Hungaros, et efficere, ut collatis contributionibus, summa aliqua colligatur, et uno beneficio redempto, tam diu illud administretur per ecclesiasticas personas ad id deputatas, donec ex proventibus illius aliud beneficium redimi possit; eo ordine in redemptione beneficiorum servato, quem successivis temporibus Camerae Suae Majestatis proposituri sunt D. Praelati ad id deputati. Tum demum primum illud beneficium conferretur personae idoneae, cum obligatione, ut tertiam partem reddituum pro scholis, ac juvenibus erudiendis quotannis pendat iis administris, quos Praelati designarint. Et sic cum reliquis beneficiis deinceps progrediendum.

*) Érsekújvár. **) Komárom.

Sed, ut ad hoc induci possint Praelati, duo necessaria sunt. Primum, ut assecuret Clerum Hungaricum Majestas V., suo et successorum suorum, legitimorum Regum nomine, quod redempta per Clerum beneficia non alio, quam quo dixi, modo conferentur. Deinde, quod in posterum Majestas V., ac successores bona ecclesiastica non oppignorabunt, sed juxta leges Hungariae personis idoneis conferent. Denique, quod licet beneficia hoc modo redempta, ex consensu Cleri, accedente etiam Concilii Tridentini decreto de scholis erigendis, praedictae tertiae partis solutione gravari necesse fuerit: id tamen in aliis beneficiis in exemplum non trahetur, sed caetera beneficia juxta leges ac consuetudines Regni, absque ulla pensione conferentur. Secundum necessarium est, ut quoniam oppignorationes hujusmodi per Cameram factae sunt nomine Regiae Majestatis, illa per Cameram recuperentur, pecuniam deponente Clero; cum ea tamen certa cautela, ut statim ac receperit Camera ejusmodi beneficium, teneatur de facto in manus Archiepiscopi Strigoniensis ac caeterorum Praelatorum consignare. Initium autem fiat a S. Gotthardo; certificando modernos possessores, sine mora, ut elapsis mensibus in contractu specificatis, pecuniam levent, si eas praestitisse et nunc quoque praestare deprehendantur, ad quae sese obligarunt; alioqui sciant, Majestatem V. bona illa pro se occupaturam, post elapsos dictos menses.

Haec sunt clementissime Caesar, quae hoc tempore, sine ullo incommodo Majestatis V., salvis omnibus legibus Patriae, praestari posse videntur. Deum oro, ut Majestatem V. diutissime florentem conservet.

S. Majestatis V.

humillimus capellanus.

Dátum nélküli eredeti fogalmazata, mely egészen Pázmány saját írása,
a primási egyházi levéltárban.

